PAUL AUSTER

KIŞ GÜNLÜĞÜ

ANI

Çeviri: SEÇKİN SELVİ

Can Yayınları 2036

Winter Journal, Paul Auster

1. basım: 2012
3. basım: Şubat 2012
E-kitap 1. Sürüm Ocak 2014, İstanbul
2012 tarihli 3. Basım esas alınarak hazırlanmıştır.

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design
Kapak resmi: © iStockphoto.com, shutterstock

ISBN 9789750721120

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 10758

PAUL AUSTER
KIŞ GÜNLÜĞÜ

ANI

İngilizce aslından çeviren

Seçkin Selvi

Paul Auster'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Ay Sarayı, 1991
Yalnızlığın Keşfi, 1991
Son Şeyler Ülkesinde, 1992
Kırmızı Defter, 1993
Şans Müziği, 1993
Leviathan, 1994
Yükseklik Korkusu, 1995
Duman/Surat Mosmor, 1998
Timbuktu, 1999
Cebi Delik, 1999
Köşeye Kıstırmak, 2000
Yanılsamalar Kitabı, 2002
Kehanet Gecesi, 2004
New York Üçlemesi, 2004
Yazı Odasında Yolculuklar, 2007
Brooklyn Çılgınlıkları, 2007
Auggie Wren'in Noel Hikâyesi, 2007
Duvar Yazısı, 2008
Karanlıktaki Adam, 2008
Lulu Köprüde, 2009
Görünmeyen, 2010
Sunset Park, 2011

PAUL AUSTER, 1947 yılında ABD'nin New Jersey eyaletinde, Newark'ta doğdu. Daha 12 yaşındayken, önemli bir çevirmen olan amcasının kitaplarını okuyarak edebiyata büyük bir ilgi duymaya başladı. Columbia Üniversitesi'nde Fransız, İngiliz ve İtalyan edebiyatı okuduktan sonra dört yıl kadar Fransa'da yaşadı, Fransız yazarlardan çeviriler yaptı. XX. yüzyıl Fransız şiiri üstüne önemli bir antoloji hazırladı. İlk kez 1987'de *New York Üçlemesi* adlı yapıtıyla büyük ilgi gördü. Daha sonra *Ay Sarayı, Kehanet Gecesi, Köşeye Kıstırmak, Son Şeyler Ülkesinde, Leviathan, Şans Müziği, Timbuktu, Yanılsamalar Kitabı, Yükseklik Korkusu, Brooklyn Çılgınlıkları, Yazı Odasında Yolculuklar, Karanlıktaki Adam* ve *Sunset Park* adlı romanları, *Yalnızlığın Keşfi* adlı anı-romanı, *Kırmızı Defter* adlı öykü kitabı birbirini izledi. Auster, eşi yazar Siri Hustvedt ve iki çocuğuyla birlikte New York, Brooklyn'de oturuyor.

SEÇKİN SELVİ, Üsküdar Amerikan Koleji'ni bitirdi. Öğrenimini Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde sürdürdü. *Tiyatro 70* ve *Edebiyat 81* dergilerini çıkardı. *Günaydın* ve *Sabah* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. *Milliyet Sanat* dergisinde tiyatro eleştirileri yazıyor. MGS Merkezi ve Yeditepe Üniversitesi'nde eleştiri dersi verdi. Asaf Çiyiltepe Ödülü, Aydın Üstüntaş ve Çevirmenler Derneği Onur Ödülü alan Selvi, 1957' den başlayarak tiyatro, felsefe, edebiyat dallarında 151 yapıt çevirdi.

Bunun hiç başına gelmeyeceğini, gelemeyeceğini, dünyada bunlardan hiçbirinin başına gelmeyeceği tek kişi olduğunu sanırsın; sonra tıpkı herkese olduğu gibi hepsi teker teker senin de başına gelmeye başlar.

Yataktan kalkıp pencereye giderken soğuk yer döşemesine çıplak ayaklarınla basıyorsun. Altı yaşındasın. Dışarıda kar yağıyor ve arka bahçedeki ağaçların dalları bembeyaz oluyor.

İş işten geçmeden konuş şimdi ve söyleyecek başka hiçbir şey kalmayıncaya kadar da konuşabilmek umudunu taşı. Ne de olsa zaman azalıyor. Belki de şimdilik hikâyelerini bir yana bırakıp hayatının anımsadığın ilk gününden bugüne kadar bu bedenin içinde yaşamanın nasıl bir duygu olduğunu incelemeye çalışsan iyi olur. Bir duyusal veriler katalogu. *Soluk almanın fenomenolojisi* denilebilecek bir çalışma.

On yaşındasın; yazın ortasında hava sıcak, bunaltıcı sıcak, öylesine nemli ve sıkıcı ki arka bahçedeki ağaçların gölgesinde oturduğun halde alnın ter içinde.

Artık genç olmadığın su götürmez bir gerçek. Tam bir ay sonra altmış dördüne basacaksın; çok ihtiyar sayılmasan da, kimsenin ileri yaşlılık olarak görmeyeceği bir yaşta olsan da, senin yaşına gelmeyi başaramamış olanları düşünmeden edemiyorsun. Bu da hiçbir zaman olamayacak şeylerden biriydi, ama oldu işte.

Geçen haftaki fırtınada yüzüne çarpan rüzgâr. Isırıcı soğuğun korkunç acısı ve sen, insanı dayak yemişten beter eden bu fırtınada hangi akla hizmet edip evden çıktığını merak ederek boş sokaklarda dolaşıyorsun; ama dengeni yitirmemeye çabalarken bile o rüzgârın da bir keyfi, tanıdık sokakların beyaz tipi altında bulanıklaşmasının da verdiği bir neşe var.

Fiziksel hazlar ve fiziksel acılar. En öncelikli ve en önemli olan cinsel hazlar; ama bunun yanı sıra yemek ve içmek, sıcak su dolu bir küvette çırılçıplak yatmak, kaşınan bir yeri kaşımak, aksırmak ve osurmak, yatakta fazladan bir saat kalıp keyif yapmak, ilkbahar sonu ya da yaz başında ılık bir öğleden sonra yüzünü güneşe çevirip sıcaklığın tenine yayılmasını hissetmek gibi hazlar da var. Fiziksel haz duyduğun sayısız olay var; bir ya da birkaç kez haz duymadan geçen tek bir gün bile yok; ama fiziksel acılar hiç kuşkusuz çok daha ısrarcı ve inatçı, gövdenin hemen her yeri zaman zaman ağrıya, sızıya maruz kalıyor. Gözler ve kulaklar, baş ve boyun, omuzlar ve sırt, kollar ve bacaklar, boğaz ve mide, bilekler ve ayaklar; bir keresinde de doktorun kulağa bir tür ortaçağ vebası gibi gelen “yağ bezesi” teşhisiyle bir hafta boyunca sandalyeye oturmanı engelleyen kıçının sol yanağındaki o kocaman çıbandan söz etmeye bile gerek yok.
Minik bedeninin, yani üç-dört yaşındayken sana ait olan bedenin yere yakınlığı, ayaklarınla başın arasındaki mesafenin kısalığı ve artık farkına varmadığın şeylerin bir zamanlar nasıl hep gözünün önünde olduğu ve aklını kurcaladığı: emekleyen karıncaların ve kaybolmuş bozuk paraların, kırılmış dalların ve ezilmiş şişe kapaklarının, karahindibaların ve yoncaların ufacık dünyası. Özellikle de karıncalar. En iyi anımsadıkların onlar. Toprak tepeciklerinden içeri dışarı gidip gelen karınca sürüleri.

Beş yaşındasın, arka bahçedeki karınca yuvasının yanına çömelmiş, altı bacaklı arkadaşlarının gidip gelişlerini dikkatle izliyorsun. Üç yaşındaki komşun, görünmeden ve duyulmadan arkandan yaklaşıyor ve oyuncak bahçe tırmığını kafana indiriyor. Tırmığın dişleri kafanın derisine batıyor, saçlarından ve ensenden aşağı kan süzülüyor; çığlık çığlığa eve koşuyorsun, büyükannen yarana pansuman yapıyor.

Büyükannenin annene söylediği sözler: “Baban harika bir insan olabilirdi – eğer şimdikinden farklı olsaydı.”

Bu sabah, yatak odasına donuk, grimsi ışık süzdüren bir başka ocak ayı şafağının loşluğunda uyanıyorsun; karının yüzü sana dönük, gözleri kapalı, mışıl mışıl uyuyor, yorganı boynuna kadar çekmiş, görünen tek yeri başı ve sen onunla ilk yatışından otuz yıl sonra, aynı çatının altında, aynı yatakta otuz yıl birlikte yaşadıktan sonra karının hâlâ ne kadar güzel olduğuna, ne kadar genç göründüğüne şaşırıyorsun.

Bugün kar daha çok yağıyor, sen yataktan kalkıp pencereye giderken arka bahçedeki ağaçların dalları bembeyaz oluyor. Altmış üç yaşındasın. Çocukluğundan şu yaşa kadar geçen uzun yolculukta âşık olmadığın neredeyse bir an bile olmadığını fark ediyorsun. Evet, otuz yıldır evlisin; ama ondan önceki otuz yılda kaç karasevda ve tutku, kaç heves ve kovalamaca, kaç aşk hezeyanı ve çılgınca kabaran arzu dalgaları oldu? Kendini bildin bileli Eros’un gönüllü kölesi oldun. Yeniyetmeliğinde âşık olduğun kızlar, yetişkinliğinde âşık olduğun kadınlar, her biri ötekilerden farklı, kimi etine dolgun kimi ince, kimi kısa kimi uzun, kimi kitap kurdu kimi sportmen, kimi içine kapalı kimi dışadönük, kimi Beyaz, kimi Siyah, kimi Asyalı; senin gözünde dış görünüşün hiç önemi olmadı, önemli olan, kadında keşfedeceğin iç parıltı, onu benzersiz kılan kıvılcım, ortaya çıkan kişisel özelliğin ışıltısı; başkaları senin gördüğün güzelliği göremese de onu senin gözüne güzel gösteren işte o ışıktı ve işte o zaman onunla beraber olmak, onun yakınında olmak için yanıp tutuşurdun, çünkü dişi güzellik hiçbir zaman direnemediğin bir şeydi. Ta anaokulundaki ilk günlerinde, uzun sapsarı atkuyruklu kıza âşık olduğun sınıfta, tutulduğun o küçük kızla gizlice bir köşeye çekilip yaramazlık yaptığın için Miss Sandquist ikide birde ceza verirdi, ama o cezalar hiç önemli değildi, çünkü âşıktın ve tıpkı şimdi olduğu gibi o zaman da aşk delisiydin.

Yara izlerinin dökümü, özellikle de her sabah tıraş olmak ya da saçını taramak için banyonun aynasına baktığında gözüne çarpan yüzündeki yara

izleri. Onları pek aklına getirmiyorsun, ama düşününce onların yaşamın izleri olduğunu, yüzüne işlemiş o çeşit çeşit pürüzlü çizgilerin senin kim olduğunu anlatan gizli alfabenin harfleri olduğunu anlıyorsun; çünkü her çizgi iyileşmiş bir yaranın izi ve her yara dünya ile beklenmedik bir çarpışmada, yani bir kaza yüzünden ya da kazanın tanımı "olmaması gereken bir şey" olduğuna göre olmaması gereken bir şey yüzünden olmuş. Olması mutlak olan olaylara karşı beklenmeyen olaylar; bu sabah aynaya bakarken, önünde sonunda sona ermesi gibi kaçınılmaz bir olay dışında yaşamın baştan sona rastlantılarla, olasılıklarla dolu olduğunu fark ediyorsun.

Üç buçuk yaşındasın ve yirmi beş yaşındaki hamile annen, Newark'un şehir merkezindeki bir büyük mağazaya alışverişe giderken seni de yanında götürüyor. Annenin, senin gibi üç buçuk yaşında oğlu olan bir arkadaşı da sizinle geliyor. Bir ara sen ve küçük yoldaşın annelerinizin elinden kurtulup mağazanın içinde koşmaya başlıyorsunuz. Orası müthiş büyük bir alan, hiç kuşkusuz o âna kadar ayak bastığın en büyük oda ve böyle devasa bir kapalı arenada çılgınca koşabilmenin elle tutulur bir heyecanı var. Sonunda sen ve o oğlan karınüstü yatıp kaygan zeminde kaymaya, bir anlamda kızaksız kızak kaymaya başlıyorsunuz; bu oyun öylesine eğlenceli oluyor, öylesine baş döndürücü bir haz veriyor ki, giderek daha da pervasızlaşıyorsunuz, yönelimleriniz daha da cüretkâr oluyor. Mağazanın inşaatı ya da onarımı süren bir bölümüne geliyorsunuz ve karşınıza ne gibi engeller çıkacağını hiç düşünmeden yine karınüstü yere yatıp dosdoğru ahşap bir marangoz tezgâhına yaklaştığınızı fark edinceye kadar cam gibi zeminde kayıyorsunuz. Küçük gövdeni biraz kıvırarak karşında heyula gibi yükselen tezgâhın ayağına çarpmaktan kurtulabileceğini sanıyorsun, ama rotanı değiştireceğin o bir an içinde, tezgâhın ayağından çıkan ve suratının hizasına gelecek kadar uzun çiviyi fark etmiyorsun; sen duramadan kayıp geçerken o çivi sol yanağını deliyor. Suratının yarısı yırtılıyor. Altmış yıl sonra kazayı anımsamıyorsun. Koştuğunu, karınüstü yatıp kaydığını anımsıyorsun; ama duyduğun acıdan, akan kandan, alelacele hastaneye götürülmenden ve yanağına dikiş atan doktordan hiçbir şey kalmamış aklında. Annen doktorun çok iyi iş çıkardığını söylerdi hep ve ilk gözağrısının suratının yarıldığını görmenin travmasını bir türlü atlatamadığı

için de bunu ikide bir yineleyip dururdu: Hasarı en aza indiren ve seni ömrünün sonuna kadar sakat kalmaktan kurtaran bir tür çift dikişten söz ederdi. “Gözünü kaybedebilirdin,” ya da daha dramatik bir edayla, “Ölebilirdin,” derdi. Çok haklıydı. Yara izi, yıllar içinde giderek soluklaştı, ama ne zaman baksan görebiliyorsun ve o şans işaretini (gözüne bir şey olmadı! ölmedin!) mezara kadar taşıyacaksın.

Yarılmış kaş izleri, biri sağda biri solda, neredeyse tamamen simetrik; birincisi ilkokulda jimnastik dersinde yakantop oynarken tuğla duvara toslayınca oldu (tam da o sıralarda unvan maçında Sugar Ray Robinson’a yenilen boksör Gene Fullmer’ın fotoğrafını anımsatan şişmiş ve morarmış bir gözle gezmiştin günlerce); ikincisi de yirmilerindeyken açık sahadaki bir basket maçında potaya koşarken arkandan faul yapılınca pota direğine çarptığında oldu. Çenende nasıl olduğunu bilmediğin bir iz daha var. Büyük olasılıkla küçükken düşüp kaldırıma kapaklandığın ya da bir taşa çarptığın zaman açılan yaranın, sabahları tıraş olurken hâlâ görünen izi. Bu ize eşlik eden bir hikâye yok, annen de bundan hiç söz etmedi (en azından böyle bir şey anlattığını anımsamıyorsun); bu kalıcı çizginin olsa olsa “görünmez bir el”le yüzüne çizilmesini, bedeninin tarihe geçmemiş olaylara sahne olmasını şaşırtıcı olmasa bile, tuhaf buluyorsun.

1959 Haziranı. On iki yaşındasın ve altıncı sınıftaki arkadaşlarınla birlikte beş yaşından beri gittiğin ilkokuldan mezun olmak üzeresin. Hava çok güzel, ilkbahar sonunun en parlak hali, güneş ışığı bulutsuz, masmavi gökten iniyor, sıcak ama bunaltıcı değil, nem çok az, hafif bir esinti yüzünde, çıplak boynunda ve kollarında dalgalanıyor. Okuldan çıkar çıkmaz beyzbol oynamak için arkadaşlarınla Grove Park’a gidiyorsun. Grove Park, parktan çok bir çeşit köy çayırına benziyor, dört yanı evlerle kuşatılmış, bakımlı çim kaplı büyük bir dikdörtgen, hoş bir yer, küçük New Jersey kasabanızın halka açık en güzel yerlerinden biri; arkadaşlarınla okuldan sonra beyzbol oynamak için sık sık oraya gidiyorsun, çünkü beyzbol en sevdiğin şey ve bıkıp usanmadan saatlerce oynuyorsun. Yetişkinler yok. Kurallarınızı kendiniz belirliyorsunuz, anlaşmazlıkları kendi aranızda –çoğunlukla sözcüklerle, arada bir de yumruklarla–

çözüyorsunuz. Aradan elli yıldan fazla zaman geçince, o öğleden sonraki oyunla ilgili hiçbir şey kalmamış aklında; ama şunları anımsıyorsun: Maç bitmiş, sahanın ortasında tek başına durmuş kendi kendine top tutma oyunu oynuyorsun, yani topu var gücünle havaya atıp yukarı çıkışını ve eldiveninle yakaladığın âna kadar aşağı inişini seyrediyorsun, yakaladığın anda da topu yeniden yukarıya fırlatıyorsun, her seferinde de top bir öncekinden daha yukarı çıkıyor ve birkaç atıştan sonra hiç görmediğin kadar yükseklere çıkıyor, saniyelerce gökyüzünde kalıyor, beyaz top masmavi gökyüzüne yükseliyor, sen de bütün varlığını bu ahmakça işe veriyorsun, bütün dikkatini buna odaklıyorsun, top ve gökyüzü ve eldiven dışında hiçbir şey yok gözünde; yüzün göğe çevrili, topun seyrini izlerken sürekli yukarıya bakıyorsun, o yüzden de yerde olanların farkında değilsin; yerde olanlara gelince, bir şey ya da biri bir anda olanca hızıyla sana çarpıyor ve çarpışmanın etkisi öyle ani, öyle şiddetli, öyle güçlü ki, tank çarpmış gibi bir anda kendini yerde buluyorsun. Darbe başına, özellikle de alnına geldi, ama gövden de sarsıldı; sersemlemiş ve neredeyse yarı baygın bir halde soluk almaya çalışarak yerde yatarken alnından kan aktığını, akmak da değil fışkırdığını görüyorsun, yaraya bastırmak için tişörtünü çıkarıyorsun ve göz açıp kapayana kadar beyaz tişört kıpkırmızı oluveriyor. Öteki çocuklar paniğe kapılıyorlar. Yardım edebilmek için sana doğru koşuyorlar ve sen ne olduğunu ancak o zaman anlayabiliyorsun. Anlaşılan sizin gruptan, arkadaş canlısı, iyi kalpli, B.T. adında (adını anımsıyorum, ama sağ olduğunu varsayarak mahcup etmemek için açıklamıyorum) bir geri zekâlı, senin göğe yükselen atışlarından öylesine etkilenmiş ki, o da oyuna katılmayı ahmak kafasına koyup senin attığın topu tutmak için, yukarıya bakarak, ağzı bir karış açık (başka hangi sersem koşarken ağzını açar) koşmaya başlamış, bir saniye sonra o hızla sana çarpınca ağzı açık olduğu için dişleri doğruca senin kafana geçmiş. O yüzden kafandan kan fışkırıyor, o yüzden sol gözünün üstündeki yarık o kadar derin. Neyse ki aile doktorunuzun muayenehanesi hemen karşıda, Grove Park’ın sınırlarını çizen evlerden birinde. Çocuklar seni derhal oraya götürmeye karar veriyorlar, kanlı tişörtünü başına bastırarak, onlarla, şimdi tam olarak anımsamıyorsun, belki dört, belki altı arkadaşınla birlikte parkı geçip Dr. Kohn’un ofisine dalıyorsunuz. (Tıpkı anaokulu öğretmenin Miss Sandquist’in ya da çocukluğundaki öğretmenlerden hiçbirinin adını unutmadığın gibi, doktorun adını da unutmadın.) Sekreter sana ve

arkadaşlarına, Dr. Kohn’un başka bir hastaya bakmakta olduğunu söylüyor ve kadın acil bir vaka geldiğini doktora haber vermek üzere ayağa kalkmaya vakit bulamadan, arkadaşlarınla sen kapıyı vurmak zahmetine bile katlanmadan muayene odasına dalıyorsunuz. Dr. Kohn’un üzerinde yalnızca sutyeni ve külotuyla muayene masasında oturan orta yaşlı, şişmanca bir kadınla konuştuğunu görüyorsunuz. Kadın şaşkınlıkla çığlık atıyor; ama doktor başından fışkıran kanı görünce kadına giyinip gitmesini, arkadaşlarına da odadan çıkmalarını söylüyor, sonra çabucak yaranı dikmeye koyuluyor. Anestezi yapacak zaman olmadığı için dikiş atılması canını yakan bir işlem, ama doktor dikişleri derine geçirirken haykırmamak için elinden geleni yapıyorsun. Dr. Kohn belki 1950’de yanağına dikiş atan doktor kadar iyi iş çıkaramıyor; yine de kan kaybından ölmediğin ve artık kafanda bir delik kalmadığı için gerekli sonucu sağlamış oluyor. Birkaç gün sonra sen ve altıncı sınıftaki arkadaşların ilkokulu bitirme törenine katılıyorsunuz. Sen bayraktar seçildin, yani Amerikan bayrağını taşıyarak toplantı salonundan geçecek ve bayrağı sahnedeki yerine yerleştireceksin. Başında beyaz sargı var ve hâlâ dikişlerinden arada bir kan sızdığı için gazlı bezin üzerinde büyük bir kırmızı leke oluşuyor. Törenden sonra, annen elinde bayrakla yürürken ona yaralı bir Devrim Savaşı kahramanının portresini anımsattığını söylüyor. “Tıpkı,” diyor, “76 Ruhu gibiydin.”[1]

Üzerine gelen şey, her zaman sana baskı yapmış, ezmiş olan şey, dışarısı, yani hava, daha kesin belirtmek gerekirse çevreni saran hava içindeki senin bedenin. Tabanların yere basıyor, ama geri kalan her yanın havayla sarılmış; işte senin hikâyen orada, gövdende başlıyor ve her şey yine gövdende bitecek. Şu anda rüzgârı düşünüyorsun. Daha sonra, eğer zaman kalırsa, sıcağı ve soğuğu, yağmurun sonsuz çeşitlerini, gözsüz biri gibi sendeleyerek içinden geçtiğin sisleri, Var’daki evin çatı kiremitlerine makineli tüfek gibi çılgınca inen doluları da düşüneceksin. Ama şu anda senin dikkatini çeken şey rüzgâr, çünkü havanın kıpırtısız olması çok enderdir ve arada bir seni kuşatan hiçliğin belli belirsiz soluğu dışında, hafif esintiler ve meltemler, boralar, ani fırtınalar, o çatısı kiremitli evdeyken gördüğün aralıksız üç gün süren karayeller, Atlas Okyanusu kıyısı boyunca kuzeydoğudan esen soğuk rüzgârlar, fırtınalar, kasırgalar, hortumlar var. İşte

sen, yirmi bir yıl önce, katılmaya söz verdiğin ve iptal edildiğini bilmediğin bir etkinliğe gitmek üzere sonradan “yüzyılın fırtınası” diye adlandırılacak fırtınada Amsterdam sokaklarında yürüyorsun; bu öylesine şiddetli bir kasırga ki, dışarı çıkmak gafletinde bulunduğun bir saat içinde kentin her tarafında ağaçlar kökünden kopacak, bacalar yere devrilecek, park etmiş arabalar yükselip havada uçacak. Yüzünü rüzgâra vererek kaldırımda yürümeye çalışıyorsun, ama gitmek istediğin yere varmak için gösterdiğin bütün çabaya karşın yerinden kıpırdayamıyorsun. Rüzgâr içine işleyerek seni itiyor ve bir buçuk dakika boyunca olduğun yerde kalakalıyorsun.

Bundan on üç ocak önce, saatte yüz mil hızla esen bir başka kasırgayı izleyen gece, son iki aydır yönetmekte olduğun filmin son gecesi, son sahnesi, son karesi, kamerayı başroldeki kadın oyuncunun eldivenli eline sabitleyip onun tek bir bilek hareketiyle elindeki taşı Liffey’nin sularına bırakışı çekilirken sen ellerini Dublin’in Ha’Penny Köprüsü’ne[2] dayamış duruyorsun. İşin hiçbir zorluğu yok, bütün filmde hiçbir kare bunun kadar az çaba ve yaratıcılık gerektirmedi; ama (bütçe sorunları, sendika sorunları, mekân sorunları, hava koşullarının yarattığı sorunlar gibi) sayısız sorunla boğuşarak gerçekleşen prodüksiyonun dokuz haftalık tüketici çalışması sonunda filme başladığından bu yana yedi kilo vermiş olarak, rüzgârlı gecenin nemli karanlığında çekim ekibiyle birlikte saatlerdir köprünün üzerinde dikilip durunca o rutubetli ve buz gibi İrlanda havası iliklerine işledi ve son kareden önce bir anda ellerinin donmuş olduğunu, parmaklarını oynatamadığını, ellerinin iki buz kalıbına dönüştüğünü fark ediyorsun. Niye eldiven giymiyorsun, diye soruyorsun kendine; ama köprüye gitmek üzere otelden çıkarken eldivenler aklına gelmediği için bu sorunun yanıtı yok. Son kareyi bir kez daha çekiyorsunuz, sonra sen, filmin yapımcısı, baş kadın oyuncusu, onun sevgilisi ve ekipten daha birkaç kişi biraz ısınmak ve filmin bitmesini kutlamak için yakındaki bir bara gidiyorsunuz. Bar tıklım tıkış dolu, kendinden geçercesine coşarak öne arkaya sallanan gürültücü bir kalabalığın doldurduğu bir rabarba[3] kayıt odasına benziyor; ama arkadaşlarınla senin için bir masa ayrılmış, böylece oturabiliyorsunuz ve gövden sandalyeye değdiği anda bitkinliğini, fiziksel enerjinin de tinsel enerjinin de tükenmiş ve aklının almayacağı kadar

yorulmuş olduğunu fark ediyorsun; öylesine sıfırı tüketmişsin ki, her an bir ağlama nöbetine girecekmişsin gibi geliyor. Bir viski söylüyorsun, kadehi alıp dudaklarına götürürken parmaklarını yeniden oynatabildiğini görüp yürekleniyorsun. İkinci bir viski söylüyorsun, sonra üçüncüyü, sonra dördüncüyü ve bir anda uykuya dalıveriyorsun. Etraftaki onca gürültü patırtıya karşın, iyi kalpli yapımcının seni ayağa kaldırıp yarı sürükleyerek, yarı sırtlanarak oteline götürünceye kadar da mışıl mışıl uyuyorsun.

Evet, içkiyi de sigarayı da çok içiyorsun, birkaç dişini kaybettin, yerlerine de diş yaptırma zahmetine girmedin, yiyip içtiklerin çağdaş beslenme mantığının koşullarına uymuyor; sebze yememenin tek nedeni sebze sevmeyişin, sevmediğin şeyleri yemek olanaksız olmasa da zoruna gidiyor. Karının senin için, özellikle de içkin ve sigaran yüzünden kaygılandığını biliyorsun; neyse ki şimdiye kadar çektirdiğin hiçbir röntgen ciğerlerinde, hiçbir kan tahlili de karaciğerinde tahribat olduğunu göstermedi; o yüzden sonunda ciddi zarar vereceğini bile bile kötü alışkanlıklarını sürdürüyorsun, yaşlandıkça da yıllardır sana o kadar haz vermiş olan küçük purolarını ve sık sık içtiğin şarabı bırakma isteğin de, cesaretin de azalıyor; bazen bu şeyleri hayatından bu kadar geç yaşta çıkarırsan gövdenin paramparça olacağını, yaşamsal mekanizmanın çalışamayacağını düşünüyorsun. Hiç kuşkusuz sakat ve yaralı bir insansın, ta baştan beri içinde yara taşıyan birisin (yoksa ne diye bütün ömrünü sayfaların üzerine o yaranın kanını akıtırcasına sözcükler dökerek geçiresin?); alkol ve tütünden aldığın haz sakat bedenini ayakta tutup dünyayı dolaşmanı sağlayan koltuk değnekleri işlevini görüyor. Karının dediği gibi, “kendi kendini tedavi ediyorsun.” Annenin annesinin tam tersine, karın senin değişmeni istemiyor. Zaaflarına hoşgörü gösteriyor, öfkelenmiyor, seni azarlamıyor ve eğer kaygılanıyorsa, senin sonsuza kadar yaşamanı isteği için kaygılanıyor. Bunca yıldır onunla birlikte oluşunun nedenlerini sayarken, o nedenlerden biri de, karının uzun ömürlü aşk takımyıldızının kesinlikle en parlak yıldızlarından biri olan bu tutumu.
Öksürdüğünü söylemeye bile gerek yok tabii; özellikle de geceleri, gövden yatay konumdayken öksürüyorsun; nefes borunun iyice tıkandığı geceler, yataktan kalkıp başka bir odaya gidiyor ve balgamı söküp atıncaya kadar deli gibi öksürüyorsun. Arkadaşın Spiegelman (tanıdığın en tutkulu tiryaki),

kendisine neden sigara içtiğini soranlara, şu şaşmaz cevabı veriyormuş: “Çünkü öksürmeyi seviyorum.”

1952. Beş yaşındasın, artık kendi kendine yıkanacak kadar büyüdüğün için tek başına, çırılçıplak banyo küvetindesin ve ılık suda sırtüstü yatarken penisin birden hazırola geçip suyun içinden başını çıkarıyor. Şimdiye kadar penisini sadece ayakta durup aşağıya bakarken görmüştün; oysa şimdi aşağı yukarı göz hizasında olan yeni bakış açısından bakınca sünnetli erkeklik organının ucunun tıpkı miğfere benzediğini fark ediyorsun. Eski moda bir miğfere, hani on dokuzuncu yüzyıl sonlarında itfaiyecilerin giydiği miğferlere benziyor. Bu keşif hoşuna gidiyor; çünkü yaşamının o döneminde en büyük arzun, büyüyünce yeryüzündeki en kahraman meslek saydığın (zaten de öyle) itfaiyeci olmak; vücudunun, hem de bir hortuma benzeyen ve o işlevi gören bir organının minyatür bir itfaiyeci miğferiyle taçlandırılmış olması bu arzuya nasıl da uygun düşüyor.

Ömrün boyunca yaşadığın sayısız sidik zorlamaları; idrar keseni boşaltmak için kıvrım kıvrım kıvrandığın ve tuvalet bulamadığın nice olay, örneğin tıkanmış trafiktesin ya da aheste aheste ilerleyen metro vagonunda; “çişini tutmak” için kendini zorlamanın verdiği o dayanılmaz ıstırap. Bu hiç kimsenin sözünü etmediği, ama herkesin günün birinde o noktaya geldiği evrensel bir çözümsüzlük; herkesin başına gelmiştir bu ve insanların çektiği acıların idrar kaçırmak kadar gülünç başka bir örneği yoksa da, insan işeyip rahatlamadan önce bu olaya gülmekten kaçınır; çünkü üç yaşından yukarı olan kim ortalık yerde altına kaçırmak ister? O yüzden, bir arkadaşının ölüm döşeğindeki babasının şu sön sözleri hiç aklından çıkmaz: Adam, “Unutma Charlie,” demiş, “işemek için hiçbir fırsatı kaçırma.” Çağların bilgeliği işte böyle kuşaktan kuşağa aktarılıyor.

Yine 1952, kız kardeşinin doğduğu gün babanın eve getirdiği 1950 model mavi De Soto’nun arka koltuğundasın. Arabayı annen kullanıyor; epeydir yoldasınız, nereden gelip nereye gittiğinizi hatırlamıyorsun, ama dönüş yolundasınız ve eve varmanıza olsa olsa on-on beş dakika var; biraz önce

çişin geldi, idrar torbandaki baskı giderek artıyor, arka koltukta kıvranmaya başladın, daha ne kadar tutabileceğini kestiremeden elini pipinin üstüne bastırıyorsun. Annene, sıkıştım diyorsun, annen de on dakika daha sabretmeni söylüyor. Hayır, diyorsun, daha fazla tutamayacağını söylüyorsun. Annen, öyleyse burayla ev arasında duracak hiçbir yer olmadığına göre altına yap, diyor. Bu, öyle radikal bir fikir, bin zorlukla kazandığın erkeksi bağımsızlığına öylesine bir ihanet gibi görünüyor ki, annenin söylediklerine inanamıyorsun. Altıma mı yapayım, diyorsun. Evet, altına yap, diyor. Ne fark eder? Eve gider gitmez üstünü başını yıkarız. Ve olan oluyor; annenin kesin ve belirgin onayıyla son kez altına işiyorsun.

Elli yıl sonra bir başka arabadasın; kendi araban olmadığı için kiraladığın gıcır gıcır bir Toyota Corolla'da Connecticut'tan Brooklyn'deki evine gitmek üzere son üç saattir direksiyon sallıyorsun. 2002'nin Ağustosu. Elli beş yaşındasın, on yedi yaşından bu yana hep ustaca ve kendine güvenerek araba kullanıyorsun, senin arabana binmiş olan herkes "iyi şoför" olduğunu söyler; direksiyon başında geçen yaklaşık kırk yıl içinde bir kez tamponun çizilmesi dışında hiç kaza sabıkan yok. Karın önde, senin sağında oturuyor; arkada da (Connecticut'taki bir drama okulunda yaz kursunu yeni bitirmiş olan) on beş yaşındaki kızın, son bir aydır ona yatak görevi yapan yastıkların, çarşafların üzerine serilmiş uyuyor. Sekiz yıl önce kızınla sokaktan toplayıp eve getirdiğiniz, (Nashe'in[4] *The Unfortunate Traveler* romanının kahramanı Jack Wilton'a atfen) Jack adını taktığınız, o zamandan bu yana da ailenin çılgın, ama çok sevilen bir üyesi olan soyu sopu belirsiz köpeğiniz de arkada uyuyor. Pek çok şeyden kaygılanan karının, senin araba kullanmanla ilgili hiç endişesi yok; hatta çok şeritli otoyollarda diğer arabaları sollaman, şehir içindeki arapsaçı trafikten kolayca sıyrılman ya da bakımsız kır yollarında virajları kolayca dönmen gibi çeşitli trafik koşullarındaki ustaca manevralarını sık sık övmüştür. Ne var ki, bugün bir terslik olduğunu, dikkatini gerektiği kadar toplayamadığını, zamanlamanın biraz şaştığını seziyor ve birkaç kez dikkatli olman için seni uyarıyor. Karının söylediklerinin doğru olduğundan kuşkulanmamayı artık öğrenmiş olman gerekir; çünkü onda başkalarının aklından geçenleri okuyabilmek, başkalarının ruhlarının içini görmek,

insanların karşılaştığı herhangi bir durumun altında yatan gizli nedenlerin kokusunu almak gibi gizemli bir yetenek var ve onun içgüdülerinin ne kadar şaşmaz olduğunu defalarca görüp hayretler içinde kaldın; ama bugün endişesi o kadar belirgin ki, sinirlerini bozmaya başlıyor. *İyi şoför* diye nam salmadım mı? diyorsun. Hiç kaza yaptım mı? Dünyada en çok sevdiğim insanların hayatını tehlikeye atacak bir şey yapar mıyım? Hayır, yapmazsın tabii, bugün bana ne oldu anlamıyorum, diyor; Tri-Borough Köprüsü' nün gişelerine geldiğiniz zaman, Bak işte New York'tayız, evimize geldik sayılır, diyorsun; bunun üzerine karın da bir daha sürücülüğünle ilgili tek laf etmemeye söz veriyor. Ama sen itiraf etmek istemesen de bir terslik var; çünkü 2002 yılındasın ve bu yıl beklenmedik öyle çok tatsız olay geldi ki başına, usta sürücülüğün de ne diye bir anda ve hiç nedensiz terk etmesin seni? Başına gelenlerin en beteri de, Mayıs ortasında annenin (kalp krizinden) ölmesi oldu; çok sağlıklı göründüğü için, yetmiş yedi yaşındaki insanların öyle pattadanak ölüvereceklerini bilmediğin için şaşkına döndün; ölmeden bir gün önce onunla telefonda konuştun; keyfi yerindeydi, espri üzerine espri patlatıyor, öyle gülünç fıkralar anlatıyordu ki, telefonu kapattıktan sonra karına, "Annem yıllardır hiç bu kadar mutlu görünmemişti," dedin. Annenin ölümü başına gelenlerin en kötüsüydü; ama şubat başında Kopenhag'a yaptığın dokuz saatlik uçak yolculuğu yüzünden oluşan ve seni birkaç hafta sırtüstü yatmak, sonra da aylarca bastonla yürümek zorunda bırakan sol bacağındaki pıhtı meselesi de vardı; gözlerinden çektiğini de söylemeye bile gerek yok, önce sol gözünde kornea yırtıldı, birkaç hafta sonra sağ kornea da yırtıldı ve bu yırtılmalar birkaç ay boyunca bir o gözde bir diğerinde yinelenip durdu; yırtılma hep gece uykudayken olduğu (ve göz doktorunun verdiği merhemin bir etkisi olmadığı) için bunu engelleyecek bir önlem de alamıyordun; göz hiç tartışmasız bedenin en duyarlı ve en kırılgan organı olduğundan korneada yeni bir yırtıkla uyandığın sabahlar dayanılmaz ağrılar çekiyordun ve doktorun bu tür acil durumlar için yazdığı ağrı kesici ilacı damlattıktan sonra da ağrının kesilmesi iki ya da dört saat sürüyor ve bu süre boyunca gözünü açtığın anda iğne batırılıyormuş gibi olduğundan gözünü kapatıp üzerine soğuk gazlı bez bastırarak oturmak zorunda kalıyordun.
Bacağındaki uçuş pıhtısının altı ay süren kuşatması, sonra kronik *göz kuruluğu* olayı, ayrıca annenin ölümünden iki gün sonra patlak veren ve daha sonraki günlerde de birkaç kez yinelenen yaşamının ilk sarsıcı panik

atağı, bir zamanlar kendi içinden ve dışından gelebilecek her türlü darbeye direnç gösteren, insanlığın geri kalanını tehdit eden her türlü somatik ve psikolojik etkiden bağışık olan, doğanın güçlü insanı sen, bir süredir paramparça olduğunu, eskisi kadar güçlü olmadığını ve hızla çöken bir enkaza dönüştüğünü hissediyorsun. Aile doktorun panik atakları kontrol altında tutabilmen için ilaç yazdı; belki de bugün araba kullanışını etkileyen o ilaçlardır; ama daha önce de ilaç aldığında araba kullandın ve sen de karın da hiçbir değişiklik fark etmediniz. Sende bir tuhaflık olsa da olmasa da, nihayet Tri-Borough Köprüsü'nün gişelerini geçtiniz ve eve dönüş yolculuğunun son bölümüne başladınız; şehirde direksiyon sallarken ne anneni düşünüyorsun ne gözlerini ne bacağını ne de panik atakları önlemek için yuttuğun hapları. Sadece arabayı ve Brooklyn'deki evine olan kırk-elli dakikalık yolu düşünüyorsun; karın da artık sakinleştiği ve araba kullanışınla ilgili kaygılarından sıyrılmış gibi göründüğü için sen de sakinleşiyorsun; köprü ile oturduğunuz semt arasındaki millerce yolu geçerken olağandışı hiçbir şey olmuyor. Sıkıştığın, idrar torbanın son yirmi dakikadır giderek artan bir baskıyla seni uyardığı doğru; o yüzden belki olması gerekenden biraz daha hızlı sürüyorsun arabayı, çünkü eve varma isteğin katmerleniyor, tabii hem yuvana kavuşmak ve arabanın havasız ortamından kurtulup rahat soluk almak istiyorsun, hem de eve gidince yukarıya, banyoya koşup *kendini* rahatlatabilmeye can atıyorsun ve gaza biraz fazlaca yükleniyorsan da her şey yolunda ve oturduğun sokağa iki buçuk dakikalık yolun kaldı. Dördüncü Cadde'den aşağı doğru gidiyorsun, harap evlerle boş ambarların dizildiği bu yolda yaya trafiği çok az olduğu için sürücüler yola biri fırlar kaygısına pek düşmezler, bu da hızlı, hem de aşırı hızlı gitmelerine, çoğu kez hız sınırını aşmalarına neden olur. Eğer dosdoğru karşı yönde ilerliyorsanız hiç sorun olmaz (sen de zaten bu yolu o yüzden seçtin, eve en çabuk buradan gidebilirsin), ama yoğun trafikte sola dönüşler tehlikeli olabilir, zira sen yeşil ışıkta sola dönmek zorundasın, ama sana yeşil yanarken karşı yönden üzerine doğru gelen taşıtlara da yeşil yanar. Eve gitmek için sapacağın Dördüncü Cadde ile Üçüncü Cadde'nin kavşağına gelince arabayı durdurup karşıdan gelenlerin arkasının kesilmesini bekliyorsun, ama babanın yaklaşık kırk yıl önce araba kullanmayı öğretirken verdiği dersi bir anda unutuveriyorsun. Baban beceriksiz, kötü bir şofördü, anahtarı kontağa taktığı anda belaya davetiye çıkaran, hayallere dalıp giden biriydi; ama direksiyon başındaki bütün

kusurlarına karşın başkaları için kusursuz bir öğretmendi, sana verdiği en iyi öğüt de şuydu: Tedbirli ol, yoldaki senden başka herkesin budala ya da deli olabileceğini farz et ve hiçbir şeyi oluruna bırakma. Bu sözleri aklından hiç çıkarmadın, bu öğüt yıllardır işine yaradı; ama şimdi idrar torbanı boşaltmak zorunda olduğun ya da içtiğin hap doğru düşünmeni engellediği veya yorulduğun ve dikkatin dağıldığı yahut bir *enkaza* dönüştüğün için düşüncesizce bir kararla tedbirli olmak yerine atağa geçmeye kalkıyorsun. Karşıdan kahverengi bir kamyonet geliyor. Hızlı olmasına hızlı, ama saatte kırk beş, bilemedin elli mil geçmiyor; kamyonetin senden uzaklığı ile hızını hesaplayıp herhangi bir sorun olmadan sola dönüp kavşağı geçeceğine emin oluyorsun – ama ancak çabuk davranıp *derhal* gaza basman şartıyla. Ne var ki, yaptığın hesap kamyonetin kırk beş-elli mil hız yaptığı varsayımına dayanıyor, oysa gerçek hiç de öyle değil. Kamyonet daha hızlı geliyor, en az altmış, hatta altmış beş mil yapıyor; o yüzden sen sola dönüp kavşağa dalınca kamyonet bir anda üzerine geliyor ve sen sağına değil de karşıya baktığın için kamyonetin doksan derecelik bir açıyla karının oturduğu taraftaki kapıya bodoslama bindireceğini göremiyorsun. Kamyonet müthiş bir gümbürtüyle, müthiş bir sarsıntıyla çarpıyor, dünyanın sonu gelmiş gibi kıyamet kopuyor. Sanki Zeus, senin ve ailenin üzerine şimşekler yağdırmış gibi geliyor ve bir an sonra araba kontrolden çıkıp fır dönmeye başlıyor, bir elektrik direğine çarpıp birden duruverinceye kadar yolda deli gibi dönüyor. Sonra her şey susuyor, koca evren sessizliğe gömülüyor; sonunda yeniden düşünebildiğin zaman aklına ilk gelen şey sağ olduğun. Karına bakıyorsun, gözlerinin açık olduğunu, nefes aldığını, yani onun da sağ olduğunu görüyorsun; sonra dönüp arka koltuktaki kızına bakıyorsun, o da yaşıyor, kamyonetin ve elektrik direğinin çifte darbesiyle uykusundan uyanmış, yuvalarından fırlamış şaşkın gözlerle sana bakıyor; dudakları şimdiye kadar hiçbir dudakta görmediğin kadar beyaz, şu anda üzerine yazdığın kâğıt kadar bembeyaz; üzerinde yattığı yastıklar ve örtüler sayesinde kurtulduğunu, insan uyurken adalelerinin son derece gevşek olduğunu, o yüzden hiçbir kemiğinin kırılmadığını, başını sert bir yere çarpmadığını ve iyileşeceğini, iyi olduğunu, tıpkı yine yastıklarla örtülerin üzerinde uyuyan köpek gibi kızının da iyi olduğunu anlıyorsun. Sonra çarpışmanın şiddetli darbesine en yakında olan karına tekrar bakıyorsun; yanında öylesine kıpırtısız, öylesine sessiz, öylesine çevreden kopuk oturduğunu görünce boynunun, o uzun ve narin boynunun, o olağanüstü güzelliğinin simgesi

olan güzelim boynunun kırılmış olabileceğinden korkuyorsun. Kendisini nasıl hissettiğini, ağrısı olup olmadığını, varsa neresinin ağrıdığını soruyorsun; ama cevap vermeye çalışsa da o kadar boğuk, o kadar alçak sesle konuşuyor ki ne söylediğini anlayamıyorsun. Sonra arabanın dışındaki gürültüyü fark ediyorsun; çevrenizde bir şeyler oluyor, aynı anda birkaç şey oluyor; en belirgin olanı da kamyoneti kullanan ve şimdi kazaya sebep olduğun için sana hakaretler yağdırarak sokakta hop hop zıplayan kadının canhıraş çığlığı. (Sonradan kadının ehliyetsiz araba kullandığını, kamyonetin kendisine ait olmadığını ve öfkesinin suçlu düşmek korkusundan kaynaklandığını, çünkü polisle birkaç kez başının derde girmiş olduğunu öğreniyorsun; ama kadın orada öylece durup bağırırken onun bencilliğine, senin ve ailenin iyi olup olmadığını sormak zahmetine bile girmediğine şaşırıyorsun.) Sanki (babanın deyimiyle hem budala hem deli olan) bu kadının kötü davranışını ortadan kaldırmak içinmiş gibi ufak bir mucize oluyor. Dördüncü Cadde'den size doğru biri geliyor, normalde hiçbir yayanın dolaşmadığı bu yoldaki tek yaya o ve bütün mantık kurallarının, bütün düşünce mekanizmalarının, dünyada olabilecek bütün varsayımların tersine adamın sırtında hastane gömleği var; genç bir doktor, parlak esmer tenli, olağanüstü yakışıklı Hint asıllı biri; olanları görünce arabanızın yanına gelip sakin sakin karınla konuşmaya başlıyor. Pencerede cam kalmadığı için adam içeriye uzanıp alçak sesle, Hintlilere özgü o yatıştırıcı, sakin sesle konuşuyor karınla; onun –Adınız nedir? Bugün günlerden ne? Başkan kim? gibi– bir nöroloğun hastaya soracağı standart sorularını dinlerken, karının kendinden geçmesini engellemek, kesin bir şoka girmesini önlemek için elinden geleni yaptığını anlıyorsun. Çarpışmanın şiddetini göz önüne aldığında, karının şu anda renkleri seçememesi, dünyanın gözlerine sadece siyah-beyaz görünüyor olması seni şaşırtmıyor. Bir hayal değil de gerçek bir insan olan doktor (onun karını kurtarmak için gelen ilahî bir hayalet olduğunu düşünmemek de elde değil) ambulans ve ilkyardım ekibi gelinceye kadar karının yanından ayrılmıyor. Sen, kızın ve Jack arabadan indiniz, ama karının kıpırdamaması gerek; herkes boynunun kırılmış olabileceğinden korkuyor; itfaiyeciler *hayat dişleri* denilen aletle sağ ön kapıyı keserken onları seyrediyorsun; hurdaya dönmüş arabayı inceliyorsun ve nasıl olup da hepinizin hâlâ sağ olduğunu aklın almıyor. Otomobil ezilmiş bir böceğe benziyor. Tekerleklerin dördü de yamyassı olup yere yapışmış, sağ taraf içeri göçmüş, arabanın elektrik

direğine çarpan arka bölümü yukarıya doğru akordeon olmuş, arka pencerede cam kalmamış. Sağlık görevlileri kıpırdamaması için karını bir tahtaya bağlayıp sedyeye alıyor ve ambulansa yerleştiriyorlar; seninle kızın başka bir ambulansa bindiriliyorsunuz, sonra hep birlikte Bay Ridge'deki Luther Tıp Merkezi'nin travma servisine doğru yola çıkıyorsunuz. İki tomografi ve çeşitli röntgen çekimlerinden sonra, doktorlar karının sırtındaki ya da boynundaki kemiklerde kırık olmadığını açıklıyorlar. Seviniyorsun, hepiniz seviniyorsunuz; sonra hastaneden çıkarken, ölümle böyle burun buruna gelmiş olmanıza karşın, karın şaka yollu konuşarak tomografiyi çeken doktorun, Hayatımda sizinki kadar kusursuz ve güzel boyun görmedim, dediğini anlatıyor.

O günden bu yana sekiz buçuk yıl geçti ve karın o kaza yüzünden seni bir kez olsun suçlamadı. Kamyonetteki kadının aşırı hız yaptığını ve kazadan tamamen onun sorumlu olduğunu söyledi hep. Ama sen kendini temize çıkarmayacak kadar farkındasın durumun. Evet, kadın aşırı hız yapıyordu, ama sonuç olarak bu çok önemli değil. Sen almaman gereken bir risk aldın ve verdiğin o yanlış kararın utancı hâlâ devam ediyor. O yüzden, hastaneden çıkar çıkmaz bir daha araba kullanmamaya yemin ettin; o yüzden, neredeyse ailenin ölümüne neden olacağın o günden beri hiç direksiyon başına geçmedin. Artık kendine güvenmediğin için değil, utandığın, neredeyse ölümcül bir anda kendinin de size çarpan kadın kadar budala ve deli olduğunu anladığın için böyle davranıyorsun.

Kazadan iki yıl sonra düzenlenen bir okuma gününde kitaplarından birini okumak üzere Fransa'nın Arles kentindesin. Etkinlikte (yayıncının arkadaşı olan) aktör Jean-Louis Trintignant da seninle birlikte yer alacak; senin İngilizce okuyacağın bölümleri o Fransızca çevirisinden yineleyecek. Bu, dinleyicilerin iki dil konuşmadığı yabancı ülkelerde uygulanan ikili bir okuma programı; paragrafları bir sen, bir o okuyarak o etkinlik için seçtiğiniz sayfaları tamamlayacaksınız. Trintignant'ın oyunculuğunu beğendiğin için bu akşam onunla beraber olduğuna seviniyorsun; yine de onun rol aldığı (Bertolucci'nin *Konformist*'i, Rohmer'in *Maudlardaki Gecem*'i, Truffaut'nun *Neşeli Pazar*'ı, Kieslowski'nin *Kırmızı*'sı gibi)

filmleri düşününce yeteneğine hayran olduğun bir Avrupalı aktörle aynı etkinlikte yer almak seni strese sokuyor. Bir yandan da birkaç yıl önce kızının manşetlere çıkan hunharca bir cinayetin kurbanı olduğunu bildiğin ve Trintignant'ın o zaman ve hâlâ çektiği acıyı anladığın için ona merhamet duyuyorsun. Tanıdığın ve birlikte çalıştığın çoğu aktör gibi Trintignant da konuşkan olmayan, çekingen bir insan. İyi niyetli ve dostça bir havası yok demiyorum, ama insanlarla konuşmakta zorlanan, içine kapanık biri. Şu anda okuma etkinliğinin yapılacağı büyük bir kilisede ya da eskiden kilise olan binada, akşamki gösterinin provasını yapmak üzere sahnedesiniz. Trintignant'ın sesinin tonundan, sesinin tınısından, sesinin büyük aktörleri iyi aktörlerden ayıran o üstün niteliklerinden etkileniyorsun ve yazdığın sözcüklerin (daha doğrusu kendi sözcüklerinin değil de, başka bir dile çevrilmiş sözcüklerinin) o olağanüstü ses aracılığıyla aktarılışını duymak sana müthiş keyif veriyor. Provanın bir noktasında, üstelik hiç yeri değilken Trintignant sana dönüp kaç yaşında olduğunu soruyor. Elli yedi, diyorsun ve kısa bir duraksamadan sonra sen de ona kaç yaşında olduğunu soruyorsun. Yetmiş dört, diye cevap veriyor ve yine kısa bir duraksamadan sonra yeniden çalışmanıza dönüyorsunuz. Provadan sonra, izleyiciler yerlerine yerleştirilip gösteri başlayana kadar beklemek üzere sizi kilisede bir odaya alıyorlar. Odada başkaları da var; tanımadığınız kişilerin tanımadığınız dostları, kadınlı erkekli yaklaşık bir düzine insan. Bir koltuğa oturuyor ve kimseyle konuşmadan sessizce odadakileri seyrediyorsun; sonra Trintignant'ı görüyorsun, o da üç metre kadar ileride sessizce oturuyor ve çenesini avuçlayarak dalgın dalgın yere bakıyor. Sonunda başını kaldırıyor, göz göze geliyorsunuz ve hiç beklemediğin bir içtenlik ve ciddiyetle, "Paul, sana söylemek istediğim bir şey var. Elli yedi yaşındayken kendimi yaşlı hissederdim. Şimdi yetmiş dördümde o zamankinden daha genç hissediyorum," diyor. Söyledikleri biraz kafanı karıştırıyor. Sana ne anlatmaya çalıştığı hakkında bir fikrin yok, ama kendisi için önemli olduğunu, hayati önemi olan bir şeyi seninle paylaşmaya çalıştığını seziyorsun ve o yüzden de ona ne demek istediğini sormuyorsun. Yaklaşık yedi yıldır o sözleri düşünüyorsun ve ne anlama geldiklerini hâlâ pek kestiremesen de zaman zaman onun sözlerindeki gerçeği neredeyse keşfettiğini hissettiğin küçük bir kıvılcım, kısacık bir an oluyor. Belki de şu kadar basit bir şey demek istemişti: İnsan elli yedi yaşındayken ölümden yetmiş dördündeyken korktuğundan daha çok korkar.

Ya da belki sende onu kaygılandıran bir şeyler gördü: 2002'nin o korkunç aylarında başına gelenlerin bıraktığı izleri. Gerçekten de, şimdi altmış üç yaşındayken, elli beş yaşına oranla kendini daha güçlü hissediyorsun. Bacağındaki sorun çoktan sona erdi. Yıllardır panik atak nöbeti yaşamadın, gözlerin arada bir sıkıntı verse de, eskisi kadar sık olmuyor bu. Şunları da unutmaman gerek: Artık ne araba kazası var ne de ardından yas tutulacak ana baba.

Otuz iki yıl önce bugün, yani neredeyse dakikası dakikasına şimdikinin yarı yaşındayken, bir gece önce babanın öldüğünü haber alıyorsun; tıpkı bugünkü gibi karlı bir ocak gecesi, rüzgârın ayazı, havanın sertliği aynı; zaman ilerliyor ama aynı zamanda ilerlemiyor da, her şey farklı ama aynı zamanda her şey aynı, hayır değil, babana yetmiş dördünü görmek kısmet olmadı. Altmış altı yaşındaydı ve sen hep onun çok uzun yaşayacağından emin olduğun, o yüzden aranızdan eksik olmayan o sisi silmenin acelesi olmadığını sandığın için, bu beklenmedik ani ölüm sende bitirilmemiş bir iş duygusu, söylenmemiş sözlerin, kaçırılmış fırsatların beyhude hayal kırıklığını yarattı. Yatakta sevgilisiyle sevişirken öldü; sağlıklı bir insandı, ama kalbi hiç izahı olmayan bir biçimde oyun etti ona. 1979'daki o Ocak gününden bu yana geçen yıllar içinde pek çok erkek, bunun en iyi ölüm biçimi (küçük ölümün gerçek ölüme dönüşmesi) olduğunu söyledi sana; ama hiçbir kadın bunu söylemedi; sen de böyle ölmenin korkunç olduğunu düşünüyorsun ve babanın kız arkadaşının cenazedeki halini, gözlerindeki şok ifadesini anımsadıkça karının başına böyle bir şey gelmesin diye dua ediyorsun. Otuz iki yıl önce bugün ve sen o zamandan beri, baban o beceriksiz, gaf üstüne gaf yapan oğlunun hep korktuğu gibi yoksullar yurduna düşmediğini görecek kadar yaşamadı diye bu çok ani, hiç beklenmedik ölüme yanıyorsun; oysa öyle olmayacağını anlayabilmesi için birkaç yıl daha yaşaması yeterdi ve baban altmış altı yaşında, sevgilisinin kollarında öldüğü sırada kendinin hâlâ bütün cephelerde mücadele etmekte, başarısızlığın tozunu yemekte olmandan hüzün duyuyorsun.

Hayır, ölmek istemiyorsun; babanın yaşamının sona erdiği yaşa yaklaşırken bile cenaze törenini düzenlemesi için herhangi bir mezarlıkla görüşmedin;

bir daha okumayacağından emin olduğun kitapları bir yerlere vermedin; vedalaşmak için öksürüp boğazını temizlemeye başlamadın. Yine de on üç yıl önce, ellinci doğum gününden bir ay sonra alt kattaki çalışma odasında oturmuş öğle yemeği niyetine ton balıklı sandviç yerken, şimdi sahte kalp krizi dediğin şey oldu; giderek şiddetlenen bir ağrı göğsünden sol koluna ve çenene yayıldı; bu ağrı, klasik kalp krizinin, insanı birkaç dakika içinde öldürecek koroner enfarktüsün o korkunç belirtisiydi; ağrı şiddetlenip bütün gövdeni ve göğsünü alev alev kavurarak dayanılmaz bir dereceye ulaştığında gücün tükendi, başın dönmeye, gözlerin kararmaya başladı, sendeleyerek ayağa kalktın, iki elinle tırabzana tutunarak güçbela merdivenleri çıktın ve zor duyulan bir sesle karına seslenirken oturma odasının olduğu katın sahanlığına yığıldın. Karın koşarak üst kattan indi, seni öyle sırtüstü yatarken görünce hemen kucaklayıp nerenin ağrıdığını sordu, doktor çağıracağını söyledi, onun yüzüne bakarken ölmek üzere olduğuna iyice inanmıştın, çünkü o şiddette bir ağrı ancak ölümle sonuçlanabilirdi, işin tuhafı, belki de başına gelen en tuhaf şey hiç korkmaman oldu; sakindin ve bu dünyayı terk etmek üzere olduğun fikrini kabulleniyor, İşte bu kadar, ölmek üzeresin, belki de ölüm sandığın kadar kötü değildir, çünkü sevdiğin kadının kollarındasın ve şu anda ille de öleceksen elli yaşına kadar yaşadığın için kendini Tanrı’nın sevgili kulu olarak gör, diyorsun kendi kendine. Hastaneye kaldırıldın, acil serviste bir gece yatırıldın, dört saatte bir kan testleri yapıldı; ertesi sabah o kalp krizi, hiç kuşkusuz sandviçe sıktığın aşırı limon suyundan kaynaklanan mide yanması teşhisine dönüştü. Hayatın sana geri verilmişti, kalbin sağlamdı, nabzın normaldi, bütün bu iyi haberlerin üstüne bir de ölümün artık korkulacak bir şey olmadığını, ecel geldiğinde insanın varlığının bir başka bilinç alanına kaydığını ve bunu kabullenebildiğini öğrenmiştin. Ya da öyle sanıyordun. Beş yıl sonra ilk panik atak nöbetinde, o bir anda geliveren ve gövdeni yırtarcasına seni yere yıkan nöbette, ne sakindin ne de ölümü kabulleniyordun. O zaman da öleceğini sandın, ama bu sefer ömründe hiç duymadığın kadar büyük bir korkuyla, dehşet içinde haykırdın. Başka bilinç alanları ve bu gözyaşları vadisinden sessizce çekilip gitme fikri işte oraya kadar sürdü. Yerde yatıp ciğerlerini paralarcasına haykırıyordun, çünkü ölüm içine girmişti ve ölmek istemiyordun.

Kar, son günlerde ve son haftalarda o kadar çok kar yağdı ki, bir aydan kısa sürede New York'ta metrekareye düşen kar oranı iki buçuk metreye yaklaştı. Sekiz tipi, dokuz bora, sayısını bile unuttun artık ve ocak ayı boyunca Brooklyn'de en çok duyulan melodi kaldırımlara ve kalın buz tabakasına vurulan küreklerin yaptığı sokak müziği oldu. Görülmemiş soğuk (bir sabah eksi on altı buçuk dereceydi), ahmakıslatandan sağanağa kadar çeşit çeşit yağmur, sulu kar, pus, son derece sert rüzgârlar, ama en beteri de erimek bilmeyen kar; tipiler, boralar, fırtınalar birbirini izlerken arka bahçedeki çalılarla ağaçlar giderek uzayan ve kabaran kardan sakallara bürünüyorlar. Evet, anlaşılan o *zorlu* kışlardan biri bu, ama soğuğa, çekilen sıkıntılara ve ilkbahar için boşuna duyulan özleme karşın, bu meteorolojik oyunların gücüne hayran olmamak elinde değil ve karın yağışını tıpkı çocukluğundaki gibi huşu içinde seyrediyorsun.

Harala gürele. Çocukluğunda (acıların tersine) keyif aldığın şeyleri düşünürken aklına ilk gelen tanım bu. Babanla güreşmek, (sen uyurken işe gidip sen yattıktan sonra eve döndüğünden) uyanık olduğun saatlerde baban nadiren evde olduğu için çok seyrek olan bir eğlence; belki de seyrekliği nedeniyle unutulmaz bir anı oluyor, babanın iri cüssesi, güçlü kasları, seni yakalayıp New Jersey Kralı'nı teke tek dövüşte yenmeye çalışması; ayrıca pazar öğleden sonraları ailece yengenle amcanın evine gittiğinizde senden dört yaş büyük kuzeninle yerde alt alta üst üste yuvarlanarak güreşmeniz, o fiziksel hareket, o kendini koyuvermenin hazzı. Koşmak. Koşmak ve sıçramak ve tırmanmak. Ciğerlerin patlayacakmış gibi olana kadar, böğrün ağrıyıncaya kadar koşmak. Her gün, yaz aylarının o uzun süren, güneşin ağır ağır battığı alacakaranlık saatlerine kadar çayırda var gücünle koşuyorsun, kulakların zonkluyor, rüzgâr yüzüne çarpıyor. Bir süre sonra da mahalle maçında top çalmaca, uzuneşek, saklambaç, duvar-kale oyunu, bayrak kapmaca oyunu. Sen ve arkadaşların bu sözüm ona savaş oyunlarında öyle çevik, öyle esnek, savaşı kazanmak için öylesine hırslısınız ki, birbirinize acımasızca saldırıyorsunuz, minik gövdeler diğer minik gövdelerle çarpışıyor, birbirinizi yere yıkıyorsunuz, kollarınızı çekiştiriyor, birbirinizin gırtlağına yapışıyorsunuz, itişip kakışıyor, oyunu kazanmak için akla gelen her şeyi yapıyorsunuz, birer hayvan gibisiniz,

vahşi mi vahşi birer hayvan. Ama o zamanlar ne güzel uyurdun. Lambayı söndür, gözlerini kapat… ve sabaha görüşürüz.

Uzun vadede daha incelikli, daha güzel, daha doyurucu ve en az şiddet içeren spor beyzbolda usanmadan becerini geliştirmeye çalışman; beyzbol tutkun altı ya da yedi yaşlarındayken başladı. Topu atmak ve tutmak, yer toplarını yakalamak, dış sahada kaç, kalede kaç oyuncu olduğuna bağlı olarak maç boyunca her an nerede duracağını kestirmeyi öğrenmek, top sana doğru gelirse ne yapacağını bilmek: Başlangıç noktasına mı, ikinci kaleye mi atılacak, ikili oyun mu kurulacak, yoksa sen pasör olduğuna göre kaleye vurduktan sonra sola koşup dönerek en uygun noktaya uzun atış mı yapılacak, hepsini kavrayacaksın. Oyuna yöneltilen eleştirilerin aksine bir saniye bile boş, bir saniye bile hareketsiz geçmez; her an topun sana gelebileceğini bekleyeceksin, her an hazır olacaksın, olasılıkları kafanda sürekli hesaplayacaksın, sonra atış bir anda patlayacak, top hızla sana doğru gelecek ve ne yapman gerektiğini düşünüp karar vereceksin, görevinin hakkını verebilmek için reflekslerin güçlü olacak, sonra da müthiş bir sezgiyle soluna ya da sağına doğru atılmış topu yakalayıp sert ve şaşmaz bir atışla birinci kaleye göndereceksin. Ama topa vurmaktan daha büyük bir zevk yok; yere sağlam basarak duracaksın, atıcının atışa hazırlanışını izleyeceksin ve topu karşılayacak, topun sopaya değmesini hissedecek, vuruşun sesini duyacak ve topun ta arka sahaya kadar uçtuğunu seyredeceksin – hayır, hiçbir duygu onunla boy ölçüşemez, o ânın heyecanını, coşkusunu başka hiçbir şey veremez; atışta giderek ustalaştığın zaman öyle pek çok coşkulu an yaşadın; başka hiçbir şey için duymadığın biçimde o anları tatmak için canını vermeye hazır oldun, bu anlamsız çocukluk oyununa kendini kaptırdın; ama o zamanlar senin için mutluluğun zirvesi, gövdenin en iyi başarabildiği şey oydu.

Cinselliğin denkleme girmesinden önceki yıllar, bacaklarının arasındaki minyatür itfaiyecinin idrar torbanı boşaltmaya yardım etmenin yanı sıra başka işlere yaradığını anlamandan önceki yıllar. Yine 1952 olmalı, belki ondan biraz önce ya da biraz sonra; bütün çocukların ebeveynlerine sorduğu o standart soruyu, bebeklerin nereden geldiği sorusunu, kendinin nereden

geldiğini ve ne gibi gizemli bir işlem sonucunda bir insanoğlu olarak bu dünyaya ayak bastığını kastederek annene soruyorsun. Annenin cevabı öylesine soyut, öylesine baştan savma, öylesine kaçamak, öylesine simgesel ki, kafan iyice karışıyor. Annen diyor ki: Baba, anneye tohumu yerleştirir ve bebek yavaş yavaş büyümeye başlar. Yaşamının o döneminde tohum diye bildiğin tek şey, çiçekleri ve sebzeleri üreten, çiftçilerin sonbaharda hasat yapabilmek için ekim zamanı büyük tarlalara serptikleri tohumlar. Kafanda birden bir görüntü beliriyor: Baban karikatürlerdeki çiftçiler gibi mavi tulumlu, hasır şapkalı bir çiftçi kılığına girmiş, bir kır yerinde omzunda koca bir tırmıkla, şen şakrak bir tavırla yürüyerek *tohum ekmeye* gidiyor. O günden sonra uzunca bir süre ne zaman bebek konusundan söz edilse gözünün önüne bu geliyordu: mavi tulum ve hasır şapka giymiş, omzuna tırmığı atmış çiftçi kılığındaki baban. Ancak, bunda bir terslik olduğunu da seziyordun; çünkü tohumlar ya bahçelerde ya da tarlalarda hep toprağa ekiliyordu; annen de bahçe ya da tarla olmadığını göre, hayatın gerçekleriyle ilgili bu tarımsal açıklamayı nereye oturtacağını bilemiyordun. İnsan senin o zamanki halin kadar ahmak olabilir mi? Soruyu tekrar sormayı akıl edemeyecek kadar aptal bir çocuktun; ama doğrusu babanı çiftçi olarak hayal etmek hoşuna gidiyor, onu o gülünç kılıkta düşünmeye bayılıyordun; hem işin aslına bakacak olursak, annen soruna dosdoğru cevap verseydi, büyük olasılıkla neden söz ettiğini kavrayamayacaktın.

Annenle olan bu konuşmadan birkaç hafta ya da birkaç ay önce veya sonra, oyuncak tırmıkla kafana vuran çocuk anlaşılmaz bir biçimde ortadan kayboldu. Çılgına dönen annesi sizin arka bahçeye koşup sana ve arkadaşlarına onu aramaya çıkmanızı söyledi; hepiniz fırlayıp koştunuz, yabani fundalıkların içine daldın, gizli saklanma yerin olan çalıları yokladın, o güne kadarki ömrünü yalnızca şiddete, vur-kıra adamış minik bir zorba olduğu için genellikle Velet ya da Canavar dediğiniz ama asıl adı Michael olan oğlana seslendin. Sık bir çalılığa girdin, yüzüne değen yaprakları ve önünü kesen dalları ellerinle açarak ilerledin, kaçak kabadayıyı ayağının dibinde bulmayı bekliyordun, oysa onun yerine kaçınılmaz olarak üstüne bastığın bir yabanarısı ya da eşekarısı yuvasına tosladın, o iğneli yaratıklar göz açıp kapayıncaya kadar çevreni sardılar,

yüzüne, kollarına saldırmaya başladılar, elinle kovmaya çalışsan da giysilerinin içine girmiş olanlar bacaklarını, sırtını, göğsünü sokuyorlardı. Canın çok yanıyordu. Çalılıklardan çıkıp haykıra haykıra arka bahçedeki çimenlere koştun; annen hemen geldi ve halini görür görmez seni çırılçıplak soyup kucağına alarak eve koştu. Eve varınca seni yukarıya taşıdı, musluğu açtı, seni buz gibi soğuk suyla dolu küvete soktu.

Oğlan bulundu. Yanlış anımsamıyorsan, kendi evinde, oturma odasında ya kanepenin arkasına ya da masanın altına kıvrılmış uyurken bulundu; ama oğlanın o gün ölmediğine veya ortadan kaybolmadığına dair yine de başka kanıt arıyorsan dört-beş yıl sonraki öğleden sonrayı hatırla; grip olmuştun, hani pijama, ateş, dört saatte bir aspirinle geçirilen o iç karartıcı hastalık günlerinden biriydi, tam beyzbol havası olan güneşli ve ılık günde okuldan çıkıp çoktan Grove Park'ta beyzbol oynamaya başlamış olan arkadaşlarını düşünüyordun. Dokuz ya da on yaşındaydın, aradan yarım yüzyıldan fazla zaman geçtikten sonra şimdi anımsadığın kadarıyla da evde tek başınaydın. Arka bahçede evin köpeği, babanın yaptığı makaralı zincire bağlı olarak çimenlerin üzerinde kestiriyordu. O köpek, iki yıldır, hatta daha da uzun bir süredir yaşamının bir parçası olmuştu, onu çok seviyordun, maceraya atılmaya hazır, arabaların arkasından koşmaya meraklı çevik bir tazıydı. Bir kez araba çiğnemiş, sol arka ayağı bir daha işe yaramayacak kadar ezilerek onu üç bacaklı bir köpeğe dönüştürmüştü; sana palavracı bir korsan köpek gibi görünen, tahta bacaklı tuhaf bir hayvandı, ama sakatlığına uyum sağlamıştı ve üç bacağıyla bile mahalledeki dört bacaklı köpeklerin hepsini geride bırakmayı beceriyordu. Sen sakat köpeğinizin arka bahçede güvenli bir şekilde zincire bağlandığından emin olarak üst kattaki odanda yatarken birden bir vaveyla koptu; evin önünden şiddetli bir tekerlek gıcırtısı geldi, onu tiz sesle bir uluma, acı çeken bir köpeğin uluması izledi ve köpeğin sesini duyduğun anda senin köpeğin olduğunu anladın. Yataktan fırlayıp dışarıya koştun, "onunla oynamak istediği" için köpeğin tasmasını açtığını itiraf eden o Velet, o Canavar oradaydı; arabayı kullanan adam da çok sarsılmış ve üzülmüş bir halde oraya toplanmış insanlara çaresiz kaldığını, oğlanla köpek bir anda yola fırlayınca ya çocuğa ya köpeğe çarpmak seçeneğiyle karşı karşıya kaldığını ve direksiyonu kırıp köpeğe çarptığını anlatıyordu; köpeğin, hemen hemen tamamen beyaz olan köpeğin de ölmüş,

kapkara asfaltın üzerine serilmişti; onu kucağına alıp eve taşırken adamın yanlış yaptığını, köpeğe değil oğlana çarpması, onu öldürmesi gerektiğini geçirdin içinden, köpeğine bunu yaptığı için oğlana öylesine öfkelenmiştin ki, ilk kez bir insanın ölümünü istediğinin farkına bile varmadın.

Kavga dövüş de eksik olmazdı tabii. Ara sıra ya da sık sık kavgaya karışmamış hiçbir oğlan çocuğu yoktur; katıldığın itiş kakışları, dövüşleri, kanatılan burnunu ve kanattığın burunları, midene yediğin soluk kesen yumrukları, seni ve hasmını yerlere seren kol bükme, boyunduruğa alma numaralarını düşündükçe, bu kavgaları senin başlattığın bir tek olay gelmiyor aklına, çünkü kavgadan dövüşten nefret ederdin; ama çevrede her zaman üzerine yürüyen, meydan okuyan, hakaret eden bir kabadayı, bir beyinsiz olduğu için, karşındakinden ufak da olsan, yenileceğin kesin de olsa kendini savunmak zorunda kaldığın zamanlar oldu. Futbolda top çalmayı, bayrak kapma oyunundaki kapışmaları, son kalede bir top tutucusuyla alt alta üst üste gelmeyi severdin, ama gerçek kavga mideni bulandırırdı. Gerçek kavganın, dövüşün çok sarsıcı duygusal sonuçları olur, yüreğini burkan öfkeleri tetiklerdi ve kavgayı kazansan bile sonunda oturup ağlamak gelirdi içinden. Yaz kampındaki bir çocuk, kulübenin tavan kirişinden üstüne atladığı ve onu tahta masaya çarpıp kolunu kırdığın olaydan sonra anlaşmazlıkları çözmek için ya-yumruk-atacaksın-ya-yumruk-yiyeceksin yaklaşımından nefret ettin. On yaşındaydın ve o olaydan sonra elinden geldiğince kavgadan dövüşten uzak durmaya çalıştın; ama en azından on üç yaşına gelip de hayalarına diz atarak, dizlerini var gücünle hayalarına bastırarak her çocuğu yenebileceğini ve kavganın birkaç saniyede biteceğini anlayıncaya kadar zaman zaman dövüşmek zorunda kaldın. O yüzen adın “pis dövüşçü”ye çıktı, belki bunda doğruluk payı vardı, ama dövüşmeyi sevmediğin için öyle dövüşüyordun ve bu tür bir-iki kavgadan sonra namın yayıldı, bir daha da kimse kılına dokunmadı. On üç yaşındaydın ve ringden temelli olarak çekilmiştin.

Artık oğlan çocuklarıyla kavga dövüş yok; ama kızlar, kızları öpmek, kızlarla el tutuşmak için duyduğun, ergenlikten çok önce, oğlanların bunlara ilgi duymadığı varsayılan yaşlarda başlayan ve bitip tükenmeyen bir tutku.

Sarı atkuyruğu olan (Cathy adındaki) kıza abayı yaktığın anaokulu günlerinden beri öpüşmek için deli olurdun; beş-altı yaşlarında olduğun o sıralarda bile Cathy ile öpüşürdün, tabii masum öpücüklerdi bunlar, ama öyle de olsa büyük haz duyardın. Ergenlik öncesi çağ denilen o yıllarda arkadaşlarının hepsi kızları hor gördüklerini uluorta belli ederlerdi. Kızlarla alay eder, onlarla uğraşır, çimdik atar, eteklerini çekiştirirlerdi; ama sen kızlara karşı hiç öyle bir antipati duymadın, arkadaşlarının kızlara hücumlarına katılmak gelmedi içinden ve yaşamının ilkokul döneminde (on iki yaşındayken mezuniyet töreninde başın kanlı sargıyla sarılı olarak Amerikan bayrağını taşıdığın günlerde) Patty, Susie, Dale, Jan ve Ethel gibi pek çok kıza vurulmaya devam ettin. Hiç kuşkusuz (fiziksel olarak seks yapabilecek konumda olmadığın, o işin mekanizmasını bile doğru dürüst bilmediğin, on dördüne basıncaya kadar ergen olmadığın için) bu ilişkiler öpüşmenin ve el tutuşmanın ötesine geçmiyordu; ama daha ilkokulu bitirmeden öpüşmeler iyiden iyiye ateşlenmişti. Ortaokuldan bir önceki yıl danslar, velilerin katılmadığı partiler başladı; sen ve on beş-yirmi arkadaşın her hafta sonu birinin evine davet edilirdiniz; o banliyö evlerinin oturma odalarında, salona dönüştürülmüş bodrumlarında henüz horozu ötmemiş oğlanlarla memeleri yeni yeni tomurcuklanan kızlar en yeni *rock and roll* şarkılarıyla (1958 ve 1959'un hit parçalarıyla) dans ederlerdi ve saatler ilerledikçe ışıklar azaltılır, müzik kesilir, kızlarla oğlanlar ikişer ikişer odanın kuytu köşelerine çekilip eve dönme zamanı gelinceye kadar deliler gibi sarmaş dolaş olurlardı. O yıl dudaklar ve dillerle ilgili çok şey öğrendin, bir kızın vücudunu kollarının arasına almanın, bir kızın kollarını senin boynuna dolamasının hazlarıyla tanıştın, ama o kadarla kaldı. Aşılmaması gereken çizgiler vardı, o çizgileri aşmamak şimdilik sana da yetiyordu. Korktuğun için değil, o çizginin ötesine geçmek hiç aklına gelmediği için.

Sonunda, çocukluğu delikanlılıktan ayıran o eşiği paldır küldür geçtiğin gün gelip çattı; o duyguyu tattıktan, eski dostun itfaiyecinin aslında ilahî bir mutluluk aracı olduğunu keşfettikten sonra bambaşka bir dünyada yaşamaya başladın, çünkü o duygunun baş döndürücü hazzı yaşamına yeni bir amaç kazandırmış, yaşamak için yeni bir neden yaratmıştı. Böylece fallik saplantı yılları başladı. Bu dünyadan gelip geçmiş bütün erkekler gibi

sen de gövdende meydana gelen mucizevi değişimin tutsağı oldun. Çoğu günler, aklını başka şeylere pek veremiyordun, bazı günler ise ondan başka hiçbir şey düşünmüyordun.

Yine de, gövdendeki dönüşümün hemen sonrasındaki yılları anımsadığın zaman, ne kadar çekingen ve ne kadar geri kalmış olduğuna şaşıyorsun. Ortaokul ve lisede sürekli kızların peşinden koşmana, Karen, Peggy, Linda, Brianne, Carol, Sally, Ruth, Pam, Starr, Jackie, Mary ve Ronnie'ye tutulup onlarla flört etmene rağmen, erotik maceraların son derece ürkek, yavan ve cinselliği el yordamıyla keşfettiğin on iki yaşındaki günlerinden bilemedin bir adım ilerideydi. Belki şanssızdın, belki yeterince atak değildin; ama şimdi bu beceriksizliğin daha çok zaman ve mekânla ilgili olduğunu düşünüyorsun; altmışlı yılların başındaki o orta sınıf banliyö kasabası; kızların kendilerini oğlanlara teslim etmemesi, adlarını lekelememesi hakkındaki o yazısız yasa; çizgi, öpüşmek ve okşamakla sınırlıydı, okşamanın da en tehlikesizi, yani oğlanın eli iki-üç kat giysinin (mevsimine göre) süveter, bluz ve sutyenin üstünden kızın göğsüne dokunur, ama sutyenin içindeki yasak bölge şöyle dursun elini bluzun içine kaydırmaya kalkışan oğlanın vay haline; çünkü o el, içten içe onun orada durmasını oğlan kadar istese de adını kötüye çıkarmaması gereken kız tarafından şiddetle itilirdi. Düşünüyorsun da, kim bilir kaç kez böyle terslendin; kim bilir kaç kez ellerin yanındaki kızların eteklerinin, bluzlarının altına sonu gelmeyen keşiflere kalkıştı; kim bilir kaç kez giriş kapısından geri çevrilmeden önce çıplak ten âlemine yarım yamalak yolculuk yaptın? Erotik yaşamının başlangıcı işte böyle acınacak koşullar içinde geçti. Çıplak tene dokunulmaz, giysiler çıkarılmaz, hele hele oynaşmalara cinsel organların katılması akıldan bile geçirilemez. Ve sen Linda'yla öpüşmeye devam ediyorsun, öpüşüyorsunuz, sonra biraz daha öpüşüyorsunuz, dudaklarınız berelenince ye, salyalarınız yanaklarınızdan süzülünceye kadar öpüşüyorsunuz ve bütün o süre boyunca pantolonunun içinde giderek dikleşen kabarıklık patlamasın diye dua ediyorsun.

1961 ve 1962 yılları boyunca bitip tükenmeyen cinsel uyarılar ve hayal kırıklıkları işkencesini yaşayarak her ay Kuzey Amerika mastürbasyon

rekorunu kırıyorsun; sürekli büyüyen, boyuna değişen, on üç yaşında bir elli beşten on beş yaşında bir yetmiş beşe gelen gövdenin içine kıstırıldığın için kendi seçiminle değil, koşulların zorlamasıyla otuzbirci oldun; belki hâlâ çocuk sayılırsın, ama haftada birkaç kez tıraş olan, kolları, bacakları, koltukaltları, kasıkları tüylenmiş halinle artık ergen bile değil de yetişkin bir erkek gövdesinin içindeki çocuksun; kendini derslerine vermeye, spor yapmaya ve kitaplar âleminin giderek daha derinlerine dalmaya devam etsen de giderilemeyen cinsel açlığın yaşamına egemen oluyor; o açlıktan ölecekmişsin gibi geliyor, hiçbir arzu seni sancılarla kıvrandıran, tüketen açlıktan, bekâretini bir an önce kaybetme isteğinden daha önemli değil. En azından senin arzun bu, ama arzuların yerine getirilir diye yazılı bir kural yok, o yüzden de işkence, 1962’den 1963’ün sonbaharına kadar arzunun hezeyana varan bastırılmasıyla sürüyor; sonunda bir fırsat çıkıyor ve ideal olmasa da, hayallerinle uzaktan yakından ilgisi olmasa da hiç duraksamadan evet diyorsun. On altı yaşındasın. Temmuz ve ağustosta New York’un kuzeyindeki bir yaz kampında garsonluk yaptın; seninle aynı vardiyada çalışan Queensli, çabuk çabuk konuşan, matrak bir çocuk (neredeyse hiçbir şeyden haberi olmayan senin aksine New York sokaklarını avucunun içi gibi bilen bir şehir çocuğu) Yukarı Batı Yakası’ndaki bir randevuevinin adresini ve telefonunu bildiğini söylüyor. İstersen senin için randevu alabilirmiş, sen de hiç kaçırmak istemediğin için ertesi cumartesi otobüse atladığın gibi şehrin yolunu tutuyor ve nehrin hemen yakınında Seksen Beşinci, Seksen Altıncı sokakların oralarda bir yerlerdeki bir apartmanın önünde arkadaşınla buluşuyorsun. Eylül sonlarında çisentili, ıslak bir öğle sonrası; her şey gri, her şey kasvetli, şemsiyeyi ya da en azından şapkayı eksik etmemek gereken bir hava, ama senin ne şemsiyen var ne de şapkan, yine de her şey mükemmel, harika, çünkü şu anda havanın durumu aklına gelecek son şey. *Randevuevi* sözcüğü bir yığın baştan çıkarıcı çağrışım yapıyor; on beş-yirmi albenili kızın bulunduğu, çok şatafatlı döşenmiş, duvarları kırmızı peluş kaplı büyük bir salona girmeyi bekliyorsun (o görüntüyü hangi film aklına soktu acaba?), ama arkadaşınla birlikte New York’taki en yavaş, en pis, duvarları baştan aşağı yazılarla donatılmış asansöre bindiğin anda beklentilerin bir anda değişiyor. Hayal ettiğin lüks genelevin, eski püskü, tek odalı bir daire olduğu anlaşılıyor; içeride sadece iki kadın var, biri evin sahibi, arkadaşına kırk yıllık dostuymuşçasına sarılan Kay adında, ellisine merdiven dayamış,

şişman bir Siyah kadın, bir de olsa olsa yirmi-yirmi iki yaşlarında yine Siyah bir genç kadın var. İkisi de yatak odasından yere kadar bile inmeyen bir perdeyle ayrılmış mutfaktaki küçük taburelerde oturuyor, ikisi de cart renkli ipek elbiseler giymiş; neyse ki genç olanın şirin, hatta çok güzel yüzlü, çok çekici olması yüreğine su serpiyor. Kay fiyatı söylüyor (on beş dolar mı, yirmi dolar mı ne), sonra arkadaşına ve sana hanginizin önce girmek istediğinizi soruyor. Arkadaşın, yo, hayır, diye gülerek sadece gezme olsun diye geldiğini söylüyor (anlaşılan Queens'deki kızlar soyunmak için New Jersey kızları gibi ağırdan almıyorlar); Kay sana dönüp kendisiyle çalışma arkadaşı arasında bir seçim yapabileceğini söylüyor ve sen onu seçmeyince Kay hiç alınganlık yapmadan sadece omzunu silkerek gülümsüyor, elini uzatıp avucunu açıyor ve, "Parayı ver tatlım," diyor; hemen elini cebine atıp kadına borcun olan on beş veya yirmi doları çıkarıyorsun. Sen ve genç kadın (aşırı utangaç ya da aşırı heyecanlı olduğun için kadının adını sormayı unutuyorsun, yani kadın şunca yıldır adsız kalıyor) odaya giriyorsunuz, Kay de aradaki perdeyi çekip kapatıyor. Kız önüne düşüp seni köşedeki yatağa götürüyor, elbisesini çıkarıp bir sandalyenin üzerine atıyor ve sen ömründe ilk kez çırılçıplak bir kadının karşısında duruyorsun. Çırılçıplak güzel bir kadın, gerçekten de harika göğsü, harika kolları ve omuzları, harika sırtı, harika kalçaları, harika bacaklarıyla çok güzel vücutlu bir genç kadın; hiç bitmeyecekmiş gibi gelen üç yıllık hüsran ve beceriksizlik döneminden sonra mutluluk duymaya başlıyorsun, ergenlik çağına girdiğinden beri hiç bu kadar mutlu olmadın. Kız soyunmanı söylüyor, ikiniz birden yatağa giriyorsunuz, ikiniz de çırılçıplaksınız, en azından şimdilik bütün istediğin ona dokunmak, onu öpmek, şaşılacak kadar düzgün olan teninin pürüzsüzlüğünü hissetmek, teni öylesine pürüzsüz ki, elini değdirmek bile seni tirtir titretiyor, ama fahişeler müşterileriyle dudak dudağa öpüşmedikleri için öpüşmek hesapta yok; dahası ön sevişme, sırf dokunmak ve dokunulmaktan zevk almak adına dokunmak ya da dokunulmak fahişelerin umurunda değil, çünkü bu koşullarda seks yapmak zevk değil, sadece iş ve müşteri parasını verdiği işi ne kadar çabuk bitirirse o kadar iyi. Kız senin ilk seferin olduğunu, en ufak bir deneyimin olmadığını bildiği için sevecen ve sabırlı davranıyor, onun iyi bir insan olduğunu düşünüyorsun ve eğer düzüşme faslına hemen geçmek istiyorsa hiç sorun değil, oyunu onun kurallarıyla oynamaya dünden razısın, çünkü sen çoktan hazırsın, onu soyunurken gördüğün andan beri ereksiyon

halindesin, o yüzden kız sırtüstü uzanınca sevinçle üzerine çıkıyorsun ve penisini yıllardır olmayı istediği yere yöneltmesine izin veriyorsun. Güzel, her şey güzel, hep hayal ettiğin kadar güzel, hayır daha da iyi, çok daha harika ve ilk başta her şey yolunda gidiyor, işi birkaç saniyede bitirecekmişsin gibi geliyor, ama tam o sırada karyoladan üç, bilemedin dört metre ötedeki mutfakta Kay'le arkadaşının konuşup gülüştüklerini duyuyorsun, onların farkına vardıktan sonra kafan dağılıyor ve aklın elindeki işten başka şeylere gidince kızın ne kadar sıkıldığını, bu işin ona ne kadar sıkıcı geldiğini ve onun üzerinde yatmakta olduğun halde kızın hiç de senin yanında olmadığını, bir başka kentte, bir başka ülkede olduğunu hissediyorsun; sonra kızın sabrı tükeniyor, işi bitirip bitirmeyeceğini soruyor, sen de evet, tabii, diyorsun ve yirmi saniye sonra kız aynı soruyu yineliyor, sen de yine evet, tabii, diyorsun, ama kız bir daha ağzını açtığında, "Şunu çıkar da, ben çekip getireyim. Sizi gidi toy oğlanlar. Boyuna otuzbir çekersiniz, ama işin gerçeğine gelince bir halt edemezsiniz," diyor. Kız otuzbir çekip boşalmanı sağlasın diye kendini koyveriyorsun, bu son üç yıldır kendi kendine yaptığının tıpkısı, bir tek ufak fark var, bu seferki seninkinden daha becerikli bir el.

Oraya bir daha gitmedin. Sonraki bir buçuk yıl süveterler, bluzlar ve sutyenlerle boğuşmaya, öpüşmeye, okşamaya ve beklenmedik boşalmaların utancıyla savaşmaya devam ettin; on sekizindeyken lisenin son iki ayında okula gitmemene göz yumuldu, önce seni bitkin düşüren ve mayıs ayının hemen hemen tamamını yatakta geçirmene neden olan mononükleöz[5] hastalığına yakalandın; sonra da mezuniyetinden üç hafta önce bir öğrenci gemisiyle Avrupa'ya gittin. Notların iyi olduğu ve daha şimdiden sonbaharda üniversiteye kabul edilmiş olduğun için okul yönetimi bu geziye gitmene izin verdi; bitirme sınavlarına girmek ve diplomanı resmen hak etmek üzere eylül başında dönmeyi tasarlayarak yola çıktın. 1965'te uçakla seyahat pahalıydı, ama öğrenci gemileri pahalı değildi, (son iki yazları çalışarak biriktirdiğin) bütçen de çok kısıtlı olduğundan New York'tan Le Havre'a dokuz günde ağır ağır gidecek olan S.S. Aurelia gemisiyle gitmeyi seçtin. Gemide yaklaşık üç yüz öğrenci vardı; çoğu üniversitenin birinci, ikinci sınıflarını geçmiş çocuklardı, yani çoğu senden

biraz daha büyüktü ve Atlas Okyanusu'nda milim milim ilerlerken tıpkı seninle diğer yolcular gibi onların da uyku, yemek, kitap, film dışında zamanlarını dolduracak fazla bir şey yoktu; şimdi düşününce on sekizle yirmi bir yaş arasındaki üç yüz gencin düşüncelerinin doğal olarak cinselliğe odaklanmasını kaçınılmaz buluyorsun. Can sıkıntısı, aynı ortamda olmanın getirdiği yakınlık, güzel bir havada deniz yolculuğu yapmanın dinginliği, geminin kendi başına bir dünya olduğunu ve orada olup bitenlerin uzun vadeli sonuçları olmayacağını bilmek, bütün bu faktörlerin bir araya gelmesi, dizginlenmeyen bir cinsel rahatlık atmosferi yarattı. Yakınlaşmalar, oynaşmalar daha ilk gün güneş batmadan önce başladı ve gemi iki yüz saat sonra karaya değinceye kadar devam etti. Loş kamaralara dalıp çıkan çiftlerle, bir günden diğerine partner değiştiren kızlar ve oğlanlarla, gemi açık denizde yüzen bir zina sarayına dönüştü; yol boyunca sen de iki kez kendini birisiyle yatakta buldun; ikisi de birlikte büyüdüğün New Jerseyli cici kızlar gibi sevimli, canayakın ve zekiydiler; ama bu kızlar New Yorklu oldukları için senin doğup büyüdüğün yerdeki, onlara uzanan elini tokatlayıp iten kızlardan daha bilgili, daha deneyimliydiler ve ilk seferinde Renée'yle, ikinci sefer de Janet'le birbirinizi çok çekici bulduğunuz için, soyunmak, çarşafların altına girmek ve Yukarı Batı Yakası'ndaki o kasvetli dairede gerçekleşemeyen bir biçimde öpüşerek, okşayarak, gerçekten duygulanarak sevişmek hiç hüsranla bitmedi; böylece o eşiği gerçekten aştın, uzun süreli yakınlığın hazlarını eşit derecede paylaşan iki partner olma zevkini ilk kez tattın. Hiç kuşkusuz, daha öğreneceğin çok şey vardı. O noktada sadece bir acemiydin, ama en azından yola çıkmıştın, en azından ilerde daha ne çok şey öğreneceğini keşfetmiştin.
Daha sonraları, 1970'lerin başında Paris'te yaşarken, uzun süre yalnız kaldığın, geceler boyu ufak hizmetçi odandaki daracık yatağında yanında kimse olmadan yattığın oldu; o kadınsız yalnızlığında, yalnızca cinsel rahatlamadan yoksun olduğun için değil, fiziksel temastan, birine dokunabilmekten yoksun olduğun için çıldırma noktasına geldiğin anları yaşadın; arayabileceğin kimse olmadığı, arzuladığın o beraberliği verebilecek bir kadın bulunmadığı için, bazen gidip bir fahişe bulurdun; orada yaşadığın birkaç yıl içinde beş ya da altı kez kaldığın odanın hemen köşesini dönüp Les Halles'in yakınlarındaki artık yıkılmış ara sokaklarda dolanıyor veya biraz daha ileriye gidip Saint-Denis Caddesi'ne ve onun

paralelindeki sokaklara, dar geçitlere, kaldırım taşı döşeli yollara, binaların ve *hôtel de passe*'lerin[6] duvar diplerine dizilmiş kadınlarla dolu kaldırımlara kadar yürüyordun; oralarda yirmilerindeki güzel kızlardan ellilerinin ortasına gelmiş, aşırı boyalı kaşarlanmış sürtüklere, tombul Fransız kadınlarından saz gibi narin Afrikalılara, şehvetli İtalyanlarla İsraillilere kadar akla gelebilecek her çeşit vücut yapısında, her ırk ve her renkten kadınla karşılaşabiliyordun; kimisi mini etekleri ve göğüslerinin fırlayacakmış gibi durduğu düşük dekolteli sutyenleri ve incecik bluzlarıyla baştan çıkarıcı kıyafette olurlardı, kimileri de kendi kasabanda birlikte okula gittiğin kızlar gibi kot pantolon ve basit süveter giyerlerdi; ama hepsinin ayağında mutlaka yüksek topuklu ayakkabılar ya da çizmeler olurdu, siyah veya beyaz çizmeler, bazen boyunlarına kürk ya da ipek fular atarlardı; arada bir göz alıcı bir deri elbiseyle yahut öğrenci havasında pilili etek ve beyaz bluzla her çeşit arzuya ve tercihe cevap verebilecek sado-mazo bir kız görünürdü; ve araba geçmeyen bu sokakların ortasında yürüyen erkekler, yan gözle çekinerek ya da gözlerini dikerek kaldırımlardaki olasılıkları inceleyen ve ardı arkası gelmeyen sessiz erkek alayları olurdu; kaldırımlarda da gariban Araplardan takım elbiseli orta yaşlı müşterilere, kadınsız mülteci gruplarından hayal kırıklığına uğramış öğrencilere ve karılarından bezmiş kocalara kadar her çeşit erkeğe kendilerini kiralamaya hazır kadınlar vardı; sen de o erkek alaylarına katılınca, bir anda uyanık dünyanın bir parçası olmaktan çıkıp hem heyecan verici hem tutarsız bir erotik rüyanın içine dalmışsın gibi geldi, çünkü yüz frank (yirmi dolar) verince o kadınlardan herhangi biriyle yatağa girebileceğini düşünmek başını döndürdü, resmen, fiziksel olarak başını döndürdü ve seni odandan çıkarıp bu et labirentine sürükleyen açlığını giderecek bir eş arayarak dar sokaklarda volta atarken güzel bir yüz, gözleri cansızlaşmamış, ruhu henüz fahişeliğin kimliksiz ve yapay dünyasında tamamen boğulup gitmemiş bir insan yüzü arayarak kadınların vücutlarından çok yüzlerine ya da önce yüzlerine, sonra vücutlarına baktığını fark ettin, işin tuhafı Paris'in bu tamamen yasal, hükümet korumasındaki kırmızı fener mahallelerindeki beş ya da altı keşif gezinde böyle birini bulmayı da başardın. Hiç tatsız bir deneyimin olmadı, pişmanlık ya da vicdan azabı duyacağın hiçbir şey yaşamadın; şimdi o günleri düşününce, göbeklenmiş yaşlı biri ya da tırnaklarının içi kir dolu,

kötü kokan bir işçi değil de, birlikte odaya çıktığın kadınlardan çok değişik ya da uygunsuz taleplerde bulunmayıp sırf yatağında yalnız kalmaktan kurtulduğu için onlara şükran duyan yirmi dört-yirmi beş yaşlarında efendiden, eli yüzü düzgün bir genç olduğun için sana iyi davrandıkları sonucunu çıkarıyorsun. Ama öte yandan bu deneyimlerden herhangi birini unutulmaz diye tanımlamak da yanlış olur. Canlı, hareketli, samimi, iyi niyetli, ama uygulamada bir iş, belirli bir fiyat karşılığında verilen hizmet niteliğindeydiler; artık sen de on altı yaşındaki o beceriksiz acemi olmadığın için daha fazlasını beklemiyordun zaten. Yine de bir keresinde, seninle yatması için bir kadına son kez para verdiğin sefer hiç alışılmamış, farklı bir şey, seninle geçici eşin arasında karşılıklı bir kıvılcım oldu; 1972 yazıydı, *New York Times*'ın Paris bürosunda santral memuru olarak mezarlık vardiyasında[7], kabaca akşam altıdan gece bire kadar çalışıp çok ihtiyacın olan parayı kazanıyordun; çalışma saatlerini tam olarak anımsamıyorsun artık, ama herkes akşam paydosunda bürodan çıkarken sen büroya geliyor, Sağ Yaka'da[8] yer alan binanın karanlık katındaki tek kişi olarak masaya oturup telefonun çalmasını bekliyordun, bu da çok seyrek olduğu için sessizliğini hiçbir şeyin bölmediği o saatlerden kitap okumak ve şiirlerini yazmak için yararlanıyordun. Hafta içinde bir gece vardiyan bitince bürodan dışarıdaki yaz havasına, insanı ılık bir kucaklayışla saran yaz havasına çıktın ve o saatte metro çalışmadığından eve doğru yürümeye başladın; boş, ufak odana gitmek için boş sokaklarda yürürken hiç de yorgun değildin. Çok geçmeden, geç saat olmasına karşın hâlâ iş tutan kızların bulunduğu Saint-Denis Caddesi'ne geldin, sonra hemen eve dönmeye niyetin olmadığını, çok uzun zamandır yalnız olduğunu ve boş odana dönmekten korktuğunu fark edip en güzel kızların dolaştığı bir yan sokağa saptın; daha sokağın yarısına gelmeden güzel yüzlü, güzel vücutlu, uzun boylu bir esmer çarptı gözüne ve sana gülümseyerek arkadaş isteyip istemediğini sorunca (*Je t'accompagne?*) ikiletmeden öneriyi kabul ettin. İşin çabucak bağlanmasına sevinen kız tekrar gülümsedi; sen de onun yüzüne bakmayı sürdürürken, gözleri birbirine bu kadar yakın, bir de çok hafif şehla olmasa kızın soluk kesici bir güzel olacağını fark ettin, ama bu senin için hiç önemli değildi, kız hâlâ bu sokağın gelmiş geçmiş en güzel kadınıydı, sana harika görünen gülümsemesi karşısında gevşedin ve dünyadaki herkes onun gibi gülümseyebilirse bir daha hiç savaş, hiç

çatışma olmayacağını, dünyada sonsuza kadar barış ve mutluluğun egemen olacağını düşündün. Yirmi beş-yirmi altı yaşlarında Sandra adında bir Fransız'dı, otelin üçüncü katına döne döne çıkan merdivende onun peşinden giderken kız gecenin son müşterisinin sen olduğunu, o yüzden de acele etmene gerek olmadığını ve istediğin kadar kalabileceğini söyledi. Bu, eşi görülmemiş, bütün profesyonel standartları ve kuralları çiğneyen bir tavırdı, ama Sandra'nın o sokakta çalışan diğer kızlardan farklı olduğunu, onda işin kaçınılmaz niteliği olan katılıktan ve soğukluktan eser bulunmadığını anlamıştın zaten. Sonra odaya girdiniz ve her şey senin şehrin bu kesimindeki eski deneyimlerinden farklı gelişti. Kız rahat, sıcak, verimkâr bir havadaydı; ikiniz birden soyunurken bile, vücudunun ne kadar görülmemiş güzellikte olduğunu (kimi dansçılar için dedikleri gibi onun vücudunu *muhteşem* diye tanımlamak geldi içinden) keşfettiğin sırada bile, kız bıcır bıcır konuşuyor, cilve yapıyor, işi bitirmek için hiç acele etmiyor, ona dokunmak ve öpmek arzunu kursağında bırakmıyordu; yatağa uzandığınızda da kendisinin ve arkadaşlarının müşterilere uyguladıkları çeşitli sevişme pozisyonlarını, Saint-Denis Caddesi'nin Kama Sutra yöntemlerini göstermeye başladı, kendi çevresinde dönerek yükselip alçalıyor, senin de aynı pozisyonlara uymana yardım ediyor, her pozisyonun adını söylerken de bütün bunların saçmalığına hafiften gülüyordu. Ne yazık ki, şimdi o pozisyonlardan sadece birini, muhtemelen en ruhsuz, en sıkıcı, ama ruhsuz olduğu için de en komik olanını anımsıyorsun; *le paresseux*, yani tembel denilen bu pozisyon yan yatıp partnerinle yüz yüze sevişmekten ibaretti. Hiç onun kadar kendi vücuduyla barışık, çıplaklığını hiç öyle rahat taşıyan bir kadınla karşılaşmamıştın ve bu gösterilerin sabaha kadar sürmesini istediğin halde kendini daha fazla tutamayacak kadar tahrik oldun. İşin sonuna geldiğini düşündün, eskiden *patlama* son nokta demekti; ama sen boşaldıktan sonra bile Sandra seni gitmeye zorlamadı, koynunda yatıp seninle konuşmak istedi, böylece çoktan aklından silinmiş şeylerden söz ederek bir saat daha başını onun omzuna dayayıp kollarında yattın; sonunda kız sana ne iş yaptığını sorup da şiir yazdığını söyleyince onun kayıtsız bir tavırla omuz silkmesini ya da anlamsız bir-iki laf etmesini beklerken, tam tersine, yine alışılmamış bir şey olarak bir de baktın ki şiirden söz ediyorsunuz, Sandra gözlerini kapatıp yoğun bir duygusallık ve kusursuz bir bellekle Baudelaire'den uzun bölümler okumaya başladı, Baudelaire'in mezarından başını kaldırıp onu dinlemesini istedin.

Mère des souvenirs, maîtresse des maîtresses,
O toi,tous mes plaisirs! Ô toi, tous mes devoirs!
Tu te rappelleras la beauté des caresses,
La douceur du foyer et le charme des soirs,
Mère des souvenirs, maîtresse des maîtresses![9]

Bu, ömrünün en olağanüstü, en mutlu anlarından biriydi ve New York'a döndükten, hikâyenin bir sonraki bölümü yazılmaya başladıktan sonra bile Sandra'yı ve o gece onunla geçirdiğin saatleri düşünüp durdun, hatta uçağa atlayıp Paris'e gitmeyi ve ona evlenme teklif etmeyi bile aklından geçirdin.

Hep kayboldun, hep yanlış yöne gittin, boyuna daireler çizip durdun. Ömrün boyunca yön bulma yeteneksizliğinin acısını çektin; dünyanın yön bulunması en kolay şehri olan, yetişkin yaşamının büyük bölümünü geçirdiğin New York'ta bile hep sorun yaşıyorsun. Ne zaman Brooklyn'den Manhattan'a metroyla gitsen (doğru trene bindiğini ve Brooklyn'in içlerine doğru gitmediğini varsayıyoruz), metronun merdivenlerinden sokağa çıktığında nerede olduğunu kestirmek için bir an duruyorsun ve buna rağmen yine de güney yerine kuzeye, batı yerine doğuya yöneliyorsun; üstelik seni yanlış tarafa yönlendirecek olan kusurunu bildiğin için kurnazlık edip bu hatanın üstesinden gelmek için gitmek istediğinin tam tersi yöne dönüyor, sağa gideceksen sola, sola gideceksen sağa yürüyorsun ve ne kadar çabalarsan çabala yine de yanlış yöne gittiğini görüyorsun. Hele bir ağaçlıkta gezinmeyi hepten unut. Birkaç dakikada kayboluveriyorsun; bir binanın içindeyken, tanımadığın bir binaya girdiğinde bile yanlış koridora sapıyor, yanlış asansöre biniyorsun; restoranlar gibi daha ufak mekânlarda başına gelenlerden söz etmeye bile gerek yok, birkaç salonu olan bir lokantada ne zaman tuvalete gitsen dönüşte mutlaka ters yöne sapıyor ve dakikalarca masanı arıyorsun. Hiç şaşmaz bir iç pusulası olan karın dahil pek çok insan hiç zorlanmadan yönlerini bulabiliyor. Nerede bulunduklarını, nereden gelip nereye gittiklerini biliyorlar, ama sen hiçbir şey bilmiyorsun, ânında kayboluyorsun ve her geçen saniyenin boşluğunda gerçek kuzeyin nerede olduğunu kestiremiyorsun, çünkü kafanda dört ana yön yok, hiçbir zaman da olmadı. Bu, dramatik sonuçları olmayan ufak bir

kusurdu şimdiye kadar, ama böyle olması, günün birinde kazara bir uçurumdan aşağıya doğru yürümeyeceksin anlamına gelmiyor.

Ufak odalardaki ve büyük odalardaki gövden, merdivenlerden inip çıkan gövden, havuzlarda, göllerde, nehirlerde, denizlerde yüzen gövden, çamurlu tarlalarda gezinen gövden, bomboş çayırların yüksek otları arasında yatan gövden, şehir sokaklarında yürüyen gövden, tepelere ve dağlara tırmanan gövden, sandalyelerde oturan, yataklarda yatan, plajlarda kumlara uzanan, kır yollarında bisiklete binen, ormanlarda, otlaklarda ve çöllerde yürüyen, atletizm pistlerinde koşan, parke döşemelerin üstünde bir yukarı bir aşağı zıplayan, duşun altında duran, ılık su dolu küvetlere giren, tuvaletlerde oturan, havalimanlarında ve istasyonlarda bekleyen, asansörlerde inip çıkan, otomobillerle otobüslerin koltuklarına büzülen, bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altında şemsiyesiz yürüyen, sınıflarda oturan, kitapçı ve plakçı dükkânlarına (R.I.P.[10]) göz atan, toplantı salonlarında, sinemalarda, konser salonlarında oturan, okulların jimnastik salonlarında kızlarla dans eden, nehirlerde kano yüzdüren, göllerde kürek çeken, mutfak masalarında yemek yiyen, yemek odası masalarında yemek yiyen, lokantalarda yemek yiyen, alışveriş merkezlerinde, araç gereç dükkânlarında, mobilyacılarda, ayakkabıcılarda, hırdavatçılarda, bakkallarda, konfeksiyon mağazalarında alışveriş yapan, pasaport ve ehliyet kuyruklarında bekleyen, defterlere yazı yazarken bacaklarını sıraların ve masaların üstüne uzatan, daktilo makinelerinin üzerine eğilerek yazan, tipinin altında şapkasız yürüyen, sinagoglara ve kiliselere giren, yatak odalarında, otel odalarında, soyunma odalarında giyinen ve soyunan, yürüyen merdivenlerde dikilen, hastane yataklarında yatan, doktorların muayene masalarında oturan, berber koltuklarında ve dişçi koltuklarında oturan, çimenlerin üzerinde takla atan, çimenlerin üzerinde amuda kalkan, yüzme havuzlarına atlayan, ağır ağır yürüyerek müze gezen, oyun sahalarında basket topuyla dripling yapan, parklarda beyzbol ve futbol toplarına vuran, ahşap zeminde, çimento zeminde, karo döşeli zeminde, taş zeminde yürümenin farklı algılarını, ayağını kuma, çamura, otların içine sokmanın farklı duyularını, en çok da bastığın kaldırımları hisseden gövden; durup da kim olduğunu düşündüğün zaman kendini işte böyle

görüyorsun: yürüyen bir adam, ömrünü şehirlerin sokaklarında yürüyerek tüketmiş bir adam.

Gövdeni açık havadan koruyan mekânlar, evler, küçük odalar ve büyük odalar. Newark, New Jersey'deki Beth Israel Hastanesi'nde doğduğun andan (3 Şubat 1947) başlayıp bugüne (2011 Ocak ayının bu soğuk sabahına) kadar geçen yıllar boyunca gövdeni yerleştirdiğin yerler, iyisiyle kötüsüyle evim dediğin yerler.

1. 75 Güney Harrison Caddesi; Doğu Orange, New Jersey. Yüksekçe bir tuğla binadaki daire. 0-1,5 yaş. Hiçbir anı yok, ama sonradan, çocukluğunda anlatılanlara göre, baban ev sahibi kadına bir televizyon vererek orayı kiralamayı becermiş; İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki konut kıtlığının zorunlu kıldığı bir rüşvet. O sıralarda babanın ufak bir elektronik eşya dükkânı olduğu için, ailenle oturduğun dairede de bir televizyon vardı ve bu seni televizyonlu bir evde doğup büyüyen Amerika'daki ve dünyadaki ilk insanlardan biri yaptı.

2. 1500 Village Yolu; Union. New Jersey. Stuyvesant Köyü denilen alçak, tuğla evlerden oluşmuş bir sitedeki bahçe katı. Özenle biçilmiş büyük çim öbekleri arasında geometrik düzende birbiriyle kesişen kaldırımlar. Ancak o zaman ne kadar küçük olduğun düşünülürse *büyük* tanımı biraz görece kalıyor. 1,5-5 yaş. Başta hiç anı yok, sonra biraz, daha da sonra yığınla anı var. Oturma odasında koyu yeşil duvarlar ve jaluziler. Solucan çıkarmak için malayla toprağın oyulması. Peewee adında bir sirk köpeğini anlatan resimli kitap, mucizevi bir biçimde normal boyuta büyüyen oyuncak Dalmaçyalı köpek. Minyatür otomobil ve kamyon filonu sıralamak. Mutfak evyesinde yıkanmak. Whitey adında tahta at. Üzerine dökülüp dirseğinin ekleminde kalıcı iz bırakan sıcak kakaoyla haşlanmak.

3. 253 Irving Caddesi; Güney Orange, New Jersey. 1920'lerde yapılmış, sarı sokak kapısı, çakıl döşeli araba yolu ve büyük bir arka bahçesi olan iki katlı, beyaz, ahşap kaplama ev. 5-12 yaş arası. Çocukluk anılarının hemen hepsinin yeri. Orada oturmaya o kadar eskiden başladınız ki, taşınmanızdan sonraki bir-iki yıl içinde süt bile atlı arabayla getiriliyordu.

4. 406 Harding Yolu; Güney Orange, New Jersey. Tuhaf bir biçimde bir tepeye oturtulmuş, olabilecek en minik arka bahçeli, Tudor tarzında, bir öncekinden daha büyük, içi kasvetli bir ev. 13-17 yaş. Ergenlik

işkencelerini çektiğin, ilk şiirlerini yazdığın ve annenle babanın evliliklerinin bittiği ev. Baban ölünceye kadar orada (yalnız) yaşadı.

5. 25 Van Velsor Meydanı; Newark, New Jersey. Annenle babanın önce ayrılıp sonra da boşanmasından sonra annenin tuttuğu, Weequahic Lisesi'nin ve doğduğun hastanenin yakınındaki iki yatak odalı daire. 17-18 yaş. Yatak odaları annenle küçük kız kardeşinin; ama sen minik oturma odasındaki açılır kapanır kanepede yatıyordun; yine de annenle babanın hiç yürümeyen evliliğinin bitmesine sevindiğin için bu evdeki düzenlemeyi dert etmiyordun. O sıralar bir araban, altı yüz dolara alınan elden düşme bir Chevrolet Corvair'in vardı (sen kendi arabanla önemli bir sorun yaşamadın, ama ünlü avukat Ralph Nader'in tüketici hakları savunucusu olmasına yol açan üretim hatalı arabanın eşiydi o), her sabah çok uzak olmayan Maplewood'daki lisene o arabayla gidiyor ve bir liseli olmanın duygusal aşamalarından geçiyordun, ama artık özgürdün, yetişkinlerin gözetiminde olmadan istediğin gibi gelip gidiyor, yuvadan uçmaya hazırlanıyordun.

6. Suit 814A, Carmen Binası; Columbia Üniversitesi yatakhanesi. Her suitte iki oda, her odada iki kişi. Briket duvarlar, muşamba yer döşemesi, ayakuçları birbirine gelecek şekilde pencerenin altına yerleştirilmiş iki karyola, iki çalışma masası, gömme giysi dolabı ve 814B'de kalanlarla ortaklaşa kullanılan banyo. 18-19 yaş. Carmen Binası, Columbia kampüsünde yarım yüzyıldan daha önceki bir tarihte yapılan ilk yeni yatakhaneydi. Gösterişsiz, çirkin, sevimsiz bir yerdi, yine de arada bir arkadaşlarını ziyarete gittiğin ve kirli çorap kokusundan, bel vermiş ranzalardan, bitmek bilmeyen loşluktan dehşete düştüğün (Furnald, Hartley gibi) daha eski yatakhanelerin zindana benzeyen odalarından çok daha iyiydi. New York karartmasının olduğu (anarşik bir kutlama havasıyla her yanda mumların yakıldığı) 1965 yılında Carmen Binası'ndaydın; o odanla ilgili en iyi anımsadığın şey orada okuduğun yüzlerce kitap ve arada bir koynuna giren kızlar. Erkeklerden başkasının yatakhanelere sokulmama kuralı sen birinci sınıftayken üniversite yönetimi tarafından değiştirilmişti ve artık odalara, hem de kapıları kapatarak kızlar alınabiliyordu. Ondan bir süre önce, kapının açık bırakılması koşuluyla kızların içeri girmesine izin verilmiş, sonraki birkaç yıllık geçiş döneminde kapının bir kitap kalınlığında aralık kalması öngörülmüş, ama sonra Yahudi bir bilgin kurnazlığındaki aklı evvel bir öğrenci kitap yerine kibrit kutusu koyarak yönetimle ters düşünce açık kapıların sonu gelmişti. Oda arkadaşın aynı

zamanda çocukluk arkadaşındı. Birinci sömestrin ortalarında uyuşturucuya bulaşmaya başladı, giderek iyice kendini kaptırdı, ne söylersen söyle onun üzerinde en ufak bir etki yapmıyordu. Elin kolun bağlı bir halde arkadaşının kendini dağıtmasını izledin. Ertesi sonbahar döneminde okulu bir daha geri dönmemek koşuluyla terk etti. Altmışlı yıllarda çevrende Dionysia âlemleri sürerken sen o yüzden uyuşturucuya bulaşmayı reddettin. Alkole evet, tütüne evet, ama uyuşturucuya hayır. 1969’da mezun olduğunda, iki arkadaşın daha aşırı dozdan ölmüştü.

7. 311 Batı 107. Cadde; Manhattan. Broadway ile Riverside Yolu arasında, dört katlı, asansörsüz bir apartmanın üçüncü katındaki iki odalı daire. 19-20 yaş. Üniversiteye başladığın yıllardaki en iyi arkadaşın, ikinci sınıf öğrencisi Peter Schubert’le birlikte oturduğun ilk apartman dairesi. Kirasının düşük olması ve iki giriş kapısı bulunması dışında hiçbir olumlu yanı olmayan, bakımsız, kötü planlanmış, göt içi kadar bir yer. Giriş kapılarının birincisi, mutfak, yemek odası ve oturma odası işlevlerinin yanı sıra senin yatak ve çalışma odan olan büyük odaya açılıyordu; ikinci kapı da birinci odanın paralelinde uzanan ve arkada Peter’ın yattığı izbeye giden dar bir koridora açılıyordu. İkinizi de ev işleri konusunda acınacak haldeydiniz, ev pislik içindeydi, musluk boyuna tıkanıyordu, elektrik tesisatı ikinizden de yaşlıydı ve doğru dürüst çalışmıyordu, eski püskü halının üzerindeki toza yuvalanan akarlar iyice şişmanlamışlardı, ikiniz o uydurma evi yavaş yavaş insanın burnunun direğini kıracak kadar pis kokan bir ahıra çevirdiniz. Orada yemek yemeyi içiniz kaldırmadığı, üstelik ikiniz de yemek pişirmeyi bilmediğiniz için, birlikte çıkıp kahvaltıyı Tom’un Yeri ya da (Billie Holiday’in, Edith Piaf’ın şarkılarını çalan) harika bir müzik kutusu yüzünden daha çok yeğlediğiniz College Inn gibi ucuz lokantalara gider; hemen hemen her akşam da Amsterdam Caddesi ile Batı 111. Cadde’nin köşesindeki Green Tree adında bir Macar lokantasında gulaş, gereğinden fazla pişmiş taze fasulye, tatlı olarak da lezzetli bir palaçinka[11] yerdiniz. Nedendir bilinmez o evle ilgili anıların çok silik, ondan önce ve sonra oturduğun yerler hakkındaki anılarından çok daha belirsiz. Kötü düşler gördüğün bir dönemdi, bir sürü karabasan, o kadarı aklında (Donald Frame’le Montaigne semineri ve Edward Tayler’la Milton dersi sanki dün olmuş gibi), ama genel olarak anımsadığın hoşnutsuzluk duygusu, başka yerde olma isteği. Vietnam’daki savaş yayılıyordu, Amerika iki kampa

ayrılmıştı, çevrendeki hava ağır mı ağır, soluk alamadığın, boğucu bir havaydı. Schubert'le birlikte Paris'teki Sondan Bir Önceki Sınıfı Yabancı Ülkede Okuma Programı'na kaydolarak temmuzda New York' tan ayrıldınız, ağustosta müdürle kavga edip programı bıraktınız, artık öğrenci olmayan, eski bir öğrenci olarak kasım başlarına kadar ufacık, çıplak (telefonsuz, tuvaletsiz) otel odalarında geceleyerek Paris'te kaldın, oradayken yeniden soluk almaya başladığını hissediyordun; ama sonra yeniden Columbia'ya dönmeye ikna oldun, aksi halde askere alınacağın ve savaşa da karşı olduğun için okula dönmek akla yakın bir hareketti; üstelik uzakta geçirdiğin süre sana yaramış ve istemeye istemeye de olsa New York'a döndüğünde karabasanların arkası kesilmişti.

8. 601 Batı 115. Cadde; Manhattan. Broadway'in çok yakınında, yine biçimsiz, ama eskisinden daha sağlam bir binadaki iki oda, ayrıca büyük odayla ufak odanın arasında yer alan ve zar zor da olsa açılır kapanır bir masanın sığacağı büyüklükte, gerçek bir mutfağa sahip olmak gibi bir üstünlüğü de var. 20-22 yaş. Tek başına oturduğun ilk daire; ikinci katta olduğu için sürekli loş, ama onun dışında kullanışlı, rahat, o günkü gereksinimlerini karşılamaya yeten bir yer. Sondan bir önceki ve son sınıfı orada geçirdin; o yıllar Columbia'da kıyamet kopan yıllardı, gösteri yürüyüşleri ve oturma eylemleri, öğrenci grevleri ve polis baskınları, kampüs ayaklanmaları, okuldan atılmalar ve yüzlerce insanı hapishaneye taşıyan polis kamyonetleriyle dolu yıllardı. Derslerine çok sıkı çalışıyor, okul gazetesine film ve kitap eleştirileri yolluyor, şiirler yazıp şiirler çeviriyordun ve sonradan sonunu getirmediğin bir romanın birkaç bölümünü de bitirdin; ama 1968'de sen de bir hafta süren oturma eylemine katıldın ve bir polis kamyonetinde şehir merkezindeki Tombs'un[12] bir hücresine postalandın. Daha önce de belirtildiği gibi, dövüşmeyi bırakalı uzun zaman olmuştu ve Matematik sınıfında sen ve daha birkaç öğrenci tutuklanmayı beklerken kapıya yüklenip içeri dalan polislerle dalaşmak gibi bir niyetin yoktu, ama onların dediğini yapıp oradan kendi ayaklarınla da çıkmayacaktın. Polislerin fazla mesele çıkarmadan seni taşıyıp götüreceklerini düşünerek (Medeni Haklar hareketi sırasında güneyde geliştirilmiş pasif direniş yöntemiyle) bedenini çuval gibi gevşetip yere bırakıverdin, ama Taktik Devriye Gücü'nün[13] üyeleri o akşam çok öfkeliydiler, bastıkları kampüs kanlı bir savaş alanına dönüşüyordu, senin

pasif, yüce ilkelere bağlı yaklaşımını da hiç umursamadılar. Tekmelediler, saçına yapışıp çektiler, sen yine de ayağa kalkmayı reddedince polislerden biri çizmesinin topuğuyla elini ezdi, bu sert darbe yüzünden günlerce parmaklarının eklemleri şişti ve zonkladı. *Daily News*'un ertesi günkü sayısında, sürüklenerek polis kamyonetine götürülürken çekilmiş resmin vardı. Fotoğrafın altında *İnatçı Çocuk* yazıyordu; gerçekten de yaşamının o döneminde tam da öyleydin: inatçı, başeğmez bir çocuk.

9. 262 Batı 107. Cadde; Manhattan. Masa ve sandalye sığacak büyüklükte mutfağı olan, bir başka iki odalı daire; diğerleri gibi biçimsiz değil, bir büyük oda, bir de daha ufak oda, ama önceki iki evin tabutluk gibi odalarına benzemiyor, yeterince büyük. Broadway'le Amsterdam Caddesi arasındaki dokuz katlı bir binanın en üst katı, o nedenle New York'taki öteki dairelerden çok daha aydınlık, ama bir önceki ev kadar bakımlı değil, apartmanın bakımını, temizliğini Arthur adında neşeli, şişman, göğsü fıçı gibi toparlak, tembel, ağırkanlı bir adam yapıyor. 22 yaşından 24. doğumgününden birkaç hafta sonrasına kadar, topu tamamı bir buçuk yıl. Orada kız arkadaşınla oturdun, ikinizin de karşı cinsten biriyle ilk kez birlikte yaşama deneyiminizdi. Birinci yıl kız arkadaşın Barnard'da lisans diplomasına hazırlanıyordu; sen de Columbia'da Karşılaştırmalı Edebiyat doktora öğrencisiydin, ama sadece zaman öldürüyordun, çünkü en başından itibaren okula bir yıldan fazla devam etmeyeceğini biliyordun, ancak üniversite sana hem burs hem de kredi verdiği için yüksek lisans tezini hazırladın; (Hamsun, Kafka, Céline ve Beckett'in yapıtlarını inceleyerek yazdığın) "Açlığın Sanatı" başlıklı çalışma altmış sayfalık bir tez oldu; onu yazarken zaman zaman tez danışmanın Edward Said'le görüştün, birkaç zorunlu seminer izledin, derslere girmedin, bazıları ufak dergilerde yayımlanmaya başlayan kendi kurgusal çalışmalarını ve şiirlerini yazmayı sürdürdün. O yılın sonunda planladığın gibi okulu bıraktın, öğrencilik yaşamına tamamen son verdin ve Meksika Körfezi ile Atlas Okyanusu kıyıları arasında mekik dokuyan bir Esso petrol tankerinde çalışmaya başladın; ücret iyi olduğu için Paris'te bir süre yaşamanı sağlayacak parayı biriktirmeyi umuyordun. Kız arkadaşın, senin olmadığın aylarda evin masraflarını paylaşmak için birini buldu; Siyahların çalıştığı ve Siyahlara hitap eden bir radyo istasyonunda Siyah bir DJ kisvesiyle çalışan, hazırcevap, çok zeki, genç bir beyaz kadındı, işini de çok başarılı yürütüyordu, onun bu yaklaşımı sana eğlenceli geliyordu, ama bunu o

dönemin hastalıklarından biri, Amerikan gerçeğine egemen olan tımarhane mantığının bir örneği olarak görmemek mümkün müydü? Sevgilinle sana gelince, birlikte yaşama deneyimi biraz hayal kırıklığı yaratmıştı; sen ticaret filosundaki işinden dönüp Paris yolculuğuna hazırlanmaya başlayınca, ikiniz de aşkınızın ömrünü doldurduğuna ve senin yolculuğa yalnız çıkmana karar verdiniz. Hareket tarihinden iki hafta kadar önce bir gece miden isyan etti, karnına giren sancılar öylesine sert, öylesine şiddetliydi ki yatakta iki büklüm olup kıvranıyordun, sanki koca bir tencere dikenli tel yemişsin gibi geliyordu. Tek akla yakın olasılık apandisitinin patlaması olduğu için hemen ameliyat edilmek zorunda olduğunu düşünüyordun. Saat gecenin ikisiydi. Kendini zar zor St. Luke Hastanesi'nin acil servisine attın, perişan bir halde bir ya da iki saat bekledin, sonunda seni muayene eden doktor apandisitinde bir sorun olmadığını söyledi. Şiddetli bir gastrit nöbeti geçiriyormuşsun. Doktor, Bu hapları yut, acılı ve baharatlı yiyeceklerden kaçın, yavaş yavaş kendini daha iyi hissedersin, dedi. Doktorun teşhisi de tedavisi de doğruydu; başına gelenin ne olduğunu ancak daha sonra, yıllarca sonra anlayabildin. Korkuyordun, ama korktuğunu bilmeden korkuyordun. Köklerinden kopup gitmek düşüncesi seni müthiş, ama müthiş olduğu kadar da bastırılmış bir bunalıma sokmuştu; sevgilinden ayrılmak da sandığından daha çok sarsmıştı. Paris'e yalnız gitmek istiyordun, ama bir yandan da bu kadar köklü bir değişiklikten korkuyordun, işte o yüzden miden sancılanıp için yarılırcasına perişan etmişti seni. Bu, bütün ömrünce böyle oldu. Ne zaman bir yol ayrımına gelsen bünyen iflas eder; çünkü bünyen her zaman aklının bilemediğini bilmiştir; bünyen ister mononükleoz, ister gastrit, ister panik atakla iflas etmeyi seçsin, her seferinde aklının kaldıramayacağı ya da karşı koymayacağı darbeleri yemiş, senin korkularının ve içindeki savaşların sarsıntısını yüklenmiştir.

10. 3, Jacques Mawas Sokağı, 15. Bölge, Paris. Altı katlı bir binanın üçüncü katında, yine mutfağında oturulabilen iki odalı bir daire. Yaş 24. Paris'e geldikten (24 Şubat 1971) kısa bir süre sonra kız arkadaşından ayrılmanı bir kez daha düşünüp taşındın. Ona mektup yazıp bir kez daha denemeye cesareti olup olmadığını sordun; kız da evet deyince, ilişkiniz kimi zaman iyi, kimi zaman kötü, kimi zaman aralıklı, kimi zaman da sorunlu olarak sürdü. O nisan başlarında Paris'e, senin yanına gelecekti; sen de o arada mobilyalı bir yer aramaya koyuldun (tankerdeki işinden iyi para kazanmıştın, ama o para yine de eşya almaya yetmiyordu), çok geçmeden

Jacques Mawas Sokağı'nda temiz, aydınlık, fazla pahalı olmayan ve içinde bir de piyanosu bulunan bir yer buldun. Sevgilin kusursuz ve (Bach, Mozart, Schubert, Beethoven gibi sanatçılara) tutkulu bir piyanist olduğu için, kızın bu güzel rastlantıya ne kadar sevineceğini düşünerek piyanoyu görür görmez evi tuttun. Sadece Paris değil, piyanolu Paris. Eve taşındın ve (yorgan, çarşaf, tencere, tava, tabak, havlu, çatal bıçak gibi) temel eşyaları alır almaz, yıllardır çalınmayan piyanoyu akort ettirmek için birini çağırttın. Ertesi gün kör bir adam geldi (kör olmayan piyano akortçusuna çok nadiren rastladın zaten), elli yaşlarında, irikıyım, hamur gibi beyaz tenli, gözleri yuvalarında yukarıya doğru bakan biri. Tuhaf bir görünüşü vardı, ama bu tuhaflığın sadece gözlerinden kaynaklanmadığını fark ettin. Tuhaf olan teniydi; yeraltında bir yerlerde yaşamış da yüzüne hiç gün ışığı vurmamış gibi çiğ beyaz, kurtmantarı gibi süngerimsi ve ezilebilecek görünümdeki teni. Yanında, akortçunun koluna girip sokak kapısına getiren, oradan da arka odadaki piyanonun başına götüren on sekiz-yirmi yaşlarında bir genç vardı. Delikanlı evde olduğu sürece tek kelime etmediği için adamın oğlu mu, yeğeni mi, kuzeni mi, yoksa yanında çalışan biri mi olduğunu öğrenemedin; ama akortçu konuşkan biriydi, işini bitirince seninle laflamak için biraz oturdu. "Bu sokak," dedi, "15. Bölge'deki Jacques Mawas Sokağı. Çok küçük bir sokak, değil mi? Yanılmıyorsam, sadece birkaç bina var." Adama yanılmadığını, gerçekten çok küçük bir sokak olduğunu söyledin. Adam, "Ne tuhaf," diye sürdürdü sözünü, "savaş sırasında burada oturdum. O zamanlar burası kolayca ev bulunabilen bir yerdi." Adama nedenini sordun. Akortçu, "Çünkü bu çevrede pek çok İsrailli otururdu, sonra savaş başladı, onlar da buralardan gittiler." Önce adamın ne dediğini anlayamadın, daha doğrusu söylediğine inanmak istemedin. *İsrailli* sözcüğü seni biraz şaşırtmış olabilirdi, ama Fransızcan bu sözcüğün en azından savaşı görmüş kuşaklar arasında *juif* (Yahudi) anlamında yaygın kullanılan bir kelime olduğunu bilecek kadar iyiydi; her ne kadar açık seçik bir antisemitizm göstergesi değil de, daha çok Yahudileri Fransızlardan ayrı tutan, onları yabancı ve egzotik varlıklara, gülünç gelenekleri ve intikamcı, ilkel bir tanrıları olan, o eski ve garip çöl insanlarına dönüştüren bir yaklaşım olduğu halde, o sözcük senin kafanda olumsuz, aşağılayıcı bir çağrışım yapıyordu. Cümlenin bu bölümü yeterince kötüydü, ama lafın geri kalan kısmı öylesine bir yoksaymak, öylesine bir kasıtlı yadsıma kokuyordu ki, dünyanın en büyük budalasıyla mı yoksa eski bir Vichy işbirlikçisiyle mi

konuştuğunu kestiremedin. *Onlar da buralardan gittiler*. Hiç kuşkusuz lüks bir gemiyle dünya turu yaptılar, Akdeniz güneşinde yanarak, Florida Keys'de tenis oynayarak, Avustralya kumsallarında dans ederek aralıksız beş yıl süren bir tatile gittiler. Kör adamın bir an önce gitmesini, gözünün önünden kaybolmasını istiyordun, ama parasını verirken son bir soru sormadan edemedin. "Ya," dedin, "buralardan gittikleri zaman nereye gittiler?" Piyano akortçusu bir cevap bulmaya çalışır gibi duraksadı, ama bulamayınca özür dilercesine gülümsedi. "Hiçbir fikrim yok," dedi, "ama çoğu geri dönmedi." O binada Fransızların tavrı hakkında beynine çakılan derslerin ilki bu oldu, bir sonraki de birkaç hafta sonra başlayan Borular Savaşı'ydı. Dairendeki su tesisatı yeni değildi, tuvaletin tepesindeki, uzun zincirle çekilen sifon doğru dürüst çalışmıyordu. Ne zaman zinciri çeksen, su uzunca bir süre akıyor ve hayli gürültü yapıyordu. Sen buna pek aldırış etmedin, suyun akması önemli bir sorun değildi; ama anlaşılan var gücüyle boşalan su bir alt dairede büyük olay yaratmış. Günün birinde kapının altından bir kâğıt atılıncaya kadar bu olayın farkında değildin. Kâğıt, Madam Rubinstein (piyano akortçusu savaş sırasında oturduğu sokakta hâlâ ölmemiş İsraillilerin yaşadığını bilse nasıl şok geçirirdi kim bilir) adındaki alt kat komşunun gece yarıları tuvalete gidip dayanılmaz gürültüden şikâyet ettiği öfkeli bir mektuptu, kadın senin yaptıklarını Arras'taki evsahibine yazdığını ve evsahibi seni evden çıkarmak için derhal harekete geçmezse, kendisinin polise gideceğini söylüyordu. Kadının ifadesindeki o hiddet, o şiddet seni şaşırttı, (New York'taki apartman kiracılarının anlaşmazlıkları çözmekteki standart yöntemiyle) neden kapını çalıp da sorunu seninle yüz yüze konuşmayıp arkandan iş çevirerek *yetkililere* başvurduğunu aklın almadı. Bu, Amerikan yönteminin tam tersi olan Fransız tarzıydı; yanlışları düzeltmek ve en ufak haksızlıkları gidermek konusunda iktidar hiyerarşisine sınırsız bir güven beslemek, bürokratik kanallara sorgusuz sualsiz inanmak. O kadınla hiç karşılaşmamıştın, neye benzediğini bilmiyordun; ama o kalkmış sana hakaretler yağdırarak saldırıyor, o güne kadar dikkat bile etmediğin bir sorun yüzünden savaş ilan ediyordu. Evin derhal boşaltılması olasılığını önlemek için evsahibine mektup yazıp hikâyeyi bu kez kendi ağzından aktardın, arızalı tuvaleti onartacağına söz verdin; evsahibinden esprili, yüreklendirici bir cevap aldın: Gençler günlerini gün etmeli, gençliklerini keyfince yaşamalı ve yaşatmalı, kaygılanmaya gerek yok, ancak hidroterapi uygulamasında biraz dikkatli

olun, tamam mı? (Kötü Fransız'a karşı iyi huylu Fransız; orada yaşadığın üç buçuk yıl içinde yeryüzündeki en soğuk, en huysuz, en cimri insanların bir kısmıyla karşılaştın, öte yandan ömründe tanıdığın en sıcakkanlı, en cömert erkek ve kadınların bazılarını da orada tanıdın.) Apartmandaki barış bir süre devam etti. Madam Rubinstein'ı hâlâ görmemiştin, ama alt kattan gelen şikâyetler kesilmişti. Sonra sevgilin New York'tan geldi ve o sessiz sakin daire piyano sesleriyle dolmaya başladı; sen müziği her şeyden çok sevdiğin için üçüncü kattaki tuşlardan yayılan başyapıtların sesine herhangi bir insanın itiraz edeceği aklının ucundan geçmiyordu. Ne var ki, bir pazar günü, ilkbahar sonlarındaki harika bir pazar öğleden sonra, sen kanepeye oturmuş sevgilinin çaldığı Schubert'in *Moments Musicaux*'sunu dinlerken birden alt kattan çığlık çığlığa, öfkeli, hırslı bir vaveyla koptu. Rubinsteinlar konuklarını ağırlıyorlardı ve o öfkeli sesler, "Olacak şey değil! Yetti artık! Bu da bardağı taşıran son damla!" diye haykırıyordu. Sonra birisi tavan süpürgesiyle piyanonun tam altına gelen yere vurmaya başladı ve bir kadın sesi, "Kesin artık! Derhal kesin şu iğrenç zımbırtıyı!" diye bağırdı. Bu senin için de bardağı taşıran son damla oldu; ikinci kattaki yaygara hâlâ devam ederken evden fırladığın gibi merdivenlerden koşarak inip Rubinsteinların kapısını vurdun, güm güm yumrukladın. Kapı üç saniye içinde açıldı (hiç kuşkusuz senin geldiğini duymuşlardı) ve önceden hiç ortalarda görünmeyen Madam Rubistein'la burun buruna geldin; kırklı yaşlarının ortalarında çok çekici bir kadındı (insan neden hep tatsız, huysuz kişilerin çirkin olacağını düşünmek ister?); ikiniz de hiçbir girizgâha gerek duymadan bir anda bağırıp çağırmaya başladınız. Sen kolay sinirlenen biri değildin, öfkeni kontrol altında tutmakta sıkıntı çekmezdin, genelde tartışmaya girmemek için elinden geleni yapardın; ama o gün öfkeden deliye dönmüştün ve o öfke, sanki Fransızcanı yeni bir hız ve şaşmazlık aşamasına taşımış gibi ağız dalaşında iki eşit rakip olarak kavgaya tutuştunuz. Senin savın: Bir pazar öğleden sonra, daha doğrusu herhangi bir gün öğleden sonra, saat çok erken ya da çok geç olmadıkça haftanın, ayın her günü, her zaman piyano çalmaya hakkımız var. Onun iddiası: Burası saygın bir burjuva evidir; piyano çalmak istiyorsanız bir stüdyo tutun; burası seçkin bir burjuva evidir demem o ki, kurallara uyar ve uygar bir biçimde davranırız; yüksek ses, gürültü yasaktır; geçen yıl sizin dairenizde bir polis memuru oturuyordu, geliş gidiş saatleri belli olmadığı için evden attırdık; burası edepli bir burjuva evidir; bizim evimizde de piyano var, ama

biz hiç çalıyor muyuz? Tabii ki hayır. Kadının iddiaları ancak Molière'in Mösyö Jourdaine'ine yakışacak kadar temelsiz, klişeleşmiş yinelemeler ve komik değerlendirmelerdi, ama bunları öylesine bir öfke ve kin dolu bir tavırla söylüyordu ki, gülüp geçecek havada değildin. Konuşmanın bir yere varacağı yoktu, ikiniz de geri adım atmıyor ve aranıza sonsuz bir düşmanlık duvarı örüyordunuz; bu şekilde birbirinize girmeye devam ederseniz gelecek günlerin ne kadar tatsızlaşacağını düşününce, son kozunu oynamak, tartışmayı tersyüz edip bambaşka bir yöne çevirmek anının geldiğine karar verdin. Ne acı, dedin; iki Yahudi'nin böyle kavga etmesi ne kadar üzücü ve dokunaklı; bütün o ıstırapları ve ölümleri, insanlarımıza çektirilen bütün o dehşeti, işkenceyi düşünün Madam Rubinstein, biz de burada durmuş bir hiç için birbirimize bağırıyoruz, kendimizden utanmamız gerek. Bu numara tam tahmin ettiğin sonuca ulaştı. Söylediklerini söyleyiş tarzındaki bir şey kadının içine işledi ve savaş bir anda bitti. O günden sonra Madam Rubinstein düşmanlığa son verdi. Ne zaman sokakta ya da apartman girişinde karşılaşsanız, gülümsüyor ve o tür karşılaşmalara uygun bir resmiyetle selam veriyordu: *Bonjour, monsieur*; sen de kibarca gülümseyerek karşılık veriyordun: *Bonjour, madame.* Fransa'da yaşamak böyleydi işte. İnsanlar alıştıkları için başkalarına zor kullanıyorlar, sırf baskı yapmaktan zevk aldıkları için baskı yapıyorlardı ve sen de onlara zor kullanıncaya kadar da bunu sürdürüyorlardı, ama sen de zora başvurunca onların saygısını kazanıyordun. Buna Madam Rubistein'la senin Yahudi olmanız gibi ortak bir olgu da eklenince, sevgilin piyanoyu ne kadar sık çalarsa çalsın artık kavga gürültü olmadı. Bu kadar sinsi bir taktiğe başvurmak zorunda kaldığına içerliyordun, ama son koz kartı işini görmüş ve Jacques Mawas Sokağı'nda oturduğun günlerin geri kalanında sana huzur getirmişti.

11. 2, Louvre Caddesi, 1. Bölge, Paris. Seine'e bakan altı katlı bir apartmanın en üst katında bir hizmetçi odası (*chambre de bonne*). Yaş 25. Odan arka taraftaydı, pencereden baktığında bitişikteki kilisenin, 24 Ağustos 1572'de Aziz Bartolomeo Günü katliamını duyurmak için çanları bütün gün aralıksız çalmış olan Saint-Germain Auxerrois Kilisesi'nin çan kulesindeki taştan hayvan başı heykeliyle burun buruna geliyordun. Sol tarafa bakınca Louvre'u görüyordun. Sağa bakınca da Les Halles'i ve daha ötede, Paris'in kuzey ucundaki Montmartre'ın bembeyaz kubbesini görüyordun. Burası ömrün boyunca yaşadığın en küçük mekândı; öyle ufak

bir odaydı ki, dar bir karyola, minik bir masa, dik arkalıklı bir sandalye, bir evye, yatağın yanında da kahve ve haşlanmış yumurta yapmak için kullandığın tek gözlü elektrik ocağıyla olduğu olacağı tek tencereni üzerine koyduğun ikinci bir düz arkalıklı sandalye gibi en gerekli birkaç parça eşya ancak sığıyordu. Tuvalet koridorun dibindeydi, küvet ya da duş yoktu. Para sıkıntısı çektiğin ve odayı kira istemeden verdikleri için orada kalıyordun. Bu olağanüstü cömertliği yapanlar arkadaşların Jacques ve Christine Dupin'di (arkadaşların en iyi ve en iyi kalplisi, adları sonsuza dek kutsansın); onlar ikinci kattaki büyük bir dairede oturuyorlardı ve o bina Hausmann döneminde yapılmış olduğu için, onların dairesine bir de üst katta hizmetçi odası düşüyordu. Yalnız yaşıyordun. Kız arkadaşınla yine bozuşmuş ve yine ayrılmıştınız. O, İrlanda'nın batısında, Sligo'nun birkaç mil dışında, turbayla ısıtılan bir evde, liseden bir arkadaşıyla birlikte oturuyordu; sen aranızı düzeltmek niyetiyle kalkıp İrlanda'ya gittiğin halde, kızın gönlü genç bir İrlandalıya kaymış olduğu için bu şövalyece tavrın sonuç vermedi, üstelik (sonradan sonuca ulaşmadan biten) ilişkilerinin çok başında oraya gittiğin için bir zamanlama hatası yapmıştın; onu bir daha görüp göremeyeceğini düşünerek Sligo'nun yemyeşil, rüzgârlı tepelerini terk ettin. Odana, odanın yalnızlığına, zaman zaman seni fahişe aramak için yollara düşüren o küçük odaların en küçüğüne geri döndün, ama orada mutsuz olduğunu söylemek yanlış olur, en azla yetinmeye kolayca ayak uydurdun, hemen hemen hiçbir eşya olmadan yaşamayı öğrenmenin insana canlılık verdiğini gördün, yazabildiğin sürece nerede ve nasıl yaşadığının hiç önemi yoktu. Orada kaldığın aylar boyunca, evin tam karşısında inşaat işçileri dört ya da beş kat yerin altına inecek otopark için her gün toprağı kazıyorlardı. Geceleri pencereden aşağıda kazılan yere, o koskoca çukura baktığında çamurun içinde cirit atan fareleri, yüzlerce fareyi görüyordun.

12. 29, Descartes Sokağı, 5. Bölge, Paris. Altı katlı bir binanın dördüncü katında, masa sandalye sığacak mutfağı olan, bir başka iki odalı daire. Yaş 26. İyi para getiren birtakım *freelance* işler seni yoksulluktan kurtarmış, yeni bir ev tutacak duruma getirmişti. Sevgilin Sligo'dan geri dönmüştü, İrlandalı artık hayatınızdan çıkmıştı, ikiniz bir kez daha güçlerinizi birleştirmek ve birlikte yaşamak kararı aldınız. Arada bir sorun çıksa da eskisi gibi sarsıcı olmadığı için bu sefer işler oldukça yolunda gidiyordu, sen de o da birbirinizi terk etmekle tehdit etmiyordunuz. Descartes Sokağı 29 numaradaki daire, Paris'te oturduğun en güzel evdi. Kapıcı bile çok

hoştu (Paris'teki çoğunlukla asık suratlı, sinirli apartman görevlilerinin aksine, hep gülümseyen, her zaman bir-iki tatlı söz söyleyen, kısa sarı saçlı, genç güzel bir kadındı, bir polisle evliydi), şehrin bu kesiminde, eski Latin Mahallesi'nin göbeğinde, Contrescarpe Meydanı'nın biraz yukarısında, kafeler, restoranlar ve canlı, hareketli, gürültülü sokak pazarının yakınında yaşamaktan hoşnuttun. Ama geçen yılın iyi para getiren *freelance* işleri artık çıkmıyordu, o yüzden yine para sıkıntısı çekmeye başladın. Yaz sonuna kadar dayanabileceğini hesapladın, sonra tasını tarağını toplayıp New York'a dönecektin. Ama son anda Fransa'daki ikametin hiç beklenmedik bir biçimde uzadı.

13. Saint Martin; Moissac-Bellevue, Var. Güneydoğu Provence'da bir çiftlik evi. Issız bir yerde, bir yanı hazine ormanına diğer yanı toprak yola uzanan birkaç dönümlük tarlanın ortasında, son derece kalın taş duvarlı, çatısı kırmızı kiremitli, panjurları ve kapıları koyu yeşil, iki katlı bir ev. Sokak kapısının üzerindeki taşlardan birine *L'An VI* –yıl altı– sözcükleri oyulmuş, bunu devrimin altıncı yılı olarak yorumluyorsun, bu durumda ev 1794 ya da 1795'te yapılmış olmalı. 26-27 yaş. Sen ve sevgilin, güneyin bu ıssız köşesinde 1973 Eylül başından 1974 Mayıs sonuna kadar çiftliğe bekçilik yaparak dokuz ay geçirdiniz; o evde olanların bir kısmını daha önce yazmış olsan da (*Kırmızı Defter, 2. Hikâye*), o beş sayfada söz etmediğin daha pek çok şey oldu. Şimdi dünyanın o yöresinde geçirdiğin günleri düşününce, aklına ilk gelen oranın havası oluyor, evin çevresindeki tarlalarda yürürken duyduğun kekik ve lavanta kokuları, o mis kokulu hava, rüzgârlı günlerdeki o sert hava, güneşin kendini vadiye indirdiği ve kertenkelelerle semenderlerin sıcakta pineklemek için taşların arasından çıktıkları andaki o baştan çıkarıcı hava; sonra kuru ve engebeli çevre, gri volkanik kayalar, tebeşir beyazı topraklar, bazı patikaların ve yolların yanında uzanan kırmızı topraklar, ormanda gövdelerine göre dağ gibi gübre yuvarlarını iterek götüren bokböcekleri, tarlaların ve çevredeki bağların üzerine pike dalış yapan saksağanlar, evin hemen arkasındaki otlaktan geçen koyun sürüleri, bir anda ortaya çıkıveren koyunlar, boyunlarındaki çıngırakların sesi eşliğinde yürüyen, salkım saçak bir araya toplanmış yüzlerce koyun, karayelin şiddeti, her pencereyi, her panjuru, her kapıyı ve evde yerinden oynamış her karoyu titreterek aralıksız yetmiş iki saat süren fırtınalar, ilkbaharda tepeleri kaplayan sarı katırtırnakları, çiçeğe duran badem ağaçları, biberiye çalılıkları, budaklı gövdeleri ve parlak

yapraklarıyla bodur meşeler, sizi evin ikinci katını kapatıp alt kattaki biri elektrik sobasıyla, biri şömineyle ısınan üç odaya sığınmak zorunda bırakan dondurucu kış, yakındaki bir tepede, Haçlı Seferleri'ne giden Tapınak Şövalyeleri'nin mola verdikleri şapelin yıkıntıları; Ulusal Lig play-off'larında Mets ile Cincinnati'nin ve Şampiyonluk Kupası karşılaşmalarında Mets ile Oakland'in maçlarını Frankfurt'tan yayın yapan Amerikan Ordu istasyonundan dinleyebilmek için iki hafta boyunca gece yarıları kulak verdiğin güçsüz transistorlu radyonun parazit gürültüsü, geçen gün aklına gelen o dolu fırtınası, hani kiremitlere gümbür gümbür çarptıktan sonra evin etrafındaki çimenlerde eriyen o beyzbol topu kadar olmasa da, dev adamların golf topu olacak büyüklükteki taş gibi buz parçaları; ardından yağan o kışın ilk ve son karı ve her şeyin çok kısa bir süre beyaza bürünmesi, sonra komşu çiftlikteki döküntü sarı evde, yermantarı avcısı köpeğiyle yalnız yaşayan ve devrim hayalleri kuran bekâr kiracı; Moissac-Bellevue'nün tepe üstündeki barda içen, elleri, yüzleri kirden kapkara olmuş çobanlar, hayatında gördüğün en pis insanlar, Güney Fransa aksanıyla "r"leri yuvarlayarak konuşuyor, şarap (*vain*) ve ekmek (*pain*) gibi sözcüklere birer "g" ekleyerek *vaing* ve *paing* diyor, bazı sözcüklerin Fransa'nın diğer yörelerinde artık kullanılmayan "s" sesini Provence'ın özgün telaffuzuyla söyleyerek *étrangers*'i (yabancılar) *estrangers*'e dönüştürüyorlar; bölgenin her yanında kayalara ve duvarlara yazılmış *Occitanie Libre!*[14] sloganı, çünkü burası ortaçağda *oui* sözcüğünün kökeni olan *oil* dilini değil, *oc* dilini konuşanların diyarı; evet, o yıl sen ve sevgilin *estrangers*'diniz, ama Paris'in kırılgan formalitelerinin ve köşeliliğinin yanında ülkenin bu kesimindeki yaşam nasıl da yumuşaktı, Güney'de kaldığınız süre içinde insanlar size nasıl da sıcak davrandılar; arada bir televizyonda film izlemek üzere sizi yandaki Régusse köyündeki evlerine davet eden, Assier de Pompignon gibi akıl almaz bir soyadı olan burnu büyük burjuva çifti bile ne kadar yakınlık gösterdi; hele haftada iki kez alışverişe gittiğiniz, evden yedi kilometre uzaktaki Aups kasabasında tanıdıklarınızla nasıl dost oldunuz, üç ya da dört bin nüfuslu kasaba o ıssız yörede aylar geçtikçe koca bir metropol gibi görünmeye başladı; Aups'ta biri sağcıların diğeri solcuların uğrak yeri olan sadece belli başlı iki kafe olduğu için siz solcuların kafesine gidiyordunuz, sosyalist ya da komünist olan hırpani kılıklı çiftçilerle işçiler, bıçkın tavırlı konuşkan kasabalılar

giderek genç Amerikalı *estrangers*'i benimsediler, o barda onlarla birlikte oturup Pompidou'nun ölümünden sonra Giscard ile Mitterrand'ın çekiştiği 1974 başkanlık seçimi sonuçlarını televizyonda izlediğini anımsıyorsun, herkes kafayı buluyor ve sevinç naraları atıyordu, herkes kafayı buluyor ve küfrü bastırıyordu; Aups'ta bir de kasabın oğlu olan arkadaşın vardı, aşağı yukarı senin yaşıtın olan delikanlı babasının dükkânında çalışıyor ve ilerde işin başına geçmek üzere eğitiliyordu, ama aynı zamanda tutkulu ve çok yetenekli bir fotoğrafçıydı, o yılı da bir barajın suları altında kalacak olan ufak bir köyün boşaltılmasını ve yıkılmasını belgeleyerek geçirdi, o içler acısı fotoğrafları çeken kasabın oğlu, sosyalist/komünist bardaki sarhoşlar, sevgilinin başına çok iş açan kanal tedavisi için defalarca gidip saatlerce dişçi koltuğunda oturduğu diş hekimi gibi dostlar; sonunda tedavi bitince doktor üç yüz franklık (altmış dolarlık) bir fatura kesti, bu meblağ doktorun verdiği emek ve süreye oranla o kadar azdı ki, sevgilin adama neden bu kadar az para istediğini sordu, diş hekimi, elini şöyle bir sallayıp omuz silkerek cevap verdi: "Unut gitsin. Ben de bir zamanlar gençtim."

14. 456 Riverside Yolu; Batı 116. Cadde ile Batı 119. Cadde'nin arasındaki uzun blokun tam ortası, Manhattan. İki oda, odaların arasında karşılıklı iki tezgâhtan oluşan jilet gibi incecik bir mutfak, Hudson Nehri'ne bakan dokuz katlı bir binanın kuzey çatı dairesi ya da onuncu katı. O ev için *çatı katı* demek aldatıcı olur, çünkü senin dairenle bitişiğindeki güney çatı dairesi, bulunduğunuz binanın organik bir bölümü değildi. Kuzey ve güney çatı daireleri, bir Meksika köyünün arka sokağından taşınarak yakışıksız bir biçimde binanın ana çatısı üzerine oturtulmuş gibi görünen, beyaz sıvalı, düz çatılı, tek katlı, ufak bir müstakil evin içinde yer alıyordu. 27-29 yaş. Evin içi iki kişiye (sevgilinle hâlâ birlikteydiniz) zar zor yetecek kadar küçüktü, ama New York'ta kesenin elvereceği daireler çok enderdi ve üç buçuk yıl ülke dışında yaşadıktan sonra geri döndüğünde, bir aydan uzun bir süre yaşanacak bir yer, yaşanabilecek herhangi bir yer aradın ve sonunda bu ıkış tıkış kuş yuvasına konabildiğin için kendini şanslı saydın. Ev çok aydınlıktı, yerler pırıl pırıl tahta döşeliydi, Hudson üzerinden sert rüzgârlar eserdi ve içerideki daire kadar, belki daha da büyük olan L-biçimindeki koca teras da cabasıydı. Sıcak havalarda o teras klostrofobi duygusunu azaltırdı, oraya çıkıp binanın ön tarafından aşağıdaki manzaraya bakmaktan hiç bıkmazdın; Riverside Park'ın ağaçları, sağda Grant'ın Anıtmezarı, Henry Hudson Yolu'ndaki trafik ve her an hareketlilik içinde olan nehrin

büyük bölümü görünürdü; nehrin sularında kol gezen sayısız tekneyi, yelkenlileri, yük gemilerini, römorkörleri, mavnaları ve yatları ve kamaralı motorları, birbirleriyle günlük yarışlarını sürdüren şilepleri ve gezi gemilerini seyrederdin; çok geçmeden nehrin bambaşka bir âlem, senin yaşadığın toprak parçasının paralelindeki bir başka dünya, taş ve toprak kentin ötesindeki bir su şehri olduğunu keşfettin. Arada bir yolunu kaybetmiş bir şahin konardı çatıya, ama martılar, kargalar ve sığırcıklar daha sık ziyaret ederlerdi. Bir öğleden sonra pencerenin önüne bir kızıl güvercin kondu (beyaz benekli somon rengindeydi), kırmızı çerçeveli gözleriyle korkusuz bir merakla bakan yaralı bir kuştu, sen ve sevgilin onu bir hafta besleyip uçabilecek kadar iyileştirdikten sonra bile aylarca hemen her gün çatıya gelmeyi sürdürdü, öyle sık geldi ki sevgilin ona Joey diye isim bile taktı, böylece Joey ertesi yaz son bir kez kanatlarını çırpıp bir daha dönmemek üzere uçtuğu güne kadar sizinle aynı adresi paylaşan bir açıkhava arkadaşı olarak evcil hayvan konumuna geldi. İlk başlarda öğleden akşam beşe kadar Doğu 69. Cadde'deki nadir kitaplar satan bir kitapçı dükkânında çalışıyor, şiir yazıyor, kitap eleştirileri yapıyor ve tam da o sıradaki Watergate duruşmaları ve Richard Nixon'un başkanlıktan düşmesi nedeniyle senin bırakıp gittiğin Amerika'dan biraz daha farklı duruma gelmiş olan ülkeye yeniden alışmaya çalışıyordun. Eve taşındıktan yaklaşık iki ay sonra, 6 Ekim 1974 günü sevgilinle evlendin. Evde sade bir tören yapıldı, sonra yakındaki bir apartmanda senin evinden çok daha büyük bir dairede oturan bir arkadaşın sizin şerefinize parti verdi. En başından beri sık sık birbirinizden kopuşunuzu, bir ayrılıp bir birleşmenizi, başkalarıyla olan ilişkilerinizi, mevsim değişiklikleri kadar aksaksız bir düzende yinelenen bozuşmalarınızı ve barışmalarınızı düşünecek olursan, o noktada senin de onun da evliliği düşünmüş olması şimdi tam bir hayalperest çılgınlık olarak görünüyor. En azından büyük bir risk alıyor, evliliği geçmişteki deneyiminizden farklı kılmak için güçlü arkadaşlığınız ve birer yazar olarak paylaştığınız özlemleriniz üzerine kumar oynuyordunuz; ama kumarı kaybettiniz, ikiniz de kaybettiniz, çünkü kaybetmeye yazgılıydınız, o yüzden evliliği ancak dört yıl sürdürebildiniz, 1974 Ekimi'nde evlenip 1978 Kasımı'nda ayrıldınız. Evlilik yemini ederken ikiniz de yirmi yedi yaşındaydınız, belki enine boyuna düşünüp taşınacak yaşa gelmiştiniz, ama aynı zamanda ikiniz de tam olgunlaşmamış,

özünde hâlâ birer çocuk olan kişilerdiniz ve kaçınılmaz gerçek, bu evlilikte hiç şansınızın olmamasıydı.

15. 2230 Durant Bulvarı; Berkeley, California. Kampüse yürüme mesafesinde, üniversite futbol stadyumunun karşısında (iki oda, açık mutfak) stüdyo daire. Yaş 29. Huzursuzluk duyduğun, belirli bir nedeni olmadığı halde hayatından hoşnut olmadığın, New York'taki fazlasıyla küçük dairede kendini sıkışmış gibi hissettiğin bir sırada, nerede ve nasıl yaşamalı sorunu konusunda başka olanaklara, başka çözümlere kapı açan beklenmedik bir para (Ingram Merrill Vakfı'nın 1975 şiir bursu) imdadına yetişti; sen de hayatında köklü değişiklik yapma zamanının geldiğini düşündüğün için, ilk karınla birlikte New York'tan trene atladınız, Chicago'ya gittiniz, orada aktarma yapıp Nebraska'nın göz alabildiğine uzanan ovalarını, Kayalık Dağları, Utah ve Nevada çöllerini geçerek Batı Kıyısı'na doğru yol aldınız ve üç günlük yolculuğun sonunda San Francisco'ya vardınız. 1976 Nisanı'ydı. Niyetiniz California'da altı ay kalıp oraya yerleşmeyi isteyip istemeyeceğinizi görmekti. O yörede geçen yıl ziyaret ettiğin iyi arkadaşların vardı, o geziden olumlu izlenimler edinmiştin ve bu deneme süresini San Francisco yerine Berkeley'de geçirmeyi seçmenin nedeni orada kiraların daha ucuz olması ve senin de araban olmamasıydı, körfezin o yakasında arabasız idare etmek daha kolaydı. Ev ahım şahım bir şey değildi, pencereler kapalıyken hafif nem ve küf kokan, basık tavanlı, kutu gibi bir yerdi, ama kasvetli, oturulmayacak gibi değildi. Ancak, evi kiralamaya nasıl karar verdiğini anımsamıyorsun; çünkü şehre geldiğin ilk hafta içinde geçici olarak arkadaşlarının yanında kalırken, beyzbol oynamaya davet edildin, ikinci devrede iki kale arasındaki çizgiden uzak bir yerde ve arkan koşan oyuncuya dönük olarak topu beklerken, koşucu kasten yolunu değiştirdi ve (sportmenliğe aykırı) bir şiddetle sana arkadan çarptı, o iriyarı biri olduğu, sen de hazırlıklı olmadığın için yere çakılmadan önce boynun döndü ve omurgan incindi. (Sportmenliğe yakışmayan davranışlarıyla nam salan ve "Hayvan" lakabıyla anılan o saldırgan, daha sonra on yedinci yüzyıl Hollanda resim sanatı üzerine kitaplar yazan, çeşitli Alman şairlerden çeviri yapan çok bilgili bir entelektüeldi. İkinizin de büyük hayranlık duyduğunuz ve senin eski hocalarından biri olan profesörün eski öğrencisi olduğu anlaşıldı, Hayvan bu bağlantıyı öğrenince çok pişman oldu ve senin kim olduğunu bilse çarpmayı aklından geçirmeyeceğini söyledi. Bu özür dileme biçimi senin

hep tuhafına gider. Angus Fletcher'ın öğrencilerinin maçlardaki kirli taktiklerden bağışık olduğunu, ama geri kalan oyunculara istediğini yapabileceğini mi söylemeye çalışıyordu? Bunu hâlâ merak ediyorsun.) Arkadaşların seni oradaki hastanenin acil servisine götürdüler, orada sana yastıklı, esnek bir boyundurukla yüksek dozda kas gevşetici Valium reçetesi verdiler; Valium ömrün boyunca bir daha kullanmak zorunda kalmamaya dua ettiğin bir ilaçtı, çünkü çok etkili bir biçimde ağrıyı keserken, seni neredeyse bir hafta boyunca serseme çevirdi, olayları olduklarından bir an sonra hatırlayamaz oldun, böylece yaşamının birkaç günü takvimden silinip gitti. İnsanı Frankenstein canavarına benzeten boyunlukla dolaştığın ve beynini uyuşturan ilaçları içtiğin o dönemde olanların hiçbirini anımsayamıyorsun, o yüzden de ilk karınla Durant Bulvarı'ndaki eve taşındığınızda, orada oturmaya birlikte karar vermenizden önce kız bu konuyu seninle uzun uzadıya konuşmuş olduğu halde, tek başına bu kadar elverişli bir yer bulduğu için ona övgü yağdırdın. Planladığınız gibi altı ayı orada geçirdiniz, ama daha fazla kalmadınız. California'nın çok olumlu, çok övülesi yanları vardı; manzaraya, bitkilere, havadaki o hiç eksik olmayan okaliptüs kokusuna, sise ve her tarafı kapsayan ışığa âşık oldun, ama bir süre sonra New York'u, New York'un büyüklüğünü ve kargaşasını özlediğini fark ettin, çünkü San Francisco'yu daha iyi tanıdıkça sana daha ufak ve daha sıkıcı gelmeye başladı ve en ıssız yerlerde yaşamak (örneğin Var'da geçirdiğin ve senin için son derece verimli bir dönem olan o dokuz ay) hiç sorun yaratmamışken, bir şehirde yaşayacaksan büyük bir şehir, en büyük şehir olması gerektiğine karar verdin; kırsaldaki ücra bir yerin tenhalığı da, büyük kentlerin kalabalığı da sana usanç vermiyordu, oysa ufak kentler ve kasabalar kendilerini çok hızlı tüketiyorlar ve sonunda seni bıktırıyorlardı. Böylece eylülde New York'a döndünüz, (geçici olarak birine devretmiş olduğunuz) Hudson'a bakan o küçük daireye yeniden yerleştiniz. Ama orada uzun kalmadınız. Ekimde iyi haber, uzun zamandır umutla beklediğin hamilelik haberi geldi, bu da yaşayacak yeni bir yer bulmak demekti. New York'ta kalmak istiyordun, bütün yüreğinle New York'ta kalabilmeyi diliyordun, ama New York aşırı pahalıydı, birkaç ay kesenin elvereceği daha büyük bir ev aradıktan sonra yenilgiyi kabul edip başka yerde ev aramaya başladın.

16. 252 Millis Yolu; Stanfordville, New York. Kuzey Dutchess ilçesinde, iki katlı, beyaz bir ev. Yapım tarihi bilinmiyor, ama ne çok yeni

ne de çok eski olduğuna bakarsak 1880 ile 1910 arasında olmalı. Yarım dönüm arazi üzerine yapılmış, arkada ufak bir bostan, önde çamların gölgelediği loş bir bahçe var, senin evinle güneydeki komşu ev arasında ufak bir ağaçlık yer alıyor. Alt katta oturma odası, yemek odası, mutfak ve konuk/çalışma odası, üst katta da üç yatak odası olan yıpranmış, ama harabeye dönmemiş bir yer, yeterli para olursa zamanla elden geçirilip ıslah edilebilir. Satın alma fiyatı: 35.000 dolar. Kırsal kesimde fazla trafiği olmayan bir yan yol üzerindeki birkaç evden biri. Provence'taki gibi tamamen ıssız değildi, ama yine de kır hayatıydı ve Provence'taki yücegönüllü diş hekimleri ya da solcu çiftçiler olmasa da, Millis Yolu'ndaki komşuların iyi kalpli, dürüst insanlardı; çoğu da ufak çocukları olan genç çiftlerdi, hepsini az çok tanıdın, ama Dutchess ilçesindeki komşuları en çok o evlerdeki trajik olaylarla anımsıyorsun; örneğin, M.S. hastalığına yakalanan yirmi sekiz yaşındaki kadın ya da yirmi beş yaşındaki kızları bir yıl önce kanserden ölmüş olan yan evdeki orta yaşlı çift, anne ağzına cinden başka bir şey koymadığı için bir deri bir kemik kalmıştı, şefkatli kocası ona destek olmak için elinden geleni esirgemiyordu; o evlerin kilitli kapılarının, kapalı perdelerinin arkasında ne büyük acılar vardı, sizin ev de onlardan biriydi. 30-31 yaş. Üzüntülü bir dönemdi, hiç kuşkusuz hayatının en hüzünlü, en karamsar, sadece 1977 Haziranı'nda oğlunun doğumuyla aydınlanan en karanlık dönemiydi. Orası ilk evliliğinin dağıldığı, (*Cebi Delik*'te anlatıldığı gibi) sonu gelmez para sıkıntısının altında ezildiğin ve bir şair olarak çıkmaza saplandığın yerdi. Tekinsiz ev hikâyelerine inanmazsın, ama şimdi o dönemi düşününce, sanki bir kötü büyünün etkisi altındaymışsın, başına gelenlerin bir kısmında o evin payı varmış gibi geliyor. Siz taşınmadan on beş-yirmi yıl önce evin sahipleri soyadları Stemmerman olan Alman asıllı, hiç evlenmemiş iki kız kardeşmiş, sen evi onlardan aldığında ikisi de çok yaşlıydı, seksenli yaşlarının sonunda ya da doksanlarının başındaydılar, biri kördü, diğeri sağır ve ikisi de yaklaşık bir yıldır bakımevindeyiler. Satış görüşmesini evin sahipleri adına yolun az ilerisinde oturan bir komşu yürütüyordu; Küba'da doğmuş, sessiz sakin bir Amerikalı araba tamircisiyle evlenmiş olan ve camdan fil (!?) biblolar toplayan bu hayat dolu, neşeli kadın, kötü ruhlu Stemmerman kardeşler hakkında olmadık hikâyeler anlattı; iki kardeş çocukluklarından beri birbirlerinden nefret eder ve neredeyse birbirlerini boğazlayacak gibi kavgaya tutuşurmuş, ömür boyu birlikte yaşamışlar, yine de can

düşmanıymışlar, sesleri Millis Yolu'nun bir ucundan ötekine duyulacak kadar bağıra çağıra kavga ederlermiş. Komşu kadın, sağır kardeşin kör kardeşi cezalandırmak için alt kattaki tuvalete kilitlediğini anlatınca, gözlerinin önünde gotik roman sahneleri canlandı, Bette Davis'le Joan Crawford'un oynadığı 1960'ların başındaki filmi anımsadın. Amma da gülünç, diye düşündün, iki acayip ve çılgın insan, ama onlar artık geçmişte kalmıştı, sen ve hamile karın o eski eve gençlik ve canlılık katacaktınız, her şey değişecekti; ne var ki bu arada Stemmermanların o evde elli altmış yıl, belki de yetmiş-seksen yıl yaşadıklarını ve kötü ruhlarının evin her santiminin içine işlemiş olduğunu göz ardı ettin. Bir gün Kübalı kadının evinde, kör olan kardeşin kendisiyle de karşılaştın (bir fincan ılık çay içmeye çalışırken neredeyse boğulacaktı), ama kadın sana iyi huylu, tehlikesiz biri gibi göründü, o yüzden hiç üzerinde durmadın. Sonra eve taşındınız, evi temizlemek ve eşyaların yerini değiştirmekle (bazı eşyalar evle birlikte size kalmıştı) uğraştığınız ilk günlerden birinde üst kattaki koridorun duvarına dayalı gardırobu karınla birlikte öne çektiğiniz zaman dolabın arkasında yerde yatan bir karga ölüsü buldunuz, öleli uzun zaman olmuştu, tamamen kurumuş ama dağılmamıştı. Bu gülünç değildi, hiç komik değildi, ikiniz de gülüp geçmeye çalıştıysanız da, o ölü kuşu, o klasik uğursuzluk simgesi kapkara kuş ölüsünü aylarca kafandan atamadın. Ertesi sabah arka verandada iki-üç kutu kitap buldun, saklamaya değer bir şey olup olmadığını merak ettiğin için kutuları açtın. John Birch Derneği'nin[15] broşürlerini, komünistlerin ABD hükümetine sızma planları hakkında kitapları, Amerikan çocuklarının beynini yıkadığı iddia edilen florür hakkındaki komplo teorisiyle ilgili birkaç kitabı, savaştan önce İngilizce hazırlanmış Nazi yanlısı risaleleri, en ürkütücü olanı da bugüne kadar yazılmış en itici ve en etkili antisemitizm savunucusu *Sion Büyüklerinin Protokolü*[16] adlı kitabı birer birer çıkardın kutulardan. O güne kadar hiçbir kitabı atmamıştın, kitap atmaya kalkışmamıştın, ama o kitapları attın, kutuları arabanla kasaba çöplüğüne götürüp çürüyen bir çöp yığınının altına küreledin. İçinde öyle kitaplar bulunan bir evde yaşanamazdı. Sorunun böylece bittiğini umdun, ama kitapları defettikten sonra da orada yaşamak hâlâ olanaksızdı. Denedin, gayret ettin, ama olanaksızdı işte.

17. 6 Varick Sokağı; Manhattan. Şimdilerde Tribeca diye bilinen çevredeki on katlı bir işhanının üst katında bir oda. Bir çocukluk

arkadaşının eski sevgilisinden geçici olarak kiraladın. Eskiden elektrik malzemeleri dükkânı olan bir yerde ayda yüz dolara kamp kurma hakkı, yakın zamana kadar koridorun karşı tarafındaki ressam atölyesinin deposu olarak kullanılan, insan barınağı olarak tasarlanmamış berbat bir izbe. Soğuk su musluğu var, ama banyo, tuvalet, mutfak yok. Yaşama koşulları Paris'te Louvre Caddesi'ndeki hizmetçi odandan pek farklı değil, ama burası oradan üç-dört misli büyük, üç-dört misli de pis. Yaş 32. 1979 başlarında kapağı buraya atmadan önce seni döndürüp döndürüp yaşamını bambaşka bir yöne fırlatan bir şoklar, ani değişiklikler ve ruhsal değişimler girdabına kapıldın. Gidecek yerin olmadığı ve olsa bile taşınacak paran olmadığı için, evliliğin sona erdikten sonra da Dutchess'teki evde kaldın, alt kattaki çalışma odanda duran ve çocukluk yatağın olduğunu (otuz iki yıl sonra) ancak şimdi fark ettiğin kanepede uyudun. Birkaç hafta sonra bir New York gezisinde seni evrendeki bir çatlaktan öte yana geçiren ve yeniden yazmaya başlamanı sağlayan o yakıcı, o tanrısal berraklık ânına, o yüce esinlenmeye kavuştun. Bu dirilişin, kurtuluşun, yeni başlangıcın hemen üzerine kendini kaptırıp yazmaya başlamandan üç hafta sonra babanın ölümü beklenmedik bir darbe gibi indi. Burada ilk karının hakkını teslim etmek gerekir, o kederli günlerde ve haftalarda kız hep sana destek oldu; cenaze töreninin düzenlenmesine, miras meselelerine, babanın kravatlarının, giysilerinin, mobilyalarının dağıtılmasına, evin (işlemleri zaten başlamış olan) satış işine hep o koştu, ölümü izleyen bütün o yürek burkucu, ama yerine getirilmesi gereken işlerde hep senin yanında oldu ve artık evli olmadığınız ya da sadece kâğıt üzerinde evli olduğunuz için, evliliğin baskıları ortadan kalktı ve yeniden ilk günlerinizdeki gibi arkadaş oldunuz. *Yalnızlığın Keşfi*'nin birinci bölümünü yazmaya başladın. İlkbahar başlarında Varick Sokağı'na taşındığında roman hayli ilerlemişti.

18. 153 Carroll Sokağı; Brooklyn. Henry Caddesi yakınında dört katlı bir binanın üçüncü katındaki, odaları bir koridor üzerinde yan yana sıralanan daire. 33-34 yaş. Üç oda, yemek yenilebilen bir mutfak ve banyo. Öndeki sokağa bakan yatak odası, senin iki kişilik karyolanla oğlunun tek kişilik karyolasını (çocukken senin yattığın ve Stanfordville'deki evin satışından sonra yanına aldığın aynı kanepeyi) alacak büyüklükte. Ortadaki iki odadan penceresi olmayanı geçici olarak çalışma odası yaptın, (tek penceresi bahçeye bakan) diğer oda oturma odası, sonra (tek pencereli) mutfak, arkada da banyo; evet, zevksiz ve eski püskü olduğu doğru, ama

ondan önce yaşadığın yerden bin kat iyi. Varick Sokağı'ndaki ev Ocak 1980'de elden gitti (ressam atölyesini satıyordu), Manhattan'da senin ve (haftada üç gün sende kalan) iki buçuk yaşındaki oğlunun sığabileceği büyüklükteki dairelerin kiraları başını alıp gitmiş olduğu için Doğu Nehri'nin karşı yakasına geçip Brooklyn'de ev aramaya başladın. Bunu neden 1976'da akıl edemediğine de şaşıp kaldın. Hiç kuşkusuz bu, yüz mil kuzeye gidip Dutchess ilçesinde tekinsiz bir ev almaktan çok daha iyi olurdu; ama o zaman Brooklyn aklının köşesinden geçmemişti, çünkü senin için New York demek sadece ve sadece Manhattan demekti, Manhattan'ın dışındaki semtler ise Okyanusya ve Güney Kutup Dairesi kadar yabancıydı sana. Sonunda Carroll Gardens'da, içlerine almak istemedikleri birisiymişsin, bir *estranger*'mişsin gibi herkesin seni dışlamak için elinden geleni ardına koymadığı, kuşkuyla davranıp suskun bakışlarını üzerine diktiği içine kapalı yaşayan bir İtalyan mahallesinde ev buldun; pekâlâ İtalyanlara benzediğin halde yine de yanlış olan bir şey vardı, belki giyim kuşamın ya da yürüyüş biçimin veya sadece bakışların. Yaklaşık iki yıl boyunca ne zaman evine gitmek için Carroll Sokağı'ndan geçsen, kapı önlerine oturmuş yaşlı kadınlar sen söylenenleri işitecek kadar yaklaşınca konuşmalarını yarıda keser, tek söz etmeden geçip gitmeni seyrederdi, erkekler ise ifadesiz gözlerle seni süzerek ayakta dikilir ya da arabalarının kaputunu kaldırıp insan varlığının mutlak gerçeğini araştıran filozofları çağrıştıran bir ısrar ve dikkatle kaputun altına bakarlardı, kadınlar sadece oğlunla, sarışın minik oğlunla sokaktan geçerken selam verirlerdi sana, onun dışında sadece bir hayalettin, onların arasında işi olmadığı için orada olmayan biriydin. Neyse ki binanın sahibi olan ve aşağıdaki bahçe katında oturan otuzlu yaşlardaki John ve Jackie çifti nazik ve dost tavırlı insanlardı, hiçbir zaman sana tavır almadılar, ama onlar senin yaşıtındı ve bir önceki kuşağın savaş baltalarını bilemiyorlardı artık. Joey Gallo'nun[17] halası senin sokağında oturuyordu, köşeyi dönüp Henry Caddesi'ne çıkınca gündüzleri yaşlıların gittiği sosyal kulüpler vardı, Carroll Gardens şehrin en güvenli semti olarak biliniyorsa, bunun nedeni gangsterlerin yeraltı şiddetiyle, misilleme şiddeti ve ahlakıyla yönetiliyor olmasıydı. Siyahlar çok iyi korunan bu bölgenin sınırlarından içeriye adım attıkları anda başlarına bela geleceğini bildikleri için oradan uzak dururlardı, infazını kendi gözlerinle görmesen inanmayacağın yazılı olmayan bir yasaydı bu; güneşli bir

sonbahar öğle sonrasında Court Sokağı’nda yürürken karşı kaldırımda elinde portatif radyosuyla giden çırpı bacaklı bir Siyah çocuğa üç-dört beyaz delikanlının saldırdığını, çocuğu yumruklayıp kan revan içinde bıraktıklarını, radyosunu kaldırıma çarpıp parçaladıklarını gördün, sen daha araya giremeden Siyah çocuk zar zor doğruldu, sendeleyerek yürümeye, sonra da var gücüyle koşmaya başladı, beyaz delikanlılar arkasından *zenci* diye bağırıyorlar ve bir daha oralara gelmemesi için uyarıyorlardı. Bir başka sefer müdahale etme fırsatını buldun. İlkbahar sonlarında bir pazar öğle sonrasında Smith Sokağı’ndaki metro istasyonuna gitmek için Carroll Sokağı’nda yürüyordun, Carroll Park’ın asfalt zemininde patenle hokey oynayanları seyretmek için birkaç dakika durdun ve parkı çevreleyen tel örgüden sallanan kırmızılı beyazlı siyahlı kocaman Nazi bayrağını gördün. Parka girip bayrağı asan (hokey takımlarından birinin malzemecisi) on altı yaşındaki çocuğu buldun ve bayrağı indirmesini söyledin. Kendisinden neden böyle bir şey istediğine hiç anlam veremeyen çocuk, sen o bayrağın neyi simgelediğini, Hitler’in yaptığı kötülükleri, milyonlarca masum insanın katledilişini anlatınca gerçekten utandı. “Bilmiyordum,” dedi. “Sadece havalı olur sanmıştım.” Ona bu yaşına kadar nerede yaşadığını sormak yerine, bayrağı indirinceye kadar durup bekledin ve sonra metroya doğru yoluna devam ettin. Ama Carroll Gardens’ın iyi yanları da yok değildi, özellikle yiyecekler, fırınlar, domuz kasapları, yazın atlı arabasıyla mahalleyi dolaşan karpuzcu, D’Amico’da sizin yanınızda kavrulan kahve, o dükkâna her girişinde burnuna çarpan o güzelim keskin kokular; ancak, Carroll Gardens aynı zamanda yetişkinlik döneminin en aptalca sorusunu da sorduğun yer oldu. Bir gün dairende, penceresiz çalışma odanda oturmuş *Yalnızlığın Keşfi*’nin ikinci bölümü üzerinde çalışırken sokakta bir vaveyla koptu. Ne olduğunu anlamak için aşağıya indin, bütün sokak halkı sokağa dökülmüştü, öbek öbek kadınlarla erkekler kapılarının önünde duruyor, aynı anda yirmi kişi bir ağızdan konuşuyordu, evsahibin irikıyım John Caramello da oturduğunuz binanın sundurmasına çıkmış, sakin sakin sokaktaki kargaşayı seyrediyordu. Ona ne olduğunu sordun, o da hapisten yeni çıkmış birinin sokaktaki boş ev ve apartmanlara girip hırsızlık yaptığını, mücevherleri, çatal bıçak takımlarını, eline geçen her türlü değerli eşyayı çaldığını söyledi, ama kaçamadan yakayı ele vermiş. İşte sen o zaman o soruyu sordun, içinde yaşadığı küçük dünya hakkında hâlâ hiçbir şey bilmeyen, hiçbir şey anlamayan koca bir budala olduğunu gösteren sözü

söyledin: “Polis çağırdınız mı?” John gülümsedi. “Tabii ki çağırmadık,” dedi. “Oğlanlar herifi öldüresiye dövdüler, beyzbol sopalarıyla bacaklarını kırdılar ve yaka paça bir taksiye bindirdiler. Bir daha buralara uğramaz, canından bezmediyse tabii.” Otuz bir yıldır yaşamakta olduğun Brooklyn’deki ilk günlerin böyle geçti, evliliğinin son bulması ve babanın ölümüyle başlayan yaşamının o geçiş döneminde Varick Sokağı’ndaki dokuz ay ve Carroll Gardens’daki ilk on bir ay karabasanlarla, kendi kendini yemekle geçti, umut ve umutsuzluk arasında gidip geliyordun, çeşitli kadınların, sevmeye çalıştığın, neredeyse sevecek gibi olduğun ama bir türlü sevemediğin kadınların yataklarına girip çıkıyordun, bir daha evlenmeyeceğine kesin gözüyle bakıp kitabını yazıyor, Joubert ve Mallarmé’den çeviriler yapıyor, yirminci yüzyıl Fransız şiiri konusunda hazırladığın devasa antoloji üzerinde çalışıyor, kafası karışan ve zaman zaman hırçınlaşan üç yaşındaki oğlunla ilgileniyordun; babanın cenazesinden yalnızca on gün sonra annenin ikinci kocasını ölümün eşiğine getiren kalp krizi, altı ay sonra hastanedeki gece nöbetlerinde izlediğin büyükbabanın hızla çöküşü ve ölümü dahil kısa süre içinde başına gelen onca şeyden sonra bünyenin yeniden iflas etmesi belki de kaçınılmazdı; bu sefer çarpıntı sorunu başladı, kalbin düzensiz çarpıyor, bir anda göğsünü paralayacakmış gibi hızlı atmaya başlıyor, geceleri tam uykuya dalacakken ya da uyuduktan hemen sonra seni uyandıran taşikardi nöbetleri geliyordu; odanda oğlunla yalnız başına yatarken ya da Ann’ın veya Françoise’nın yahut Ruby’nin koynundayken deliler gibi çarpmaya başlayan kalbinin sesi kafanın içinde öylesine gümbürtüyle ve ısrarla yankılanıyordu ki, o seslerin odada bir yerlerden geldiğini sanıyordun, sonunda metabolizmanı çığırından çıkaran bir tiroit sorunun olduğu anlaşıldı ve iki-üç yıl ilaç içmek zorunda kaldın. Sonra 23 Şubat 1981’de, otuz dördüncü doğum gününden yirmi gün, onun yirmi altıncı doğum gününden de dört gün sonra onunla tanıştın, O’nunla, otuz yıl önceki o geceden beri yanında olan kadınla, karınla, en beklemediğin anda sana pusu kuran o büyük aşkla tanıştın; birlikte olduğunuz ilk haftalar günün büyük bölümünü yatakta geçirirken birbirinize peri masalları okumayı âdet edindiniz ve bunu altı yıl sonra kızınız doğuncaya kadar sürdürdünüz, böyle birbirinize okumanın içten hazzını keşfetmenizden kısa bir süre sonra, karın *Reading to You* (Sana Okurken) adlı uzun düzyazı şiiri yazdı, 153 Carroll Sokağı, üçüncü kattaki dairenizin yatak odasında geçen şiirin on dördüncü ve son bölümü hâlâ

kalbini delice çarptırır: *Zalim baba, aptal oğlunun ormana götürülüp öldürülmesini emretmiş, ama cellat çocuğa acıyıp öldürmemiş, bir geyiğin kalbini çocuğun kalbi diye babasına getirmiş, çocuk ormanda köpeklerle ve kurbağalarla ve kuşlarla konuşurmuş, sonunda kumrular onun kulağına komünyon âyininin kelamlarını fısıldamışlar, tespih dualarını defalarca yinelemişler, ben de başka bir yerde senin kulağına fısıldıyorum, kelamlar fısıldıyorum, dizlerinin arkası ve dirseklerinin içi ve üst dudağının üstündeki çukur hakkında benden sana kelamlar fısıldıyorum, artık uzaklarda olsan da benden sana kelamlar. Sana okuduğum masaldaki kuşlar gibi fısıldıyorum, bana sahip olduğun odada tespih duaları okuyorum. Duaların bölümleri hep aynı, ama değişken, sürekli hareket halinde, üstümde yatarken loş ışıkta yüzünün gülümsemeden ciddiyete dönüşen ifadesi gibi belli belirsiz değişiyor. Ben de senin okunacak, yazılacak bir hikâyen olsun diye dua ediyorum. Hikâyeler de, masallar da bize miras, durumlar, koşullar, yüzler, yürekler, idrar keseleri, zayıf ve yaralı kalpler de bize miras. Kalbinin çevresi suyla kaplı, boğuluyor, hasta kalp, kalp hasta, hasarlı, yaralı organ, kalbin bazen öyle hızlı çarpıyor ki, yavaşlatmak için, düzeltmek, ritmik hale getirmek için ilaç içiyorsun, başka konularda olduğu gibi aklına estikçe değil, hiç savsaklamadan alıyorsun ilaçlarını. Ay, kendi ışığı olmasa da ödünç aldığı dönemsel ışığıyla sonsuza dek senin de üzerinde parlasın diye, yaşlı erkekler ölünce tepelerine ayın asıldığı bir yatakta geçen hikâyen olsun diye dua ediyorum. Işığını ödünç alan, çalan, büyükten küçüğe dönüşüp değişen ayı alacağım. Kışın bir bulut ardından görünen incecik ve güçsüz, dünyanın en küçük ayı, işte benim seçtiğim mehtap manzarası.*

19. 18 Tompkins Meydanı; Brooklyn. Carroll Gardens'la Brooklyn Heights arasındaki Cobble Hill semtinde, bir sokak boyunca uzanan kumtaşından dört katlı, bir örnek sıra evlerden birinin üstteki iki katı. 34-39 yaş. 153 Carroll Sokağı'yla arasında yarım mil bile yok, ama son yirmi bir aydır aralarında yaşadığın etnik yapıdan çok daha çeşitli ve karma nüfusuyla bambaşka bir dünya. Binanın alttaki yarısından tamamen kopuk bir dubleks değil, iki ayrı kat; alçak tavanlı üst katta kahvaltı masasının sığdığı bir mutfak, geniş bir yemek odası, oraya açılan bir salon ve karın için ufak bir çalışma odası; daha yüksek tavanlı olan alt katta ufak bir ebeveyn yatak odası, oğlun için daha büyük bir yatak ve oyun odası, bir de karının üst kattaki odasıyla aynı büyüklükte olan senin çalışma odan var. Ev

genel olarak hayli kullanışsız, ama şimdiye kadar tuttuğun bütün dairelerden daha büyük, üstelik müthiş güzel bir mimari örneği olan yapıların olduğu bir sokakta: Sokaktaki evlerin hepsi 1860'larda yapılmıştı, geceleri her kapının önünde gaz lambası yanardı, kışın yerler karla kaplandığında on dokuzuncu yüzyıla gitmişsin, gözlerini kapasan sokaktan geçen atların sesini duyacakmışsın gibi gelirdi. Haziran ortasında sıcak, nemli, hani yaz başlarında ufkun ucunda ağır ağır fırtına bulutlarının toplandığı o boğucu günlerden birinde o evde evlendiniz ve karıkoca ilan edildiğiniz anda, karına sarılıp öptüğün anda fırtına da patladı, gök tam tepenizde müthiş bir gümbürtüyle gürleyerek evin camlarını şangırdattı, ayağınızın altındaki zemini titretti, odadakiler soluklarını tutarken sanki gökyüzü evliliğinizi dünyaya ilan etmiş gibi oldu. Hem hiç anlamı olmayan hem de pek çok şey ifade eden dramatik, gizemli bir zamanlamaydı bu, sen de ömründe ilk kez kozmik bir olayın içinde yer aldığını hissettin.

20. 458 Üçüncü Cadde, Daire 3B; Brooklyn. Park Slope'taki dört katlı bir binada üçüncü katın yarısını kaplayan dar, uzun bir daire. Oturma odası ön taraftaki sokağa bakıyor, sonra yemek odası geliyor, onun yanında dar mutfak, mutfağın yanında da arkadaki üç küçük yatak odasına açılan ve duvarı boydan boya kitaplıkla kaplı koridor var. 40-45 yaş. Bundan önce Tompkins Meydanı'ndaki eve taşındığında, aynı zamanda alt kat komşun da olan evsahibi, orada devamlı oturamayacağını, er geç kendi ailesinin bütün eve yayılacağını söyleyerek uyarmıştı seni. Bu uyarıyı o zaman anlamıştın, ama o evde beş yıl ve bir ay, yani Irving Bulvarı'ndaki çocukluk döneminden sonra yaşadığın diğer bütün mekânlardan daha uzun süre oturunca, evden çıkmak zorunluluğunu yavaş yavaş kafandan sildin, çünkü Tompkins Meydanı'da geçirdiğin yıllar yaşamının o güne kadarki en mutlu, en doyurucu dönemiydi, o yüzden bu gerçeği kabullenmeyi reddediyordun. Ama 1986 Kasımı'nda, karın gebe olduğunu fark ettikten tam bir hafta sonra, evsahibin artık zamanın geldiğini ve kira sözleşmeni yenilemeyeceğini kibarca bildirdi. Bu haber müthiş bir darbe oldu ve bir daha bu duruma düşmek, gelecekte de bir başka yerden atılmak düşüncesi bile sana ağır geldiği için karınla karar verip satın alınacak bir yer, size ait olan ve sizi başkalarının keyfî isteklerine karşı koruyan bir kooperatif dairesi[18] aramaya başladınız. 1987'deki Wall Street krizine daha vakit vardı ve New York'ta emlak çılgınlığını başını almış gidiyor, fiyatlar her hafta,

her gün, her günün her dakikası hızla yükseliyordu, peşinat olarak ancak belirli bir meblağ verebileceğiniz için, ihtiyaçlarınızı tam tamına karşılamayan bir yerle yetinmek durumunda kaldınız. Üçüncü Cadde'deki daire çok güzeldi, ev ararken gezdiğiniz yerlerin hepsine fark atardı, ama dört kişi için fazlasıyla ufaktı, özellikle de o dördün ikisi o mekânda sadece yaşamakla kalmayıp aynı zamanda çalışacak olan birer yazar olunca ev gerçekten küçük geliyordu. Yatak odalarının üçü de sahipliydi, biri karınla senin, biri (zamanının yarısını hâlâ yanınızda geçiren) oğlunun, üçüncüsü de küçük kızınızındı; ebeveyn odası denilen en büyük yatak odası bile çalışma masası alamayacak kadar ufaktı. Karın, oturma odasının bir köşesini çalışma alanı olarak kabullendi, sen de kendine 458 Üçüncü Cadde'den bir buçuk blok ötedeki (20A bölümünü bakınız) Sekizinci Cadde'de minik bir stüdyo buldun. Orası da çok ufaktı ve bu çözüm ideal olmaktan uzaktı, yine de durumunuz hiç de içler acısı sayılmazdı. Sen de karın da Park Slope'un hareketliliğini Cobble Hill'in ıssız sokaklarına yeğliyordunuz, yazları da (peş peşe beş yıl boyunca yılda üçer ay olmak üzere – 20B bölümüne bakınız) Güney Vermont'ta geçirmeye başlayınca şikâyet edecek fazla bir şey yoktu, hele hele geçmişte oturduğun birtakım berbat yerlere göre şikâyet edecek hiçbir şey yoktu. Bir kooperatif apartmanında oturmak seni o zamana kadar ve o dönemden sonra hiç olmadığı kadar komşularla yakınlaştırdı, başlangıçta bundan ürktün, ama o binada ne Madam Rubinstein vardı ne de herhangi bir konuda anlaşmazlık çıkıyordu, katılmak zorunda olduğun kooperatif toplantıları da oldukça kısaydı ve sakin geçiyordu. Apartmanda altı aile yaşıyordu, dördünün ufak çocukları vardı, yönetim kurulu üyeleri arasında bir mimar, bir müteahhit ve bir avukat olunca komşularınız binanın fiziksel ve parasal sağlığını korumaya özen gösteriyorlardı. Orada oturduğunuz beş yıl içinde yönetim kurulunun raportörlüğünü üstlenen karın, her toplantıdan sonra hafifçe dalga geçen ve herkesi eğlendiren tutanağı yazardı. İşte tutanaklardan bazı alıntılar:

19/10/87. BÖCEKLER. Bu son derece tatsız sorun, toplantıya katılanlar tarafından büyük bir duyarlılık ve zarafetle ele alındı. Üstü örtülü "sorun" sözcüğü en azından bir üye tarafından kullanıldı. Marguerite işi "yüzlerce bebek"ten söz etmeye kadar vardırdı. Dick, SAVAŞ adında bir ürün önerdi. Siri bu öneriye katıldı. Ayrıca böcekçiye kullandığı zehri değiştirmesini

bildirmek önerisi de getirildi. Sonra üyeler rahat bir soluk alarak başka bir konuya geçtiler.

7/3/88. BAHÇE PARMAKLIĞI. Öğrencileri Theo' ya parmaklık için 500 dolarlık teklif vermişler. Üyelerin bir kısmı bu fiyatı fahiş buldu, bir kısmı öyle bulmadı. Theo'nun öğrencileri iyi bir iş çıkarmaya söz verirlerse 500 dolar ödenmesi konusunda havada kalan –anlaşma denemeyecek kadar çekimser– bir anlaşmaya varıldı. Ama paranın verilip verilmeyeceği kesin değil…

18/10/88. ESKİ KONULAR. Anlık bir duraksama oldu. Üyeler eski işlerimizin ne olduğunu anımsayabilecekler miydi acaba? Neyse sonunda başkan eski tutanakların bir kopyasını getirdi de sorun çözüldü.

22/2/90. 3R'NİN TAVANI. Paul, Daire 3R'deki tavanın çökmek üzere olduğunu bildirdi. Üye arkadaşların yüzlerinde alarm ifadesi görülüyor. Paul'un karısı, aynı zamanda sekreteri, kocasının abartmaya eğilimli olduğunu söyleyerek üyeleri yatıştırmaya çalışıyor. Ne de olsa, adam ekmeğini düzmece hikâyelerden kazanıyor ve bu hayal dünyasına dalmak, arada bir daha iyi bir tanım bulunamadığı için Gerçek Dünya denilen diğer dünyayı renklendiriyor. 3R'deki tavanın çökmek üzere olmadığı ve orada oturanların bunu engellemek için gerekli önlemleri almış oldukları tutanağa kaydedilsin. Badanacılarla boyacılar hafiften bel veren tavanımızın icabına bakacaklar…

28/3/90. 3R'NİN TAVANI. Tavan GERÇEKTEN çöküyordu. Daireyi oturulabilir bir biçimde onaran badanacılar, Paul'un karamsar kehanetini doğruladılar. Tavanın tepemize çökmesi an meselesiymiş.

17/6/92. SU BASKINI. Bodrumu su basıyor. Lloyd' un çok yerinde saptamasıyla ya su basmasının önüne geçeceğiz ya da bodrumda alabalık çiftliği kuracağız. Onarım masrafı, yapılacak işe göre 100 dolar ile 850 dolar arasında değişiyor. Pahalı yerine ucuzun daha uygun olduğuna ve ucuz fiyat veren Rotorooter firmasıyla çalışmaya karar verdik. Rotorooter'ın adamı Lloyd'un arkadaşı, ahbabı, en azından tanıdığı biri olan Raymond Clean; yaptığı işe bakınca adamın adı insana güven veriyor, kim bilir belki de bu ad Mr. Clean'in meslek seçimini de belirlemiştir.

15/10/92. PENCERELER VE SUÇ. Camcı Joe, kurul sekreterinin yüz dolarıyla ortadan kaybolduğu ve telefonlara cevap vermediği gerekçesiyle resmen suçlandı. Ülkeyi terk etmiş olabilir. Theo'yla Marguerite, bir hafta sonra çalışmayı bıraktıkları için, esasa dayanarak adamı bilançolarını

DENKLEŞTİRMEMEKLE de suçladılar. Üyeler insanın 100 dolarla ne kadar uzağa gidebileceğini tartıştılar. Belki de onu Hoboken'de arayabiliriz.

3/12/92. O gece 458 Üçüncü Cadde'deki apartmanın duvarlarının dışındaki hava soğuk ve nemliydi, kış gelmişti. Toplantıyı özlem dolu bir havada bitirdik. Marguerite sesinde belirgin bir hasretle uzun uzadıya Kıbrıs'la ilgili hikâyeler anlattı. O egzotik yerde hava ılıktı, güneş parlaktı, balkondaki çamaşırlar on dakikada kururdu… İşte bizim halimiz bu. Güneşin parladığı, çamaşırların çabucak kuruduğu, camcıların, onarım işlerinin, işçi tazminatlarının ya da su basan bodrumların olmadığı bir yer vardır daima…

14/1/93. İŞÇİ TAZMİNATLARI. Kooperatif görevlilerine, işlerini yaparken başlarına gelen kazalar nedeniyle tazminat ödenip ödenmeme meselesi gündeme geldi. Ödemeyeceğiz. Daktilo makinesinde kırılan parmaklar, kooperatif işlerini yürütürken telefon kordonuna dolanıp incinen boyunlar, bir toplantıda fazla kaçırılan şarap yüzünden kırılan bacaklar, kollar, kafalar için zırnık vermeyeceğiz. Herkesin alışık olduğu gibi bunu sineye çekeceğiz. Kader diyeceğiz. Böylece elli papel tasarruf etmiş olacağız, elli papel de elli papeldir hani.

20-A. 300 Sekizinci Cadde, Daire 1-I; Brooklyn. Altı katlı bir apartmanın zemin katında, arka tarafta aydınlığa ve tuğla bir duvara bakan tek odalı stüdyo. Louvre Caddesi'ndeki hizmetçi odasından büyük, Varick Sokağı'ndaki ahır gibi evin yarısından ufak, ama tuvaleti, banyosu ve duvarlardan birine monte edilmiş musluk, ocak ve mini buzdolabı gibi mutfak gereçleri de var; ama burası oturmak (ya da yemek için) değil, sadece çalışma alanı olacağı için o araç gereçleri nadiren kullandın. Bir masa, bir sandalye, metal bir kitaplık, birkaç dosya dolabı, tavanın ortasından sarkan çıplak bir ampul, bir duvarda, binanın gürültülerini kesmek için sabah gelir gelmez çalıştırdığın klima (yazın SOĞUK, kışın FAN). Oda neredeyse boş, ama odaların donanımı senin için hiçbir zaman önemli olmadı, çünkü kitaplarını yazarken kapladığın tek alan önündeki sayfadır; kalemini defterinin sayfalarında gezdirirken ya da yazdıklarını, elden düşme olarak bir arkadaşından kırk dolara alıp 1974'te Fransa'dan döndüğünden beri kullandığın, yarım asırdan da uzun bir zaman önce bir Batı Alman fabrikasında üretilmiş olduğu halde hâlâ çalışan ve hiç kuşkusuz sen öldükten sonra da çalışacak olan antika niteliğindeki portatif Olympia yazı makinende temize çekerken, şimdi oturduğun oda da, kırk

küsur yıl içinde oturmuş olduğun bütün diğer odalar da hiç gözüne görünmez. Stüdyo dairenin numarasının da o simgesel anlamı da hoşuna gitti: 1-I, yani dünyadan koparak günde yedi-sekiz saat sığınak gibi bir odaya kapanan, kendi kafasının içindekileri keşfetmekten başka amacı olmadan her gün çalışma masasında oturan tek bir kişi, yalnız adam.

20-B. Wyndam Yolu; Batı Townshend, Vermont. Batı Townshend köyünün üç mil dışında, dik bir patikanın tepesinde (yaklaşık 1800'lerden kalma) iki katlı, beyaz, ahşap kaplama ev. 1989-1993 arasında, hazirandan ağustosa kadar. Ayda bin dolar gibi makul bir paraya, New York'un tropikal sıcağından ve size çok küçük gelen daireden kaçıp Güney Vermont'un tepelerindeki bu eve sığınıyordunuz. Evin önünde çeyrek dönümlük çimenli bir bahçe, bahçenin hemen ötesinde birkaç mil uzunluğunda bir alanı kaplayan sık bir orman, patikanın öteki tarafında bir başka ağaçlık, yakında ufak bir göl, bahçenin dibinde bir müştemilat. Mutfaktaki evye ile eski, ucuz fırının dışında evde işe yarar hiçbir şey yok. Ne bulaşık makinesi ne televizyon ne banyo küveti. İletişim ortak telefon hattından[19], radyo derseniz bazen alıyor bazen almıyor. Dışı yeni boyanmış olan evin içi dökülüyor: yamuk taban döşemeleri, bel vermiş tavanlar, dolaplarda ve çekmecelerde fare sürüleri, yatak odalarında rutubet lekeli duvar kâğıtları, her yanda kullanışsız mobilyalar, hantal, ortası çökmüş karyolalar, bacakları sallanan sandalyeler, oturma odasında kaplama kumaşının altı yeterince beslenmemiş, mindersiz bir kanepe. Artık orada kimse oturmuyordu. Ölen eski sahibi, hiç evlenmemiş, hiç vârisi olmayan yaşlı bir kadınmış, evi bazı arkadaşlarının çocuklarına, ülkenin farklı yerlerinde yaşayan sekiz erkekle kadına bırakmış; bu kişiler California'dan Florida'ya kadar çeşitli yerlerde oturuyorlardı, ama hiçbiri Vermont'ta ya da New England'ın herhangi bir yerinde yaşamıyordu. Bu kadar dağıldıkları ve evle ilgili bir şey yapmaya niyetli olmadıkları için de evi satmak, onarmak ya da yıkmak konusunda anlaşamadıklarından, eve göz kulak olsun diye yerel bir emlakçıyla sözleşmişlerdi. Orayı marihuana çiftliğine çeviren ve motosikletli bir çeteyi de pazarlama ekibi olarak çalıştırıp iyi para kazanan genç bir kadın olan son kiracı, hapsi boylamıştı. O tutuklandıktan sonra ev birkaç yıl boş kalmıştı; karınla sen 1989 ilkbaharında sadece evin dıştan çekilmiş (çok güzel) resmine bakarak evi tuttuğunuz zaman başınıza nasıl bir iş aldığınızı bilmiyordunuz. Emlakçıya, evet, sessiz sakin bir yer arıyoruz, dediniz;

rustik sözcüğü sizi ürkütmedi, herhangi bir endişe uyandırmadı, ama emlakçı evin çok iyi durumda olmadığı konusunda sizi uyardıysa da, yıkık dökük bir mezbeleye gideceğiniz ikinizin de aklından geçmedi. Orada geçirdiğiniz ilk geceyi anımsıyorsun, sen koca bir yaz böyle bir yerde geçer mi, diye söylenip dururken, karın şoku senden daha sakin bir biçimde atlattı, sana sabırlı olmanı, yarı yolda vazgeçmeden önce bir hafta kadar beklerseniz belki de sandığınızdan daha iyi olabileceğini söyledi. Ertesi sabah İskandinav kanı öncü atalarının dürüstlüğü ve özverisiyle kaynayan karın, dört bir yanı ovarak, ağartarak, ilaçlayarak, havasız kalmış odalara temiz hava girsin diye pencereleri açarak, yırtık perdelerle paramparça olmuş battaniyeleri, yorganları fırlatıp atarak, kararmış ocakla fırını temizleyerek, çöpleri atıp mutfak dolaplarını düzelterek, süpürüp toz alarak, yerleri cilalayarak müthiş bir seferberlik başlattı; bu arada sen de defterlerini ve yazı makineni alıp bahçenin dibindeki, daha yakın bir tarihte yapılmış olan kulübe benzeri müştemilata gittin. Marihuanacı kadın ve motosikletli dostlarının kırık mobilyaları, yırtılmış pencere tellerini atarak çöplüğe çevirdikleri kulübenin duvarları yazılarla, sloganlarla kaplıydı, umutsuz ve kurtuluşu olmayan bir görünümü vardı; sen de yavaş yavaş orayı temizlemek, kırık dökük eşyayı atmak, çatlamış yer muşambalarını temizlemek için elinden geleni yaptın; birkaç gün sonra ön odadaki yeşil tahta masaya oturmuş, romanını yazmaya koyulmuştun; karının pislikten ve dağınıklıktan arındırdığı eve yerleşip yaşamaya başlayınca, giderek oradan hoşlandığını, ilk başta hiçbir şekilde değiştirilip baş edilemez gibi görünen o sefaletin aslında sadece bakımsızlıktan kaynaklanan bir köhnelik olduğunu, çatlamış yer döşemelerine, bel vermiş tavanlara alışılabileceğini, kendi malın olmadığı için evin kusurlarını görmezden gelebileceğini fark ettin ve zamanla sessizlik, Vermont havasının (en sıcak günlerde bile sabahları süveter giymeyi gerektiren) serinliği, ağaçların arasındaki ikindi yürüyüşleri, minik kızının bahçede çırılçıplak koşması, sana ve karına çalışmalarınızı bölünmeden sürdürebilme fırsatı veren o dingin ıssızlık gibi, evin sunduğu avantajların kıymetini bilmeye başladın. Ve her yaz oraya gitmeye devam ettiniz, kızının ikinci doğum gününü, üçüncü doğum gününü, dördüncü doğum gününü, beşinci doğum gününü, altıncı doğum gününü orada kutladınız ve sonunda evi satın alma fikri aklınızı kurcalamaya başladı; çevredeki evlerin hepsinden daha ucuza alınabilirdi, ama yazlık harabenizi onarmanın, onu her an yıkılıp ölmek tehlikesinden

kurtarmanın maliyetini düşününce, böyle bir işe kalkışacak paranız olmadığını ve paranız olduğu zaman da bunu Üçüncü Cadde'deki sığamadığınız kooperatif dairesinden çıkıp New York'ta daha büyük bir yer bulmak için harcamanız gerektiğini kabullendiniz.

21. Park Slope'ta bir yer; Brooklyn. 1892'de yapılmış, arkasında ufak bir bahçesi olan, dört katlı, kumtaşı ev. 46 yaşından bugüne kadar. Karın Columbia'da İngiliz edebiyatı doktora programına katılmak için 1978 sonbaharında Minnesota'dan ayrılmıştı. New York'ta olabilmek için Columbia'yı seçmiş, New York'ta kalabilmek için Cornell ve Michigan üniversitelerinin çok parlak burs önerilerini geri çevirmişti; sen 1981 Şubatı'nda onunla tanıştığında, o çoktan Manhattanlı olmuş, başka bir yerde yaşamayı aklından bile geçiremeyecek kadar Manhattan tutkunu biriydi. Sonra seninle birlikte yaşamaya başladı ve sonunda kendini Brooklyn'in çeşitli semtlerinde buldu. Bunu belki gönülsüzce yapmadı, ama Brooklyn hiçbir zaman onun kafasındaki planda yer almıyordu; artık başka bir yer aramaya karar verdiğinizde, onun istediği her yere gidebileceğinizi, Brooklyn'e kopmaz bağlarla bağlı olmadığını ve oradan ayrıldığına pişman olmayacağını, eğer karın Manhattan'ı istiyorsa seve seve orada ev arayacağını söyledin. Karın bir an bile duraksamadan, hayır, Brooklyn'de kalalım, dedi. Yeniden Manhattan'a dönmeyi istememekle kalmıyor, şimdi oturduğunuz semtte yaşamaya devam etmek istiyordu. Neyse ki, o sıralarda emlak piyasası geriledi ve daha önce değerinden pahalıya aldığınız daireyi zararına satmak zorunda kalsanız da, yeni aldığınız ev bütçenizi aşmıyordu, daha doğrusu biraz aşıyordu, ama sizi uzun süre sıkıntıya sokacak kadar değil. Evi bulmak için bir yıl dolaştınız, aldıktan sonra da ancak altı ay sonra taşınabildiniz, ama taşındığınız anda orası sizindi, sonunda hepinize yetecek büyüklükte bir yeriniz, ihtiyacınız olan bütün yatak odalarını ve çalışma odalarını, binlerce kitabınızı dizeceğiniz kitaplıkları alacak duvarları, içinde rahat soluk alabileceğiniz büyüklükte bir mutfağı, rahat soluk alabileceğiniz büyüklükte banyoları, dostlar ve akrabalar için bir konuk odasını, mutfağın önünde sıcak havalarda içki içip yemek yenilebilecek ufak bir verandayı, verandanın önünde ufak bir bahçeyi içeren bir eviniz vardı artık; şimdiye kadar oturduğun evlerin hepsinden daha uzun süre, en uzun süre oturduğun yerdekinin üç katı kadar uzun bir süre olan on sekiz yıldır yaşadığınız evin her katındaki her odanın her santimini sürekli olarak azar azar onardınız, yenilediniz, o hayli köhne, bakımsız eski evi

pırıl pırıl ve güzel bir mekâna, kapısından içeriye her adım atışında sevinç duyduğun bir yere dönüştürdünüz; on sekiz yıl geçtikten sonra başka semtlerde, başka kentlerde, başka ülkelerde bir evin olmasını aklından geçirmiyorsun bile. Yaşadığın yer burası ve merdivenleri inip çıkamayacak hale gelinceye kadar yaşamayı istediğin yer burası. Hayır, daha da fazlası: Merdivenleri *emekleyerek*, *sürünerek* inip çıkamayacak hale gelinceye kadar, seni kapıdan çıkarıp mezarına taşıyacakları güne kadar.

Ömrün boyunca ne kadar sık taşındığını düşünürsek *daimi* sözcüğü her ne kadar uygun düşmese de, doğduğundan bugüne kadar yirmi bir daimi adresin oldu. Ya da daimi olup olmayacağı şimdiden kestirilemeyen o tek adrese giden yolda yirmi mola yeri, yirmi farklı konaklama adresi diyelim; o yirmi bir farklı evde ve dairede şapkanı asmış, hepsinin elektrik ve gaz faturalarını ödemiş, oralarda seçmen kütüğüne kaydolmuş olsan bile, gövden hemen hiçbir zaman uzun süre yerinde duramadı; ülkenin haritasını açıp saymaya başlayınca elli eyaletin kırkına ayak basmış olduğunu görüyorsun; (1976'da trenle Batı Kıyısı'na giderken olduğu gibi) kimilerinin sadece içinden geçtin, ama daha çok birkaç gün ya da birkaç haftalık geziler yaptın, hatta Vermont'ta veya sadece altı ay oturmakla kalmayıp annenle üvey baban yerleştikten sonra zaman zaman gittiğin California gibi yerlerde birkaç ay kaldığın oldu; Nantucket Adası'nda evi olan arkadaşına da yirmi beş ya da yirmi yedi kez gittiğini unutmamak gerek, bu her yaz en az bir haftadan toplam altı aya yakın bir süre eder; karınla Minnesota'da da aylarca kaldınız, onun ailesi Norveç'teyken onların evinde geçirdiğiniz iki yaz dışında seksenlerde, doksanlarda, iki binlerde de oraya sayısını unuttuğunuz kadar çok bahar ve kış gezisi yaptınız, belki elli sefer yani ömrünün yarım yılından fazlasını orada geçirdin; on sekiz-on dokuz yaşlarındayken sık sık Boston'a gittiğini, 1985 ve 1999'da Güneybatı'daki uzun trekking gezilerini, 1970'te tankerde çalışırken Teksas ve Florida körfezlerinde uğradığınız limanları, konuk yazar olarak gittiğin Philadelphia, Cincinnati, Ann Arbor, Bowling Green, Durham ve Illinois'deki Normal gibi yerleri, NPR'daki Ulusal Öykü Projesi[20] programı için Washington D.C.ye yaptığın tren yolculuklarını, sekiz ve on yaşlarında gittiğin New Hampshire'daki dörder aylık yaz kamplarını, (1967, 1983 ve

1999’da) Maine’de uzun süre kalışını, 1986’dan 1990’a kadar Princeton’da ders verirken her hafta sonu New Jersey’ye gelişini de hesaba katmak gerekir. Evden uzakta kaç gün geçirdin, kendine ait olmayan yataklarda kaç gece uyudun? Sadece burada, Amerika’da değil, dünya atlasını açtığın zaman Afrika ve Antarktika dışında bütün kıtalara gitmiş olduğunu görüyorsun; (geçici de olsa birkaç daimi adresinin olduğu) Fransa’da geçirdiğin üç buçuk yılı saymasan bile, yabancı ülkelere sık sık gittin, bazen epey uzun kaldığın da oldu: Fransa’da yaşadığın dönemin öncesinde ve sonrasındaki çeşitli Fransa gezilerinin toplamı bir yıl, (büyük bölümü son filmini çekmek için gittiğin 2006’da olmak üzere) Portekiz’de beş ay, Birleşik Krallık’ta (İngiltere, İskoçya ve Galler) dört ay, Kanada’da üç ay, İtalya’da üç ay, İspanya’da iki ay, İrlanda’da iki ay, Almanya’da bir buçuk ay, Meksika’da bir buçuk ay, (Karayipler’deki Grenadine takımadalarından) Bequia Adası’nda bir buçuk ay, Norveç’te bir ay, İsrail’de bir ay, Japonya’da üç hafta, Hollanda’da iki buçuk hafta, Danimarka’da iki hafta, İsveç’te iki hafta, Avustralya’da iki hafta, Brezilya’da dokuz gün, Arjantin’de sekiz gün, Guadeloupe Adası’nda bir hafta, Belçika’da bir hafta, Çek Cumhuriyeti’nde altı gün, İzlanda’da beş gün, Polonya’da dört gün ve Avusturya’da iki gün. Bu yerlere gitmek için yollarda toplam kaç saat (yani kaç gün, kaç hafta, kaç ay) harcadığını hesaplamak istiyorsun, ama nereden başlayacağını bilmiyorsun; Amerika’da kaç kez seyahat ettiğini, Amerika’dan başka ülkelere ne sıklıkta gittiğini kestiremiyorsun, o yüzden de ömrünün kaç bin saatini iki yer arasında, bir yerden bir yere gidip dönerken harcadığını, uçaklarda, otobüslerde, trenlerde ve arabalarda geçirdiğin dağlar kadar büyük zaman dilimlerini, *jet lag* etkisini atlatmak için boğuştuğun, havalimanlarında uçuş anonsunu sıkıntıdan patlayarak beklediğin, valizini almak için sabırsızlıkla bagaj bandının başında dikildiğin süreleri kesin ya da yaklaşık olarak bir türlü hesaplayamıyorsun; bütün bu sinir bozucu olayların en beteri de uçakta yolculuk yapmak, kabine her girişinde seni kuşatan o tuhaf hiçbir yerde değilmişsin duygusu, saatte beş yüz mil hızla uzayda yol almanın gerçekdışılığı, öylesine gerçekdışı ki kendinin gerçekliği duygusunu kaybediyorsun, kendi varlığın yavaş yavaş içinden süzülüp gidiyormuş gibi geliyor; ama evden çıkıp bir yerlere gitmenin bedeli de işte bu ve sen seyahat etmeyi sürdürdükçe evinin burası ile başka bir yerin orası arasında yer alan o hiçbir yer, yaşadığın yerlerden biri olmaya devam edecek.

Kim olduğunu bilmek istiyorsun. Sana yol gösterecek çok az şey olduğu ya da hiçbir şey olmadığı için, kendinin tarihöncesindeki büyük göçlerin, fetihlerin, ırza geçmelerin, kız kaçırmalarının ürünü olduğunu kabul ediyorsun; yolculuk yapan tek insan sen olmadığına ve insan toplulukları on binlerce yıldır yeryüzünde dolaştıklarına göre, ata soyunun uzun ve dolambaçlı kesişmelerle sürmüş olan yolculuğunun çok çeşitli topraklara ve krallıklara yayıldığını ve sonunda 1947'de seni dünyaya getiren annenle babana gelene kadar kim bilir kim kimi o da kimi o da kimi o da kimi o da kimi döllemiştir, diye düşünüyorsun. Soyağacında ancak büyükannenlerle büyükbabanlara kadar gidebiliyorsun, anne tarafından büyük-büyükbabanlarla ilgili de kırıntı kabilinden biraz bilgi var, demek oluyor ki onlardan önceki kuşaklar hakkında ya hiçbir şey bilmiyorsun ya da birtakım boş varsayımlar, körü körüne tahminler yürütüyorsun. Büyükannelerinle büyükbabalarının dördü de Doğu Avrupa Yahudileriydi, baba tarafındaki ikisi 1870'lerin sonunda o sıralarda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Polonya'ya, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği'ne, Soğuk Savaş'ın sonundan sonra da şimdiki Ukrayna'ya bağlı olan ıssız Galiçya ilinin Stanislav kasabasında doğmuşlar, anne tarafındaki ikisi ise 1893 ve 1895'te doğmuşlar, büyükannen Minsk'te, büyükbaban da ailesinin Varşova'dan gelmesinden bir yıl sonra Toronto'da dünyaya gelmiş. Büyükannelerinin ikisi de kızıl saçlıydı; ailenin her iki tarafında da sonraki kuşaklar, siyah saçtan sarı saça, esmer tenden açık ve çilli tene, kıvırcık ve dalgalı saçlardan düz saçlara, kalın bacaklı, küt parmaklı, şişman köylü bedenlerinden ince uzun vücutlara kadar çok karışık fiziksel özellikler taşır. Büyük-büyükannelerinle büyük-büyükbabaların Doğu Avrupa genetik havuzundan gelmişlerdi, ama o havuzdaki adı sanı bilinmeyen hayaletler Rusya'nın, Polonya'nın, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun şehirlerine gelmeden önce kim bilir nerelerde dolaşmışlardı; öyle olmasa kız kardeşinin sırtındaki sadece Asyalı bebeklerde görülen mor Mongol lekesi nasıl açıklanır; öyle olmasa esmer tenin ve dalgalı saçların ve gri-yeşil gözlerinle ömrün boyunca senin etnik kökenin nasıl anlaşılmaz da, seni yeni tanıyanlar İtalyan, Yunan, İspanyol, Lübnanlı, Mısırlı, hatta Pakistanlı sanırlar? Nereden geldiğin hakkında hiçbir şey bilmediğin için,

Doğu Yarımküresi’ndeki bütün ırkların bir karması, biraz Afrikalı, biraz Arap, biraz Çinli, biraz Hintli, biraz beyaz ırktan olduğunu, birbirleriyle kapışmış çeşitli uygarlıkları bir bedende kaynaştıran bir eritme potası olduğunu varsaymaya çok önceden karar verdin. Bu varsayım, diğer nedenlerin yanı sıra sahte bir soru olarak, o soruyu soran kişiyi küçülten bir soru olarak gördüğün ırk sorusunu ortadan kaldırmanın bir yöntemi, ahlaki bir duruş, o yüzden de kim olduğun bir muamma olduğuna ve bu gizemin çözülmesinden umudunu kestiğine göre tamamen ve özgürce kendin olabilmek için herkes olmaya, içinde herkesi kucaklayıp kapsamaya bilinçli olarak karar verdin.

Doğum günün geldi geçti. Artık altmış dört yaşındasın; yaşlılığa, Sağlık Sigortası’nın ve Sosyal Güvenlik Kurumu’nun sağladıklarından yararlanacağın günlere, giderek daha çok eşini dostunu kaybedeceğin bir döneme milim milim yaklaşıyorsun. Daha şimdiden arkadaşlarının pek çoğu gitti, ama asıl bundan sonra gelecek olan tufanı bekle. Neyse ki doğum günü olayı gürültüsüz patırtısız geçti, sessiz sakin bir şekilde Brooklyn’de arkadaşlarınla yemek yedin ve varmış olduğun o akıl almaz yaş hiç kurcalamadı kafanı. Üç Şubat, yani yirmi iki yaşına girdiği sabah, beklenenden on dokuz gün önce doğum sancıları başlayan annenin doğum gününden bir gün sonra, doktor bayıltılan annenin karnından seni forsepsle çekip çıkardığında saat gece yarısını yirmi geçiyormuş, annenin doğum günü biteli yarım saatten az olmuş. O yüzden doğum günlerinizi hep birlikte kutlardınız, şimdi annenin ölümünden dokuz yıl sonra bile saat şubatın ikisinden üçüne geçtiği anda ister istemez onu düşünüyorsun. Altmış dört yıl önceki o gece ne kadar beklenmedik bir armağan olmuş olmalısın: doğum günü armağanı olarak bir erkek bebek, onun doğumunu kutlamak için bir doğum.

Mayıs 2002. Cumartesi günü annenle telefondaki uzun, neşeli sohbetinizin sonunda karına dönüp, “Annemin sesi yıllardır bu kadar mutlu, sevinçli gelmemişti,” diyorsun. Pazar günü karın Minnesota’ya gitmek üzere yola çıkıyor. Babasının sekseninci doğum günü için gelecek hafta büyük bir kutlama yapılacak, karın da o partinin düzenlenmesinde annesine yardım

etmek üzere Northfield'e gidiyor. Sen okula gitmesi gereken on dört yaşındaki kızınla New York'ta kalıyorsun, tabii ikiniz de partiye katılmak için Minnesota'ya gideceksiniz, cuma gününe biletleriniz ayırtıldı. Kutlama törenine hazırlık olarak kayınpederinin şerefine nükteli bir şiir de yazdın; artık sadece o tür şiirler yazıyorsun, doğum günleri, düğünler ve diğer ailevi kutlamalar için saçma sapan, belirli bir biçimi olmayan, uyaksız, kısa şiirler. Pazartesi gelip geçiyor, o gün olanların hepsi belleğinden silindi. Salı günü saat birde son birkaç yıldır New York'ta yaşayan yirmi dört-yirmi beş yaşlarındaki bir Fransız kadınla buluşacaksın. Kadın bir Fransız yayıncıyla New York rehberi yazmak üzere anlaşma yapmış; gözün tuttuğu ve ileride iyi bir yazar olacağını sezdiğin için, anlatacaklarının kadının projesine katkısı olacağını pek sanmasan da, onunla New York konusunda söyleşi yapmayı kabul ettin. Kadının karşısına derli toplu çıkmak için saat on ikide banyo aynasının karşısında suratın tıraş köpüğüne bulanmış olarak duruyorsun, makineyi alıp sakalının tek bir telini kesmeye fırsat kalmadan telefon çalıyor. Telefona cevap vermek için yatak odana gidiyor, almacı tıraş köpüğüne bulaştırmayayım diye tuhaf bir biçimde kulağına tutuyorsun; telefonun öbür ucundaki ses hıçkırarak ağlıyor, arayan her kimse çok perişan durumda, konuştukça onun haftada bir annenin evini temizleyen, arada sırada da onu arabayla bir yerlere götüren Debbie olduğunu anlıyorsun; Debbie az önce annenin evine geldiğini ve onu yatakta bulduğunu anlatıyor, yatakta yatan annenin cesedini, ölmüş annenin yatağın üzerindeki cesedini. Haberin anlamını kavradıkça için boşalıyormuş gibi oluyor. Kendini sersemlemiş, bomboş hissediyorsun, kafanı toplayıp düşünemiyorsun, şu anda olmasını beklediğin en son şey bu olsa bile (*Annemin sesi yıllardır bu kadar mutlu, sevinçli gelmemişti*) yine de Debbie'nin söylediklerine şaşırmıyorsun, afallamıyorsun, beyninden vurulmuşa dönmüyorsun, hatta üzüntü duymuyorsun. Kendine, Ne oldu bana, diye soruyorsun. Annen ölmüş, sen de duygusuz bir tahta parçasına dönmüşsün. Debbie'ye orada beklemesini, olabildiğince çabuk oraya (Verona, New Jersey, hemen Montclair'in yanı) gideceğini söylüyorsun; bir buçuk saat kadar sonra annenin evinde, karyolanın üzerindeki cesede bakıyorsun. Daha önce de birkaç ceset görmüştün, ölümün o kıpırtısızlığına, artık yaşamayan bedenleri sarmalayan o insana aykırı hareketsizliğe aşinasın, ama o cesetlerden hiçbiri annenin cesedi değildi, öteki ölü bedenlerin hiçbiri içinde senin yaşamının başladığı beden değildi

ve ona birkaç saniyeden fazla bakamadan başını çeviriyorsun. Hafifçe mora çalan rengi, hiçbir şeye bakmayan yarı kapalı gözleri, geceliği ve sabahlığıyla çarşafların üzerinde yatan yok olmuş bir benlik, pazar gazetesi yanında açık duruyor, çıplak bacağının biri karyolanın kenarından sarkıyor, ağzının kenarında kurumuş bir parça beyaz köpük. Ona bakamıyorsun, bakmayacaksın, ona bakmaya dayanamıyorsun, yine de ambulans görevlileri onu siyah bir ceset torbasında sedyeye koyup evden götürdükten sonra bile, hâlâ hiçbir şey hissetmiyorsun. Ne gözyaşı ne acı bir feryat ne üzüntü, sadece içinde büyüyen belli belirsiz bir dehşet duygusu. Kuzenin Regina yanında, yakındaki Glen Ridge'den seni teselli etmek, sana yardımcı olmak için geldi; Regina, annenin kuzeni, büyükbabanın tek erkek kardeşinin kızı, annenden beş-altı yaş ufak, ikinci göbekten senin kuzenin ve anne tarafındaki akrabalar arasında yakınlık duyduğun tek kişi, ressam, yine bir ressamın dul karısı, 1950'lerin başında Village'da yaşamak için Brooklyn'den kaçan bohem genç kadın; bütün gün seni yalnız bırakmıyor, kendisi ve yetişkin kızı Anna, annenin eşyalarının ve belgelerinin toplanmasında sana yardım ediyorlar, sen geride bir vasiyet bırakmadan ve ölümünden sonra yapılmasını istediği (gömülmek mi yakılmak mı, törenli mi törensiz mi gibi) şeylerden hiç söz etmemiş birinin ardından karar vermekte bocalarken sana fikir veriyorlar, fazla zaman yitirmeden yapılması gereken pratik işlerin listelerini seninle birlikte hazırlıyorlar ve o akşam bir lokantada yemek yedikten sonra seni evlerine götürüp o gece orada kalman için konuk odasını hazırlıyorlar. Kızın Park Slope'ta arkadaşlarında kalıyor, karın Minnesota'da ailesiyle birlikte, yemekten sonra onunla telefonda uzun uzun konuştuktan sonra gözüne uyku girmiyor. Sana arkadaşlık etsin diye bir şişe viski almıştın, alt kattaki bir odada Oban şişesinin yarısını içerek sabahın üçüne, dördüne kadar oturuyor ve anneni düşünmeye çalışıyorsun, ama beynin hâlâ bir şey düşünemeyecek kadar uyuşmuş durumda. Bölük pörçük düşünceler, tutarsız, kopuk kopuk düşünceler var sadece ve hâlâ ağlamak, kendini tutamadan samimi bir üzüntü ve acıyla annenin yasını tutmak gelmiyor içinden. Belki de kendini koyuverirsen olacaklardan, bir kez ağlamaya başlayınca kendini tutamamaktan, seni ezecek, perişan edecek bir acı duymaktan korkuyorsun ve kendine hâkim olamamak riskini göze almak istemediğin için acını bastırıyor, yutuyor, yüreğine gömüyorsun. Karını özlüyorsun, evlendiğinizden bu yana onu en çok şimdi özlüyorsun, çünkü karın seni doğru soruları soracak kadar iyi tanıyan, çoğu

zaman kendinle ilgili açıklayamadığın şeyleri ortaya çıkarmana yardımcı olacak kadar güvenilir ve anlayışlı tek kişi; şimdi sabahın üçünde karanlık bir odada yanında bir şişe viskiyle oturmak yerine onun koynunda yatıyor olsaydın ne kadar iyi olurdu. Ertesi sabah kuzenlerin sana destek olmaya, morga gitmek, kül vazosunu seçmek (karınla, annenin kardeşiyle ve kuzeninle görüştükten sonra hep birlikte naaşın yakılmasına, cenaze töreni yapılmamasına, onun yerine yaz geçtikten sonra bir anma töreni düzenlenmesine karar verdiniz), emlakçıya, şoföre, mobilyacıya, kablolu televizyon görevlisine, yani birtakım şeyleri satmak, söktürmek, atmak için gerekli bütün adamlara telefon etmek gibi acil işlerde yardımcı olmayı sürdürüyorlar ve *hiçliğin* kasvetli, boğucu havası içinde geçen uzun bir günün sonunda seni Brooklyn’deki evine götürüyorlar. Kızını da alıp hep birlikte dışarıda yemeğe gidiyorsunuz, sen Regina’ya (o olmasaydı ne yapacağını gerçekten bilmediğinden, kelimesi kelimesine) *hayatını kurtardığı* için teşekkür ediyorsun; onlar gittikten sonra bir süre oturup kızınla konuşuyorsun, ama sonunda o yatmaya gidiyor, sen yeniden yalnız kalıyorsun ve uyumamak için direniyorsun. İkinci gece de birincinin tekrarı: Yine karanlık bir odada yanında bu kez tamamını bitirdiğin bir şişe viskiyle oturuyorsun; hâlâ gözlerinden yaş gelmiyor, tutarlı düşünemiyorsun ve gecenin bittiğini kabullenip yatmaya yanaşmıyorsun. Saatler sonra, sonunda yorgunluktan bitap düşüp saat beş buçukta yatağa girdiğin sırada dışarıda tan yeri ağarmaya ve kuşlar cıvıldamaya başlıyor. Şu anda unutmanın en iyi ilaç olduğunu bildiğin için uyuyabildiğin kadar, becerebilirsen on-on iki saat uyumaya karar veriyorsun, ama saat sekizi daha yeni geçmişken, yani kabaca iki buçuk saat, ancak sarhoşların uyuyabildiği biçimde *–profondamente, stupidamente*[21]– uyumuşken telefon çalıyor. Telefonun odanın öbür ucunda olsa duyacağın şüpheli, ne var ki yastığının hemen yanındaki komodinin üzerinde, başından bilemedin otuz, sağ kulağından da yirmi yedi-yirmi sekiz santim ötede duruyor, telefon kim bilir kaç kez (bunu hiç bilemeyeceksin) çaldıktan sonra gözlerin gönülsüzce açılıyor. Henüz tam olarak kendine gelemediğin o ilk saniyelerde, kendini hiç bu kadar kötü hissetmediğini, bedeninin benim bedenim dediğin şeyden çoktan çıkmış olduğunu, bu yeni ve yabancı fiziksel varlığın yüz tane tahta tokmakla dövülmüş, kayalar ve kaktüslerle dolu çıplak bir arazide atlara bağlanıp yüz mil sürüklenmiş, yüz tonluk bir şahmerdanın altında toz

toprak olmuş olduğunu fark ediyorsun. Kan dolaşım sistemin öyle alkol dolu ki, gözeneklerinden fışkıran alkolün kokusunu duyuyorsun, oda kokuşmuş nefes ve viski kokuyor, pis, sağlıksız, iğrenç bir koku. Şu anda tek istediğin, gerçekleşmesini isteyeceğin tek dileğin, karşılığında ömrünün on yılı bile verecek olsan, gözlerini yeniden yumup uyuyabilmek. Yine de hiçbir zaman anlayamayacağın nedenler (alışkanlık mı? görev duygusu mu? arayanın karın olduğunu sanman mı?) yüzünden yan dönüp kolunu uzatıyor ve telefonu açıyorsun. Arayan, kuzenlerinden biri, baba tarafından, senden on yaş büyük, kavgacı, gönüllü ahlak bekçisi bir kadın, dünyada konuşmak isteyeceğin son insan, ama telefonu açmış bulunduğun için o senin bir tek söz söylemene fırsat vermeden, araya girip konuşmayı kısa kesmene olanak tanımadan konuşurken, konuşurken, konuşurken, telefonu yüzüne kapatamıyorsun. Bir insanın bu kadar çabuk konuşması nasıl mümkün olabilir, diye merak ediyorsun. Sanki konuşurken nefes almamak, koca koca paragrafları aralıksız tek solukta sıralamak, noktasız virgülsüz, arada bir ciğerlerine hava çekmek üzere dur durak bilmeden konuşabilmek için kendini eğitmiş gibi. Ciğerlerinin kocaman olduğunu, dünyanın en büyük ciğerlerine sahip olduğunu düşünüyor ve son sözü hep kendisinin söyleme hırsına şaşırıyorsun. Geçmişte bu kuzenle çeşitli kavgaların oldu, çekişmeler (büyükannen 1919'da büyükbabanı öldürdüğü için) onun gözünde Auster ailesinin sırlarına düpedüz ihanet demek olan *Yalnızlığın Keşfi*'nin 1982'de yayımlanmasıyla başladı, o tarihten itibaren seni aforoz etti, tıpkı babandan boşanınca anneni de defterden sildiği gibi (zaten o takımdan kimseyi çağırmak zorunda kalmamak için annene cenaze töreni yapmamaya karar verdin); ama aptal bir kadın değildir, *summa cum laude*[22] üniversite mezunudur, deneyimli ve başarılı bir psikologdur, her zaman kaç arkadaşının senin romanlarını okuduğunu içtenlikle söyleyen, açık sözlü, hareketli, canlı biridir; zamanla aranızı düzeltmek, yirmi yıl önce kitabının aleyhinde kopardığı yaygarayı unutturmak için epey çaba gösterdi, ama şimdi sana hayran olduğunu söylese bile tükenmez bir garezi, dostluk girişimlerinin içinde hâlâ gizlenen bir husumeti var; kısacası ne dost ne de düşman, aranızdaki ilişki birtakım kaygı veren sorunlarla dolu, çünkü sağlığı iyi değil, bir süredir kanser tedavisi görüyor, sen de buna üzülmeden edemiyorsun; şimdi de seni aramak zahmetine girdiği için taziyede bulunmasına, formalite icabı yaptığı bu kısa konuşmayı bitirmesine fırsat

verdikten sonra da arkanı dönüp uykuya devam etmek istiyorsun. Kuzenin duruma uygun taziye sözlerini söylüyor. Ne kadar ani, ne kadar beklenmedik bir ölüm olmuş, kız kardeşini, şizofren kız kardeşini düşünüyormuş, kızcağız annenin ölümünün yarattığı şokla nasıl baş edecekmiş? Bu kadarı yeter, iyi niyetini ve üzüntüsünü belirtmek için yeterinden de fazlasını söyledi, diye düşünüyorsun ve bir-iki cümle sonra telefonu kapatabileceğini umuyorsun; çünkü artık gözlerin kapanıyor, yorgunluktan ölüyorsun ve eğer kadın bir-iki saniye içinde konuşmayı kesmezse derin uykuya dalıverecek gibisin. Ama kuzen daha yeni başlıyor, kollarını sıvayıp avuçlarına tükürerek girişmeye hazırlanıyor, tam beş dakika annenle ilgili en eski anılarını seninle paylaşıyor, dokuz yaşındayken onu tanıdığını, annenin de o zaman yirmi-yirmi bir yaşlarında gencecik bir kadın olduğunu, aileye öyle güzel, öyle sıcak, öyle hayat dolu bir yengenin katılmasının ne kadar heyecan verdiğini anlatıyor; dinlemeye devam ediyorsun, sözünü kesmeye gücün yok, birden bambaşka bir konuya atlıyor, o konuya nasıl geldiğini kestiremiyorsun, sonra birdenbire senin sigara içmenden dem vuran sesini duyuyorsun, sigarayı bırak diye yalvarıyor, kesinlikle bırakmanı, yoksa hastalanıp öleceğini, genç yaşta korkunç bir şekilde öleceğini ve ölürken kendini böylesine düşüncesizce *katlettiğine* pişman olacağını söylüyor. Bu konuya dokuz-on dakika takılıyor ve sen tekrar uykuya dalamayacağını düşünerek üzülüyorsun, çünkü o konuşmayı sürdürdükçe uykun açılıyor ve uykuyla uyanıklık arasındaki çizgiyi bir kez geçtin mi geri dönüşü olmayacağını biliyorsun. Şu halinde, kanında hâlâ o kadar alkol varken iki buçuk saatlik uykuyla ayakta duramazsın, bütün gün perişan olursun, ama içinden telefonu onun yüzüne kapatmak gelse de bunu yapacak gücü bulamıyorsun. Sonra telefonu açtığın andan itibaren beklemen gereken saldırı, sözlü top ateşi başlıyor. Nasıl oldu da konuşmanın baştaki o nazik sözlerle ve yapmacık bir telaşla yaptığı uyarılarla biteceğini sanacak kadar saf oldun? Sıra annenin kişiliğini didiklemeye geliyor, ölüsünün daha iki gün önce bulunmuş ve New Jersey krematoryumunun cesedin yakılıp küle dönüştürülme işlemi için ancak bugün öğleden sonraya gün vermiş olması, kuzeninin annene verip veriştirmesine engel olmuyor. Annenin babanı terk etmesinden otuz sekiz yıl sonra bile, aile onunla ilgili şikâyetlerini bir dua gibi okur gibi sistematik bir biçimde sıralıyor; söylenenler artık bir aile tarihçesi haline geldi, dedikodular gerçek oldu, öyleyse onu müstahak olduğu yere en uygun

biçimde uğurlamak için kusurları neden bir kez daha kafaya kakılmasın? Kuzenin annenin gözünün hiçbir zaman doymadığını söylüyor, hep yeni, hep başka bir şey arardı, flört etmeye bayılırdı, erkeklerin ilgisini çekmek için yaşayan ve soluk alan bir kadındı, seks düşkünüydü, şırfıntıydı, onunla bununla düşüp kalkardı, kocasını aldatırdı, o kadar iyi özellikleri olan bir insanın bu kadar pisliğe bulaşması ne yazık, diyor. Eski kocasının ailesinin annen hakkında böyle konuştuğundan hep kuşkulanırdın, ama bu sabaha kadar o sözleri kendi kulaklarınla duymamıştın. Bir şeyler geveleyip telefonu kapatıyor ve kuzeninle bir daha konuşmamaya, ömrünün sonuna kadar ona tek söz etmemeye yemin ediyorsun. Uyku söz konusu değil artık. Seni neredeyse kendinden geçirecek olağanüstü yorgunluğa karşın, içinde o kadar çok şey dalgalanıp köpürdü, düşüncelerin o kadar farklı yönlere gitti ki, bünyene yeniden adrenalin yayılıyor ve gözkapakların kapanmayı reddediyor. Yataktan kalkıp güne başlamaktan başka çare yok. Aşağıya inip kahve yapıyorsun; bünyene çok büyük dozda kafein yüklersen sabahın ve öğleden sonranın geri kalan saatlerinde uyurgezer gibi dolaşmanı sağlayacak kadar uyanıklığa, yarı uyanıklığa benzer bir duruma gelirim, diye yıllardır hazırladığın en koyu, en sert kahveyi pişiriyorsun. Birinci fincanı ağır ağır içiyorsun. Kahve aşırı sıcak, o yüzden yudum yudum içilmesi gerek, ama sonra soğumaya başlıyor ve ikinci fincanı daha çabuk, üçüncü fincanı ikinciden de hızlı içiyorsun, kahve her yudumda asit gibi yayılıyor boş midene. Kafeinin nabzını yükselttiğini, sinirlerini gerdiğini ve seni ayıltmaya başladığını hissediyorsun. Artık uyanıksın, uyandın ama hâlâ çok yorgunsun, için çekiliyor ama daha bir tetiktesin, beyninin içinde daha önce olmayan bir vızıltı, pesten bir mekanik ses, sanki uzakta cızırdayan bir radyodan geliyormuş gibi mızırdayan bir uğultu var; kahveyi içtikçe gövdenin değiştiğini hissediyorsun, et ve kandan oluşmamışsın gibi geliyor. Madenî bir nesneye dönüşüyorsun; kablolar ve sigortalardan yapılmış, rastgele elektrik verilen karmaşık bir kablolar devresi halindeki insan taklidi bir paslı mekanizma oluyorsun; üçüncü fincanı da bitirince bir fincan kahve daha içiyorsun, bu da son, öldürücü doz oluyor. Saldırı aynı anda hem içinden hem dışından başlıyor, görünmeyen bir güç seni oturduğun sandalyeden yere çakmak için itiyormuş gibi çevrendeki havanın seni sıkıştırdığını hissediyorsun, ama aynı zamanda kafanın içi olağanüstü bir biçimde hafifliyor, kafatasına sersemletici, baş döndürücü bir tangırtı çarpmaya başlıyor; için gittikçe boşalır, gittikçe daha boş ve karanlık

olurken, dışından gelen baskı artmaya devam ediyor ve neredeyse bayılacak gibi oluyorsun. Sonra nabzın hızlanıyor, kalbinin göğsünü delip çıkmaya çalıştığını hissedebiliyorsun, bir an sonra ciğerlerinde hava kalmıyor, soluk alamaz oluyorsun. İşte o zaman panik atak geliyor, bünyen kendi içine kapanıyor ve yere yuvarlanıyorsun. Sırtüstü yatarken damarlarında kanın artık akmadığını fark ediyorsun, kolların bacakların yavaş yavaş çimentoya dönüyor. İşte o zaman feryat etmeye başlıyorsun. Taşlaştın, yemek odasının zemininde öyle kaskatı bir halde, ağzın açık, hareket edemeden ve düşünemeden yatarken, gövdenin ölümün kara sularında boğulmasını beklerken dehşet içinde haykırıyorsun.

Ağlayamadın. İnsanın üzüntüsünü, acısını normal dışa vuruşu gibi üzülemedin, o yüzden bünyen senin yerine üzülerek iflas etti. Panik atağın öncesindeki (karının orada olmayışı, alkol, uykusuzluk, kuzeninin telefondaki sözleri, kahve gibi) çeşitli rastlantısal etmenler olmasaydı, büyük olasılıkla panik atak da olmayacaktı. Ama sonuçta o faktörler o hale gelmende doğrudan önem taşımıyordu. Sorun, annenin ölümünü izleyen dakikalarda, saatlerde kendini koyuveremeyişinden, tam iki gün annenin arkasından gözyaşı dökemeyişinden kaynaklanıyordu. Bunun nedeni, bir yanınla gizliden gizliye onun ölümüne sevinmiş olman olabilir miydi? Kara bir düşünce, öylesine kara ve rahatsız edici ki bunu dile getirmek bile seni korkutuyor; üstelik doğru olabileceğini kabul etsen bile bunun ağlayamamanın nedeni olduğundan emin değilsin. Babanın ölümünde de ağlamadın. Ne büyükannenin, büyükbabanın ölümlerinde ne daha otuz sekizindeyken göğüs kanserinden ölen sevgili kuzeninin ölümünde, ne de yıllar içinde giden pek çok arkadaşının ölümlerinde ağladın. Daha on bir yaşındayken bir karış ötende yıldırım çarpmasıyla ölen bir çocuğun yanında oturup o çayırda, o yağmurun altında bir saat ona baktığın, öldüğünü anlamadığın için onu ısıtıp canlandırmaya çalıştığın zaman bile, o korkunç ölüm bile senin gözlerinden tek damla yaş getirememişti. Bazı filmleri seyrederken gözlerin dolar, çeşitli kitapların sayfalarına gözyaşların damlar, büyük kişisel üzüntülerde ağlamışlığın vardır, ama ölüm seni dondurur, kilitler, her türlü duygudan, etkiden, yüreğinle bağlantıdan koparır. En başından beri ölüm karşısında donup kalmışsındır, annenin ölümünde de

aynı şey oldu. En azından başlangıçta, ilk iki gün iki gece hiç tepki vermedin, ama sonra yıldırım yeniden çarptı ve yanıp kavruldun.

Kuzeninin telefonda söylediklerini unut. Evet, ona öfkelendin, öylesine uygunsuz bir zamanda çamur atmaya tenezzül etmesi seni dehşete düşürdü, iğrençliği, ona en ufak zararı dokunmamış birisine sahte bir namus bekçiliğiyle beslediği kin tepeni attırdı; ne var ki onun anneni ihanetle suçlaması artık çok eski hikâyeydi ve bu suçlamalara karşı çıkacak ya da kabullenecek bir kanıtın, bir delilin olmasa bile sen de uzun zamandır annenin babanla evliyken yoldan çıkmış *olabileceğinden* kuşkulanıyordun. Kuzeninle o konuşmayı yaptığında elli beş yaşındaydın, annenle babanın talihsiz evliliklerinin ayrıntılarını düşünecek o kadar çok zamanın olmuştu ki, aslında annenin bir başka erkekle (erkeklerle) huzur bulmuş olmasını umuyordun artık. Ama kesin olan bir şey yoktu, sadece bir kez, on iki-on üç yaşlarındayken seni çok şaşırtan bir an ortada bir terslik olduğundan kuşkulanmıştın: Okuldan eve dönüp evde kimse olmadığını sanarak telefonu kaldırdığında babana ait olmayan bir erkek sesinin *hoşça kal* gibi çok sıradan, ama büyük bir sevecenlikle söylediği sözü, ardından da annenin, *hoşça kal, sevgilim*, dediğini duydun. Konuşma orada bitti. Başka neler konuşulduğu hakkında bir fikrin yoktu, adamın sesini tanıyamadın, hemen hemen hiçbir şey duymadın, ama bu günlerce beynini kurcaladı, sonunda annene soracak cesareti topladın, her zaman seninle dürüst ve dolambaçsız bir biçimde konuştuğunu, hiçbir sorunu cevapsız bırakmadığını sandığın annen, bu kez sen duyduklarını anlatınca gafil avlanmış gibi afalladı, ama bir an sonra güldü, anlattığın konuşmayı anımsamadığını, neden söz ettiğini anlamadığını söyledi. Anımsamamış olması, konuşmanın önemli olmaması, o sevecen sözcüklerin sandığın anlama gelmemesi çok normaldi, ama o gün kafana minik bir şüphe tohumu ekildi; o kuşku daha sonraki haftalarda ve aylarda çabucak siliniverdiyse de, dört ya da beş yıl sonra annen babandan ayrılacağını söyleyince kulak misafiri olduğun o konuşmanın son cümlelerini düşünmeden edemedin. Bu önemli miydi? Bildiğin kadarıyla değildi. Annenle baban daha evlendikleri gün ayrılmaya yazgılıydılar; annenin *sevgilim* dediği adamla yatmış olup olmaması da, hayatında bir başka erkek ya da birkaç erkek olmuş olup olmaması veya hiçbir erkek olmaması da boşanmalarında herhangi bir rol

oynamadı. Görünürdeki belirtiler olayların nedeni değildir, kuzenin annene ne kadar çirkin yakıştırmalar yapmış olursa olsun, aslında hiçbir şey hakkında hiçbir şey bildiği yoktu. O telefonun –zamanlaması ve o andaki koşullar nedeniyle– panik atağını tetiklediği yadsınamazsa da, kadının o sabah söylediklerinin hepsi çoktan bayatlamış hikâyelerdi.

Öte yandan, onun oğlu olduğun halde hakkında hemen hiçbir şey bilmiyorsun. Yıllar içinde ipin ucu fazlasıyla kaçırıldığı, aralarda fazlasıyla boşluk, fazlasıyla sessizlik ve kaçamak sözler olduğu için tutarlı bir hikâye oluşturamıyorsun. Hal böyleyken, dışarıdan bakıp da annen hakkında konuşmanın anlamı yok. Söylenebilecek her şeyin içeriden, senin içinden derlenmesi, gövdende taşımaya devam ettiğin ve hiçbir zaman tam olarak kestiremeyeceğin nedenlerden ötürü seni soluk alamayarak ve ölmek üzere olduğunu düşünerek yemek odasında yere yıkan anılar ve sezgiler birikiminden çıkarılması gerekiyor.

Aceleyle, düşüncesizce yapılan bir evlilik, iki bağdaşmaz ruhun daha balayı bitmeden istimi tükenen aceleci evliliği. New Yorklu (Brooklyn'de doğup büyümüş, on altı yaşında Manhattanlı olmuş) yirmi bir yaşındaki bir kızla Wisconsin'de dünyaya gelmiş ve büyükannenin evin mutfağında büyükbabanı vurup öldürmesi üzerine yedi yaşındayken oradan ayrılmış, Newarklu otuz dört yaşında bir bekârın evliliği. Gelin, yine düşüncesizce yapılmış, bir başka uyumsuz evliliğin (*Baban harika bir insan olabilirdi – eğer şimdikinden farklı olsaydı*) ürünü iki kızın ufak olanıydı; (çeşitli bürolarda sekreter, daha sonra bir fotoğrafçının asistanı olarak) çalışmak için liseyi bırakmıştı, eski sevgililerini, aşklarını sana hiç anlatmadı. Savaşta ölen bir erkek arkadaşla ilgili yarım yamalak bir hikâye, aktör Steve Cochran'la kısa bir flörtle ilgili daha da yarım yamalak bir hikâye, ama bunların dışında başka hiçbir şeyden söz etmemişti. Liseyi gece okuluna (meslek lisesine) giderek bitirdi, üniversiteye de gitmedi; çocuk yaşta çalışma dünyasına giren ve on sekizinde liseyi bitirir bitirmez kendi ayakları üzerinde durmaya başlayan baban da üniversiteye gitmemişti. Bilinen gerçekler, sana bölük pörçük anlatılan doğrulanabilir gerçekler bu kadar. Sonra görünmeyen yıllar, yaşamının ilk üç ya da dört yılı geliyor;

anımsamanın olanaksız olduğu bomboş bir dönem, o yüzden daha sonra annenin anlattığı çeşitli hikâyelerle yetinmek zorundasın: On altı aylıkken bademcik iltihabı yüzünden ölümün eşiğine gelmen (41° ateş, doktor annene, *artık iş Tanrı'ya kaldı*, diyor), bir şeye (buğday mı? gluten mi?) alerji ya da sindirimsizlik teşhisi konulan ve seni tam iki buçuk yıl neredeyse sadece muz diyetine mahkûm eden (anıların henüz oluşmadığı o dönemde yediğin onca muz yüzünden muzun görüntüsünden ve kokusundan bile tiksindin ve altmış yıldır ağzına tek bir muz koymadın) huysuz, başıbozuk midenin kaprisleri, 1950'de Newark'taki mağazada yanağını yırtan çivi, üç yaşındayken yoldan geçen her arabanın markasını ve modelini şaşırtıcı bir yetenekle ayırt edebilmen (bunu bir deha işareti olarak gören annenin gözünde şaşırtıcı yetenek), ama en çok o hikâyeleri anlatırken sana aktardığı zevki, senin varlığından duyduğu mutluluğu anımsıyorsun; öylesine mutsuz bir evlilik yaptığı için, sadece sende teselli bulduğunu, yaşamında eksik olan anlamı ve amacı seninle tamamladığını şimdi anlıyorsun. Onun mutsuzluğu senin için olumlu oldu, çok sevildin, yere göğe konulamadın, hiç kuşkusuz çok derin bir sevgiyle sevildin. Her şeyden önce, her şeyin ötesinde ve üzerinde şunu belirtmek gerekir ki, bebekliğinde ve çocukluğunun ilk yıllarında annen çok coşkulu ve çocuğuna düşkün bir anneydi ve bugün sende iyi olan ne varsa, bir gücün varsa, kendinin kim olduğunu anımsayamadığın o dönemden kalmadır.

Sonsuz bir karanlık denizindeki birkaç ilk pırıltı, birkaç küçük anı adası. Yeni doğan kız kardeşinin annen ve babanla hastaneden gelmesini bekliyorsun (üç yaş, dokuz aylıksın), annenin annesiyle birlikte oturma odasının panjurlarının arasından bakıyor ve sonunda araba evin önünde durunca havalara sıçrıyorsun. Annenin dediğine göre çok hevesli bir ağabeymişsin, aranıza giren yeni bebeği hiç kıskanmamışsın, o noktada annen durumu çok zekice idare etmiş, seni dışlamak yerine kendisine *yardımcı* yapmış, bu da sende kardeşinin bakımına fiilen katılıyormuş izlenimi uyandırmış. Birkaç ay sonra yuvaya gitmek isteyip istemediğini sordular. Hazırlık okulları şimdikine oranla 1951'de pek yaygın olmadığı için yuvanın ne olduğunu pek kestiremesen de, evet, dedin, ama bir günde pes ettin. Seni bir grup çocukla sıraya sokup bakkaldaymışsın gibi davranmanı istediler, sana saatler gibi gelen bir sürenin sonunda nihayet

sıran gelince güya bir yazarkasanın arkasında duran kişiye para veriyormuş gibi yaptın, o da karşılığında sana yiyecek veriyormuş gibi yaptı. Annene anaokulunun aptalca bir zaman kaybı olduğunu söyledin, o da bir daha oraya git diye ısrar etmedi. Sonra ailen Irving Caddesi'ndeki eve taşındı, ertesi eylülde anaokuluna başladığın zaman artık okula gitmeye hazırdın ve annenden uzak kalmayı hiç dert etmedin. İlk sabahın kargaşasını anımsıyorsun, anneleri veda edip giderken çığlık çığlığa ağlayan çocuklar, sen sessiz sakin annene el sallarken onların terk edilmişlik duygusuyla acı acı haykırışlarının duvarlara çarpıp yansıması, sen orada olduğuna sevindiğin ve artık kendini büyük insan gibi gördüğün için bu yaygaraya anlam veremiyordun. Beş yaşındaydın, daha o zamandan kendi yolunu tutmaya başlamış, annenin yörüngesinde yaşamaktan sıyrılmıştın. Sağlığın düzeldi, yeni arkadaşlar edindin, evin arkasındaki bahçenin özgürlüğünü tattın ve özerk bir yaşama başladın. Tabii hâlâ yatağını ıslatıyor, düşüp dizini kanattığında hâlâ ağlıyordun, ama iç diyalogun başlamıştı ve bilinçli kimlik alanına girmiştin. Ne var ki, baban uzun saatler çalıştığı, evde olduğunda da yatıp uzun uzun kestirmeye bayıldığı için evde pek görünmüyor ve annen bütün önemli konularda temel otorite ve akıl olmaya devam ediyordu. Seni yatağa yatıran, bisiklete binmeyi öğreten, piyano derslerine yardım eden, derdini döktüğün, denizler dalgalanmaya başladığında sarıldığın kaya hep oydu. Ancak, kendine özgü görüşlerini geliştiriyor ve artık onun her sözünü, her fikrini itirazsız kabullenmiyordun. Piyano çalışmaktan nefret ediyor, dışarıda arkadaşlarınla oynamak istiyordun ve annene piyanoyu bırakmak istediğini, beyzbolun senin için müzikten çok daha önemli olduğunu söyleyince, annen fazla tartışmadan sana acıyıp isteğini kabul etti. Bir de giysi meselesi vardı. Sen çoğunlukla tişört ve (o zamanlar pamuklu kumaş denilen) kot pantolon giyerdin, ama – bayramlar, doğum günü partileri, New York'taki büyükannenle büyükbabanı ziyaret gibi– özel günlerde annen sana özenle dikilmiş kıyafetler giydirmekte ısrar ederdi; altı yaşına geldiğinde bu kıyafetlerden, özellikle de beyaz gömlek-kısa pantolon ikilisi ve diz boyu çoraplarla sandaletlerden utanır oldun; o kıyafette kendini gülünç hissettiğini, diğer Amerikalı çocuklar gibi görünmek istediğini söyleyerek itiraz etmeye başlayınca annen de ısrarından vazgeçti ve ne giyeceğin hakkında senin de fikrini almaya başladı. Ama o sıralarda annen de uzaklaşmaya başlamıştı, sen altı yaşına girdikten az sonra o da çalışma dünyasına girdi ve onu

giderek daha az görmeye başladın. Buna üzüldüğünü hatırlamıyorsun, ama zaten ne hissettiğini gerçekten biliyor musun? Unutmaman gereken en önemli şey, neredeyse hiçbir şey bilmediğin, hele hele annenin evliliği hakkında, babanla olan mutsuzluğunun derinliği hakkında kesinlikle hiçbir şey bilmiyorsun. Yıllar sonra, babana California'ya yerleşelim dediğini, babanın ailesinden, babanın annesinin ve ağabeylerinin boğucu varlığından uzaklaşmadıkça evliliklerinin yürümesi için hiç umut olmadığını ve baban bunu kabul etmeyince umutsuz bir evliliğe kendini mahkûm ettiğini anlattı sana. Çocuklar annenin (o tarihte, orada, ellilerin başındaki Amerikan orta sınıfında) boşanmayı aklına getiremeyeceği kadar ufaktılar, o da başka bir çözüm buldu. Daha yirmi sekiz yaşındaydı ve çalışmak ona sokak kapısını açtı, evden çıkardı, kendine bir yaşam kurma fırsatı verdi.

Annen ortadan kayboldu demek istemiyorsun. Sadece evde eskisinden daha az, çok daha az bulunuyordu; eğer o döneme ait anıların (arkadaşların dolaşmak, bisiklete binmek, okula gitmek, maç yapmak, pul ve beyzbol kartları biriktirmek, resimli roman okumak gibi) çocukluk meraklarının küçük dünyasıyla sınırlıysa da, annen birkaç olayda, özellikle de sen sekiz yaşında bir düzine arkadaşınla birlikte Yavrukurtlara katıldığındaki anılarında çok canlı olarak ortaya çıkıyor. Toplantıların ne sıklıkta yapıldığını anımsamıyorsun, ama ayda bir olduğunu sanıyorsun; her toplantı başka bir üyenin evinde, dönüşümlü olarak görev alan ve grup annesi denilen üç ya da dört kadının gözetiminde yapılıyordu; onlardan biri de annendi, demek ki emlakçılık arada bir öğleden sonra işe gitmesini engelleyecek kadar sıkı bir iş değildi. Onu lacivert grup annesi üniforması içinde görmekten (o kıyafetin tuhaflığından, farklılığından) hoşlandığını anımsıyorsun, dahası o annelerin en genci, en güzeli, en eğlencelisi, en rahatı olduğu ve sözünü dinletmekte sıkıntı çekmediği için bütün oğlanların en çok sevdiği grup annesi olduğu da hatırında. Onun gözetimindeki toplantılardan ikisini çok net hatırlıyorsun: birincisi tahta kutular yapma işi (bunları ne amaçla yaptığınızı şimdi bilmiyorsun, ama herkes kendini büyük titizlikle işe vermişti), ikincisi de okulun kapanmasına yakın havaların ısındığı ve bütün grubun izcilik kurallarından, yönetmeliklerinden bunaldığı bir sırada, sizin Irving Caddesi'ndeki evinizde yapılan son ya da sondan bir önceki toplantı; artık hiç kimsenin minyatür asker gibi

davranacak hali ve isteği kalmadığı için annen çocuklara ne yapmak istediklerini sordu, herkes bir ağızdan, *beyzbol oynayalım*, deyince arka bahçeye çıkıp takımlarınızı kurdunuz. Sadece on ya da on iki kişi olduğunuz ve takımlar eksik kaldığı için annen de oynamaya karar verdi. Buna çok sevindin, ama onu hiç beyzbol sopasını sallarken görmediğin için topu dışarı atmaktan başka bir şey yapmasını beklemiyordun. Annen ikinci yarıda oyuna girip sol top tutucunun üzerinden topu aşırınca sevinmekten de öte, mutluluktan uçtun. Annenin grup annesi üniformasıyla kaleden kaleye koşması, soluk soluğa, gülümseyerek, çocukların tezahüratı arasında başlangıç noktasına ulaşması hâlâ gözlerinin önünde. Çocukluğundan beri unutmadığın anılar içinde en sık hatırladığın bu olaydır.

Annen belki güzel değildi, belki klasik güzellik tanımına uymuyordu, ama bir salona girdiğinde bütün erkeklerin bakışını üzerine çekecek kadar alımlı ve çekiciydi. Salt güzellik açısından, sinema artisti olsun olmasın bazı kadınların sinema artisti görünümünden eksik olan yanını müthiş göz alıcı havasıyla kapatırdı; özellikle de gençliğinde, yirmili yaşların sonundan kırklı yaşların başına kadar olan dönemde, gizemli bir biçimde birbiriyle kaynaşan o yürüyüşü, duruşu, zarafeti, içindeki kişinin dişiliğini aşırıya kaçmadan belirten giysileri, parfümü, makyajı, takıları, şık saç tuvaleti ve hepsinden çok da aynı anda hem ağırbaşlı hem cilveli olabilen gözlerindeki *özgüven ifadesi* onu çok çekici yapardı; dünyanın en güzel kadını olmasa bile öyleymiş gibi davranırdı ve bunu becerebilen bir kadın da kaçınılmaz olarak bütün başları kendine çevirirdi, annen aileyi terk ettikten sonra baba tarafındaki suratsız kadınların ona dudak bükmesinin nedeni de hiç kuşkusuz bu özelliğiydi. Babanla uzun zaman sürüncemede kalan ama sonunda kaçınılmaz olan ayrılık süreci, o *hoşça kal sevgilim* yılları, sen on yaşındayken bir gece arabayı çaptığı o dönem zor yıllardı tabii. Ertesi sabah erkenden yüzü gözü şişmiş ve kan içinde eve gelişi hâlâ gözünün önünde, sana kazayı uzun uzadıya anlatmayıp gerçekle pek az ilintisi olduğunu tahmin ettiğin üstünkörü bir şeyler söylediği halde kazaya alkolün neden olduğunu, o sırada kendini içkiye verdiğini düşünüyorsun, çünkü sonradan laf arasında alkol tedavisi gördüğünü çıtlattı ve hayatının sonuna kadar da ağzına içki koymadı, ne bir kokteyl ne bir kadeh şampanya, hatta bir yudum bira bile.

Annenden üç tane vardı, birbiriyle bağlantısı yokmuş gibi görünen üç ayrı kadın, sen büyüyüp ona bir başka gözle bakmaya, onu sadece annen olmayan biri olarak görmeye başlayınca, hangi gün hangi maskesini takacağını hiç kestiremedin. Bir uçta dünyanın gözünü kamaştıran, büyüleyen görkemli diva vardı; duyarsız, çılgın bir kocası olan, ama herkesin bakışını üzerine çekmek için yanıp tutuşan ve kendini –artık– geleneksel ev kadını rolüne hapsetmelerine izin vermeyen genç kadın. En geniş alanı kaplayan orta bölümde gerçekçi, sorumluluklarını bilen, zeki ve sevecen bir insan, küçükken sana bakan kadın, çalışan kadın, yıllar içinde birkaç küçük çaplı iş kuran kadın, dört yıldızlı fıkra anlatıcısı, çapraz bulmaca ustası, ayağı yere basan, yetkin, cömert, çevresini iyi gözlemleyen, politika konusunda liberallerden yana, kendisinden akıl danışanlara seve seve öğüt veren biri. Öteki uçta, kimliğinin en aşırı ucunda ise ürkek, dermansız bir sinir hastası, endişe krizlerinin çaresiz kurbanı, yıllar geçtikçe artan fobiler yüzünden hiçbir şey yapamaz hale gelen bir insan; ilk zamanlardaki yükseklik korkusu pıtırak gibi çoğalan çeşitli fobilerle elini ayağını bağladı: Yürüyen merdivenden korkardı, uçaktan korkardı, asansörden korkardı, araba kullanmaktan korkardı, binaların üst katlarındaki pencerelere yaklaşmaktan korkardı, yalnız kalmaktan korkardı, açık alanlardan korkardı, herhangi bir yere yürüyerek gitmekten korkardı (dengesini kaybedeceğini ya da bayılacağını sanırdı), ciddi bir hastalığa yakalanmaktan korkardı; bu hipokondri zamanla dehşete düşme noktasına geldi. Bir başka deyişle ölmekten korkardı, bu da sonuçta yaşamaktan korkardı demeye gelir. Gençliğinde bu korkuların farkına varmadın. Annen sana kusursuz gibi geliyordu, altı yaşındayken (ikiniz Özgürlük Anıtı'nın içindeki merdivenden çıkarken) tanık olduğun ilk vertigo krizi bile seni ürkütmedi; çünkü iyi ve düşünceli bir anne olduğu için merdivenden inmeyi oyun haline getirerek korkusunu senden gizlemeyi becerdi: Merdivene oturdunuz, basamakları birer birer inmeye başladınız ve aşağıya kadar gülmekten kırıldınız. Ama annen yaşlanınca kahkahalardan eser kalmadı. Sürekli baş dönmesi, karnında sürekli bir şeylerin düğümlenmesi, soğuk terler boşanması, görünmeyen iki elin boğazını sıkıyormuş gibi olmasından başka bir şey yoktu artık.

Annenin ikinci evliliği çok başarılı, herkesin gıpta edeceği bir evlilikti – gıpta edilmeyecek duruma gelinceye kadar. Anneni öyle mutlu, öylesine âşık gördüğüne çok sevindin ve yeni kocasını hiç duraksamadan benimsedin; sadece annene âşık olduğu ve anneni onun istediği biçimde sevmesini bildiği için değil, kendisi de etkileyici biri olduğu için hoşlandın ondan; kafası çok iyi işleyen, kişilikli bir sendika avukatıydı, dünya umurunda değilmiş gibi görünürdü, eski sert sofra kurallarına aldırmaz, geçmişiyle ilgili gülünç hikâyeler anlatırdı; seni bir üvey oğul gibi değil küçük kardeş gibi bağrına bastı, o yüzden de çok iyi arkadaş oldunuz, bu evliliğin bütünüyle annenin başına gelen en iyi şey olduğunu, sonunda onun yaşamındaki her şeyi yoluna koyacağını düşünüyordun. Annen hâlâ gençti, daha kırkına bile gelmemişti, kocası da ondan iki yaş ufak olduğu için doğal olarak uzun yıllar birlikte yaşayacaklarını ve birbirlerinin kollarında öleceklerini tahmin ediyordun. Ama üvey babanın sağlığı iyi değildi. Güçlü kuvvetli görünmesine karşın, kalbi zayıftı, otuzlu yaşlarının başındaki birinci koroner krizinden sonra, evliliklerinin ilk yılında ikinci büyük krizi geçirdi ve ondan sonra kalp krizi tehlikesi heyula gibi üstlerinden eksik olmadı, birkaç yıl sonra üçüncü kriz gelince durum daha da beter oldu. Annen sürekli onu kaybetmek korkusuyla yaşıyordu, o korkuların annenin sinirlerini nasıl perişan ettiğini, onca zamandır gizlemeye çalıştığı zaaflarının nasıl yavaş yavaş açığa çıktığını, birlikte geçirdikleri son yıllarda o fobi kurbanı kişiliğinin nasıl ortaya döküldüğünü gözlerinle gördün; kocası elli dört yaşında ölüverince, annen onunla evlendiği zamanki insan olmaktan çıktı. Onun son kahramanca duruşunu, Palo Alto, California'daki o geceyi, üvey baban çeşitli kalp tedavilerinin denendiği Stanford Tıp Merkezi'nin yoğun bakım servisinde yatarken annenin sana ve karına fıkralar anlattığı geceyi anımsıyorsun. O tedavi denemeleri umutsuz olduğu kesin olan bir vakadaki son, çaresiz çırpınmalardı; odayı bir bilim-kurgu filminin dekoruna çeviren bir yığın kabloya ve makineye bağlı olarak yatağında ölüm kalım savaşı veren üvey babanın görüntüsü o kadar dehşet vericiydi ki, odaya girip onu öyle görünce afalladın, perişan oldun ve gözyaşlarını tutamadın. 1981 yazıydı, karınla tanışalı yaklaşık altı ay olmuştu, birlikte yaşıyordunuz, ama henüz evlenmemiştiniz, ikiniz üvey babanın yatağının yanında dururken üvey baban uzandı ellerinizi tuttu ve, "Zaman kaybetmeyin," dedi, "hemen evlenin. Evlenin, birbirinize iyi bakın, bir düzine çocuğunuz olsun." Karınla sen, Palo Alto'da annenin

tanımadığın bir arkadaşının boş evinde annenle beraber kalıyordunuz; o gece gittiğiniz lokantanın garsonu ısmarladığın yemeğin bitmiş olduğunu söyleyince neredeyse yeniden ağlayacak hale geldikten sonra (acının farklı biçimde dışa vurmasının en belirgin örneğiydi bu, anlamsız yere gözlerinin dolması daha fazla bastıramadığın duygular olarak yorumlanabilirdi ancak) eve, üçünüz de üvey babanın son günleri olduğuna inandığınızdan ölümün gölgelediği evin kasvetli ortamına döndüğünüzde bir kadeh içmek için yemek masasına oturdun, tam hiçbirinizin konuşacak hali olmadığını, yüreğinizdeki ağırlığın sözcükleri ezip geçtiğini düşündüğün anda annen fıkra anlatmaya başladı. Bir fıkra, ardından bir fıkra daha, sonra bir yenisi, biri biterken diğerinin başladığı fıkralar, hepsi de öyle komikti ki karın da sen de soluğunuz kesilinceye kadar güldünüz; bir saat, iki saat boyunca her biri müthiş bir zamanlamayla, şaşmaz ekonomik bir anlatımla aktarılırken kahkahadan mideniz karnınızı patlatıp çıkacakmış gibi oldu. Çoğu Yahudilerle ilgili fıkralardı, bitip tükenmez klasik dedikoducu Yahudi kadınlarının en çarpıcı tonlamalar ve şivelerle anlatılan hikâyeleri; yaşlı Yahudi kadınlar masaya oturmuş iskambil oynuyor ve iç geçiriyorlarmış, biri içini çekiyor, ardından öteki içini çekiyor, sırayla hepsi bir öncekinden daha yüksek sesle içini çekiyormuş, sonunda kadınlardan biri, “Hani çocuklardan bahsetmeyecektik,” deyivermiş. O gece hepiniz çılgınlaştınız, ama içinde bulunduğunuz koşullar o kadar ciddi ve dayanılmazdı ki, biraz çıldırmaya ihtiyacınız vardı, annen de bunu yapacak gücü buldu. Bunun olağanüstü bir yüreklilik örneği, annenin kişiliğini en iyi biçimde ortaya koyan görkemli bir olay olduğunu hissettin, çünkü o akşam sen ne kadar acı çekersen çek, annenin duyduğu acının yanında seninkinin hiç kalacağını biliyordun.

Üvey baban Stanford Tıp Merkezi’nde ölümden kurtulup eve döndü, ama daha bir yıl dolmadan öldü. Annenin de o zaman ölmüş olduğuna inanıyorsun. Kalbi yirmi yıl daha çarpmaya devam etti, ama üvey babanın ölümü annenin de sonu oldu, bir daha kendini toparlayamadı. Acısı yavaş yavaş bir tür içerlemeye dönüştü (*Nasıl olur da benden önce ölüp beni yalnız bırakır?*), onun böyle konuştuğunu duydukça üzülüyordun, oysa şimdi korktuğunu, bir sonraki adımı tehlikesizce aşıp geleceğe doğru ilerlemenin bir yolunu aradığını anlıyorsun. Yalnız yaşamaktan nefret

ederdi, bir yalnızlık boşluğuna dayanabilecek ruhsal donanımdan yoksundu ve çok geçmeden yine ortalıkta görünmeye başladı, çok kilo almıştı, ama hâlâ yaşını başını almış birkaç erkeğin başını döndürecek kadar alımlıydı. On yıldan daha uzun bir süredir Güney California'da yaşıyordu, seyrek görüşebiliyor, ancak altı ayda bir buluşabiliyordunuz, o yüzden onunla ilgili bilgilerin daha çok telefon konuşmalarına dayanıyordu; telefonla konuşmak da hiç yoktan iyiydi, ama onun hareketlerini gözlemlemek fırsatını çok nadiren bulabiliyordun, o nedenle on sekiz ay süren dulluk döneminden sonra yeniden evlenmeyi tasarladığını söylediğinde hem şaşırdın, hem de şaşırmadın. Sence bu da saçma sapan, yine düşüncesizce aceleye getirilmiş, 1946'da babanla evlenmesine benzer bir evlilikti, ne var ki annen artık büyük bir aşk değil, bir sığınak, kırılgan benliğini onarmaya çalışırken kendisine sahip çıkacak birini arıyordu. Üçüncü kocası o sessiz sakin, pısırık haliyle kendini annene adadı, hiç kuşkusuz bu önemliydi, ama bütün iyi niyetine ve çabasına karşın ona doğru dürüst sahip çıkamadı. Sıkıcı bir adamdı, eski bir deniz subayı, eski bir NASA mühendisiydi, politik görüşleri de tavrı da muhafazakârdı, ezik ya da zayıf (belki de ikisi birden) bir kişiliği vardı, bu yüzden coşkulu, karizmatik, sol-liberal üvey babanın yüz seksen derece zıddıydı, kötü ya da acımasız biri değildi, sadece donuk, ruhsuz bir insandı. O sıralarda (boşuna çabalayan) bir mucit olarak kendi işinde çalışıyordu, ama annen onun son icadından çok umutluydu; bu, damar içinde kullanılacak tıbbi bir cihazdı, kablosuz ve portatif olduğu için geleneksel kateter uygulamasıyla rekabet edecekti, buluşun başarısı kesin gibi göründüğünden annen çok geçmeden para içinde yüzeceklerini varsayarak onunla evlendi. Hiç kuşkusuz zekice, hatta belki de çok parlak bir buluştu bu, ne var ki mucidinde ticaret kafası yoktu. Laf kalabalığına getirip insanın gözünden sürmeyi çeken yatırımcılarla bir öyle bir böyle konuşan tıbbi malzeme şirketleri arasında sıkışıp kalan adam, sonunda kendi bulduğu cihazı yok pahasına kaptırdı, eline biraz para geçtiyse de içinde yüzülecek kadar değildi, aslında o kadar azdı ki daha bir yıl olmadan paralar suyunu çekti. O tarihte altmışını geçmiş olan annen yeniden çalışmak zorunda kaldı. Birkaç yıl önce bıraktığı iç dekorasyon işine yeniden başladı, mucit kocası da yanında büro sekreteri ve muhasebeci olarak çalışıyordu, evi geçindiren, daha doğrusu geçindirmeye çalışan annendi; bankadaki hesap sıfıra doğru düşmeye başlayınca annen seni arıyor, hep ağlamaklı, hep özür dileyen bir mahcubiyet içinde senden

yardım istiyordu; sen de artık o yardımı yapabilecek durumda olduğun için sık sık onlara çek gönderiyordun, birkaç yıl içinde büyüklü küçüklü çeşitli meblağları kapsayan on iki çek ya da telgraf havalesi gönderdin. Onlara para yollamayı dert etmiyordun, ama eski deniz subayının belini doğrultamayacak kadar kendini bırakmasını, annene bakması ve yaşlılıkta rahat ettirmesi beklenen adamın yardımların için sana teşekkür etmek cesaretini bile bulamamasını tuhaf, hatta umutsuz bir vaka olarak görüyordun. Artık patron annendi ve adamın rolü yavaş yavaş koca olmaktan çıkıp (annenin kahvaltısını yatağına götüren, mutfak alışverişini yapan) sadık uşağa dönüştü; yine de evliliği yürütüyorlardı, hiç de kötü gitmiyordu, çok daha beter olabilirdi ve annen işlerin bu hale gelmesinden hayal kırıklığına uğrasa da, kırık dökük de olsa bir şeyler olmasının hiçbir şey olmamasından daha iyi olduğunu biliyordu. Derken, 1994 ilkbaharında bir sabah annen uyanıp banyoya gittiğinde, kocasının ölüsünü yerde yatarken buldu. Bildiğin kadarıyla otopsi yapılmadığı için ölüm nedeninin inme mi, kalp krizi mi, beyin kanaması mı olduğu anlaşılamadı. Annen biraz sonra Brooklyn'deki evine telefon edip haberi verirken sesi dehşet içindeydi. Kan, diyordu, ağzından kan gelmişti, her taraf kan içindeydi, diyordu ve onu bildin bileli ilk kez dengesini, serinkanlılığını kaybetmiş gibiydi.

Annen yeniden doğuya taşınmaya karar verdi. Yirmi yıl önce California'yı vaat edilmiş bir ülke gibi görüyordu; oysa şimdi sadece hastalık ve ölüm getiren bir yer, talihsizliklerin, yaver gitmeyen şansın ve acı anıların başkentiydi; annen de o yüzden ailesine, en başta sana ve karına, ama aynı zamanda Connecticut'taki akıl hastası kızına, kız kardeşine ve iki torununa yakın olmak için Amerika'nın bir ucundan öbür ucuna çekildi. Tabii beş parasızdı, demek oluyor ki ona sen bakmak zorundaydın, bu senin için sorun değildi artık, seve seve yapacaktın. Annene Verona'da tek yatak odalı bir ev aldın, bir araba kiraladın ve ikinizin de yeterli gördüğü miktarda aylık harçlık bağladın. Dünyada bu durumda kalan tek erkek evlat sen değildin, yine de bir zamanlar sana bakmış olan insana bakmak, hayatında rollerin değiştiği bir noktaya gelmiş olmak, sen babalık rolünü üstlenirken onun çaresiz bir çocuk durumuna düşmüş olması seni tedirgin ediyor, tuhaf geliyordu. Harcamalarını harçlık tutarını aşmadan yapmak annenin zoruna

gittiği için, para konusu zaman zaman çekişmenize neden oluyordu, paranın miktarını birkaç kez artırmana rağmen annen yine yetinemiyordu, bu da seni arada bir onu azarlamak gibi zor bir duruma sokuyordu; bir keresinde belki fazla sert konuşmuş olmalısın ki annen telefonda ağladı, hiç işe yaramaz bir kocakarı olduğunu, sana böyle yük olmaktansa kendisini öldürmesinin daha iyi olacağını söyledi. Bu kendine acıma gösterisinin gülünç bir yanı vardı (sana numara yaptığını biliyordun), ama aynı zamanda içine dokundu ve sonunda her zaman teslim olup ona istediğini verdin. Seni asıl üzen, annenin herhangi bir şey yapamayacak halde oluşu, evden çıkıp dünyayla iletişim kuramayışıydı. Okumayı sökmekte zorluk çeken çocuklara ya da okuma yazma bilmeyenlere gönüllü okuma öğretmeni olmasını, Demokrat Parti'ye ya da başka bir siyasi örgüte katılmasını, kurslara gitmesini, seyahat etmesini, bir sosyal kulübe üye olmasını önerdin, ama hiçbirini yapmak annenin içinden gelmiyordu. Düzenli öğrenim yapmış olmaması o güne kadar onun için bir engel sayılmamıştı, doğuştan gelen zekâsı, hızlı algılama yeteneği eksikliklerini kapatmıştı, ama şimdi kocası, işi, her gün oyalanabileceği bir meşgalesi yoktu, keşke müzikle ya da resimle veya kitaplarla ilgilenseydi diye hayıflanıyordun, hevesle, tutkuyla sürdüreceği herhangi bir şeye gerçekten ilgi duymadığına üzülüyordun, ne var ki annen hiç o tür içsel meraklar geliştirmemişti ve hiçbir amacı olmadan ortalıkta dolaşmaya devam ediyor, sabah kalkınca bütün gün ne yapacağını bilmiyordu. Okuduğu romanlar sadece polisiye ve gerilim romanlarıydı; yayımlanır yayımlanmaz otomatik olarak ona da birer tane verdiğiniz (onun da iftiharla salonundaki özel rafa yerleştirdiği) senin ve karının kitapları bile onun okuyacağı cinsten değildi. Boyuna televizyon seyrediyordu. Evinde sabahın erken saatlerinden gece yarılarına kadar televizyon açık dururdu, ama bu, programları izlemekten çok o kutudan gelen sesleri duymaya yarıyordu. O sesler onu rahatlatıyordu, aslında o seslere ihtiyacı vardı, yalnız yaşamaktan duyduğu korkuyu yenmesine yardımcı oluyorlardı, o korkuyu yenmesi de belki o yıllarda başarabildiği tek şeydi. O dönem en iyi yıllar değildi, ama sürekli bir melankoli ve düzensizlik süreci olduğu izlenimini de yaratmak istemiyorsun. Senin kız kardeşini görmek için düzenli aralıklarla Connecticut'a gidiyor, pek çok hafta sonunu Brooklyn'deki evinde sizlerle geçiriyor, kız torununun okul temsillerinde oynamasını, okul korosunda solo şarkı söylemesini seyrediyor, erkek torununun giderek artan fotoğraf merakını izliyordu; onca

yıl uzakta, California’da yaşadıktan sonra yeniden hayatınızın bir parçası oldu, doğum günlerinde, bayramlarda, senin ve karının imza ve söyleşi programları, senin filmlerinin galaları (filmlere bayılıyordu) gibi özel etkinliklerde hiç eksik olmuyor, arada bir arkadaşlarınızla gittiğiniz yemeklere de katılıyordu. Yetmiş beş-yetmiş altı yaşına gelmesine karşın çekiciliğiyle topluluklarda herkesi etkilemeye devam ediyordu, çünkü kafasının minik bir köşesinde kendini hâlâ bir yıldız olarak, dünyanın en güzel kadını olarak görüyordu ve o sönük, dünyadan kopuk yaşamından çıktığı zamanlar o eski kibirli havası geri geliveriyordu. Onun bu hale gelmiş olmasına üzülüyordun, ama o kibirli, o mağrur havasına, kendisini dinleyenlere hâlâ gülünç bir fıkra anlatabilmesine de hayran oluyordun.

Annenin küllerini Prospect Park’a serptin. O gün orada beş kişiydiniz, karın, kızın, teyzen, kuzenin Regina ve sen; annen küçüklüğünde orada oynadığı için Brooklyn’deki Prospect Park’ı seçmiştiniz. Hepiniz birer birer yüksek sesle şiirler okudunuz, sonra metal, dikdörtgen kutuyu açıp külleri düşmüş yaprakların ve ağaçların altındaki çalılıkların üzerine serperken (hiç duygularını göstermeyen, tanıdıkların içinde kendine en çok hâkim olanlardan biri gözüyle baktığın) teyzen, küçük kardeşinin adını ardı ardına yineleyerek gözyaşlarına boğuldu. Bir-iki hafta sonra mayıs sonlarında güneşli bir gün karınla birlikte köpeğinizi parkta gezmeye götürdünüz. Annenin küllerini serptiğiniz yere gitmeyi önerdin, ama daha anayolda ağaçlıktan neredeyse iki yüz metre uzaktayken başın dönmeye, için çekilmeye başladı, bu yeni durumunu kontrol altında tutmak için ilaç aldığın halde yeni bir panik atağın başlayacağını hissettin. Karının kolunu tuttun, dönüp eve gittiniz. Bu yaklaşık dokuz yıl önce oldu. O zamandan beri o ağaçlığa gitmeye hiç kalkışmadın.

2010 yazı. Sıcak dalgası gün doğumundan gece yarılarına kadar sürüyor; günlerdir 33° iken birdenbire 42°ye fırladı. Gece yarısını bir ya da iki dakika geçiyor. Karın çoktan yattı, ama sen uyku tutmayacak kadar huzursuzsun, o yüzden üst kattaki oturma odasına gittin; aslında buraya kütüphane diyorsunuz, üç duvarı da boydan boya kitaplıklar kaplıyor, senin ve karının yıllar içinde biriktirdiğiniz binlerce ciltli ciltsiz kitapla rafların

hepsi dolduğu için, yerde de kitap istifleri ve DVD'ler var, aylar yıllar geçip gittikçe önlemez hale gelen bu yayılma, kütüphaneye sevimli bir bolluk ve refah havası veriyor, eve gelen konukların ağız birliğiyle *sıcacık, rahat* diye tanımladıkları bir oda; yumuşak deri kanepesi, düz ekran televizyonuyla kitap okumak, film seyretmek için ideal olan bu oda senin de tartışmasız en çok sevdiğin yer; dışarıdaki boğucu hava yüzünden klima çalışıyor, pencereler kapalı, böylece sokaktan ses gelmiyor, köpek havlamaları, insan sesleri, kabare şarkıları söyleyerek mahallede dolaşan o tuhaf, tombul adamın kulak tırmalayan detone sesi, kamyonların, arabaların, motosikletlerin gürültüsü duyulmuyor. Televizyonu açıyorsun. Mets takımının maçı birkaç saat önce bitti, spor dünyasında ilgini çekecek başka bir olay olmadığı için aralıksız yirmi dört saat eski Amerikan filmlerini gösteren, en sevdiğin film kanalı TCM'ye geçiyorsun, filmi seyretmeye başlayalı birkaç dakika olduğu sırada birden aklına önemli bir şey geliyor. O düşünce, filmin San Francisco sokaklarında deliler gibi koşan bir adamı gösterdiği sahnede aklına düşüyor; adam bir sağlık merkezinden sokağa fırlıyor, gidecek yeri olmayan, kalabalık kaldırımlarda koşan, trafiğin içine dalan, yanından geçtiği insanlara çarpan bu adam, az önce birkaç saat içinde olmasa bile birkaç gün içinde öleceğini, vücudunun *ışıltılı bir toksinle* zehirlendiğini ve zehri bünyeden atamayacak kadar geç kalındığını, artık umut kalmadığını ve canlı gibi görünse de aslında ölü olduğunu, öldürülmüş olduğunu söyledikleri için duyduklarına inanamayarak çılgınlık nöbetine girmiş.

O adamın sen olduğunu, televizyonda gördüklerinin 2002'de annenin ölümünden iki gün sonra senin başına gelenler olduğunu söylüyorsun kendi kendine: hiç uyarısız tepene inen tokmak, sonra nefesin daralması, yüreğin güm güm atışı, baş dönmesi, ter boşanması, yere yığılan beden, kolların bacakların taş kesilmesi, çılgın gibi solumaya çalışan havasız ciğerlerin feryadı, sonunun geldiğine, bir saniye sonra dünyanın var olmayacağına, çünkü kendinin var olmayacağına kesinlikle inanmak.

1950'de Rudolph Maté'nin yönettiği filmin adı *D.O.A.*[23], "ölü olarak getirildi" teriminin kısaltılmışı, filmin kahramanı/kurbanı Frank Bigelow adında, ayırt edici ya da ilgi çekici özelliği olmayan, otuz beş yaşlarında sıradan bir adam; California'nın Palm Springs yakınlarındaki ufak bir çöl kasabası olan Banning'de yaşayan bir muhasebeci, mali müşavir ve noter.

İri yapılı, dolgun dudaklı, aklında kadından başka pek bir şey olmayan bir adam, hayranlıkla, sağlıksız, nevrotik bir takıntıyla kendisine asılan Paula'dan, evlenip evlenmemekte kararsız olduğu o kadından bunaldığı için bir hafta izin alıp tek başına tatil yapmak üzere San Francisco'ya gitmeye karar veriyor. St. Francis Otel'e kaydını yaptırdığı sırada lobi şamatacı konuklarla dolu. Resepsiyon görevlisi, gezgin satıcıların geleneksel yıllık toplantısı olan "pazar haftası" olduğunu söylüyor; ne zaman çekici bir kadın (oteldeki bütün kadınlar çok çekici) yanından geçecek olsa Bigelow dönüp yuvalarından uğrayan gözleri, salyasını tutamayan ağzıyla avlanmaya çıkmış bir erkeğin çapkın bakışlarıyla kadını süzüyor. Tam olarak belirtmek gerekirse, bu bakışlara standart kurt çağrısı denilen o gülünç, iki notalı ıslık eşlik ediyor, sanki Bigelow talihine inanamıyormuş, bu özel günde bu özel otele inmekle kolayca birini tavlama fırsatını bulduğuna şaşıyormuş gibi bir hali var. Altıncı kattaki odasına çıktığında, koridor yarı sarhoş eğlence düşkünleriyle kaynıyor, odasının tam karşısındaki açık kapıdan içerideki hızını almış cümbüş açık seçik görünüyor. İşte tatil böyle başlıyor.

Paula Banning'den aramış, Bigelow bavulunu açıp yerleşmeden önce ona telefon ediyor. Los Angeles'tan Eugene Philips diye biri haber bırakmış, Bigelow'un *derhal* onu aramasını, *iş işten geçmeden* görüşmeleri gerektiğini söylemiş. Bigelow, Philips'i tanımıyor. Onunla iş mi yapmışız, diye Paula'ya soruyor, ama Paula da öyle birini anımsamıyor. Bütün bu konuşma boyunca Bigelow'un aklı koridorun karşı tarafında olanlara gidiyor. Kadınlar odasının açık duran kapısına gelip ona el sallayarak gülümsüyorlar, o da bir yandan Paula'yla konuşurken kadınlara el sallayıp gülümsüyor. Paula'ya, Philips'i boş ver, diyor. Tatile çıktı, rahatsız edilmek istemiyor, Banning'e dönünce bu işle ilgilenecek.

Telefonu kapadıktan sonra, Bigelow bir sigara yakıyor, elinde içkiyle bir garson beliriyor, ardından koridorun karşısından cümbüşçülerden biri geliyor, kendisini Haskell diye tanıtarak odaya giriyor ve telefonu kullanmak için izin istiyor. 617 numaradaki partiye üç şişe burbonla iki şişe *scotch* daha ısmarlanıyor. Haskell, Bigelow'un şehrin yabancısı olduğunu öğrenince onu eğlenceye davet ediyor (*bir-iki kadeh atar, biraz gülüp eğleniriz*), iki dakika sonra Bigelow karşıdaki gürültülü odada Haskell'in karısıyla rumba yapıyor. Sue, iyice kafayı bulmuş, iyi vakit geçirmeye bakan mutsuz ve sırnaşık bir kadın, Bigelow iyi dans ettiği için kadının bir numaralı hedefi haline geliyor, kocasının burunlarının dibinde, karısının

bütün antikalıklarını görecek konumda olduğu düşünülecek olursa bu pek akıllıca bir hareket sayılmaz, ama Sue hem pervasız, hem de gözükara. Biraz sonra 617 numaralı odadaki takım otelden çıkıp şehirde gezmeye karar veriyor. Bigelow pek istekli olmasa da onu da yanlarında sürüklüyorlar ve kendilerini Fisherman adında kalabalık bir caz kulübünde buluyorlar; kocaman harflerle CAZZ yazan duvarın önünde Siyah müzisyenlerin hızlı ve gürültülü parçalar çaldıkları çılgın bir yer. Saksofoncu, piyanist, trompetçi, basgitarist ve baterist peş peşe yakın çekimle gösteriliyor, müzik salondakilerin coşkulu tezahüratıyla yer yer kesiliyor, Bigelow yeni arkadaşlarıyla bir masada oturuyor, aceleci Sue koluna sıkı sıkıya sarılmış bırakmıyor. Bigelow sıkkın görünüyor, canı hiçbir şey çekmiyor, ne Sue'yu istiyor ne de bu kulak tırmalayan müziği; Haskell'in keyifsizliğinin de onunkinden aşağı kalır yanı yok, kendini karşı odadaki yabancının kollarına atan karısını sessizce seyrediyor. Bu arada kamera kulübe arka taraftan giren bir adamı yakalıyor, uzun boylu, şapkalı, paltosunun yakalarını kaldırmış bir adam, paltonun yakası çok tuhaf, yakanın arkası siyah-beyaz kareli. Adam bara geliyor, bir-iki saniye sonra da Bigelow sonunda kendini Sue'dan ve arkadaşlarından kurtarıp bara gidiyor, bir burbon söylüyor, o tuhaf yakalı adamın kadehine zehir damlatacağını ve Bigelow'un, yani kendisinin yirmi dört saat içinde öleceğini bilmiyor.

Barın öbür ucunda çok havalı bir kadın oturuyor, Bigelow içkisini beklerken barmene o sarışının yalnız olup olmadığını soruyor. Sarışının kulüplere takılan, *bitirim*, *bomba* ve *tamamdır* (yani harika, müthiş, sorun olmaz) gibi sözcükler kullanan, Jeanie adında caz delisi bir zengin kız olduğu anlaşılıyor. Bigelow onun yanına doğru kayıyor, barın öteki ucunda kendisini bekleyen kadehinden uzak kaldığı o birkaç saniye içinde tuhaf yakalı adam caniliğini yapıyor, kadehe büyük miktarda zehir koyduktan sonra ortadan kayboluyor. Bigelow, özgüvenli bir *hipster*[24] kraliçesine benzeyen, hem mesafeli hem samimi davranan bu zarif kadınla çene çalarken, barmen zehir katılmış, ölümcül içkisini getiriyor. Bigelow içkisinden bir yudum alıyor, bir anda yüzünde bir şaşkınlık ve tiksinme ifadesi beliriyor. İkinci yudum da aynı tepkiye neden oluyor. Bigelow kadehini iterek, barmene, "Bu benim değil," diyor. "Ben burbon söylemiştim. Bana yenisini ver."

Bu arada Sue ayağa kalkmış, Bigelow'u bulmak için çevresine bakınıyor, adamın geri gelmeyişine içerlemiş, şaşırmış, sinirlenmiş gibi bir hali var. Bigelow onu görüyor, hemen dönüp Jeanie'ye başka bir yere gitmelerini öneriyor. Orada görüşmek istemediği birileri olduğunu, San Francisco'da başka ilginç yerler de olabileceğini söylüyor. Jeanie, başka yerlerin de olduğunu, ama Fisherman'e ayırdığı vakti daha doldurmadığını belirtiyor. Daha geç saatte, bir sonraki durak yerinde buluşmalarını önererek bir kâğıda telefon numarası yazıp bir saat sonra kendisini aramasını söylüyor.

Bigelow oteldeki odasına dönüyor, cebinden Jeanie' nin numarasının yazılı olduğu kâğıt parçasını çıkarıyor, ama daha telefona uzanmadan başını kaldırdığında odasına bir demet çiçek gönderilmiş olduğunu fark ediyor. Çiçeklerin sarıldığı kâğıda Paula'dan bir kart iliştirilmiş, *Pencerenin önüne fener koyacağım. Tatlı rüyalar*, diye yazıyor.[25] Bigelow aklını başına topluyor. Kadın peşinde koşmak için dışarı çıkmak yerine, Jeanie'nin telefon numarasını yırtıp çöpe atıyor ve bir an sonra olay başka bir aşamaya geçiyor, asıl hikâye başlıyor.

Zehir çoktan etkisini göstermeye başlamış. Bigelow' un başı ağrıyor, ama bunu içkiyi fazla kaçırdığına yoruyor ve uyuyunca geçeceğini düşünüyor. Yatağa giriyor, o sırada hava tuhaf, kopuk kopuk seslerle doluyor, şarkı söyleyen bir kadının uzaktan gelen sesi, caz kulübünün gürültüsü yüzünden duyduğu zihinsel bitkinlik, giderek artan fiziksel rahatsızlık. Sabah uyandığında da Bigelow'un durumu düzelmemiş. Bunu hâlâ aşırı içkiye ve akşamdan kalma olduğuna bağlıyor, oda servisini arayıp canlandırıcı bir içecek söylüyor, hani insanı anında ayılttığı söylenen, yabanturpu ve bol baharatlı Worcestershire sosu ile çeşnilendirilen bir şey, ama garson içeceği getirince Bigelow içemiyor, manzarası bile midesini bulandırıyor, garsona bardağı götürmesini söylüyor. Ciddi bir sorun olmalı. Bigelow midesini avuçluyor, başı dönüyormuş, ayakta duramıyormuş gibi görünüyor, garson iyi olup olmadığını sorduğunda, ölümün eşiğindeki kurban/kahraman başına geleni hâlâ algılayamadığı için gece ipin ucunu kaçırdığını ve biraz temiz hava almak istediğini söylüyor.

Dışarı çıkıyor, hafifçe yalpalayarak ve mendiliyle alnını kurulayarak yürüyor, oradan geçen bir tramvaya biniyor. Nob Hill'de tramvaydan iniyor, sonra yürümeye başlıyor, gün ışığında ıssız sokaklarda yürüyor, bir amacı

var, bir yere gidiyor, –ama nereye ve ne amaçla?– sonunda aradığı adresi buluyor, taş cephesine Tıp Merkezi sözcüklerinin oyulduğu, yüksek, bembeyaz bir binaya varıyor. Bigelow oteldeki garsona belli etmediği halde iyice kaygılı. Çok ciddi bir sorunu olduğunu biliyor, gerçekten biliyor.

İlk başta muayenenin sonuçları yüreklendirici görünüyor. Bigelow'un röntgen filmini inceleyen doktor, "Ciğerler iyi durumda, tansiyon normal, kalp sağlam. Neyse ki herkes sizin gibi değil. Yoksa doktorlar işsiz kalırdı," diyor. Diğer Doktor Schaefer'in istediği kan tahlillerinin sonuçlarını beklerlerken, birinci doktor Bigelow'a giyinmesini söylüyor. Bigelow ön planda, ifadesiz yüzü kameraya dönük olarak kravatını bağlarken arka taraftan şaşkınlıktan dili tutulmuş bir hemşire giriyor, dehşet ve acıma karışık bir ifadeyle Bigelow'a bakıyor, o anda adamın ölüme mahkûm olduğu kesinlikle anlaşılıyor. Dr.Shaefer telaşını gizlemeye çalışarak odaya giriyor. Birinci doktorla birlikte Bigelow'a sorular sorarak evli olmadığını, San Francisco'da hiç akrabası bulunmadığını, şehre yalnız geldiğini öğreniyorlar. Bigelow bu soruları neden sorduklarını soruyor. Doktor, Çok hastasınız, diyor. *Kendinizi bir şoka hazırlamalısınız*. Sonra ona bünyesine giren ışıltılı toksini anlatıyor ve zehrin çok geçmeden hayati organlarına saldıracağını söylüyorlar. Keşke elimizden bir şey gelseydi, ama bu zehrin panzehri yok, diyorlar. Fazla zamanı kalmadığını anlatıyorlar.

Bigelow inanamıyor, öfkeden deliye dönüyor. Böyle bir şey olamaz, diye haykırıyor. Yanıldıklarını, bir hata olduğunu söylüyor, ama doktorlar bulgularının doğruluğunu serinkanlılıkla savunuyorlar, bir hata olmadığını belirtiyorlar, bu Bigelow'un öfkesini daha da tırmandırıyor. "Bana ölmüş olduğumu söylüyorsunuz!'" diye haykırıyor. "Kim olduğunuzu bile bilmiyorum. Size neden inanacakmışım?" Doktorların ikisine de deliler diyerek itip hışımla dışarı çıkıyor.

Kamera keserek daha büyük bir binayı görüyor –hastane mi? Bir başka sağlık merkezi mi?– Bigelow koşarak merdivenleri çıkarken görülüyor. Kapısında Acil yazan bir odaya dalıyor, sinirden patlayıp paramparça olacakmış gibi bir halde oradaki iki şaşkın ve korkmuş hemşireyi itip kendine yol açıyor, derhal bir doktora görünmesi gerektiğini, ışıltılı zehirden anlayan birinin kendisini muayene etmesini söylüyor.

Yeni doktor da ilk iki doktorla aynı sonuca varıyor. *Evet, zehirlenmişsiniz. Sisteminiz zehri çoktan sindirmiş.* Sözlerini kanıtlamak için tavandaki lambayı söndürüp tahlil sonuçlarının durduğu deney tüpünü

Bigelow'a gösteriyor. Ürkütücü, tekinsiz bir görüntü. Tüpün içindeki şey parlıyor, sanki doktorun elindeki, akkor gibi parlayan bir süt tüpü, içinde radyum olan buzlu bir ampul ya da beterin beteri, bir nükleer bomba serpintisinin sıvılaşmış biçimi. Bigelow'un öfkesi diniyor. Bu kadar kesin kanıt karşısında dili tutuluyor. Usulca, "Ama kendimi hiç kötü hissetmiyorum," diyor. "Biraz midem ağrıyor, hepsi o kadar."

Doktor, hastalık belirtisi olmayışına aldanmaması gerektiğini söylüyor. Bigelow'un bir ya da iki gün, bilemediniz bir hafta ömrü kalmış. *Artık yapılabilecek hiçbir şey yok*. Sonra doktor, Bigelow'un zehri nasıl, ne zaman ya da nerede içtiği hakkında en ufak bir fikri olmadığını öğreniyor, demek oluyor ki zehri bir başkası, bilinmeyen biri ona içirmiş, yani biri kasıtlı olarak onu öldürmeyi tasarlamış.

Doktora telefona uzanarak, "Bu, cinayet masasının ilgileneceği bir vaka," diyor.

"Cinayet masası mı?"

"Anladığınızı sanmıyorum Bigelow. Siz katledilmişsiniz."

İşte bu, Bigelow'un koptuğu, başına gelen o canavarca şeyin onu dizginlenemeyen bir paniğe sürüklediği, acı haykırışların başladığı andır. Kendini muayenehaneden dışarıya atıyor, binadan dışarıya fırlıyor, sokaklarda koşmaya başlıyor; filmin bu bölümünü, Bigelow'un şehirde deli gibi koşmasını gösteren bu uzun bölümü seyrederken içsel bir durumun dışa vuruluşuna tanık olduğunu, bu anlamsız, paldır küldür, durdurulamayan koşunun dehşete düşmüş bir beynin tasvirinden başka bir şey olmadığını, dehşetin koreografisini izlediğini fark ediyorsun. Bir panik atak, şehrin sokaklarındaki soluksuz koşuya çevrilmiş; çünkü panik zihinsel kaçışın bir ifadesidir, köşeye sıkıştığın, gerçek kaldıramayacağın kadar ağır geldiği, bu kaçınılmaz gerçeğin haksızlığına karşı koyamadığın zaman içinde kabaran sınırsız güçtür; o yüzden bu dehşete verebileceğin tek tepki kaçmak, kendini soluk soluğa seyirten, çılgınlaşmış bir bedene dönüştürerek aklının kapılarını kapatmaktır; hangi gerçek bundan daha korkunç olabilir? Birkaç saat ya da birkaç gün içinde ölmeye mahkûm olmak, hiç mi hiç anlayamadığın nedenler yüzünden hayatının yarı yerinde bitmek, yaşamının bir anda bir avuç dakikaya, saniyeye, kalp atışına indirgenmesi.

Sonra olanlar önemli değil. Filmin ikinci yarısını da dikkatle izliyorsun, ama hikâyenin bittiğini, hikâye devam etse de söylenecek bir şey kalmadığını biliyorsun. Bigelow yeryüzündeki son saatlerini

katledilişindeki gizemi çözmeye çalışarak geçirecek. Philips’in, Los Angeles’tan ofisine telefon eden adamın öldüğünü öğrenecek. Los Angeles’a gidip birtakım hırsızların, psikopatların, ikiyüzlü kadınların neler yaptığını soruşturacak. Vurulacak, dayak yiyecek. Bu olaya karışmış olmasının tamamen rastlantı olduğunu, çalıntı bir iridyum kargosunun satış faturasını noter olarak onayladığı ve suçluları tanıyabilecek tek kişi olduğu için onu öldürmek istediklerini öğrenecek. Aynı zamanda Philips’i de öldürmüş olan katilinin, o tuhaf yakalı adamın izini sürecek, onu karanlık bir merdiven sahanlığındaki çatışmada öldürecek. Ondan kısa bir süre sonra, Bigelow da, tıpkı doktorların söylediği gibi, olanları polise anlatırken cümlenin yarısında ölecek.

Bu şekilde tükenip gitmenin yanlış olmadığını sanıyorsun. Bütün serüven hikâyelerine yakışan geleneksel, erkekçe, kahramanca hareket tarzı bu, yine de Bigelow’un ölmek üzere olduğunu kimseye, ona hayran, ona sevdalı Paula’ya bile niye açmadığını merak ediyorsun. Belki de kahramanlar acı sona kadar dayanıklı, güçlü kişiliklerini korumak zorundadırlar ve ömürleri tükenmek üzereyken bile gereksiz duygusallığa kapılamazlar.

Oysa sen artık dayanıklı değilsin, öyle değil mi? 2002’deki panik ataktan beri dayanıklı değilsin ve dürüst bir insan olmak için büyük çaba göstersen de kendini bir kahraman olarak görmeyeli çok zaman oldu. Bigelow’un yerinde olsaydın, Bigelow’un yaptığını yapmayacağından eminsin. Evet, sokaklarda koşardın, adım atamayacak, soluk alamayacak, ayakta duramayacak hale gelinceye kadar koşardın, ya sonra? Paula’yı arardın, koşmayı bıraktığın an Paula’yı arardın, ama ya telefonu meşgulse, o zaman ne yapardın? Kendini yere atıp ağlar, dünyaya geldiğin için dünyayı lanetlerdin. Ya da sadece sürünerek bir deliğe girip ölmeyi beklerdin.

Kendini göremiyorsun. Neye benzediğini aynalardan ve fotoğraflardan biliyorsun, ama şu yeryüzünde ister dost, ister yabancı, ister en yakın sevdiklerin olsun, insanların arasında dolaşırken kendi yüzün sana görünmüyor. Başka yerlerini, kollarını bacaklarını, ellerini ayaklarını, omuzlarını gövdeni görebiliyorsun, ama sadece önden; ancak uygun bir biçimde kıvırdığın takdirde bacaklarının arkası dışında hiçbir yerini arkadan

göremiyorsun; ama yüzünü göremiyorsun, hiç göremiyorsun, oysa sonuçta –en azından başkaları açısından– yüzün senin kimliğin, kimliğinin temel unsuru. Pasaportlara ellerin ve ayakların fotoğrafı konmaz. Hatta gövdenin içinde altmış dört yıldır yaşamış olan sen bile, başka yerlerinden kopuk olarak tek başına çekilmiş ayağının fotoğrafını görsen kendi ayağını tanıyamazsın, kulağının, dirseğinin, gözlerinden birinin yakın plan resmi için de aynı şey geçerli. Bütünün içinde çok iyi bildiğin, ama tek tek baktığında hiç tanımayacağın organların. Hepimiz kendimize yabancıyız, kim olduğumuzla ilgili algılarımız ise yalnızca başkalarının gözlerinin içinde yaşadığımız kadarıyla var. On dört yaşındayken başına geleni hatırla. Yaz sonunda iki hafta babanla amcalarının sahip oldukları ve yönettikleri apartmanlarda duvar ve tavanların badanası, çatı onarımı, o kutu gibi dairelere çivi çakmak, çatlamış yer muşambalarını sökmek gibi bakım ve onarımın yapan ufak ekiplerden birinde çalıştın. Aynı ekipte çalıştığın kişilerden ikisi Siyah'tı, her dairedeki her kiracı Siyah'tı, mahalledeki herkes Siyah'tı ve iki hafta süreyle çevrende Siyah suratlardan başka bir şey görmeyince kendi suratının Siyah olmadığını unutmaya başladın. Kendi yüzünü göremediğin için, kendini çevrendeki insanların yüzlerinde görüyordun ve yavaş yavaş kendini onlardan farklı görmeyi bıraktın. Aslında, kendini düşünmeyi hepten bıraktın.

Bu günlüğü yazdığın siyah dolmakalemi tutan sağ eline bakarken, benzer koşullarda, son şiirlerinden birini yazarken kendi sağ eline bakan ve birden şiiri yarıda kesip kâğıdın kenarına sekiz dize karalayan Keats'i anımsıyorsun; erken öleceğini bilen bir gencin ilk dizedeki *şimdi* sözcüğüyle vurgulanan acı çığlığıdır bu, çünkü her *şimdi* kaçınılmaz olarak bir *sonra*'yı çağrıştırır ve Keats o *sonra*'da kendi ölümünden başka neyi bekleyebilir?

> Bu yaşayan el, şimdi sıcak ve içtenlikle kavrayabilen,
> Soğumuş olsaydı mezarın buzdan sessizliğinde,
> Günlerin öyle tekinsiz olur ve
> Gecelerin öyle ürpertici düşlerle dolardı ki
> Kalbinin kanı kurusun isterdin,
> Benim damarlarımda kızıl can tekrar akabilsin diye

Ve vicdanın rahat olsun –bak işte burada–
Elimi tutuyorum sana doğru.

Aklına önce Keats geliyor, ama “Bu Yaşayan El”i anımsadığın anda bir zamanlar birinin anlattığı James Joyce’la ilgili bir hikâyeyi hatırlıyorsun; Joyce 1920’lerde Paris’teyken, yani bundan seksen beş yıl önce bir partiye katılmış, yanına bir kadın yaklaşıp, “*Ulysses*’i yazmış olan elinizi sıkabilir miyim?” diye rica etmiş. Joyce sağ elini kadına uzatmak yerine havaya kaldırmış, birkaç saniye inceledikten sonra, “Size şunu hatırlatayım madam, bu el başka işlere de yaramıştır,” demiş. En ufak bir ayrıntıya girmemiş, ama ne müthiş bir açıksözlülük ve aynı zamanda ne müthiş bir üstü kapalı söz, her şeyi kadının hayal gücüne bıraktığı için de çok daha etkili. Joyce kadının kendisini o elle ne yaparken hayal etmesini istemişti acaba? Belki kıçını silerken, burnunu karıştırırken, gece yatağında mastürbasyon yaparken, parmaklarını Nora’nın kukusuna sokarken ve kıçının deliğiyle oynarken, sivilcelerini patlatırken, dişlerinin arasında kalmış yiyecekleri alırken, burun kıllarını yolarken, kulaklarını temizlerken; işin can alıcı noktası kadına en iğrenç gelecek şey olmak üzere, boşlukları dilediğiniz sözcüklerle doldurabilirsiniz. Senin ellerin de benzer işlere yaradı, tabii herkesin eli bu işleri yapmıştır, ama çoğunlukla eller çok az düşünce gerektiren ya da hiç gerektirmeyen işlerde kullanılır. Kapı açıp kapamak, ampulü yuvasına takmak, telefon numaralarını çevirmek, bulaşık yıkamak, kitap sayfalarını çevirmek, kalemini tutmak, dişlerini fırçalamak, saçını kurulamak, havluları katlamak, cüzdanından para çıkarmak, alışveriş torbalarını taşımak, metro kartını turnikeye okutmak, makinelerin tuşlarını basmak, sabah sokak kapısının önündeki merdivenden gazeteyi almak, yatak örtüsünü açmak, biletini tren kondüktörüne göstermek, sifonu çekmek, purolarını yakmak, purolarını kül tablalarına bastırıp söndürmek, pantolonunu giymek, pantolonunu çıkarmak, ayakkabılarını bağlamak, parmak uçlarına tıraş kremini sıkmak, oyunlarda ve konserde alkışlamak, anahtarları kilitlere sokmak, suratını kaşımak, kolunu kaşımak, kıçını kaşımak, havalimanlarında bavulunu çekmek, bavulunu boşaltmak, gömleklerini askıya asmak, pantolonunun fermuarını çekmek, kemerini takmak, ceketini iliklemek, kravatını bağlamak, parmaklarınla masada tempo tutmak, faks makinene kâğıt yerleştirmek, çek defterinden yaprak

koparmak, çay kutularını açmak, lambaları yakmak, lambaları söndürmek, yatağa girmeden önce yastığını kabartmak. Aynı eller (daha önce belirtildiği gibi) bazen insanları yumrukladı, üç ya da dört kez de büyük hayal kırıklıklarında duvarları yumrukladı. O eller yere tabak fırlattı, yere tabak düşürdü, yerden tabak aldı. Sağ elin sayamayacağın kadar çok el sıktı, burnunu sümkürdü, kıçını sildi, en büyük sözlükteki sözcük sayısından katbekat çok defa gidenlerin ardından el salladı. Ellerin çocuklarının gövdelerini tuttu, çocuklarının kıçlarını ve burunlarını sildi, çocuklarını yıkadı, çocuklarının sırtlarını ovdu, çocuklarının gözyaşlarını sildi, çocuklarının suratlarını okşadı. Ellerin dostlarının, iş arkadaşlarının, akrabalarının omuzlarını sıvazladı. Ellerin insanları itti, dürttü, yerden kaldırdı, düşmek üzere olanları kollarından yakaladı, yürüyemeyenlerin tekerlekli sandalyelerini sürdü. Ellerin giyinik ve çıplak kadınların vücutlarına dokundu. Ellerin karının çıplak teninde yukarıdan aşağıya kaydı ve onun her yanına uzandı. Ellerin en çok oralarda mutlu, onu tanıdığın günden beri hep oralarda mutlu olduklarını hissediyorsun; çünkü George Oppen'in şiirlerinden bir dizeyle yorumlarsak, dünyadaki en güzel yerlerden bazısı karının vücudunda.

2002'deki araba kazasından sonra, kızının eşyalarını almak için arabanın çekildiği hurdalığa gittin. Ağustosta bir pazar sabahıydı, bir arkadaşın seni arabasıyla Brooklyn'in ücra bir köşesine, yıkık dökük ambarlarla, boş arazilerle, kapılarına kilit vurulup tahta çakılmış binalarla dolu ıssız bir yöreye götürürken hava her zamanki gibi sıcaktı ve hafif bir çisenti sokakları ıslatıyordu. Araba mezarlığını altmışlı yaşlarının ortalarında Siyah bir adam işletiyordu; parçalanmış arabalar dünyasını uyuklayan bir koyun sürüsüne bakan çoban gibi kollayan, rasta modeli uzun bukleli saçları olan, gözlerini kaçırmadan karşısındakine bakan ufak tefek, hoş biriydi. Oraya neden gittiğini anlattın, adam seni bir gün önce kullandığın o gıcır gıcır, yepyeni Toyota'nın yanına götürünce, arabanın nasıl paramparça olduğuna şaşırdın, o felaketten kendinin ve ailenin nasıl olup da sağ salim kurtulduğunuza akıl erdiremedin. Çarpışmadan hemen sonra arabanın ne kadar büyük hasar gördüğünü fark etmiştin, ama çarpışma seni çok sarstığı için başınıza geleni tam anlamıyla kavrayamamıştın, ama şimdi, olaydan bir gün sonra otomobilin metal gövdesinin buruşturulmuş bir kâğıt gibi

ezildiğini görebiliyordun. Rastalı adama, “Şu hale bakın,” dedin. “Hepimizin ölmüş olması gerekirdi.” Adam birkaç saniye arabayı inceledi, senin gözlerinin içine baktı, sonra yüzünü ve gür saçlarını ıslatan çisentinin altında başını göğe kaldırarak, alçak sesle, “Sizi gözeten bir melek varmış,” dedi. “Dün ölmek yazılıymış alnınızda, ama bir melek elini uzatıp sizi yeniden dünyaya çekmiş.” Bu sözleri öylesine bir ciddiyet ve inançla söyledi ki, neredeyse ona inandın.

Uyurken derin uykuya dalar, sabah kalkma zamanı gelinceye kadar hemen hemen her zaman deliksiz uyursun. Ne var ki, bazen uykusuzluk değil de yatağa girmeyi istememek gibi bir sorunun var, kitap okuyorsan hadi bir bölüm daha okuyayım, televizyondaki şu filmi de seyredeyim, eğer beyzbol mevsimiyse ve Mets ya da Yankees Batı Kıyısı’nda oynuyor ve maçlar San Francisco, Oakland ya da Los Angeles’tan canlı yayınla aktarılıyorsa maçın sonunu bekleyeyim derken yatmayı aklına getirmeyen, geç saatlerdeki o enerji yüzünden yaşadığın bir sorun bu. Ama sonra karının koynuna girer ve on dakika içinde dalıp sabaha kadar ölü gibi uyursun. Yine de arada bir o derin uykunu bölen bir şeyler olur. Örneğin kazara sırtüstü dönecek olsan horlamaya başlayabilirsin, kesinlikle başlarsın ve eğer karını uyandıracak kadar gürültüyle horlarsan karın seni yavaşça yan döndürmeye çalışır, o taktik sonuç vermezse seni hafifçe dürter ya da omzunu sarsar veya kulağını çimdikler. On seferin dokuzunda farkında olmadan onun yönlendirmesine uyarsın, o da yeniden uyur. Geri kalan yüzde on olasılıkta karın dürtünce uyanırsın ve onun uykusunu daha fazla bozmak istemediğin için aşağıya kütüphaneye iner, seni boylu boyunca alacak kadar uzun olan kanepeye yatarsın. Çoğunlukla kanepede tekrar uykuya dalarsın, ama bazen de uyku tutmaz. Yıllar içinde (yaz mevsiminin başbelası) karasineklerle sivrisineklerin odadaki vızıltısı, yatakta dönerken kollarını iki yana savuran karından kazara suratına yediğin darbeler de uykunu böldü; bir keresinde de, sadece bir kez karın düşünün ortasında şarkı söylemeye başlayınca sen kendi düşlerinden ayılıp yataktan fırlamıştın; karın çocukluğunda seyrettiği bir filmin şarkısını söylüyor, o zeki, bilgili, son derece entelektüel karın, *Mary Poppins*’de Julie Andrews’un yorumladığı o saçma *Supercalifragilisticexpialidocious* şarkısını avaz avaz haykırıyordu. Aranızdaki sekiz yaş farkını aklına getiren ender olaylardan biriydi bu,

çünkü o film vizyona girdiğinde onu izleyemeyecek kadar büyümüştün ve o nedenle (şükürler olsun) hiç seyretmemiştin.

Peki, gecenin bir yarısında, ikiyle dört arasında bir saatte uyanmış, kütüphanedeki kanepeye uzanmışsan ve gözüne uyku girmiyorsa ne yapmalı? Kitap okumak için çok geç, televizyon izlemek için çok geç, film seyretmek için çok geç, sen de karanlıkta yatıp düşünmeye başlıyor ve düşüncelerini kendi yönelişlerine bırakıyorsun. Kimi zaman şansın yaver gidiyor, üzerinde çalıştığın kitaptaki bir sözcüğe, bir karaktere ya da bir sahneye takılıyorsun, ama çoğunlukla kendini kaptırıp geçmişi düşündüğünü fark ediyorsun ve deneyimlerinden bildiğin kadarıyla sabahın üçünde düşüncelerin ne zaman geçmişe kaysa, aklına hep kötü şeyler geliyor. Bir anı hepsinden çok takılıyor aklına ve uyuyamadığın gecelerde o anıyı hatırlamamak, o gün olanları canlandırmamak, sonradan duyduğun ve o zamandan beri süregelen utancı yeniden yaşamamak olanaksız. Otuz iki yıl önce babanın cenazesini kaldırdığınız sabah, bir ara kendini amcalarından birinin (panik atağın geldiği sabah telefon eden kuzenin babasının) yanında buldun, sırayla önünüzden geçip taziyelerini sunanların ellerini sıkıyordunuz, her cenaze törenindeki alışılmış tokalaşmalar ve boş sözler. Çoğu aile üyeleriydi, bir de babanın dostları, erkekler, kadınlar, tanıdığın ve tanımadığın yüzler, sonra o tanımadığın yüzlerden biri olan Tom'la tokalaştın; sana yıllarca babanın baş elektrik teknisyeni olduğunu, babanın kendisine hep iyi davrandığını, babanın ne kadar iyi biri olduğunu söyledi; Jersey City şiveli bu ufak tefek İrlandalı sana babanın iyi bir insan olduğunu söyledi, sen de ona teşekkür edip elini bir kez daha sıktın, sonra adam amcanın elini sıkmaya yeltendi, amcan Tom'u görür görmez hemen gitmesini, bunun sadece aile içinde yapılan bir cenaze töreni olduğunu, yabancıların alınmayacağını belirtti, Tom sadece başsağlığı dilemek istediğini söyleyince amcan kusura bakmamasını ve gitmesini söyledi, Tom da arkasını dönüp gitti. Konuşma on beş-yirmi saniyeden fazla sürmedi, sen olup biteni Tom gidene kadar pek kavrayamadın. Sonunda amcanın ne yaptığını fark edince iğrendin, bir insana, herhangi birine, ama özellikle de orada bulunması gerektiğini hissettiği için gelmiş olan bu adama böyle davranması seni dehşete düşürdü; o anda amcana hiçbir şey söylemediğin için bugün hâlâ öfkeleniyor, hâlâ utanıyorsun. Amcanın çok fevri biri

olduğuna, öfkesinin bir anda patlak verip avazının çıktığı kadar bağırmaya başladığına aldırmayacaktın, o gün orada ona karşı çıksaydın babanın cenaze töreninin ortasında sana da bağırıp üstüne yürüyebilirdi pekâlâ. Ama senin üstüne yürüse ne çıkardı? Ona karşı çıkmalı, sana bağırmaya başlayacak olursa sen de ona bağırma yürekliliğini göstermeliydin, onu beceremiyorsan, neden en azından Tom’un peşinden koşup orada kalmasını söylemedin? O anda neden tavır koymadığın hakkında hiçbir fikrin yok, babanın ani ölümünün yarattığı şok da buna mazeret olamaz. Harekete geçmeliydin, ama yapmadın. Ömrün boyunca itilip kakılan insanların yanında yer aldın, her şeyden çok inandığın bir ilkeydi bu, ama işte o gün dilini tuttun ve hiçbir şey yapmadın. Şimdi düşününce, o gün harekete geçmeyişinin seni kendini kahraman gibi görmekten vazgeçirdiğini anlıyorsun; çünkü yiğitçe tavır koymamak için hiçbir mazeretin, hiçbir bahanen yoktu.

O tarihten dokuz yıl önce (1970) S.S. Esso Florence şilebinde tayfalık yaparken, sana Yahudi aleyhtarı hakaretler yağdıran bir başka tayfayı dövmek, hatta öldürmekle tehdit ettin. Adamın gömleğine yapıştın, duvara dayadın, sağ yumruğunu yüzüne doğru kaldırıp sana hakaret etmeyi kesmesini, yoksa kötü olacağını söyledin. Martinez hemen aşağıdan aldı, özür diledi, çok geçmeden de iyi arkadaş oldunuz. (Madam Rubinstein olayında olduğu gibi.) Dokuz yıl sonra, yani babanın cenaze töreninden dokuz yıl sonra (1988) neredeyse birini yumruklayacaktın yine; bu, çocukluğundaki dövüşmelere benzer bir kavganın eşiğine son kez gelişindi. Olay Paris’te oldu, tarihini hiç unutmadın: 1 Eylül günüydü, Fransız takvimindeki özel bir gün, *la rentrée*[26], yaz tatili mevsiminin resmen bittiği gündü, o yüzden de her tarafta kalabalık ve kargaşa vardı. Ondan önce altı hafta sen, karın ve çocukların güneyde, Arles’ın on beş kilometre kadar uzağında, Fransa’daki yayıncının evinde kalmıştınız. Dinlenerek ve çalışarak, uzun yürüyüşler yaparak, Güney Alpleri’nin karlı tepelerinde gezinerek, akşam yemeklerini bahçedeki çınar ağacının altında yiyerek geçirdiğiniz o bir buçuk aylık süre hepinize huzur vermişti; muhtemelen yaşamının en keyifli yazıydı, bir yaşındaki kızının anne ve babasının elinden tutmadan ilk adımlarını atmaya başlaması da ayrı bir sevinç nedeni

olmuştu. Paris'e 1 Eylül'de dönme planını yaparken salim kafayla düşünmemiş olmalısın, belki de oraya vardığınızda neyle karşılaşacağınızı kestiremedin. On bir yaşındaki oğlunu daha önce uçağa bindirip (Nice'ten aktarmasız seferle) New York'a göndermiştin, böylece o gün trenle kuzeye yolculuk yapan sadece üçünüzdünüz; sen, karın ve küçük kızın, bir de bütün yaz giydiklerinizi koyduğunuz bavullarınız ve yarım ton bebek öteberisi. Yayıncın yapıtlarınla ilgili kapsamlı bir yazının o günkü *Le Monde*'da çıkacağını haber verdiği için, bir an önce Paris'e varmaya can atıyor ve trenden iner inmez gazeteyi almak istiyordun. (Hakkında yazılan makaleleri, kitaplarının eleştirilerini artık okumuyorsun, ama bu, daha o zamandı ve insanların senin için söylediklerine boş vermenin yazarın akıl sağlığına yararlı olduğunu henüz öğrenmemiştin.) Avignon'dan bindiğiniz hızlı trendeki yolculuk hayli yorucu oldu, çünkü hızlı trenden fazlasıyla etkilenen küçük kızın yerinde durmadığı ve uyumadığı için o üç saatlik yolculuğun büyük bölümünü onunla beraber vagonlarda gidip gelerek geçirdin, Lyon Garı'na vardığınızda sen uyumak üzereydin. Gar hıncahınç doluydu, dört bir yandan kalabalık yolcu kafileleri geliyordu; kendinize yol açıp istasyondan çıkabilmek için çok uğraştınız, karın bebeği kucağında taşıyor, sen de ailenin üç koca bavulunu itip çekerek ilerlemeye çabalıyordun, yalnızca iki elin olduğunu düşünürsek hiç de kolay iş değildi bu. Ayrıca yazmakta olduğun romanın ilk yetmiş beş sayfasını koyduğun bez çantayı da omzuna asmıştın, *Le Monde*'u almak için durduğunda gazeteyi de o çantaya attın. Yazıyı bir an önce okumak istiyordun tabii, ama gazetenin akşam baskısında gerçekten yayımlanıp yayımlanmadığını kontrol ettikten sonra, taksi kuyruğunda beklerken daha rahat bakarım, diye gazeteyi kaldırdın. Ama üçünüz çıkış kapısından geçtiğinizde taksi kuyruğu olmadığını gördün. İstasyonun önünde taksiler vardı, taksi bekleyen insanlar vardı, ama kuyruk yoktu. Müthiş kalabalıktı ve bir yerde üç kişiden fazla bekleyen olduğu zaman hemen kuyruğa girmeye ve sabırla sıralarını beklemeye alışık olan İngilizlerin, hatta daha ağır aksak ama doğuştan gelen bir adalet ve dürüstlük duygusuyla sıra bekleyen Amerikalıların aksine, Fransızlar sıkışık bir yerde kalabalıklaşmaya başladıklarında serkeş çocuklara dönerler, durumu düzene sokmak için ortak bir çaba göstermek yerine herkes kendi başının çaresine bakmaya çalışır. O gün Lyon Garı'nın önündeki gürültü kıyamet, sana New York Borsası'yla ilgili haber filmlerini anımsattı: Kara Salı, Kara Cuma, uluslararası borsalar çöküyor, dünya

mahvoluyor, borsa binasında aklı başından gitmiş bin kişi ciğerleri patlayıncaya kadar haykırıyor, her biri neredeyse kalp krizinden gitmek üzere. Yirmi iki yıl önce 1 Eylül günü karşılaştığın kalabalığın da ondan farkı yoktu; bir gürültü patırtı, kim kime dum duma bir kargaşa, kimse ortalığı yatıştırmaya, düzene sokmaya yanaşmıyordu; sen eskiden Bastille'in bulunduğu yere bir taş atımı mesafede duruyordun, iki yüzyıl önce karşındaki kalabalıktan hiç farkı olmayan bir güruh Bastille'i basmıştı, oysa şimdi devrim yapılmıyordu, insanlar ekmek ya da özgürlük değil, *taksi* peşindeydiler ve taksi sayısı da olması gerekenin ellide birinden az olduğu için insanlarının tepesi atmıştı, bağrışıyorlardı, birbirlerini parçalamaya hazırdılar. Karın sakindi, gördüğü manzaranın onu eğlendirdiğini anımsıyorsun, hatta minik kızın bile serinkanlılığını kaybetmeden gözlerini merakla iri iri açmış gördüğü her şeyi belleğine kaydediyordu, oysa sen giderek öfkeleniyordun, zaten yolculukta hep huysuzlanırsın, kendin olmaktan çıkar sinirli, tedirgin biri olursun; en çok nefret ettiğin şey de kalabalıkta sıkışmaktı; o yüzden içinde bulunduğunuz tatsız durumu şöyle bir tarttıktan sonra taksi buluncaya kadar orada bir ya da iki saat, belki altı saat, belki yüz saat beklemeniz gerekeceğini hesapladın ve karına taksiyi başka bir yerde aramanın daha iyi olacağını söyledin. Birkaç yüz metre ileride, yokuşun altındaki bir taksi durağını gösterdin. Karın, "Peki ama bavulları ne yaparız?" dedi. "Üç tane ağır bavulu oraya kadar taşıyamazsın." Sen, "Merak etme, ben hallederim," dedin. Halledemedin tabii, ya da biraz halledebildin, o devasa bavulları yirmi-otuz metre taşıdıktan sonra kendini olduğundan daha güçlü sandığını anladın, ama o noktada geri dönmek aptallık olacağı için yürümeye devam ettin, on saniyede bir durup taşıdığın yükü dengeliyor, iki bavulla bir valizi sol kolundan sağ koluna, sonra sağ kolundan sol koluna aktarıyordun, arada bir de bavullardan birini sırtına alıyor, diğer ikisini elinde taşıyor ve toplamda elli kiloyu aşan yükün ağırlığını sürekli olarak bir o yana bir bu yana veriyordun; doğal olarak terlemeye başladın, kızgın ikindi güneşinin altında gözeneklerinden ter boşanıyordu, sonunda taksi durağına vardığında bitkin bir haldeydin. Karına, "Gördün ya," dedin, "ben sana hallederim demiştim." Karın on yaşında bir geri zekâlıya gülümsercesine gülümsedi sana; çünkü her ne kadar durağa kadar bavulları taşımayı becermişsen de orada taksi yoktu, hepsi Lyon Garı'na yollanmıştı. Artık oralarda dolanıp boş bir taksinin geçmesini beklemekten başka yapılacak bir şey yoktu. Dakikalar

geçti, vücudun aşağı yukarı normal ısısına indi ve tam karşıdan bir taksi göründüğü sırada, sen ve karın size doğru gelen, Afrika'ya özgü rengârenk giysili, çok uzun boylu, dimdik yürüyen bir kadın gördünüz; göğüs hizasından dolanan kol askısında minik bir bebek uyuyordu, kadının sağ elinde ağır bir alışveriş torbası, sol elinde yine ağır bir torba, başının üstünde de çok iyi dengelenmiş üçüncü bir çıkın vardı. Karşında insan zarafetinin somut bir görüntüsü olduğunu fark ettin; kadın, sallanan kalçalarının o ağır, akıcı hareketi, yürüyüşünün o ağır, akıcı hareketiyle ve sana bir tür bilgelik gibi görünen beceriyle her şeyin ağırlığını eşit biçimde dağıtarak yükünü taşıyordu; boynu ve başı kıpırdamadan dimdik duruyor, kolları hiç kıpırdamıyor, göğsündeki askıda da bebeği uyuyordu; ailenin bavullarını buraya taşırkenki utanç verici beceriksizliğinden sonra o kadının karşısında gülünç duruma düştüğünü hissettin ve kendinin yapamadığını bir başka insanın başarabilmesini saygıyla izledin. Taksi yaklaşıp durduğu sırada kadın hâlâ size doğru yürüyordu. Sen rahat bir nefes alıp sevinerek bavulları bagaja koyduktan sonra arka koltuğa karınla kızının yanına oturunca, şoför, "Nereye?" diye sordu, sen nereye gideceğinizi söyleyince adam olmaz gibilerden kafasını sallayıp size inmenizi söyledi. İlk anda anlamadın. "Ne diyorsun?" diye sordun. Şoför, "Yoldan bahsediyorum," dedi. "Gideceğiniz yer çok yakın, o paraya zamanımı harcamam." Sen, "Merak etme, iyi bahşiş veririm," dedin. Adam, "Senin bahşişinde gözüm yok, sadece arabadan inin diyorum, hem de hemen," diye karşılık verdi. Sen, "Kör müsün? Bir bebeğimiz ve elli kilo yükümüz var. Ne yapmamızı bekliyorsun, yürüyecek miyiz yani?" dedin. Adam, "O senin sorunun, ben karışmam. Hadi inin aşağı!" diye kestirip attı. Diyecek bir şey kalmamıştı. Direksiyonda oturan aşağılık herif sizi verdiğin adrese götürmüyorsa, arabadan inip bavullarınızı bagajdan indirerek başka bir taksi beklemekten başka ne seçeneğin olabilirdi? Artık öfkeden kuduruyordun, yıllardır hissetmediğin kadar öfke ve hayal kırıklığı duyuyordun, hayır, daha da öfkeliydin ve daha da fazla haksızlığa uğradığını hissediyordun; bavulları bagajdan indirdiğin ve şoför yola koyulduğu anda, omzuna asılı bez çantayı, okumak için sabırsızlandığın yazının olduğu *Le Monde* bir yana, yazdığın romanın elyazması tek kopyasını koyduğun bez çantayı o öfkeyle giden taksiye doğru fırlattın. Çanta büyük bir gümbürtüyle, büyük puntolu bir ünlem işaretinin gücündeki doyurucu bir gümbürtüyle arabanın bagajına çarptı. Şoför fren yaptı, arabadan indi, yumruklarını sıkarak, değerli

arabasına saldırdığın için sana bağırarak ve düpedüz kavgaya kaşınarak sana doğru yürümeye başladı. Sen de yumruklarını sıktın, sen de bağırmaya başladın, adama bir adım daha atmamasını, yoksa onu paramparça edeceğini, kıçına bir tekme atıp lağım çukuruna göndereceğini söyledin. Bu sözleri söylerken onunla kapışmaya hazır olduğundan, onu paralama sözünü yerine getirmeni hiçbir şeyin engellemeyeceğinden kuşkun yoktu; adam da gözlerinin içine bakıp bakışlarındaki ifadeden söylediklerini yapmaya kararlı olduğunu anlayınca arkasını döndü, arabasına binip gitti. Çantanı almak için caddeye yürüdün, tam eğilip çantayı alacağın sırada, kaldırımda bebeği ve üç ağır torbasıyla yürüyen Afrikalı kadını gördün, kadın sizi geçmiş, şu anda durduğun yerden on ya da yirmi metre ötedeydi; onun uzaklaşıp gidişini seyrederken, ağır ve dengeli yürüyüşüne bakıp gövdesinin kıpırdamayışını hayretle izledin, kalçalarının hafifçe sallanması dışında bacaklarından başka hiçbir yerinin hareket etmediğini anladın.

Tek bir kırık kemik. Çocukken oynadığın binlerce oyunu düşününce, daha pek çok, en azından birkaç kemiğinin daha kırılmadığına şaşıyorsun. Burkulan bilekler, berelenen bacaklar, incinen el bilekleri, sızlayan dizler, zonklayan dirsekler, kafaya inen darbeler, ne ararsanız var, ama sadece bir tek kırık kemik, on dört yaşındayken bir futbol maçında olan ve son elli yıldır kolunu dimdik havaya kaldırmanı engelleyen kırık omzun; aslında önemli bir sorun değildi ve annenin hikâyedeki rolü olmasa sözünü bile etmezdin; ama annen işin içine girince sonunda onun hikâyesi oluyor; dokuzuncu sınıf takımında orta saha oyuncusu olarak oynarken geriye doğru giden bir topa hamle edince, karşı takımdan kimsenin yardımı olmadan kendi becerinle omzunu nasıl kırdığın, topu yakalama hırsıyla nasıl çok ileriye sıçrayıp yanlış yere düştüğün, sert zemine çarpınca nasıl kemiğini kırdığın senin hikâyen olmaktan çıkıyor. Kasım sonlarında buz gibi bir gündü, hakem ya da velilerin gözetiminde olmadan yapılan bir maç, kendini sakatladıktan sonra kenarda durup oyunun geri kalan kısmını seyrettin; oynayamadığına hayıflanıyordun, kemiğinin kırıldığını da henüz anlamamıştın, ama ciddi biçimde sakatlandığının farkındaydın, çünkü kolunu kıpırdatmaya kalkınca dayanılmaz bir acı duyuyordun. Maçtan sonra arkadaşlarından biriyle otostop yaparak eve döndün, ikinizin sırtında hâlâ futbol forması vardı; formanın üstünü ve omuz yastıklarını çıkarırken

ne kadar zorlandığını, arkadaşının yardımı olmadan onları çıkaramadığını anımsıyorsun. Günlerden cumartesiydi, ev boştu. Kız kardeşin arkadaşlarıyla bir yere gitmişti, baban işteydi, cumartesi günleri satın almak isteyenlere ev gezdirmek için uygun olduğundan annen de çalışıyordu. Arkadaşın omuz yastıklarını çıkarmana yardım ettikten yaklaşık iki dakika sonra telefon çaldı, sen giderek artan sızı yüzünden hareket edemediğin için telefonu arkadaşın açtı. Arayan annendi ve arkadaşına söylediği ilk söz, “Paul iyi mi?” demek oldu. Arkadaşın, “Şey, yani pek iyi denemez. Kolunu incitti galiba,” dedi. Bunun üzerine annen, “Biliyordum zaten,” dedi, “ben de o yüzden aradım, çünkü kötü bir şey olduğu içime doğdu.” Annen arkadaşına hemen geleceğini söyleyip telefonu kapattı. Biraz sonra röntgenini çektirmek için seni arabayla doktora götürürken, öğleden sonra içinin bir tuhaf olduğunu, senin başına bir iş geldiği duygusuna kapıldığını anlattı; bu hissin ne zaman olduğunu sorduğunda, tam senin yere çakılıp omzunun kırıldığı anda ona malum olduğu anlaşıldı.

Eski güzel günler, diye hiç sızlanmazsın. Ne zaman nostaljiye kapılıp yaşamı şimdikinden daha iyi kılan şeylerin yitip gitmesine üzülecek olsan, durup iyi düşün, Bugün’e nasıl ince eleyip sık dokuyarak bakıyorsan Dün’e de aynı gözle bak, diyorsun kendine ve çok geçmeden aralarında çok az fark olduğu, Bugün’le Dün’ün özde aynı oldukları sonucuna varıyorsun. Hiç kuşkusuz çağdaş Amerikan yaşamının kötülüklerinden ve aptallıklarından yakınıyorsun; sağın giderek tırmanışına, ekonomideki adaletsizliklere, çevrenin ihmal edilişine, altyapının çöküşüne, anlamsız savaşlara, meşrulaştırılmış işkence barbarlığına, Buffalo, Detroit gibi yoksullaştırılmış şehirlerdeki olağandışı uygulamalara, parçalanıp dağılmaya, işçi hareketinin yıpranmasına, aşırı pahalı okullara gitmeleri için çocuklarımızın sırtına yüklediğimiz borca, zenginle yoksulu ayıran uçurumun giderek büyümesine, tabii bu arada çevirdiğimiz boktan filmlere, yediğimiz boktan yiyeceklere, düşündüğümüz boktan fikirlere verip veriştirmediğin bir gün bile yok. Bunlar insanda devrimi başlatmak ya da Maine ormanlarında ağaç kökleriyle, meyvelerle beslenerek inzivaya çekilmek isteğini uyandırmaya yeter. Yine de doğduğun yıla dönüp bak ve savaş sonrasındaki refah döneminde altın çağını yaşayan Amerika’nın nasıl

olduğunu anımsamaya çalış: Jim Crow yasaları[27] bütün Güney'i kasıp kavuruyor, antisemitizmden kaynaklanan kısıtlamalar, gizli kapaklı yapılan yasadışı kürtajlar, Truman'ın bütün memurların bağlılık yemini etmesini öngören emri, Hollywood Onlusu'nun yargılanması[28], Soğuk Savaş, Kızıl Tehlike, Bomba. Tarihin her ânı kendi sorunlarıyla, kendi adaletsizlikleriyle dolu ve her dönem kendi efsaneleriyle kendi erdemlerini üretiyor. Kennedy öldürüldüğünde on altı yaşındaydın, lise ikiye gidiyordun; şimdi anlatılan efsane, bütün Amerikan halkının 22 Kasım'daki olay yüzünden sözcüklerle ifade edilemeyecek kadar derin bir kedere boğulduğunu söylüyor. Oysa senin anlatacağın başka bir hikâye var; çünkü sen ve iki arkadaşın cenaze töreninin olduğu gün Washington'a gittiniz. Bitmek bilmeyen sekiz yıllık Eisenhower döneminden sonra şaşırtıcı bir değişimi simgeleyen Kennedy'ye duyduğunuz hayranlık nedeniyle cenazede bulunmak istediniz, ayrıca *tarihî bir olaya* katılmanın insanda ne gibi duygular uyandıracağını da merak ettiğiniz için oraya gittiniz. Tören, cumadan yani Ruby'nin Oswald'ı vurup öldürdüğü günden sonraki pazardı; caddeler boyunca sıralanıp cenaze alayının geçişini seyredenlerin saygılı bir sessizlik içinde, *sözcüklerle ifade edilemeyecek kadar derin bir keder* içinde olacaklarını sanıyordun; oysa o gün öğleden sonra karşılaştığın şey, ellerinde kameralarıyla ağaçlara tünemiş ya da daha iyi görebilmek için birbirini itip öne geçmeye çalışan, seyre çıkmış bir ahmaklar kalabalığıydı; bu görüntü, halka izletilen idam sahnelerinin atmosferini, feci bir ölüm manzarasının yarattığı heyecan havasını çağrıştırdı. Sen oradaydın, bunları kendi gözlerinle gördün, ama o zamandan bu yana geçen onca yıl boyunca hiç kimsenin gerçeği anlattığını duymadın.

Ama eski günlerin geri gelmesini istemesen de, o günlerden özlediğin şeyler var. Eski telefonların zil sesi, yazı makinelerinin tıkırtısı, şişe sütü, önceden belirlenmiş atıcıların olmadığı beyzbol maçları, plaklar, lastik çizmeler, jartiyerli çoraplar, siyah-beyaz filmler, ağır sıklet şampiyonları, Brooklyn Dodgers ve New York Giants takımları, otuz beş sente satılan ciltsiz kitaplar, politik sol, koşer lokantaları, iki film birden oynatan sinemalar, üç sayılık atış kuralından önceki basketbol, büyük sinema salonları, dijital olmayan kameralar, otuz yıl dayanan tost makineleri,

otoriteye duyulan nefret, Nash Rambler model büyük Amerikan arabaları, ahşap panelli steyşın-vagonlar. Ama hiçbir şeyi halka açık yerlerde sigaranın yasaklanmasından önceki dünyayı özlediğin kadar özlemiyorsun. On altı yaşındaki ilk sigarandan (Washington' da, arkadaşlarınla Kennedy'nin cenazesine gittiğin gün) geçtiğimiz binyılın sonuna kadar – sadece birkaç istisna dışında– canının çektiği yerde sigara içmekte özgürdün. En başta lokantalarda ve barlarda, ama aynı zamanda üniversite sınıflarında, sinema balkonlarında, kitap ve plak dükkânlarında, doktorların bekleme odalarında, taksilerde, stadyumlarda, kapalı spor salonlarında, asansörlerde, otel odalarında, trenlerde, şehirlerarası otobüslerde, havalimanlarında, uçaklarda, terminalle uçak arasında gidip gelen otobüslerde. Dünya sigara yasağı getiren baskıcı yasalarla belki daha iyi bir yer oldu, ama bir şeyler yitirildi, o yitirilen (rahatlık duygusu mu? insan zaafına gösterilen hoşgörü mü? şenlik mi? bağnazca çile çekmek zorunda olmamak mı?) her neyse onu özlüyorsun işte.

Bazı anılar sana öylesine yabancı, öylesine olanaksız, öylesine akıl almaz geliyor ki, hatırladığın o olayları yaşayan kişinin sen olduğu gerçeğini kabullenmekte zorlanıyorsun. Örneğin on yedi yaşındayken (annenin son on bir yıldır İtalya'da yaşayan kız kardeşini ziyaret etmek için) yaptığın ilk yurtdışı gezinin sonunda Milano'dan New York'a uçarken, on sekiz-on dokuz yaşlarında çok güzel, çok zeki bir kızın yanında oturuyordun; bir saat kadar sohbet ettikten sonra yolculuğun geri kalanını diğer yolcuların gözü önünde hiç utanıp sıkılmadan, şehvetle kendini kaybedip kızla öpüşerek, tutkuyla kucaklaşarak geçirdin. Böyle bir şeyin olması olanaksız görünüyor, ama oldu. Daha da tuhafı, ertesi yıl Atlas Okyanusu'nu öğrenci gemisiyle geçerek başladığın Avrupa gezisinde, İrlanda'nın Shannon Havalimanı'nda uçağı bindin ve kendini yine güzel bir kızın yanındaki koltukta buldun. Bir saat kadar kitaplardan, üniversitelerden, yaz serüvenlerinden ciddi ciddi söz ettikten sonra yine sarmaş dolaş oldunuz ve öylesine ateşli bir biçimde oynaşmaya başladınız ki bir süre sonra üstünüzü battaniyeyle örtünüz; battaniyenin altında kızın ellenmedik yerini bırakmadın, elini eteğinden içeri soktun, ortalık yerde düpedüz düzüşmenin yasak alanına girmekten ancak irade zoruyla kaçınabildiniz. Böyle bir şey nasıl olabildi? Gençlikteki cinsel enerji, karşı cinsten birinin sadece yakınınızda olmasıyla seks dürtüsü

uyandıracak kadar güçlü müdür? Bugün böyle bir şeyi asla yapmazsın, bunu aklından geçirmeye bile cüret edemezsin, ama yine aynı noktaya geliyoruz, artık genç değilsin.

Bazen keşke daha atak davransaydım, ince eleyip sık dokumasaydım, diye düşündüğün olsa da, hiçbir zaman önüne gelenle düşüp kalkmadın; ama bu ihtiyatlı tarzına karşın, yine de cinsel ilişkiyle bağlantılı ürkütücü mikroplarla bir-iki çatışman oldu. Belsoğukluğu. Yirmi yaşındayken bir kez başına geldi, o kadarı da fazlasıyla yetti. Kamışının ucundan sızan yapış yapış, yeşil, sümük gibi bir akıntı, idrar yoluna metal bir iğne sokulmuş gibi bir his, basit işeme işleminin işkenceye dönüşmesi. Belsoğukluğuna nasıl yakalandığını hiç kestiremedin, olası aday sayısı sınırlıydı, hiçbiri de o eziyetli derde bulaşmış gibi görünmüyordu; ama beş yıl sonra başına kasıkbiti sorunu açıldığında onun sorumlusunun kim olduğunu biliyordun. Bu seferkinin ağrısı sızısı yoktu, ama apışaranda sürekli kaşıntı vardı, ne olduğunu anlamak için kasıklarına baktığında, okyanusta yaşayan yengeçlere benzeyen, ama çok daha ufak, uğurböceği boyunda bir böcek ordusunun istilasına uğradığını görerek afalladın. Zührevi hastalıklar konusunda öylesine cahildin ki, kendi başına gelinceye kadar bu illeti hiç duymamıştın; kasıkbiti diye bir şeyin varlığından hiç haberin yoktu. Belsoğukluğunu penisilin iyileştirmişti, oysa kasıklarında kamp kuran bu asalaktan kurtulman için basit bir toz yetti. Önemli bir sorun değildi, aradan bu kadar zaman geçince de komik görünüyor; ama o zaman üzüldün, çok hüzünlendin, çünkü o kaşındıran illeti sana bulaştıran, hayatının ilk büyük aşkıydı; seni on beşindeyken çarpan ve ergenliğinin geri kalan yıllarını işkenceye çeviren çılgın bir aşktı; delikanlılık çağının başlangıcında onunla yatınca ona yeniden âşık olmak kaderinmiş gibi geldi ve bu sefer –tanrılar senden yanaysa– geçmişin acısını çıkaracağını sandın. Ne var ki, birlikte olduğunuz o hafta sonu kaçamağı yeni bir hikâyenin başlangıcı olmadı. Eski bir hikâyenin sonu oldu, belki kendine göre mutlu sondu, yine de sondu, kesin bir bitişti ve kamışının kökünde dolaşan böcekler de hikâyenin son bölümünün sonundaki hazin noktaydı.

Uğurböcekleri uğurlu sayılırdı. Koluna uğurböceği konacak olursa böcek uçmadan bir dilek dilemen gerekirdi. Dört yapraklı yoncanın da uğur getireceği söylenirdi, çocukluğunda ellerinle dizlerinin üzerine çökerek otların arasında saatlerce o minik ödülü arardın; dört yapraklı yonca gerçekten vardı, ama çok ender bulunduğu için sevinç kaynağı olurdu. İlk narbülbülünün, bir sabah birdenbire arka bahçede ortaya çıkıp otların üzerinde sıçrayarak solucan arayan o kızıl gerdanlı kahverengi kuşun görünmesi ilkbaharı müjdelerdi. Ondan sonra narbülbülllerini saymaya başlardın, ikincisini gözlerdin, sonra üçüncüsünü, dördüncüsünü, her gün liste kabarırdı ve kuşları saymayı bıraktığın gün havalar da ısınmış olurdu. Irving Caddesi'ndeki eve taşınmanızı (1952) izleyen yaz, annen arka bahçeye çiçekler ekti, çiçek tarhının özlü toprağında boy atan yıllık ve çok yıllık çiçekler arasında bir tane de ayçiçeği vardı; haftalar geçtikçe boy atan ayçiçeği önce bacaklarına, sonra beline, omuzlarına kadar yükseldikten sonra boyunu aştı ve neredeyse iki metreye yaklaştı. Ayçiçeğinin büyümesi o yazın en önemli olayı, zamanın gizemli işleyişinin içine dalmak gibi bir şeydi, her sabah arka bahçeye koşup ayçiçeğiyle boy ölçüşür, senin boyunu ne kadar çabuk geçtiğine bakardın. O yaz ilk yakın arkadaşını, çocukluğunun ilk gerçek yoldaşını buldun; size yakın bir evde oturan Billy adında bir çocuktu, onun konuşmasını anlayabilen tek kişi sen olduğundan (kelimeleri yutarak konuşurdu, sözcükler düzgün telaffuz edilmiş sesler olarak ağzından çıkamadan gerisin geriye tükürük dolu ağzına dönerdi sanki) söylediklerinin dünyanın geri kalanına çevrilmesi için sana güvenirdi, ihtiyatlı bir Tom olan sen ise ona yürekli bir Huck olduğu için güvenirdin. Ertesi ilkbahar, her öğle sonrasını onunla çalılıkları karıştırıp ölü kuş arayarak geçirdin; çoğunlukla da yuvadan düşmüş ve geri dönememiş yavru kuşlar bulduğunuzu anımsıyorsun. Kuş ölülerini evinizin yanında boydan boya uzanan toprağa gömerdiniz, uydurma dualar ve dakikalarca uzayan sessizlikler eşliğindeki çok ciddi birer törendi bu gömme işlemi. O tarihte ikiniz de ölümün ne demek olduğunu keşfetmiştiniz ve bunun şaka kaldırmayacak ciddi bir iş olduğunu biliyordunuz.

Net olarak hatırladığın ilk insan ölümü 1957'de, seksen yaşındaki büyükannenin kalp kriziyle yere yığılıp aynı gün akşamüstü hastanede

ölmesiydi. Cenaze törenine gittiğini anımsamıyorsun, demek ki orada değildin; henüz on yaşında olduğun için annenle baban daha küçüksün diye seni götürmemiş olabilirler. Hatırladığın şey, cenazeden sonra günlerce evi dolduran karanlık, oturma odasında babanla şiva[29] oturumu için gelip gidenler, alçak sesle anlamadığın İbranice dualar eden tanımadığın adamlar, babanın kederini paylaşmak için yaşanan tuhaf bir sessiz telaş. Bu ölüm seni hemen hemen hiç etkilemedi. Büyükannene pek yakınlık duymazdın, seni sevmez, nasıl biri olduğunu merak etmez, en ufak bir şefkat belirtisi göstermezdi, birkaç kez nasıl olduysa torunum diye seni kucakladığında korkudan ödün kopmuş, kucaklaşma bir an önce bitsin diye dua etmiştin. 1919'daki cinayet o sırada hâlâ aile sırrıydı, yirmili yaşlarına kadar bunu öğrenmeyecektin, ama büyükannenin deli olduğunu, kırık dökük İngilizcesi, çılgın haykırma nöbetleri olan bu ufak tefek göçmen kadına fazla yaklaşılmaması gerektiğini hep sezmiştin. Taziyeye gelenler eve girip çıkarken sen on yaşındaki çocuklara özgü uğraşlarını sürdürdün ve haham elini omzuna koyup o akşamki Minikler Ligi maçına gidip oynamanda sakınca olmadığını söyleyince hemen odana koştun, beyzbol formanı giyip kendini evden dışarı attın.

Annenin annesinin on bir yıl sonraki ölümü ise çok farklıydı. Artık büyümüştün, on dört yaşındayken arkadaşını öldüren yıldırım çarpması, dünyanın dönek ve güvenilmez bir yer olduğunu, geleceğin her an bizden çalınabileceğini, gökyüzünün yaşlılar kadar gençleri de öldürebilecek yıldırımlarla dolu olduğunu ve yıldırımın hep ama hep en beklenmedik anlarda çarptığını öğretmişti sana. Annenin annesi yakınlık duyduğun büyükanneydi, sevdiğin, sık sık seninle kalan, hayatında daima yeri olan ciddi ve hafif sinirli bir kadındı; onun ölümünü, ölümünün ağır ve ürkütücü olan, izleyene acı veren sürecini şimdi düşünürken, ailedeki bütün diğer ölümlerin ani olduğunu, arkadaşını öldüren yıldırıma benzer bir dizi yıldırım çarpması olduğunu fark ediyorsun: Babanın annesi (kalp krizinden birkaç saat içinde öldü), babanın babası (sen onu tanımadan önce vurulup öldürüldü), baban (kalp krizinden birkaç saniye içinde gitti), annen (kalp krizinden birkaç dakikada öldü), hatta aniden ölmeyen, seksen beşine kadar çok sağlıklı yaşadıktan sonra iki-üç hafta içinde hızla kötüleyerek

zatürreeden, daha doğrusu yaşlılıktan ölen annenin babası, gıpta edilecek bir ölümdü onunki, doksanına merdiven dayayıncaya kadar sağlıklı ve dinç ol, sonra da elektrikli sandalyede idam edilirmiş gibi yıldırım çarpmasından ölmek yerine artık gitmek üzere olduğun gerçeğini içine sindirme fırsatını, bir süre düşünme fırsatını bul, sonra uyu ve hiçlik âlemine uç. Oysa büyükannen öyle uçup gidivermedi. Tam iki yıl ölüm döşeğinde süründü, yetmiş üç yaşında öldüğünde ondan geriye pek bir şey kalmamıştı. Lou Gehring hastalığı diye tanınan amyotrofik lateral skleroz. Çabuk ilerleyen kanserin insanların vücutlarını yiyip bitirdiğini gördün, kimilerinin anfizem yüzünden ağır ağır boğulmalarını izledin, ALS de en az onlar kadar kırıp geçiren, acımasız bir hastalık ve size bir kez ALS teşhisi konulmayagörsün, artık hiçbir umut, hiçbir iyileşme olmaz, ufalanıp ölüme giden uzun yoldan başka hiçbir şey yoktur önünüzde. Kemikleriniz erir. Derinizin altındaki iskelet macuna döner, organlarınız bir bir gider. Büyükannenin hastalığında en dayanılmaz şey, hastalık belirtilerinin önce gırtlağında başlamış olmasıydı; her şeyden önce konuşma yetisini sağlayan öğeler gitti: yutak, dil, yemek borusu. Günün birinde durup dururken sözcükleri belirgin bir biçimde söylemekte zorluk çeker oldu, heceler ağzında yuvarlanıyor, zor anlaşılıyordu. Bir ya da iki ay sonra konuşması iyiden iyiye anlaşılmaz oldu. Ondan birkaç ay sonra da balgam hırıltıları cümlelerini bölüyor, lakur lukur sesler çıkıyor, konuşma zafiyetinin utancını yaşıyordu; New York'taki doktorlar hastalığı teşhis edemeyince annen onu tepeden tırnağa elden geçirtmek için Mayo Kliniği'ne götürdü. Ölüm fermanının imzalanmış olduğunu dile getirenler Minnesota'daki doktorlar oldu; çok geçmeden büyükannenin konuşması hiç anlaşılmaz hale geldi. Ondan sonra yazıyla iletişim kuruyor, nereye gitse yanından kâğıdı kalemi eksik etmiyordu; ama bunun dışında sağlığı bozulmamış gibiydi, hâlâ yürüyebiliyor, hâlâ çevresindeki hayata katılabiliyordu, ne var ki aylar geçtikçe ve gırtlağı giderek dumura uğradıkça, yutkunma sorun olmaya başladı, yemek ve içmek işkence haline geldi ve sonunda vücudunun geri kalan yerleri de ona ihanet etmeye başladı. Hastanedeki ilk bir ya da iki hafta boyunca hâlâ kollarını ve ellerini kullanabiliyor, el yazısı fazlasıyla bozulduğu halde meramını anlatabilmek için hâlâ kalem ve kâğıt kullanabiliyordu; sonra Miss Moran adında (kısa boylu, becerikli, yüzünden yapmacık bir gülümseme eksik olmayan) özel bir hemşirenin gözetimine girdi; kadın büyükannene kâğıt kalem vermiyor, büyükannen hırıldayarak buna itiraz

ettikçe hemşire kâğıdı kalemi hepten esirgiyordu. Sen ve annen olup bitenleri fark edince, Moran kovuldu, ama büyükannenin sadist hemşireye karşı verdiği savaş geride kalan gücünü de tüketmişti. Sen hastayken Maupassant'dan hikâyeler okuyan, seni Radio City Müzikholü'ndeki gösterilere götüren, sana dondurmalar alan, Schrafft'ta yemek yediren o nazik, kendi halindeki kadın, Manhattan'ın Yukarı Doğu Yakası'ndaki Doctors Hospital özel hastanesinde ölüm döşeğindeydi, çok geçmeden kalem tutamayacak kadar güçsüzleşti, sonra bilincini yitirdi. İçinde kalmış son gücünü de öfke tüketiyor, onu tanınmaz hale getiren ve aralıksız hırıltılarla, kendi tükürüğünde boğulmamaya çabalayan çaresiz, yatalak bir insanın ulumalarıyla bir öfkeyi ifade etmeye çalışıyordu. Doğumu Minsk, 1895. Ölümü New York, 1968. *Hayatın sonu acıdır*. (Joseph Joubert,[30] 1754-1824)

Her şey olacağına varıyordu ve sen bunları hiç sorgulamıyordun. Yaşadığın kentte devlet okulları ve Katolik okulları vardı; sen Katolik olmadığın için devlet okullarına gittin, bunlar en azından o zamanın standartlarına göre iyi sayılan okullardı ve sonradan annenin anlattığına göre anaokuluna başlama yaşına gelince bu yüzden Irving Caddesi'ndeki eve taşınmıştınız. O okullardaki deneyimini başkalarıyla karşılaştırabileceğin bir veri yok, ama ilk yedi sınıfı Marshall Okulu'nda (anaokulu, 6. sınıf), sonraki üç yılı Güney Orange Lisesi'nde (7-9. sınıflar) ve son üçü Maplewood'daki Columbia Lisesi'nde (10-12. sınıflar) olmak üzere o eğitim sistemi içinde geçirdiğin on üç yıl boyunca bazı iyi öğretmenlerin, bazı orta karar öğretmenlerin, bir avuç dolusu olağanüstü ve insanı esinlendiren öğretmenin, bir avuç dolusu da yetersiz, kötü öğretmenin oldu; okul arkadaşların ise parlak öğrencilerden sıradan öğrencilere ve yarı geri zekâlılara kadar farklılık gösteriyordu. Bütün devlet okulları aynı durumdadır. O semtte yaşayan herkes ücretsiz olarak o okullara gidebilir ve sen de özel eğitimin başlamasından, sorunlu diye tanımlanan çocuklar için ayrı okullar kurulmadan önceki dönemde yetiştiğin için, sınıf arkadaşlarının bazıları fiziksel engelliydi. Anımsadığın kadarıyla tekerlekli sandalyeyle okula gelen yoktu, ama çarpık vücutlu, kambur oğlan, bir kolu olmayan (omzundan parmaksız bir kol parçası sarkan) kız, salyası gömleğinin

önünden aşağı akan oğlan, cüceden az hallice boyu olan kız hâlâ gözlerinin önünde. Şimdi o günleri düşündüğün zaman, o insanların senin eğitiminin önemli bir parçası olduğunu, yaşamında onlar olmasaydı insan olmanın anlamını yeterince kavrayamayacağını, derinlikten ve merhametten yoksun kalacağını, acının ve eksikliğin metafiziğini hiç algılayamayacağını hissediyorsun; çünkü onlar kahraman çocuklardı, kendilerine bir yer edinebilmek için ötekilerden on kat daha fazla çalışmak zorunda olan çocuklardı. Eğer yalnızca fiziksel açıdan kusursuz olan, biçimli vücutlarını olağan karşılayan senin gibi çocukların arasında yaşamış olsaydın, kahramanlığın ne demek olduğunu nasıl öğrenecektin? O yıllardaki arkadaşlarından biri tombul, atletik yapılı olmayan, gözlüklü, yok denecek kadar küçük çeneli bir oğlandı, ama diğer çocuklar keskin zekâsı, esprileri ve matematikteki başarısı yüzünden onu çok severlerdi, seni en çok etkileyen özelliği de sık rastlanmayan özverili biri olmasıydı. Yatalak bir kardeşi vardı, gelişmesini engelleyen ve kemiklerinin kolayca kırılmasına neden olan bir hastalığa yakalanmıştı, kemikleri sert bir yüzeye hafifçe değse bile hiç nedensiz kırılıyordu; birkaç kez okuldan sonra arkadaşının evine gittiğini ve sizden bir-iki yaş küçük olan kardeşinin hastane yatağında makaralara, tellere bağlı, bacakları alçıda, kafası kocaman, benzi inanılmayacak kadar solgun bir halde yatışını gördüğünü anımsıyorsun; o odada ağzını açıp tek kelime edememiştin, gergindin, belki biraz ürkmüştün; ama arkadaşının kardeşi tatlı bir çocuktu, sıcakkanlı, dost canlısı, zeki bir oğlandı; onun o yatakta yatmasını çok anlamsız, çok zalimce bulurdun ve onu her görüşünde neden senin değil de o çocuğun o gövdenin içinde hapsolmasına hangi ahmak tanrının karar verdiğini düşünürdün. Arkadaşın kardeşinin üzerine titrerdi, tanıdığın diğer kardeşler kadar yakındılar birbirlerine; özel, iki kişilik bir dünyayı, ikisinin de tutkuyla oynadıkları hayalî beyzbol oyununun egemen olduğu gizli bir evreni paylaşırlardı; zarlar ve iskambil kâğıtlarıyla oynanan, karmaşık kuralları, şaşmaz istatistikleri olan bir masa oyunuydu bu, oynadıkları her oyunun, bütün mevsimi kapsayan bütün oyunların kayıtlarını özenle tutarlardı, yıllar geçip giderken bir ya da iki ayda bir başka bir sezona geçerlerdi, hayalî oyunların sezonları peş peşe devrilirdi. 1957-58 kışında, Dodgers takımının Brooklyn’den Los Angeles’a taşınmasından kısa süre sonra bir akşam, sana telefon edip millî takım top tutucusu Roy Campanella’nın araba kazası geçirdiğini ve sağ kalabilirse bile ömrünün

sonuna kadar felçli olacağını haber veren kişinin o arkadaşın olmasındaki isabeti şimdi fark ediyorsun. Arkadaşın telefonda hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

23 Şubat: karınla tanışmanın otuzuncu yıldönümü, birlikte geçirdiğiniz ilk gecenin otuzuncu yıldönümü. İkiniz akşamüstü evden çıkıp Brooklyn Köprüsü'nü geçiyor ve Manhattan'ın aşağı taraflarında bir otele gidiyorsunuz. Belki biraz kendinizi şımartıyorsunuz, ama bu yirmi dört saati de yıldönümünüzle ilgili bir şey yapmadan geçirmek istemiyorsunuz; bir kutlama partisi vermeyi hiç düşünmediğiniz için (bir karıkoca uzun süreli beraberliklerini neden başkalarının yanında kutlamayı istesin?) otelin lokantasında karınla baş başa yemek yiyorsunuz. Yemekten sonra asansörle dokuzuncu kata çıkıp odanıza giderek bir şişe şampanya içiyorsunuz; radyoyu açmayı unutuyorsunuz, izleyebileceğiniz dört bin filmin hangileri olduğunu görmek için televizyonu açmayı unutuyorsunuz ve şampanyanızı içerken sohbet ediyorsunuz, birkaç saat boyunca konuşmaktan başka bir şey yapmıyorsunuz, geçmişten ve geride bıraktığınız otuz yıldan değil, gelecekten söz ediyorsunuz; kızınızdan, karının annesinden, şu sıralar ikinizin elindeki işlerden, önemli önemsiz pek çok şeyden söz ediyorsunuz; o açıdan bu akşamın evliliğinizin diğer akşamlarından hiç farkı yok, çünkü siz hep konuştunuz, bir bakıma beraberliğinizi tanımlayan bir özellik bu, bunca yıldır tanıştığınız gün başlayan uzun ve kesintisiz bir sohbetin içinde yaşıyorsunuz. Dışarıda yine soğuk bir kış gecesi, yine pencereleri kamçılayan dondurucu bir yağmur var; ama sen karının koynundasın, otelin yatağı sıcak, çarşaflar düzgün ve rahat, yastıklar da tam istediğin gibi kocaman.

Çeşitli maceraların ve flörtlerin oldu, ama ilkgençlik döneminde sadece iki büyük aşk yaşadın, on beş-yirmi yaş arasındaki iki fırtına, ikisi de felaketti; onları yine hüsranla biten ilk evliliğin izledi. Onuncu sınıf İngilizce dersindeki güzel İngiliz kızına âşık olduğun 1962'den itibaren, yanlış kişinin peşinden koşmak, sahip olamayacağını istemek, seni sevmeyecek ya da sevemeyecek olan kızlara gönlünü kaptırmak konusunda özel bir yeteneğin oldu. O kızlar arada bir beynine ilgi duydular, çok kısa bir süre vücudunla ilgilendiler, ama kalbin hiçbir zaman ilgilerini çekmedi. Yarı

çılgın olan o iki kız da kalbini çalıyor, seni perişan ediyor ve son derece heyecanlandırıyordu; ama onlar hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyordun. O kızları sen yarattın. Onların sorunlarını, kişisel geçmişlerini göz ardı edip hayal ettiğin kimliklerinin dışında gerçekten kim olduklarını anlayamadan onları kendi arzularının hayalî kişileri yaptın, onlar senden kaçtıkça sen daha büyük bir tutkuyla peşlerine düştün. Lisedeki kız gizlice açlık grevi yaptı ve hastanelik oldu. O sıralarda *anoreksiya* sözcüğü senin lügatinde yer almıyordu, o yüzden kızın kansere ya da (birkaç yıl önce annesinin ölümüne neden olan) lösemiye yakalandığını sandın; başka türlü nasıl olur da bir zamanlar o kadar güzel olan vücudu böylesine küçülür, iğne ipliğe dönerdi; onu hastanede ziyaret etmeye çalıştın, ama içeri almadılar, her gün kapıdan çevrildin, aşkından, korkundan aklın başından gitti, ama sonuçta kızın erkeklere göre olmadığı anlaşıldı; yirmili yaşlarının başında hayatına birkaç kez daha girdiyse de (sonuncusu kasıkbiti olayıyla bitti) aslında kızlara düşkündü, o yüzden de senin hiç şansın yoktu. İkinci hikâye üniversitenin birinci sınıfına gittiğin kış başladı; bu sefer de seni hem isteyen hem de istemeyen tutarsız bir kıza gönlünü kaptırdın; kız senden ne kadar yüz çevirirse sen bir o kadar ateşli aşkla peşinden gidiyordun. Hastalıklı bir halk ozanı ve onun vefasız sevgilisi gibiydiniz; birkaç ay sonra kız gönülsüz bir intihar girişiminde bileklerini kestikten sonra bile o bilekleri sargılı, yapmacık tebessümlü, alımlı kızı sevmeye devam ettin; sargılar açıldıktan sonra onu gebe bıraktın, kullandığın prezervatif yırtık çıkmıştı ve elinde avucunda ne varsa kürtaj için harcadın. Zalim bir anı bu, seni hâlâ geceleri uyutmayan şeylerden biri ve bebek istemediğinize karar verirken (on dokuz ve yirmi yaşında bir ana baba, olacak iş değildi) doğru yaptığınızdan emin olsan da o doğmamış çocuğu anımsamak bir işkence oluyor. Onun hep kız olacağını hayal ettin, kızıl saçlı, fişek gibi harika bir kız; doğsaydı şimdi kırk üç yaşında olacağını düşünmek sana acı veriyor; o zaman sen de bir süre önce, belki uzunca bir süre önce büyükbaba olurdun. Onun yaşamasına izin verseydin eğer.

Geçmişteki başarısızlıklarına, yanlış değerlendirmelerine, kendini ve başkalarını anlayamamana, fevri ve hatalı kararlarına, gönül meselelerinde tökezlemene bakılacak olursa, sonunda bu kadar uzun süren bir evlilik yapabilmiş olman tuhaf doğrusu. Şansının bu beklenmedik dönüşünün

nedenlerini bulmaya çalıştın, ama hiçbir zaman bunun cevabını bulamadın. Bir gece bir yabancıyla karşılaştın ve ona âşık oldun, o da sana âşık oldu. Bunu hak etmemiştin, ama hak etmemiş de değildin. Öylece oluverdi işte ve buna şans demekten başka yol yok.

En başından beri, karınla her şey farklıydı. Bu sefer karşındaki bir hayal ürünü, senin düşgücünün bir yansıması değil, gerçek bir insandı ve konuşmaya başladığınız anda, yani 92. Cadde Y adlı kültür merkezindeki şiir okuma etkinliği bitince oradaki tek ortak ahbabınız sizi birbirinizle tanıştırdıktan bir saniye sonra karın gerçek olduğunu ortaya koydu; utangaç ve çekingen olmadığı, doğruca gözlerinin içine baktığı ve ayağı yere basan biri olduğunu gösterdiği için, onu olmadığı bir şeye dönüştürmen, geçmişte öteki kadınlara yaptığın gibi onu yaratman olanaksızdı, çünkü o zaten kendi kendini yaratmıştı. Güzeldi, evet, hiç tartışmasız olağanüstü güzeldi, bir seksen iki boyunda, incecik bir sarışındı, upuzun, harika bacakları, dört yaşında bir çocuğunki kadar incecik bilekleri vardı, ömründe gördüğün en büyük küçük kişiydi ya da belki en küçük büyük insandı ve sen kusursuz kadın güzelliğini simgeleyen bir nesneye bakmıyor, yaşayan, soluk alan bir özneyle konuşuyordun. Nesne değil, özneydi, o yüzden de hayale yer yoktu. Aldatmaca olanaksızdı. İnsanın sahtesi olmayan tek niteliği zekâsıdır ve gözlerinin o güzellik karşısındaki kamaşması geçince onun çok zeki bir kadın olduğunu, hayatın boyunca tanıdığın en kafalı insanlardan biri olduğunu anladın.

Tanışmanızı izleyen haftalarda onu yavaş yavaş tanıdıkça, hemen hemen bütün önemli konularda aynı görüşte olduğunuzu keşfettin. Siyasi görüşleriniz aynıydı, sevdiğiniz kitapların çoğu aynıydı ve hayattaki beklentileriniz de birbirine benziyordu: Aşk, iş ve çocuklar, ama para, mal mülk listenin çok aşağılarındaydı. Neyse ki kişilikleriniz benzemiyordu. O senden daha çok gülüyordu, senden daha serbest, daha dışadönüktü, senden daha sıcakkanlıydı, yine de işin temeline indiğin, birleştiğiniz asgari müşterek zeminine baktığın zaman kendinin bir kopyasını bulmuşsun gibi geliyordu, ama senden çok daha fazla gelişmiş, senin içinde hapsettiklerini çok daha iyi ifade edebilen, çok daha makul, çok daha aklı başında bir

kopya. Onu delicesine seviyordun ve ömründe ilk kez delicesine sevdiğin insan da seni delicesine seviyordu. Bambaşka dünyalardan gelmiştiniz, Minnesotalı Luteryen bir genç kız ve New Yorklu genç sayılmayacak bir Yahudi; ama otuz yıl önce 23 Şubat'ta tesadüfen karşılaşmanızdan sadece iki buçuk ay sonra birlikte yaşamaya karar verdiniz. O güne kadar kadınlarla ilgili bütün kararların yanlış karardı, ama bu seferki değildi.

Tanıştığınızda karın doktora öğrencisi ve şairdi, beraberliğinizin ilk beş yılında onun yıllık ödevini tamamlamasını, sözlü sınavlarına hazırlanıp geçmesini, sonra da zorlu bir uğraş olan tezini (Dickens'ın yapıtlarında dil ve kimlik) yazmasını izledin. O arada bir şiir kitabı yayımladı ve evliliğinizin ilk döneminde para sıkıntısı çektiğiniz için birkaç farklı işte çalıştı, Zone Books Yayınevi'nin yayımladığı üç ciltlik bir antolojiyi yayına hazırladı, birinin Jacques Lacan hakkındaki doktora tezini gizlice düzeltip yeniden yazdı ve en çok da öğretmenlik yaptı. İlk öğrencileri, bir sigorta şirketinin, hızlandırılmış İngilizce grameri ve yorumlama kursuna katılıp terfi etme şanslarını yükseltmek isteyen, hevesli, hırslı alt düzey elemanlarıydı. Karın haftada iki kez öğrencileriyle ilgili kimi eğlenceli, kimi dokunaklı hikâyelerle gelirdi eve; en iyi anımsadığın da bitirme sınavında yapılan bir gaftı. Karın kursun ortalarındaki bir derste çeşitli ifade biçimlerinden söz etmiş, bunların arasında da dile getirilmesi itici olan şeyleri dolaylı anlatmak anlamındaki örtmece ya da edebikelam kavramını anlatmış. Örtmeceye örnek olarak da *ölmek* yerine *hayatını kaybetmek* sözünü göstermiş. Bitirme sınavında öğrencilerine *örtmece* sözcüğünün tanımını yapmalarını söylemiş; derslere fazla ilgi göstermeyen, biraz aklı kıt bir öğrenci, "Örtmece *ölmek* anlamına gelir," cevabını vermiş. Karın sigorta şirketinden sonra üç yıl yardımcı öğretmenlik yaptığı Queens Yüksekokulu'na geçti; yorucu bir işti, parası azdı; her sömestr İngilizceyi geliştirme ve İngilizce kompozisyon konulu iki ders veriyordu, sınıflar yirmi beşer kişilikti, haftada elli ödev düzeltiyor, her sömestr her öğrenciyle üç özel mülakat yapıyor, Cobble Hill'den Flushing'e gitmek için sabahın altısında evden çıkıp iki metro, bir otobüs değiştirerek iki saat yol yapıyor, dönüşte de iki saat harcıyordu, bütün bunları yılda ikramiyesiz sekiz bin dolar ücret için yapıyordu. O uzun çalışma günleri onu yoruyordu, sadece yaptığı iş ve yolculuk yüzünden değil, Queens'deki okulda hızlı titreşimi

migreni olanlarda başağrısına yol açan floresan ampullerinin altında saatlerce kalmak da onu zorluyordu; çünkü çocukluğundan beri migreni vardı ve gözlerinin altında mor halkalar, başını çatlatacakmış gibi bir ağrı olmadan eve döndüğü akşamlar çok enderdi. Tezi yavaş ilerliyordu, haftalık programı yoğun bir araştırma ve yazma sürecine fırsat vermeyecek kadar bölük pörçüktü; neyse ki birdenbire para durumunuz, onu öğretmenlikten vazgeçirmeye ikna edecek kadar düzeldi ve karın serbest kalınca Dickens tezini altı ayda tamamladı. Asıl sorun tezini bitirmeye neden böylesine kararlı oluşuydu. Başlangıçta doktora yapmanın bir anlamı vardı; bekâr bir kadın, hele zengin olmayan bir aileden geliyorsa, çalışmak zorundaydı ve karın yazmaya hevesli olduğu halde yazarak geçinebileceğine güvenemiyor, o yüzden profesör olmak istiyordu. Oysa artık işler değişmişti. Evlenmişti, para sıkıntısı giderek sorun olmaktan çıkıyordu, artık akademik bir görev almayı düşünmüyordu, ama yine de dişini tırnağına takıp doktorasını bitirmeye çabalıyordu. Buna niçin bu kadar önem verdiğini defalarca sordun; verdiği çeşitli yanıtlar o zamanki kimliğinin ve şimdiki kimliğinin de can damarıydı. Birincisi, başladığı bir işi yarıda bırakmak istemiyordu. Bu, bir direnme ve onur sorunuydu. İkincisi, kadın olduğu için bunu yapıyordu. Senin birinci yılın sonunda doktora yapmaktan vazgeçmende bir sakınca yoktu, sen erkektin ve dünyayı erkekler yönetiyordu, ama doktor unvanını almış bir kadın erkekler dünyasında biraz saygı görebilirdi, o unvana sahip olmayan bir kadın kadar hor görülmezdi. Üçüncüsü, bu çalışmayı seviyordu. Yoğun araştırmaların zorlu çalışması ve disiplini kafasını geliştirmiş, onu daha iyi ve daha incelikli düşünebilen biri yapmıştı ve gelecekte zamanının çoğunu roman yazarak geçirecekse (ilk romanını yazmaya başlamıştı bile), doktorasını verdikten sonra da entelektüel yaşamından vazgeçmeye niyeti yoktu. Bu konuşmaları yapalı yirmi beş yıldan fazla oldu, ama sanki daha o zamandan geleceği sezmeye ve kendisini nelerin beklediğini görmeye başlamıştı. O günden bu güne beş roman yayımladı, altıncısını yazıyor, o arada çoğu edebiyat, sanat, kültür, politika, filmler, günlük yaşam, moda, nörobilim, psikanaliz, algı felsefesi, belleğin fenomenolojisi gibi çok farklı konulardaki düzinelerle makaleyi ve denemeyi içeren kurgusal olmayan dört kitap daha yazdı. 1978'de Columbia'ya İngilizce yüksek lisans öğrenimi için giren yüz öğrenciden biriydi. Yedi yıl sonra öğrenimini tamamlayabilen sadece üç kişiden biri oldu.

Karınla evlenmekle onun ailesiyle de evlenmiş oldun, ailesi hâlâ karının doğup büyüdüğü evde yaşadığı için bir başka âlem yavaş yavaş dolaşım sistemine yerleşti: Minnesota, Yukarı Orta Batı kırsal dünyasının en kuzeydeki eyaleti. Sandığın gibi göz alabildiğine yayılan bir ova değildi burası, alçak dorukların ve eğimli çukurların dalga dalga uzandığı bir yerdi; dağlar, tepeler yoktu, ama uzaklarda dağları, tepeleri andıran bulutlar vardı, o yanıltıcı bulut kümeleri, o bembeyaz buhar kütlesi, millerce uzunluğundaki inişli çıkışlı toprakların tekdüzeliğini yumuşatır, bulutsuz günlerde kabayonca tarlaları, ufka, muazzam büyüklükte, sonsuz bir gökyüzünün, senin ayakparmaklarına değecek kadar büyük gökkubbenin altındaki o çok uzak ve çok alçak ufuk çizgisine uzanır. Yeryüzündeki en soğuk kışlar, ardından kavurucu, rutubetli yazlar, milyonlarca sivrisinekle üzerine çöken yakıcı sıcak; öyle çok sivrisinek vardır ki, üzerinde bu intihar uçaklarına benzer yaratıkların resmi ve *Minnesota-Eyalet Amblemi Kuş* yazısı olan tişörtler satılır. 1981 yazında iki ay kalmak üzere oraya ilk gidişinde, yirminci yüzyıl Fransız şiiri antolojinin kırk küsur sayfalık uzun önsözünü yazıyordun, müstakbel eşinin ailesi sizin tatiliniz sırasında orada olmadığı için müstakbel kayınpederinin St. Olaf Üniversitesi Kampüsü'ndeki ofisinde çalışıyor, Viking miğferleriyle süslü odada Apollinaire, Reverdy, Breton hakkında paragraflar döşeniyordun; okul binalarından bazıları Hıristiyan Eğitmenler Yıllık Konferansı için kiralanınca her sabah arabayla gittiğin o neredeyse bomboş kampüs bir haftalığına birden canlanıverdi, sabah arabanı park ederken yanından yürüyüp geçen eğitmenleri, asker tıraşlı saçları, şiş göbekleri, Bermuda şortlarıyla birbirlerine tıpa tıp benzeyen o yüzlerce kişiyi seyretmek hoşuna gidiyor; sonra Norveç Bölümü'ndeki odana çıkıp Fransız şairleri hakkında birkaç sayfa daha yazıyordun. Kendini "İneklerin, Üniversitelerin ve Hoşnutluğun Yuvası" sloganıyla tanıtan Northfield'deydin, burası yaklaşık sekiz bin nüfuslu bir kasabaydı, Jesse James ve çetesinin bir silahlı soygun girişiminde öldürüldüğü yer olarak nam salmıştı (Division Caddesi'ndeki bankanın duvarlarında hâlâ mermi delikleri vardı); o civarda en sevdiğin yer de 19 numaralı karayolu üzerindeki Malt-O-Meal fabrikasıydı, kayınpederinin eviyle kasabanın merkezi arasındaki yolun tam ortasında yer alan bu fabrikanın uzun bacalarından o esmer irmikli kahvaltılık gevreğin

reçetesinde kullanılan fındık kokulu taneciklerin beyaz dumanları yükselirdi; o yaz bir öğle sonrası karınla birlikte tren yolunun birkaç yüz metre berisinde durup ağır ağır ilerleyen bir trenin geçişini seyrettin, gördüğün en uzun katardı bu, yüz elli-iki yüz yük vagonu vardı, ama vagonları sayacak vaktin olmadı, çünkü karınla New York'a döndüğünüzde arayacağınız evi konuşuyordun, evlilik meselesi, sadece aynı çatı altında beraber yaşamak değil, nikâhla da birbirinize bağlanmak konusu ilk kez işte orada gündeme geldi; karın bunu istiyor, bunda ısrar ediyordu, sen ise bir daha evlenmemeye karar vermiş olduğun halde, eğer onun istediği buysa tabii seve seve evleneceğini söyledin; çünkü o ne isterse senin de aynı şeyi isteyeceğini bilecek kadar uzun süredir seviyordun onu. İşte o yüzden o yaz çevrendeki her şeyi büyük bir dikkatle izledin; çünkü orası karının çocukluğunu ve genç kızlığını geçirdiği yerdi, çevrenin manzarasını ayrıntılarıyla incelersen onu daha iyi tanıyacağını, daha iyi anlayacağını hissediyordun; birer birer annesini, babasını, kendinden küçük üç kız kardeşini tanıdıkça ailesini de iyice anladın, bu da onu daha iyi tanımana, ayağını bastığı toprağın sağlamlığını hissetmene yardımcı oldu; çünkü bu, senin yetiştiğin parçalanmış, gelip geçici aile ortamı gibi değil, sağlam, güçlü bir aileydi ve çok geçmeden sen de onlardan biri oldun, sonsuz şansın sayesinde onun ailesi artık senin de ailen oldu.

Sonra kış gezileri, yeni yıl buluşmaları başladı; buz tutmuş, çıt çıkmayan, rüzgârın gövdene bıçak gibi saplandığı, sabahları mutfak penceresinden termometreye bakınca kırmızı cıvanın eksi yirmi, eksi otuz gibi insan yaşamına hiç de dostça olmayan noktalara indiğini gördüğün bir haftalık, on günlük geziler; iklimi böyle olan bir yerde insanların nasıl yaşayabildiğini merak ederdin, tepeden tırnağa buffalo derilerine sarınmış Sioux aileleri, tundraya benzeyen bu düzlüklerde donarak ölen ilk göçmen aileleri gelirdi gözlerinin önüne. Hiçbir soğuk oranın soğuğu gibi olamaz, kapıdan dışarı adımını attığın anda yüzündeki kasları geren, tenini yumruklayan, tenini ısıran, damarlarındaki kanı donduran akıl almaz bir soğuk; ama bir seferinde, çok eski olmayan bir tarihte kuzey ışıklarını seyretmek için bütün aile karanlıkta dışarı çıktınız, kuzey ışıklarını ömründe yalnızca bir kez orada gördün, unutulmaz, akla hayale sığmaz bir görüntüydü, buz gibi soğukta durup elektrik yeşili gökyüzünü, gecenin siyah duvarına çarpan

parlak yeşil gökyüzünü seyrettin, ömrün boyunca o görüntünün soluk kesen görkeminin yanına yaklaşabilen hiçbir şey görmemiştin. Başka gecelerde, havanın bulutsuz, açık olduğu gecelerde gökyüzü ufkun bir ucundan diğer ucuna kadar yıldızlarla dolar, başka yerlerde gördüğünden çok daha fazla yıldız olur, yukarılarda yoğun gölcükler gibi, beyaz bir yulaf lapası gibi kaynaşıp birleşecek kadar çok yıldız vardır; ardından beyaz sabahlar, beyaz ikindiler, kar gelir; kar durmaksızın yağarak çocukluğunda annenin arka bahçesindeki ayçiçeği gibi yükselip dizlerine, beline kadar çıkar, başka yerlerde gördüğünden çok daha fazla kar olur; şimdi birdenbire doksanların ortalarında, her yıl olduğu gibi karın ve kızınla Noel için gittiğin Minnesota' da yaşadığın bir ânı yeniden yaşıyorsun; yoğun kar fırtınası olan bir gece direksiyondasın, karının kız kardeşlerinden birinin Minnesota'daki evinden annesiyle babasının kırk mil kadar uzakta, Northfield'deki evine gidiyorsunuz. Arka koltukta üç kuşaktan kadın oturuyor (kayınvaliden, karın ve kızın), önde, sağındaki koltukta, pek çok yönden baban gibi mesafeli ve içine kapanık olsa da en büyük kızıyla yaptığın evlilik yıllarında sana hep iyi davranmış olan kayınpederin var; o da baban da zor koşullarda, yoksulluk içinde büyümüşler, üstelik kayınpederin genç bir piyade eri olarak İkinci Dünya Savaşı'na da katılmak zorunda kalmış (Luzon Savaşı, Filipinler, Yeni Gine'nin balta girmemiş ormanları), ama sen ömrün boyunca içine kapanık insanlarla iletişim kurma sanatının ustası oldun ve kayınpederin bazen babana benzese bile onun daha sıcakkanlı, daha sevecen olduğunu, onunla babanla hiç olmadığı kadar yakınlık kurabildiğini, insan soyunun insana daha yaraşır bir üyesi olduğunu seziyorsun. Sen o tarihte kırk altı-kırk yedi yaşlarında, kusursuz fiziksel yapıda, orta yaşlarının ortasında hâlâ gençlik dolu birisin ve daha henüz *iyi şoför* olarak bilindiğin için arka kanepedeki hatunlar takımı, onları Northfield'deki eve kazasız belasız götüreceğine inanıyor, sana güvendikleri için de fırtınanın potansiyel tehlikeleri yüzünden telaşa kapılmıyorlar. Yol boyunca üçü de neşeli neşeli çeşitli şeylerden söz ediyor, yaz ortasında ılık bir geceymiş gibi davranıyorlar; oysa arabayı çalıştırıp baldızının evinin önünden hareket ettiğin anda, sen de kayınpederin de bir cehennem yolculuğu yapacağınızı, hava koşullarının olabilecek en beter noktada olduğunu biliyorsunuz. Otoyola çıkıp I-35 karayolunda güneye doğru ilerlemeye başladığınızda, kar ön cama vuruyor, silecekler son hızla çalıştığı halde, silecek devrini tamamladığı anda kar camda birikmeye

başladığı için neredeyse hiçbir şey göremiyorsun. Otoyolda hiç lamba yok, ama karşı şeritten size doğru gelen arabaların farları, ön cama düşen karı aydınlatıyor ve gördüğün şey kar olmaktan çıkıp kovadan boşalırcasına inen köreltici, minik ışıklara dönüşüyor. En kötüsü de yol kaygan, bir paten alanı kadar düz ve buzlu, saatte on-on beş milden hızlı gidecek olsan yol lastiklerin dişlerini yer ve freni işe yaramaz duruma getirir. Her elli ya da yüz metrede bir, sağında ve solunda kayıp yoldan çıkmış, dağın yamacına ya da uçurumun kenarına yuvarlanmış arabalar görüyorsun. Ömrü Minnesota'da geçmiş olan kayınpederin, böyle fırtınalarda araba kullanmanın tehlikelerini çok iyi biliyor ve sen arabayı milim milim ilerletirken dikkatini bir an senden ayırmıyor, ikinci pilot koltuğunda ön cama inen karların arasından yolu gözlüyor, virajlara yaklaşırken seni uyarıyor, senin serinkanlı ve dikkatli olmanı sağlıyor, kafasının, gövdesindeki kasların içinde seninle birlikte arabayı sürüyor ve seninle eski asker önde, kadınlar arkada, normalde otuz-kırk dakika sürecek olan yolu iki saatte alıp sonunda Northfield'deki eve varıyorsunuz, içeri girdiğinizde kadınlar hâlâ konuşup gülüşüyorlar, ama kendi sinirleri de gerildiği için bu yolculuğun senin sinirlerini ne kadar gerdiğini iyi bilen kayınpederin sırtını sıvazlayıp sana göz kırpıyor. Yaşlı çavuş, üniformasını askıya astıktan elli yıl sonra sana selam veriyor.

1981'den kayınpederinin 2004'teki ölümüne kadar her yıl Northfield, Minnesota'da Noel yemeği; kayınpederin ölünce aile evi satıldı, kayınvaliden bir apartmana taşındı ve gelenek yeni koşullara uyacak biçimde değiştirildi. Ama çeyrek yüzyıla yakın bir süre Noel yemeği en ufak ayrıntısına kadar aynı biçimde sürdü, hiçbir öğesi bir önceki yıldan farklı olmadı; ilk kez 1981'de yedi kişi olarak –kayınvaliden, kayınpederin, karın, onun üç kızkardeşi ve sen– oturduğun masa, yıllar birbirine akıp giderken kalabalıklaştı, karının kardeşleri evlenip çoluk çocuk sahibi oldular ve o çeyrek yüzyıllık sürenin sonunda masanın çevresinde en yaşlısından yaşlısına, gencinden en ufağına kadar değişik yaşlarda on dokuz kişi oturur oldu. Noel'in 25 Aralık sabahı ve öğle sonrasında değil, 24 Aralık gecesi kutlandığını belirtmek gerek; çünkü karının ailesi Amerika'nın göbeğinde yaşasa da, aynı zamanda bir İskandinav, bir Norveç ailesiydi ve Noel'le ilgili bütün törenler Amerika yerine, dünyanın o

kesimindeki geleneklere göre yürütülürdü. 1923'te Norveç'in güney ucundaki kasabada doğmuş olan kayınvaliden, otuzuna gelinceye kadar Atlas Okyanusu'nun karşı yakasına geçmemişti, şimdi de İngilizcesi akıcı olmakla birlikte belirgin bir Norveç aksanıyla konuşmaya devam ediyor. Gençliğinde savaşı ve Alman işgalini görmüş, on yedi yaşındayken Nazilere karşı bir protesto yürüyüşüne katıldığı için dokuz gün hapse atılmış (savaşın ilerlediği bir dönemde olsa toplama kampına gönderileceğini söyler), ağabeylerinin ikisi de yeraltı direnişinin faal üyeleriymiş (biri, üye olduğu hücre dağıtılınca Gestapo'dan kaçmak için İsveç'e sığınmış). Kayınvaliden zeki, iyi okumuş bir kadındır, büyük hayranlık ve sevgi duyduğun biridir; ama arada bir İngilizce ve Amerikan coğrafyası konusunda bocalamaları birtakım tuhaf durumlara neden olur; bunların belki de en komiği on beş-on altı yıl önce kocasıyla Boston'a giderlerken, bindikleri uçağın Boston havalimanındaki sis nedeniyle Albany, New York'a indiği zaman oldu, kayınvaliden karına telefon etti ve, "Arnavutluk'tayız! Geceyi Arnavutluk'ta geçireceğiz,"[31] diye haber verdi. Kayınpederine gelince; 1922'de Cannon Falls, Minnesota'da doğmuş üçüncü kuşak Amerikalı olduğu halde yine de sapına kadar Norveçliydi; on dokuzuncu yüzyıl yayla çocuklarının sonuncusuydu, kütüklerden yapılmış, elektriği ve suyu olmayan bir evde büyüyen bir çiftçi çocuğuydu, içinde bulunduğu kırsal topluluk öylesine dünyadan kopuk ve öylesine Norveçli göçmenler ve onların soyundan gelenlerle doluymuş ki, kayınpederin çocukluğunda ve ilkgençliğinde İngilizceden çok Norveççe konuşmuş, o yüzden de yetişkinlik ve yaşlılık döneminde dili hâlâ kayardı, kayınvalideninki kadar ağır aksanlı olmasa da, Amerikan İngilizcesini başka kimseden duymadığın ve kulağa çok hoş gelen yumuşak, melodik bir aksanla konuşurdu. Savaşta öğrenimine uzun süre ara verdikten sonra G.I. Yasası[32] sayesinde üniversiteyi bitirmiş, master yapmış, Oslo Üniversitesi'nde bir yıllık Fulbright bursu kazanmış (kayınvalidenle o zaman tanışmışlar), öğrenimini tamamlayınca Norveç dili ve edebiyatı profesörü olmuş. Yani, Minnesota'da da olsa karın Norveçli bir aile ortamında yetişti, o yüzden de Noel yemeği kesinlikle ve eksiksiz olarak Norveç törelerine uygun oluyordu. Aslında bu yemekler kayınvalidenin 1920'lerde ve 30'lardaki çocukluk yıllarında, günümüzün bolluk, bereket çağından, iki yüz çeşit kahvaltılık gevrekle seksen dört çeşit dondurmayı

bulabildiğiniz süpermarketler devrinden çok uzak günlerde Norveç'in güneyinde kendi ailesiyle birlikte yediği Noel yemeklerinin aynısıydı. Yemekler hiç değişmezdi, yirmi üç yılda mönüye ne yeni bir kap yemek eklendi ne de bir kap eksildi. Ana yemek sanılacağı gibi hindi ya da kaz veya jambon değil, hafifçe tuz ve karabiberle ovulmuş, fırında kızartılmış, sossuz ve baharatsız servis edilen domuz kaburgasıydı. Yanında haşlanmış patates, karnabahar, kırmızı lahana, Brüksel lahanası, havuç, frenküzümü ve tatlı olarak da sütlaç. Hiçbir yemek bundan daha sade ve çağdaş Amerikan anlayışında bayram yemeği diye kabul edilen yemekle bu kadar taban tabana zıt olamazdı; ama birkaç yıl önce (aynı gelenek New York'ta da sürdürülüyor) kız ve erkek yeğenler arasında bir anket yapıp Noel yemeği eskisi gibi mi olsun yoksak değişiklik yapılsın mı diye sorduğunda, hepsi bir ağızdan, "Değişiklik istemeyiz!" diye haykırdılar. Bu yemek, bir tören, bir süreklilik, bir aile bağı simgesi, açık denizde kaybolmanızı engelleyen simgesel bir çapa. İşte sen böyle bir klanla evlendin. Zeki kızın on beşindeyken aile kökenini tanımlamak için yeni bir terim uydurdu: Yah-veçli.[33] Böyle tireyle birleşen kimliğe sahip fazla kişi yoktur herhalde, ama burası Amerika ve evet, sen de karın da bir Yah-veçlinin anası babasısınız.

Çocukluğunda, en eski anılarından ergenliğin eşiğine geldiğin döneme kadar sevdiğin yemekler; kim bilir kaç bin çatal ve kaşık dolusu yemek yediğini, kaç kez yiyecekleri ısırıp yuttuğunu, sabahları portakal suyuyla başlayıp elma suyu ve greyfurt suyu ve domates suyu ve ananas suyu gibi sayısız meyve suyunu günün değişik saatlerinde kaç kez yudum yudum ya da doyasıya içtiğini merak ediyorsun; ananas suyunu bardakla içtiğin gibi, kız kardeşinle "ananas parçaları" dediğiniz buz kalıbında dondurulmuş ananas suyunu yerdiniz; bunların yanı sıra miktarını merak ettiğin içeceklerin arasında izin verdikleri zaman içtiğin meşrubatlar (Coca-Cola, *root beer*, *ginger ale*, 7Up, portakallı gazoz), bayıla bayıla içtiğin çikolatalı, arada bir de değişiklik olsun diye vanilyalı veya siyah-beyaz denilen ikisinin karışımı dondurmayla meyvelerin çırpıldığı *milkshake*'ler, sonra yazları *root beer* şamandırası denilen *root beer* ile vanilyalı dondurmanın karıştırıldığı gazlı içecek, sen vanilyalı yerine kahveli dondurmayı yeğlerdin. Her sabah kahvaltıya (mısır, pirinç, müsli, buğday, artık mutfak

dolabında ne bulursan) kâseye koyup sütle ıslattıktan sonra üzerine bir (ya da iki) çorba kaşığı toz şeker serptiğin tahıl gevrekleriyle başlardın. Ardından yumurta (çoğunlukla çırpılmış, arada bir de sahanda veya rafadan), iki dilim tereyağlı kızarmış ekmek (beyaz, tam buğday ya da çavdar), yanında domuz pastırması, jambon ya da sosis veya bir tabak yumurtalı ekmek (akçaağaç şurubuyla), çok nadiren de, ama hep severek yediğin tepeleme bir yığın krep (yine akçaağaç şurubuyla). Birkaç saat sonra iki dilim ekmek arasına konmuş öğle yemeği etleri, jambon ya da salam, tütsülenmiş et ya da İtalyan salamı, bazen bir arada jambonla sarı Amerikan peyniri, bazen sadece Amerikan peyniri ya da annenin hiç eksik olmayan ton balıklı sandviçi. Soğuk günlerde, bugünkü gibi soğuk günlerde sandviçin önünde çoğunlukla bir kâse çorba olurdu, 1950'lerin başlarında konserve tenekelerinden çıkan bu çorbalar arasında, o dönemde her Amerikalı çocuğun olduğu gibi senin de en sevdiklerin Campbell tavuklu şehriye ve Campbell domates çorbalarıydı. Hamburger ve sosis, kızarmış patates ve cips: Her perşembe sınıf arkadaşlarında birlikte gittiğin Cricklewood adındaki semt büfesinde bunları yerdiniz. (İlkokulunda kantin yoktu. Öğle yemeği için herkes evine giderdi; ama dokuz-on yaşlarındayken annen ve arkadaşlarının anneleri size bu kıyağı yaptılar: Her perşembe Cricklewood'da yirmi beş-otuz sente mal olan hamburger ve/veya sosis.) Bazen akşam yemeği, bazen ziyafet sofrası olarak adlandırılan akşam öğününde ana yemek kuzu pirzolası olduğu zaman tadına doyum olmazdı, ondan sonra öncelik sırasıyla olmaksızın en çok sevdiklerin fırında kızarmış rosto, yağda kızarmış tavuk, fırında tavuk, et yahnisi, kısık ateşte kendi suyuna pişmiş rosto, spagetti, köfte, ciğer sote, üzerine ketçap dökülmüş tavada balık filetosu. Patates eksik olmazdı, nasıl pişirilirse pişirilsin (en çok fırında pişmiş veya püre) sana müthiş damak zevki vermekten geri kalmazdı. Diğer sebzelerin hepsi haşlanmış mısırın yanında yaya kalırdı, ama o lezzet yazın son aylarıyla sınırlı olduğu için tabağındaki bezelyeleri ya da havuçları ya da yeşil fasulyeleri ya da pancarları afiyetle mideye indirirdin. Patlamış mısır, fıstık, yer fıstığı, *marshmellow*, üzüm jöleli kraker, çocukluğunun son dönemlerinde ortaya çıkan dondurulmuş yiyecekler, özellikle de tavuklu börek ve Sarah Lee'nin keki. Yaşamının bugünkü noktasında tatlılara düşkünlüğünü yitirdin, ama uzaklarda kalan çocukluk günlerine bakınca ne kadar çeşitli tatlı ve şekerleme sevip yediğine şaşıyorsun. Hepsinden çok da dondurmaya bayılırdın; ister sade

olarak kâsede servis edilsin, ister üzerine çikolata sosu konsun, ister şuruplarla tatlandırılsın, ister gazlı olsun ya da (Good Humor ve Creamsicles markalarındaki gibi) ucundaki sopadan tutulsun veya minik kürelerin (Bon Bon), dikdörtgenlerin (Frigo) ya da kubbelerin (fırınlanmış dondurmalı pasta) içinde sunulsun, dondurmanın her türlüsünü yemeye doyamazdın. Dondurma gençliğinin tütünüydü, ruhuna işleyen ve seni hep baştan çıkaran bağımlılığındı; ama pastalara da (kat kat çikolatalı! meyveli ve kremalı!) ve vanilyalıdan çikolata kaplı olanlara, içi incirli olanından marshmellowlu olanlara, arası kremalılardan çay bisküvilerine kadar kurabiyenin, bisküvinin her çeşidine de düşkündün; bu arada on iki yaşına gelmeden önce yediğin binlerce değilse bile yüzlerce şeker ve şekerlemenin sözünü etmeye bile gerek yok. Çeşit çeşit, marka marka: Milky Way, Three Musketeers, Chunky, Charleston Chews, York Mint, Junior Mint, Mars, Snickers, Baby Ruth, Milk Dud, Chuckle, Goober, Dot, Jujube, Sugar Daddy ve Tanrı bilir daha niceleri. Bu kadar şeker tükettiğin yıllarda nasıl olup da zayıf kalmayı becerdin, nasıl oldu da ergenliğe girerken gövden dışa doğru değil de yukarı doğru gelişti? Neyse ki bütün bunlar geçmişte kaldı; ama bazen, belki iki-üç yılda bir uzun bir yolculuğa çıkmadan önce havalimanında zaman öldürürken (nedense bu hep havalimanlarında oluyor), gazete almak için bir gazete ve dergi bayisine girdiğinde, o eski arzu birden seni esir alıveriyor ve yazarkasanın önünde duran şekerlemelere bakmaya başlıyorsun; eğer dükkânda Chuckles marka jelatinli şekerlemelerden varsa hemen alıyorsun. On dakikada şekerlerin beşini de yiyorsun. Kırmızı, sarı, yeşil, turuncu ve siyah.

Joubert: *Hayatın sonu acıdır*. Joubert bu sözcükleri yazmasından sonra daha bir yıl dolmadan, bugüne oranla 1815'te bayağı ihtiyar sayılabilecek altmış bir yaşındayken, hayatın sonu hakkında daha farklı ve daha dik duruşlu bir ifadeyi kaleme aldı: *İnsan (eğer becerebilirse) sevilebilir biri olarak ölmeli*. Bu cümle, özellikle de parantez içindeki sözcükler seni çok etkiledi; bu sözcüklerin az rastlanır bir duyarlılığı, özellikle de yaşlanmış, bir ayağı çukurda ve başkalarının bakımına muhtaç biri için sevilebilmenin zorluğunu kavramak gibi çok zor koşullarda edinilmiş bir anlayışı yansıttığını hissettin. *Eğer becerebilirse*. Muhtemelen insanın en büyük başarısı hayatın sonunda sevilebilir olabilmektir, o son acı olsa da olmasa

da. Ölüm döşeğini sidik ve bok ve salyayla pisletmek. Hepimizin sonu o diyorsun kendine kendine; sorun, insanın çaresiz ve düşkünken ne dereceye kadar insan kalabileceği. Yatağa son kez gireceğin gün geldiğinde neler olacağını şimdiden kestiremiyorsun, ama eğer annenle baban gibi aniden gitmeyeceksen, sevilebilir durumda olmak istiyorsun. *Eğer becerebilirsen*.

1971'de boğazına takılan balık kılçığı yüzünden soluğun kesilip neredeyse öleceğinden, 2006'da karanlık bir antrede alnını alçak bir kapı pervazına çarparak arkaya doğru sendelediğin, dengeni bulmaya çalışırken öne hamle edip eşiğe takılarak tökezlediğin ve girdiğin evin zeminine, kalın bir masa ayağının birkaç santim ötesine tepeüstü çakılarak ölümden döndüğünden söz etmeyi de unutmamalısın. Dünyanın her ülkesinde, her gün insanlar buna benzer biçimde düşerek ölüyorlar. Örneğin arkadaşının amcası, hani on dokuz yıl kadar önce öyküsünü yazdığın (*Kırmızı Defter, 3. Hikâye*), İkinci Dünya Savaşı'nda partizan olarak Nazilere karşı savaşırken mermi yaralarını ve çeşitli tehlikeleri sağ salim atlatan, şaşırtıcı bir serinkanlılık ve düzenle kesin bir ölümden ve/veya sakatlıktan kurtulan o genç adam savaştan sonra Chicago' ya yerleşti, gençliğindeki savaş alanlarından ve havada uçan güllelerden ve patlayan mayınlardan uzakta, Amerika'nın barış sonrası huzuru ve sükûneti içinde yaşarken bir gece tuvalete gitmek için yatağından kalktı, karanlıkta oturma odasında bir eşyaya takılıp düştü ve başını kalın bir masa ayağına çarparak öldü. Saçma bir ölüm, anlamsız bir ölüm, beş yıl önce düştüğünde başın birkaç santim sola çarpsa senin de başına gelebilecek olan bir ölüm; insanların ne saçma biçimlerde – merdivenden yuvarlanarak, portatif merdivenden ayağı kayıp düşerek, kazara boğularak, araba altında kalarak, serseri kurşunlardan, banyo küvetine düşen radyo yüzünden elektrik çarpmasından– sonlarının geldiğini düşününce, her yaşam sürecinde defalarca ölümle burun buruna gelinebileceği ve senin yaşına ulaşabilmiş herkesin birtakım saçma, anlamsız ölümlerden kılpayıyla kurtulmuş olduğu sonucuna varıyorsun. Hepsi de *sıradan bir yaşam* diyeceğin süreçte oluyor. Milyonlarca kişinin çok daha kötü sonlarla karşılaştıklarını, sıradan bir yaşam sürme lüksüne sahip olmadıklarını söylemeye bile gerek yok, örneğin savaştaki askerler, savaşta ölen siviller, totaliter yönetimlerin katlettiği kurbanlar ve sel, deprem, kasırga, salgın hastalık gibi doğal afetlerde yok olup gidenler. Ama

felaketlerden sağ kurtulmayı başaranlar da, bu felaketlere uğramamış bizler kadar günlük yaşamdaki görünmez kazaların kurbanı olabiliyor; tıpkı savaşta ölümden kurtulan, ama bir gece Chicago'daki evinde tuvalete giderken ölen arkadaşının amcası gibi. 1971'de kılçık gırtlağının dibine takıldı. Halibut[34] balığının filetosunun çıkarıldığını düşündüğün için kılçık olacağı hiç aklına gelmedi, ama birden yutkunurken canın yanmaya başladı, gırtlağında bir şey *vardı* ve su içmek, ekmek yemek, kılçığı elinle çıkarmak gibi geleneksel çözümlerin hiçbiri işe yaramadı. Kılçık gırtlağının çok aşağısına inmişti ve yemek borunun iki yanındaki deriyi de delecek kadar uzun ve kalındı; öksürerek çıkarmayı denediğin her sefer, tükürüğünün kanlı olduğunu gördün. Aylardan nisan ya da mayıstı, iki-iki buçuk aydır Paris'teydin, kılçığı kendi başına çıkaramayacağın anlaşılınca kız arkadaşınla birlikte Jacques Mawas Sokağı'ndaki evden çıkıp en yakındaki sağlık kurumu olan Boucicaut Hastanesi'ne gittin. Saat akşamın sekizi ya da dokuzuydu, hemşireler ne yapacaklarını bilemediler. Boğazını uyuşturmak için ilaç sıktılar, seninle çene çaldılar, gülüştüler, ama kılçık erişilemeyecek kadar derinde olduğu için çıkartılamadı. Sonunda saat on bir sularında acil servisin gece nöbetçisi olan doktor geldi, Meyer adında genç bir adamdı; demek bir zamanlar kör piyano akortçusunun oturduğu mahallede senden başka bir İsrailli daha vardı, senden olsa olsa dört-beş yaş büyük olan bu genç doktor çıka çıka kulak, burun, boğaz uzmanı çıkmaz mı. İlk muayenede kanlı tükürüğünü görünce, onu izlemeni ve avlunun karşı tarafında, hastanenin diğer bir binasındaki kendi servisine gitmenizi söyledi. Bir sandalyeye oturdun, o da bir sandalyeye oturdu, sonra içinde otuz-kırk pense bulunan büyük bir deri çantayı açtı, akla gelebilecek her boyda, her biçimde etkileyici görünüşü olan parlak gümüş rengi aletlerdi bunlar, kimi düz uçlu, kimi kıvrık uçlu, kimi çengel uçlu, kimi burgu uçlu, kimi spiral uçlu, kimi kısa kimi uzun penslerdi, kimi de öyle karmaşık ve garip görünüşlüydü ki, insanın boğazından nasıl geçebileceklerini aklın almadı. Doktor ağzını açmanı söyledi ve çeşitli pensleri birer birer usulca gırtlağına soktu, o kadar derine indi ki her pensi çıkarışında öğürüp kan tükürdün. Sabırlı ol, dişini sık, önünde sonunda yakalayacağız, dedi; on beşinci denemede en büyük penslerden birini, ucu kocaman pala gibi kıvrık olan bir baba pensi kullanarak kılçığa ulaştı, sıkıca yakaladı, yavaş yavaş kaldırarak boğazından geçirip dışarı çıkardı. Hem memnun hem şaşkın bir

hali vardı. İşi başardığına memnundu, sekiz-on santim uzunluğundaki kılçığın boyunu görünce de afallamıştı. Sen de en az onun kadar afalladın. Bu kadar büyük bir şeyi nasıl yutabildim, diye soruyordun kendine. Kılçığı, bir Eskimo dikiş iğnesine, korse balinasına, zehirli bir oka benzettin. Doktor Meyer, karşında tuttuğu kılçığa bakarak, "Şansınız varmış," dedi, "bu sizi kolayca öldürebilirdi."

1 Şubat gecesinden beri doğru dürüst kar yağmadı, ama çok az güneşli, çok yağmurlu, çok rüzgârlı buz gibi bir ay, her gün odanda çöreklenip bu günlüğü yazıyorsun, kışı böyle geçiriyorsun, artık marta girdiniz, ama ocaktaki, şubattaki kış soğuğu hâlâ sürüyor; yine de her sabah dışarı çıkıp bahçeyi inceliyorsun, bir renk belirtisi, topraktan uç verecek bir çiğdem yaprağı, bir altınçağının ilk sarı tomurcuğunu arıyorsun, ama şu âna kadar hiç haber yok, bu yıl bahar geç gelecek ve sen ilk narbülbülünü aramaya başlayıncaya kadar daha kaç hafta geçeceğini merak ediyorsun.

Seni dansçılar kurtardı. Aralık 1978'deki o akşam *seni evrendeki bir yarıktan öteki tarafa geçiren o yakıcı, tanrısal berraklık ânını* yaşamanı sağlayan ve yeniden başlayabilmene izin verip seni yeniden hayata döndüren onlar oldu. Hareket halindeki bedenler, boşluktaki bedenler, boş, engelsiz havada sıçrayan ve dönen bedenler, Manhattan'daki bir lisenin spor salonunda sekiz dansçı, dört erkek, dört kadın, hepsi de genç, yirmili yaşlarının başlarındaki sekiz dansçı, sen koreografın yeni yapıtının açık provasını izlemek üzere, onun bir düzine kadar tanıdığıyla birlikte tribünde oturuyorsun. Seni 1965'te Avrupa'ya götüren öğrenci gemisinde tanıştığın, şimdi de New York'taki en eski dostun olan ressam David Reed davet etti, koreograf Nina W. ile gönül ilişkisi olduğu için çağırmıştı seni; Nina'yı yakından tanımıyordun, David'le olan ilişkisi de uzun sürmedi, ama yanlış hatırlamadıysan kadının Merce Cunningham kumpanyasında dansçı olarak mesleğe başladığını sanıyordun, şimdi çalışmalarını koreografiye odakladıktan sonra da yapıtlarında Cunningham'ınkilere benzer bir yan vardı: güçlü, içten gelen, önceden kestirilemeyen hareketler. O dönem yaşamının en karanlık anıydı. Otuz bir yaşındaydın, ilk evliliğin yeni bitmişti, on sekiz aylık bir oğlun vardı ve düzenli bir işin de, paran da

yoktu; kıt kanaat geçimini serbest çevirmen ve dünyada bilemediniz yüz okuyucuya ulaşmış üç kitaplı bir şair olarak sağlamaya çabalıyordun; *Harper's* dergisine, *New York Review of Books*'a ve daha başka dergilere yazdığın eleştirilerle gelirini biraz olsun artırmaya uğraşıyordun; bir önceki yaz biraz para kazanmak için takma adla yazdığın (ve henüz bir yayıncı bulamadığın) polisiye romanın dışında kitap çalışmaların durmuştu, tıkanmıştın, sıkışmıştın, bunalmıştın, kafan karışıktı, şiir yazmayalı bir yıldan fazla olmuştu ve yavaş yavaş bir daha hiç yazamayacağını düşünmeye başlıyordun. Otuz iki yıl önce Nina W.nin açık provasını izlemek üzere lisenin spor salonuna gittiğin o kış akşamı işte bu durumdaydın. Dans konusunda hiçbir şey bilmiyordun, hâlâ da bilmiyorsun, ama iyi bir dansı seyrettiğin zaman içinde dalga dalga mutluluk kabarır; o akşam David'in yanındaki yerini alırken, o sırada Nina W.nin çalışma tarzını bilmediğin için ne tür bir beklentin olması gerektiğini de kestiremiyordun. Nina W. spor salonunun ortasında durdu ve az sayıdaki izleyicilere provanın iki farklı bölümden oluşacağını açıkladı: Yapıtın temel hareketlerini dansçılar yapacaklar, sözlü bölümü ise kendisi yorumlayacaktı. Sonra Nina W. kenara çekildi, dansçılar hareket ederek pistte dolanmaya başladılar. Dikkatini ilk çeken, gösteriye eşlik eden bir müzik olmayışıydı. Bu olasılık, yani müziğe değil, sessizliğe ayak uydurarak dans edebilme olasılığı hiç aklına gelmemişti, çünkü müziği hep dans için temel bir gereklilik, dansın ayrılmaz bir parçası olarak görmüştün; sadece dansın ritmini ve hızını belirlediği için değil, aynı zamanda izleyicide de duygusal bir ruh hali yarattığı, aksi halde tamamen soyut olabilecek gösteriye bir anlatım tutarlılığı getirdiği için de böyle düşünüyordun; oysa bu sefer yapıtın ritmini ve hızını dansçıların gövdeleri belirliyordu, sen buna alıştıkça müziğin eksikliğinin bir yaratıcılık kattığını gördün, çünkü dansçılar müziği kafalarının içinde duyuyorlardı, ritmi kafalarının içinde işitiyorlar, duyulamayan şeyi duyuyorlardı ve bu sekiz genç insan iyi dansçı, daha doğrusu harika dansçı oldukları için çok geçmeden sen de o ritmi kafanın içinde duymaya başladın. Hiç ses yoktu, spor salonunun ahşap zeminine çarpan çıplak ayakların sesinden başka ses yoktu. Dansçıların hareketlerinin ayrıntılarını şimdi anımsamıyorsun, ama sıçrayışları, dönüşleri, düşüşleri, kaymaları, kıvrılan kolları ve yere doğru düşen kolları, öne fırlatılan ve koşan bacakları, birbirine değen ve sonra değmeyen gövdeleri kafanın içinde görüyorsun; dansçıların zarafetinden ve

atletik ustalıklarından etkilendin, o hareket halindeki gövdeleri görmek seni kendi içindeki daha önce bilmediğin bir yere götürüyor gibiydi ve yavaş yavaş içinde bir şeyin kabardığını, neşe ve mutluluğun gövdende yükselip başına kadar çıktığını hissettin; bu, fiziksel olduğu kadar zihinsel bir mutluluk, durmaksızın her yanına yayılan bir keyifti. Altı-yedi dakika sonra dansçılar durdular. Nina W. öne çıkıp seyircilere az önce izlediklerinin ne olduğunu açıklamaya başladı; o konuştukça, dansın hareketlerini ve tarzını anlatabilmek için ne kadar içten ve coşkulu konuşuyorsa, sen bir o kadar az anlıyordun söylediklerini. Anlayamamanın nedeni, kadının bilmediğin teknik terimler kullanması değildi, çok daha temel bir gerçek vardı, sözcükler tamamen gereksizdi, az önce izlediğin sözsüz performansı anlatmak için kelimeler kifayetsizdi, çünkü hiçbir sözcük dansçıların yaptıklarını tam anlamıyla ve çarpıcı fizikselliğiyle aktaramazdı. Sonra Nina W. kenara çekildi, dansçılar yeniden hareket etmeye başladılar ve senin içini dansa ara vermeden önce duyduğun aynı mutlulukla doldurdular. Beş-altı dakika sonra tekrar durdular, Nina W. konuşmak üzere bir kez daha öne çıktı, bir kez daha izlediğin güzelliğin yüzde birini bile aktarmayı başaramadı, bu böylece bir saat daha sürdü, dansçılarla koreograf dönüşümlü olarak ortaya çıktılar; hareket eden bedenleri sözcükler izledi, güzelliğin ardından anlamsız sesler geldi, mutluluk ve keyfin peşini can sıkıntısı kovaladı; öyle bir an geldi ki, içinde bir şey açılmaya başladı, dünya ile söz arasındaki uçurumdan, insan hayatını hayatı kavrayabilme ve ifade edebilme yeteneğimizden ayıran uçurumdan aşağı yuvarlandığını hissettin ve daha hâlâ anlayamadığın nedenlerle bu bomboş, sınırsız havanın içinden aşağıya düşüvermek seni bir özgürlük ve mutluluk duygusuyla doldurdu, gösteri bittiğinde artık o eski tıkanmışlık, sıkışmışlık duygusundan eser kalmamıştı, son bir yıldır üzerine çökmüş olan kuşkulardan kurtulmuştun. Dutchess ilçesindeki evine, evliliğinin bittiği günden beri yattığın alt kattaki atölyeye döndün ve ertesi gün yazmaya başladın, tam üç hafta türü belirsiz bir metin üzerinde çalıştın, şiir de değildi, düzyazı da, Manhattan'daki lisenin spor salonunda dansçıların dansını ve koreografın konuşmasını izlerken gördüklerini ve hissettiklerini anlatmaya çalışıyordun, önce sayısız sayfa doldurdun, sonra onları ayıklayıp sekiz sayfada topladın; o, senin bir yazar olarak ikinci kez dünyaya gelişindeki ilk yapıttı, o zamandan bu yana yazdığın her şeye açılan köprüydü, yazıyı yoğun kar yağışlı bir cumartesi gecesi sabaha karşı

saat ikide bitirdin, çıt çıkmayan evde uyanık olan tek insandın; o geceyle ilgili, hâlâ aklından çıkaramadığın en korkunç şey, sen *Beyaz Boşluklar* adını vereceğin yazını bitirdiğin sırada, babanın sevgilisinin kollarında can vermesiydi. Kaderin ürkütücü trigonometrisi. Sen tam hayata dönerken, babanın hayatı sona eriyordu.

Senin yaptığın işi yapmak için yürümek şarttır. Sözcükleri aklına getiren, kafanda yazarken sözcüklerin ritmini işitmene yardımcı olan şey, yürüyüştür. Bir ayak ileriye, sonra öbür ayak ileriye, kalbinin çifte vuruşu. İki göz, iki kulak, iki kol, iki bacak, iki ayak. Bu, sonra şu. Şu, sonra bu. Yazmak gövdede başlar, gövdenin müziğidir ve sözcüklerin anlamı varsa, bazen anlamlı olabilirlerse, sözün müziği anlamların başladığı yerdir. Sözcükleri yazmak için çalışma masana oturuyorsun, ama kafanın içinde hâlâ yürüyorsun, sürekli yürüyorsun ve işittiğin şey kalbinin ritmi, kalbinin vuruşu. Mandelstam[35]: "*Komedya*'yı yazarken Dante'nin kaç çift sandalet eskittiğini merak ediyorum." Yazmak, dansın daha az gelişmiş biçimidir.

Sayfalar önce yolculuklarının dökümünü yaparken Brooklyn'le Manhattan arasındaki gidiş gelişlerinden söz etmeyi unuttun, 1980'de Kings semtine taşındığından bu yana tam otuz bir yıldır ortalama haftada üç kez kendi şehrinin içinde yol yapıyorsun, bu yolculuklar toplasan birkaç bin sefer eder, çoğu kez metroyla yeraltından gidip geliyorsun, ama pek çok kez de arabalarla, taksilerle Brooklyn Köprüsü'nü geçiyorsun, bin kere, iki bin kere, beş bin kere, kaç sefer gidip geldiğini bilmek olanaksız, ama bu gidiş gelişlerin ömrün boyunca yaptığın diğer yolculuklardan çok daha sık olduğu kesin ve her seferinde de köprünün mimarisine bir kez daha hayran oluyorsun; bu köprüyü bütün diğerlerinden ayıran özellik eski ile yeninin o göz okşayan kaynaşmasıdır, Ortaçağ gotik tarzı kemerlerdeki kalın taşlar, çelik kabloların oluşturduğu zarif örümcek ağının tam zıddıdır, yine de o kablolarla uyum içindedir; köprü bir zamanlar Kuzey Amerika'daki insan elinden çıkma en yüksek yapıydı; o katillerin New York seferinden önceki dönemde, en çok Brooklyn'den Manhattan'a geçişi severdin, hem soluna düşen limandaki Özgürlük Anıtı'nın hem de önünde uzanan şehir siluetinin, birden görüş alanına giren o kocaman binaların ve tabii onların arasında

İkiz Kuleler'in, zamanla manzaranın alışılmış bir parçası haline gelen o güzellikten yoksun Kuleler'in köprünün belirli bir noktasında aynı anda göründüğü yere gelmeyi sabırsızlıkla beklerdin; Manhattan'a yaklaşırken şehrin siluetini hâlâ hayranlıkla seyretmene karşın Kuleler yıkıldığından beri köprüden her geçişinde orada ölenleri, evinin üst katındaki kızının yatak odasından Kuleler'in yanmasını izleyişini, saldırıyı izleyen üç gün boyunca semtinizin sokaklarına yağan dumanı ve külleri, rüzgâr cuma günü Brooklyn'den öteye esmeye başlayıncaya kadar sizi evin bütün pencerelerini kapatmak zorunda bırakan o acı, solunamaz kokuyu düşünmeden edemiyorsun; aradan geçen dokuz buçuk yıl içinde haftada iki-üç kez köprüden geçmeyi sürdürdüğün halde, yolculuk hiç de eskisi gibi değil, ölüler hâlâ orada, Kuleler de öyle, belleğinde zonklayan, gökyüzünde hâlâ boş bir delik gibi varlığını sürdüren Kuleler.

Ölülerin sana seslendiğini duydun; ama sadece bir kez, yaşadığın şunca yıl içinde bir tek defa. Olmayan şeyleri varmış gibi gören insanlardan değilsin; ne gördüğünü sık sık karıştırsan da, halüsinasyona ya da gerçeği fantastik saptırmalara eğilimin yok. Aynı durum kulakların için de geçerli. Zaman zaman şehirdeki yürüyüşlerinden birinde birinin sana seslendiğini sanırsın, sana seslenen karının, kızının ya da oğlunun sesini duymuşsun gibi gelir, ama onları görmek için arkana baktığında *Paul* ya da *baba* veya *babacığım* diyenler hep başkalarına seslenenler başkalarıdır. Ne var ki, yirmi, belki de yirmi beş yıl önce, gündelik yaşantından çok farklı koşullardayken, işitsel bir halüsinasyon yaşadın, ölüler korosunun karşında çığlık atışı beş ya da on saniyeden fazla sürmediği halde o seslerin yüksekliği, canlılığı ve gücü bugün de seni şaşırtmaya devam ediyor. Almanya'daydın, hafta sonunu Hamburg'da geçiriyordun, pazar sabahı aynı zamanda Almanya'daki yayıncın olan dostun Michael Naumann, Bergen-Belsen'e[36], daha doğrusu bir zamanlar Bergen-Belsen'in olduğu yere gitmeyi önerdi. Biraz gönülsüz olsan da gitmek istedin, o kasvetli pazar sabahı neredeyse bomboş otoyolda gidişinizi anımsıyorsun, beyaz-kurşuni bir gökyüzü alabildiğine uzanan düz arazinin üzerine kapanıyordu, yolun kenarında ağaca çarpmış bir araba gördünüz, şoförün ölüsü çimenlerin üstünde yatıyordu, öylesine kıpırtısız ve bükülmüş bir haldeydi ki görür görmez öldüğünü anladın; sen ise

arabada oturmuş, Bergen-Belsen'de tifüsten, açlıktan, dayaktan ölmüş ya da kasıtlı olarak öldürülmüş binlerce, on binlerce kişiyle birlikte ölen Anne Frank'ı ve ablası Margot'yu düşünüyordun. Arabanın sağ ön koltuğunda otururken ölüm kamplarıyla ilgili izlediğin düzinelerle film ve haber programı kafanın içinde dönüyordu, Michael'la birlikte gideceğiniz yere yaklaştıkça giderek huzursuzluk duymaya, içine kapanmaya başladın. Kamptan geriye hiçbir şey kalmamıştı. Binalar yerle bir edilmiş, barakalar sökülüp götürülmüş, dikenli teller yok olmuştu; artık orada sadece ufak bir müze, poster boyutunda siyah-beyaz fotoğraflarla, açıklayıcı metinlerle dolu tek katlı bir bina vardı, kasvetli bir yerdi, ürkütücü bir yerdi, ama öylesine çıplak ve sterildi ki oranın savaştaki halini hayal edemiyordun. Ölülerin varlığını, dikenli tellerle çevrilmiş o kâbus köyüne yığılmış binlerce insanın duyduğu dehşeti hissedemiyordun; Michael'la birlikte müzede dolaşırken (anımsadığın kadarıyla orada sizden başka kimse yoktu), barbarlığın mimarisinin neye benzediğini bütün dünya görebilsin diye keşke kampı olduğu gibi bıraksalardı, diye düşündün. Sonra dışarıya çıkıp eskiden ölüm kampının bulunduğu yere gittin, şimdi orası her yöne yüzlerce metre uzanan bakımlı çimlerle kaplı, sevimli bir çimen tarlası olmuştu; yerde bir zamanlar barakaların, belirli birtakım binaların yerini gösteren tabelalar olmasa, otuz-kırk yıl önce orada neler olduğunu tahmin etmek olanaksızdı. Sonra tarlanın geri kalanından beş-on santim yüksekteki, altı metreye dokuz metre boyunda bir dikdörtgene, büyük bir oda büyüklüğündeki çimenliğe geldin, dikdörtgenin bir köşesinde, "*Burada 50 000 Rus askeri yatıyor,*" ibaresinin bulunduğu bir tabela vardı. Elli bin kişinin mezarının üstünde duruyordun. O kadar ufacık bir yere o kadar çok cesedin sığabilmesi olanaksız görünüyordu, ayaklarının altındaki o cesetleri, derin çukurların en derini olan yere sıkıştırılmış elli bin genç insanın birbirine dolanmış cesetlerini gözünün önüne getirmeye çalışınca, onca ölümü, o ufacık toprak parçasına doldurulmuş onca ölümü düşününce başın dönmeye başladı ve bir saniye sonra da çığlıkları duydun, altındaki topraktan müthiş bir uğultu dalgası yükseldi, ölülerin kemiklerinin ıstırapla inlediğini, acıyla inlediklerini, işkencenin bir şelale gibi kulakları sağır eden gümbürtüsü içinde inlediklerini işittin. *Toprak çığlık çığlığaydı*. Beş ya da on saniye onları duydun, sonra sustular.

Düşlerinde babanla konuşuyorsun. Yıllardır, bilincin öte yanındaki karanlık bir odada senin ziyaretine geliyor, seninle masaya oturuyor, uzun, acelesiz bir sohbete başlıyor, hep serinkanlı ve hep dikkatli, sana sevecen ve iyi niyetli davranıyor, ona söylediklerini her zaman büyük dikkatle dinliyor, ama rüya bitip de uyandığın zaman ne kendi sözlerinden birini anımsıyorsun ne de onun sözlerinden bir tekini.

Aksırmak ve gülmek, esnemek ve ağlamak, geğirmek ve öksürmek, kulaklarını kaşımak, gözlerini ovuşturmak, burnunu hınkırmak, boğazını temizlemek, dudaklarını ısırmak, dilini alt dişlerinin arkasında gezdirmek, ürpermek, osurmak, hıçkırmak, alnındaki teri silmek, parmaklarını saçlarının içinden geçirmek – bu şeyleri kaç kez yaptın? Kaç kez taşa çarpmış ayakparmağı, kaç kez ezilmiş parmak, kaç kez bir yerlere çarpmış kafa? Kaç tökezleme, kayma, düşme? Kaç kez göz kırpma? Atılmış kaç adım? Elinde kalemle geçirilmiş kaç saat? Kaç kez öpmek ve öpülmek?

Bebeğini kollarının arasında tutuyorsun.

Karını kollarının arasında tutuyorsun.
Yataktan kalkıp pencereye giderken soğuk yer döşemesine çıplak ayaklarınla basıyorsun. Altmış dört yaşındasın. Dışarıda hava gri, neredeyse beyaz, görünürde güneş yok. Kendine soruyorsun: Daha kaç sabah kaldı?

Bir kapı kapandı. Bir başka kapı açıldı.

Hayatının kışına girdin.

2011

1. Amerikan Bağımsızlık Savaşı (1775-1783); Kuzey Amerika'daki 13 İngiliz sömürgesine siyasal bağımsızlık kazandıran ayaklanma olarak başlayan içsavaş Fransa, İspanya ve Flemenk'in Amerika'nın yanında katılmasıyla uluslararası savaşa dönüştü. (Y.N.)

2. Dublin'de Liffey Nehri üzerindeki, resmî adı Liffey Köprüsü olan köprü. Ha'Penny (*half* "yarım" *penny*) adı, köprü yapılmadan önce burada vapur işleten William Walsh'ın yaptırdığı köprüden 100 yıl süreyle yarım peni geçiş ücreti aldığı için halk arasındaki yaygın addır. (Ç.N.)

3. Sinema veya televizyonda kalabalık sahnelerin çekimlerinde kalabalığı oluşturan figüranların hep bir ağızdan konuşur gibi yapıp anlamsız sesler çıkarmasıyla oluşan uğultu efekti. (Ç.N.)

4. Thomas Nashe (1567-1601); Elizabeth dönemi oyun yazarı, şair, hiciv ustası. *The unfortunate traveller; or, The life of Jacke Wilton* (Talihsiz Gezgin ya da Jack Wilton'un Yaşamı) en ünlü yapıtıdır. (Ç.N.)

5. Öpücük hastalığı da denilen ve enfeksiyonun yol açtığı mononükleoz, ebstein-barr virüsünün yaptığı, özellikle genç erkeklerde boğaz yangısı yakınmaları ile başlayıp lenf bezlerini tutan viral hastalıktır. (Ç.N.)

6. (Fr.) Fahişelerin müşterilerini kısa süreyle götürdükleri otel. (Ç.N.)

7. Mezarlık vardiyası, genellikle gece yarısından sabaha kadar süren vardiyadır. Bir görüşe göre XIX. yüzyılda gerçekten öldükleri anlaşılmadan aceleyle gömülenlerin seslenip seslenmediklerini kontrol eden mezarlık görevlilerinin vardiyasıdır. Bir başka yoruma göre ise gece vardiyasında çalışanlar mezarlık kadar sessiz bir ortamda çalıştıkları ve bütün gece uyumadıklarından sabaha sapsarı, solgun benizle çıktıkları için bu deyim yerleşmiştir. (Ç.N.)

8. Paris'te Seine Nehri'nin Champs-Élysées, Paix, Rivoli ve Montaigne gibi önemli caddelerinin yer aldığı kuzey yakası. (Ç.N.)

9. (Fr.) Hatıralar annesi, sevgililer sultanı, / Ey beni şadeden yâr, ey tapındığım kadın! / Ocak başında seviştiğimiz o zamanı, / O canım akşamları elbette hatırlarsın. / Hatıralar annesi, sevgililer sultanı! (Cahit Sıtkı Tarancı çevirisi) (Ç.N.)

10. (İng.) *Rest in Peace*: Huzur içinde yat anlamında. (Y.N.)

11. Boşnak akıtması denilen bir tür krep. (Ç.N.)

12. Sözcük anlamı mozole olan Tombs, Aşağı Manhattan'da, 125. Cadde'deki bir tutukevinin halk arasındaki adıdır. Bu hapishanenin tasarımı eski bir Mısır mozolesi örnek alınarak yapıldığı için bu adla anılır. (Ç.N.)

13. New York polis örgütünün 1959'da kurduğu gezici polis ekipleri. Öğrenci eylemleri sırasında çok sık kullanıldılar. (Ç.N.)

14. (Fr.) Özgür Oksitanya. (Ç.N.)

15. 1958'de Robert W. Welch Jr. tarafından kurulan, ABD yönetimine sızdığı iddiasıyla komünizme, ama aynı zamanda sosyalizme ve faşizme de karşı çıkan, anayasayı din kuralları açısından yorumlayan radikal sağ örgüt. Adını 1945'te Çin Komünist Partisi'nin silahlı yandaşları tarafından öldürülen ve İkinci Dünya Savaşı'nda Amerikan askerî haberalma servisi memuru ve misyoner olarak görev yapan John Morrison Birch'den alır. (Ç.N.)

16. Yahudilerin dünyaya egemen olmak için plan yaptıklarını iddia eden kitap. 1903'te Rusya'da basılıp çeşitli dillere çevrilerek pek çok ülkede dağıtıldı. 1920'lerde Henry Ford kitabın Amerika'da dağıtılan 500 000 adetlik baskısını finanse etti. (Ç.N.)

17. "Sarı Joey" ya da "Deli Joe" diye tanınan bir gangster. (Ç.N.)

18. Kat mülkiyetinden farklı olarak, mülk sahibi sorumlu sınırlı bir şirketten satın alınan hisseler karşılığında ailenizle birlikte yaşayacağınız bir daireniz olur; ama daireyi kiraya vermek ya da (evde

çok sayıda insanın yaşaması gibi) şirketin gözünde yasal olmayan durumlar, başınızı derde sokabilir. (Ç.N.)

19. Birden fazla abonenin aynı telefon hattına bağlandığı bir sistem. (Ç.N.)

20. P. Auster 1999'da Ulusal Radyo'da bir söyleşiye gittiğinde kendisinden her hafta programa katılıp öyküler okumasını rica ettiler. O da dinleyicilerin de kendi başlarından geçen hikâyeleri göndermeleri ve bunların programda okunması koşuluyla bu öneriyi kabul etti ve Ulusal Öykü Projesi böylece oluştu. (Ç.N.)

21. (İt.) Derin, sersemletici. (Ç.N.)

22. (Lat.) En iyi dereceyle. (Ç.N.)

23. (İng.) *Dead on arrival*. (Ç.N.)

24. (İng.) Amerika'da caz çağı denilen dönemde ortaya çıkmış, beatnik, hippi vb. bir altkültür. (Ç.N.)

25. Balıkçıların karıları, karanlıkta denizden dönen kocalarının yollarını bulmaları için pencere önüne fener koyarlarmış. (Ç.N.)

26. (Fr.) Başlangıç, giriş. Örneğin, sonbaharın ya da ders yılının başlaması. (Ç.N.)

27. 1876-1965 arasında ağırlıklı olarak Güney eyaletlerinde uygulanan ırk ayrımcı yasalar. (Ç.N.)

28. Ekim 1947'de toplanan Amerika'ya Karşı Etkinlikleri Soruşturma Komitesi önünde komünistlik suçlamalarına karşı ifade vermeyi red eden film yapımcısı, yönetmen ve senaryo yazarı 10 kişi. (Y.N.)

29. Şiva, İbranice yedi anlamına gelir. Cenaze töreninden sonra başlayan yedi günlük yas sürecine şiva oturması, bir başka deyişle taziyede bulunma işlemi denir. (Ç.N.)

30. Fransız deneme yazarı ve ahlakçı. (Ç.N.)

31. Arnavutluk'un, İngilizce karşılığı Albania'dır. (Ç.N.)

32. Resmî adı Askerlere Uyum Sağlama Yasası olan ve G.I. (General Infantry) diye adlandırılan, İkinci Dünya Savaşı gazilerine üniversite ya da meslek okullarında öğrenim fırsatı yaratan 1944 tarihli yasa. (Ç.N.)

33. (İng.) *Jew-wegian*. Yahudi ile Norveçli bileşimi. (Ç.N.)

34. Büyük Okyanus'un kuzeyi ve Atlas Okyanusu'nda yaşayan, kalkan gibi yassı biçimde, 10-14 kilo ağırlığında büyük bir balıktır. (Ç.N.)

35. Osip Emilyeviç Mandelstam (1891-1938). Rus şair ve deneme yazarı. Stalin döneminde tutuklanarak Sibirya'ya sürgün cezası aldı. Sibirya'ya giderken bir transit kampında öldü. (Ç.N.)

36. Aşağı Saksonya'daki bir Nazi toplama kampı. (Ç.N.)